

Når man anbringer et barn II

*Årsager, effekter af anbringelsesforanstaltninger
og konsekvenser*

Signe Hald Andersen og Peter Fallesen med
bidrag af Mette Ejrnæs, Natalia Emanuel, Astrid
Estrup Enemark, Bjarne Madsen og Christopher
Wildeman

Når man anbringer et barn II

*Årsager, effekter af anbringelsesforanstaltninger
og konsekvenser*

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Syddansk Universitetsforlag

Når man anbringer et barn II
Årsager, effekter af anbringelsesforanstaltninger og konsekvenser
© Rockwool Fondens Forskningsenhed
og Syddansk Universitetsforlag 2013

Tryk: Specialtrykkeriet Viborg
Printed in Denmark 2013
ISBN 978 87 7674 729 9

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M
Tlf. 66 15 79 99
www.universitypress.dk
Omslagsfoto: POLFOTO, fotograf: Nima Stock

Mekanisk, fotografisk, elektronisk
eller anden mangfoldiggørelse
af denne bog er kun tilladt med forlagets tilladelse
eller ifølge overenskomst med Copy-Dan

Ved indkøb af et større antal eksemplarer ydes en betydelig kvantumrabat.
Kontakt forlaget for yderligere oplysninger

1. udgave, 1. oplag



Udgivet med støtte fra
ROCKWOOL FONDEN

Indhold

Forord 9

Indledning 13

Del I Udgifter og kumulativ risiko

Kapitel 1

Af Signe Hald Andersen, Bjarne Madsen og Astrid E. Enemark

Udgifter til anbringelser – ændringer over tid? 19

1.1 Indledning 19

1.2 Ændringer i udgiftsniveauet 20

1.3 Flere anbringelser eller andre typer børn? 23

1.4 Andre typer eller dyrere anbringelser? 27

1.5 Konklusion 28

Litteratur 29

Kapitel 2

Af Peter Fallesen, Natalia Emanuel og Christopher Wildeman

Den kumulative risiko for anbringelse uden for hjemmet 31

2.1 Indledning 31

2.2 Metode 33

2.3 Resultater 35

2.4 Konklusion 39

Litteratur 41

Del II Årsager til anbringelse

Kapitel 3

Af Signe Hald Andersen

Lav fødselsvægt blandt anbragte børn – samvariation eller årsagssammenhæng? **45**

- 3.1 Indledning **45**
- 3.2 Anbringelser og lav fødselsvægt **48**
- 3.3 Data **54**
- 3.4 Resultater **60**
- 3.5 Konklusion **65**
- Litteratur **66**

Kapitel 4

Af Christopher Wildeman og Signe Hald Andersen

Når far kommer i fængsel **71**

- 4.1 Indledning **71**
- 4.2 Indespærring og anbringelser – mekanismer **72**
- 4.3 Empirisk strategi **76**
- 4.4 Data **82**
- 4.5 Resultater **87**
- 4.6 Konklusion **94**
- Litteratur **96**

Del III Effekter og konsekvenser

Kapitel 5

Af Mette Ejrnæs og Signe Hald Andersen

Plejefamilie eller institution? Når anbringelsesstedet gør en forskel **101**

- 5.1 Indledning **101**
- 5.2 Oplysningstiden **103**
- 5.3 Nutiden **105**
- 5.4 Eksisterende viden **106**
- 5.5 Empiriske analyser **109**
- 5.6 Resultater **117**
- 5.7 Konklusion **120**
- Litteratur **121**

Kapitel 6

Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen

Det bli'r i familien – slægtspleje og sammenbrud af anbringelser **123**

- 6.1 Indledning **123**
- 6.2 Hvad betyder en slægtsanbringelse? **126**
- 6.3 Data og metode **129**
- 6.4 Resultater **136**
- 6.5 Konklusion **141**
 - Litteratur **142**

Kapitel 7

Af Peter Fallesen

Anbringelseslængde og livet efter anbringelse **145**

- 7.1 Indledning **145**
- 7.2 Baggrund **146**
- 7.3 Metode **149**
- 7.4 Resultater **154**
- 7.5 Konklusion **160**
 - Litteratur **161**
 - Appendiks **163**

Kapitel 8

Af Peter Fallesen

Anbringelser, far og arbejdsmarkedet **165**

- 8.1 Indledning **165**
- 8.2 Fædre er ikke ens **167**
- 8.3 Data **171**
- 8.4 Resultater **176**
- 8.5 Konklusion **184**
 - Litteratur **185**

Kapitel 9

Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen

Sammenfatning **189**

- 9.1 Indledning **189**
- 9.2 Bogens indhold **191**
- 9.3 Opsummering, begrænsninger og de videre perspektiver **197**

Forfatterportrætter **199**

Litteratur fra Rockwool Fondens Forskningsenhed 2008-2013 **201**

Forord

Selvom samfundet i efterhånden talrige år har anvendt mange ressourcer til anbringelse af børn og unge uden for eget hjem, findes der kun en begrænset dokumentation af effekterne af disse interventioner, hvilket gælder både den internationale og den danske forskningslitteratur. Dette hul i vores viden om et væsentligt samfundsmæssigt emne sættes yderligere i relief af, at anbringelse uden for hjemmet er et af de mest radikale indgreb, man kan udsætte et barn eller et ungt menneske for.

På denne baggrund er det vanskeligt at vurdere, om pengene er givet godt ud under en skyldig hensyntagen til de berørte mennesker, eller om de offentlige ressourcer kunne have været brugt mere hensigtsmæssigt på andre indsatsområder.

Tilsvarende er vores kendskab til årsagssammenhængen mellem baggrunds-karakteristika hos det enkelte barn og barnets risiko for at blive anbragt begrænset. Det hæmmer igen bestræbelserne på at gribe forebyggende ind på et tidligt tidspunkt i barnets liv for at sikre barnets livskvalitet her og nu og for at sikre dets muligheder for senere at realisere sig selv som individ og som samfundsborger.

Rockwool Fondens Forskningsenhed udgav i 2010 bogen *Når man anbringer et barn* med den uddybende undertitel *Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv* redigeret af Signe Hald Andersen. Med udgangspunkt i de omfattende danske registerdata forsøger denne nye bog nu at bringe os lidt videre i forståelsen af dette komplekse sagsområde ved bl.a. at tage spørgsmålet om effekter og årsagssammenhæng op til videre behandling.

For det første er det ambitionen at afdække betydningen af udvalgte baggrundskarakteristika hos barnet for risikoen for at blive anbragt i løbet af opvæksten. Konkret analyseres betydningen af lav fødselsvægt og af at have en far i fængsel, ligesom bogen undersøger den kumulative risiko for børn i forskellige etniske grupper for at blive anbragt uden for hjemmet.

For det andet håber vi at få mere viden om effekterne af anbringelse. Her fokuserer bogen på anbringelser i plejefamilier som et alternativ til en anbringelse på en institution: Hvad giver de bedste resultater i forhold til barnets videre liv? Det undersøges også, hvilken betydning varigheden af anbringelserne har for det tidlige voksenliv, samt om slægtsanbringelser mindsker risikoen for, at anbringelsen bringes til pludseligt ophør og afsluttes tidligere end planlagt.

Endvidere søger bogen for det tredje at belyse et enkelt, men væsentligt aspekt af, hvad der sker med de familier, der berøres af en anbringelse: Hvilken betydning har det for faderens deltagelse på arbejdsmarkedet?

Inden disse temaer bliver udfoldet, analyseres i et indledende kapitel de samfundsmæssige omkostninger af anbringelserne og udviklingen i disse.

Det har selvsagt ikke været muligt inden for rammerne af dette forskningsprojekt at tage alle aspekter med ved denne vanskelige afdækning af effekter og kausale forhold ved anbringelse, og bogens sidste kapitel indkredser derfor – samtidig med at det opsummerer forskernes resultater – nogle af de relevante ubehandlede forskningstemaer.

Arbejdet med at danne og analysere data samt formidle analyserne i denne bog er gennemført af seniorforsker Signe Hald Andersen og forsker Peter Fallesen fra Rockwool Fondens Forskningsenhed.

De to forskere har ved flere af analyserne arbejdet sammen med en række danske og udenlandske forskere: Mette Ejrnæs fra Københavns Universitet, Natalia Emanuel fra Yale University, Bjarne Madsen og Astrid E. Enemark fra Center for Regional- og Turismeforskning og Christopher Wildeman fra Yale University. De pågældendes forskningskompetencer er nærmere beskrevet i en forfatteroversigt bagerst i bogen. Men kendetegnende er, at de alle tidligere har beskæftiget sig med komplicerede spørgsmål vedrørende sociale forhold samt med tunge dataanalyser.

Foruden til de nævnte forskere vil jeg desuden rette en varm tak til den kreds af samarbejdspartnere i øvrigt, der har medvirket ved publiceringen.

Ved udarbejdelsen af bogen har forskningsenheden nydt godt af kommentarer fra forskellige eksperter inden for de områder, analyserne beskæftiger sig med. Ph.d. Signe Frederiksen, SFI, har som en af de ganske få danske forskere selv arbejdet med kausale analyser af anbringelser af børn og unge og har på denne baggrund læst og kommenteret manuskriptet som referee. Tilsvarende har professor Mads Meier Jæger, Københavns Universitet og SFI, læst og kommenteret nogle af de forskningspapirer, som bogens analyser bygger på. Lektor ved Institut for Økonomi ved Aarhus Universitet Marianne Simonsen har givet indledende sparring på nogle af kapitlerne.

I Forskningsenheden skylder jeg en tak til stud.scient.soc. Kira Solveig Larsen og stud.scient.soc. Martin Engvad Roed, der begge har ydet værdifuld forskningsassistance ved analysernes gennemførelse, mens forsker Rasmus Landersø har kommenteret nogle af de bagvedliggende forskningspapirer, der ligger til grund for analyserne i bogen her. Formidlingschef Bent Jensen har, foruden faglige kommentarer til manus, stået for kontakten til vores professionelle og tålmodige udgiver, Syddansk Universitetsforlag.

Som Forskningsenhedens øvrige projekter er arbejdet her gennemført i fuldstændig videnskabelig uafhængighed – også af Rockwool Fonden, der sædvanen tro har givet projektet ressourcemæssigt tilfredsstillende rammer.

Forskergruppen og undertegnede skylder derfor Fondens direktør Elin Schmidt og Fondens bestyrelse med formand Tom Kähler en varm tak for et godt samarbejde!

København, april 2013

Torben Tranæs

Indledning

I Danmark bruger vi årligt omkring 16 milliarder kroner på støtte til udsatte børn og unge, svarende til cirka 1 procent af bruttonationalproduktet. Det høje udgiftsniveau skal dog ikke nødvendigvis ses som et problem. Hvis de foranstaltninger, udgifterne finansierer, hjælper udsatte børn og familier til at få et bedre liv, samtidig med at tiltagene reducerer familiernes mere langsigtede behov for offentlig støtte, er udgifterne til gavn for alle og en samfundsmæssig besparelse i det lange løb. Der er dog det grundlæggende problem, at vi har meget lidt viden om effekten af disse interventioner inden for anbringelsesområdet. Vi ved heller ikke særligt meget om, hvilke tiltag der virker bedst i forhold til målgruppen. Den eksisterende viden begrænser sig til 3-4 internationale studier og et par danske. På den baggrund er det vanskeligt at vurdere, om pengene er givet godt ud, eller om de kunne have været brugt mere hensigtsmæssigt.

Fra den eksisterende forskningslitteratur (blandt andet bogen *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv* udgivet af Rockwool Fondens Forskningsenhed i 2010) har vi stor viden om, hvad der kendetegner de anbragte børn, og vi ved f.eks., at de typisk kommer fra resourcesvage familier, hvor far og mor har en løs arbejdsmarkedstilknytning, og hvor en eller måske begge forældre har begået kriminalitet. Til gengæld ved vi meget lidt om årsagssammenhængen mellem bestemte baggrundskarakteristika og et barns risiko for at blive anbragt. Denne manglende viden har betydning for vores muligheder for at identificere udsatte børn, før en anbringelse bliver aktuel, og sætte ind med tiltag tidligere i opvæksten. Formålet med denne bog er at bidrage med viden inden for disse to områder. Som læseren vil bemærke, dækker bogen dog langt fra alle ubelyste områder og vedrører kun et begrænset antal mekanismer. Det skyldes, at afdækningen af en enkelt mekanisme er en omstændelig proces, som kræver meget arbejde og stor omhyggelighed, samtidig med at der ligger et stort stykke arbejde i

afrapporteringen af analysearbejdet. Sidstnævnte forhold har dog også betydet, at bogen her har fået et relativt teknisk præg, idet det ikke har været muligt for os at redegøre meget præcist for de valgte forskningsstrategier uden at gøre visse passager forholdsvis tekniske. Omvendt skulle det så til gengæld være muligt for læserne at få en ordentlig forståelse for præmisserne bag de præsenterede resultater. Vejen til en fuld forståelse af anbringelsesområdet er altså lang, men vi håber, at bogen her kan bringe os et stykke videre og forhåbentligt inspirere fremtidige forskningsprojekter, der kan bringe os endnu tættere på målet.

Igennem ni kapitler tager bogen derfor fat på forskellige problemstillinger vedrørende effekten af udvalgte baggrundskaraktistika på et barns anbringelsesrisiko og på effekten af forskellige forhold vedrørende anbringelser af børn uden for hjemmet. Kapitlerne kan læses selvstændigt eller i forlængelse af hinanden.

Bogen indleder med to kapitler af helt deskriptiv karakter. Først giver kapitel 1 en kort gennemgang og diskussion af de økonomiske udviklinger inden for anbringelsesområdet i de seneste 15 år. Kapitlet diskuterer bl.a., hvorvidt der har været en udgiftsstigning inden for området. Kapitel 2 beskriver i en række analyser sandsynligheden for, at et barn oplever sin første anbringelse i et givent år opdelt for forskellige befolkningsgrupper.

Kapitel 3 og 4 præsenterer bogens første kausale analyser, hvor fokus ligger på årsagssammenhængen mellem udvalgte baggrundskaraktistika og et barns anbringelsesrisiko. Kapitel 3 tager udgangspunkt i den eksisterende viden om sammenhængen mellem et barns fødselsvægt og dets anbringelsesrisiko og analyserer den kausale effekt af lav fødselsvægt – defineret som mindre end 2500 gram – på barnets risiko for at opleve en anbringelse. Kapitel 4 tager den forøgede anbringelsesrisiko blandt børn af tidligere indsatte mænd under lup og undersøger, hvorvidt der er en kausal sammenhæng mellem en fars indespærring i fængsel og risikoen for, at hans børn anbringes uden for hjemmet. Vi viser her, at både lav fødselsvægt og indespærring af den biologiske far i sig selv bidrager til en øget risiko for at opleve anbringelse, og tilsammen bidrager disse to kapitler til en mere præcis diagnostik af, hvilke børn der er i risiko for at udvikle anbringelsesbehov.

Bogens næste tre kapitler – kapitlerne 5, 6 og 7 – undersøger effekterne af anbringelser på børns videre liv. Da der allerede foreligger et dansk studie af den kausale effekt af anbringelser (vi henviser her til Frederiksen, 2012), har vi valgt at fokusere på effekterne af forskellige typer af anbringelser og af bestemte forhold vedrørende anbringelsen. Således belyser kapitel 5 ef-

fekten af plejefamilieanbringelser over for institutionsanbringelser og giver et bud på, hvilken type anbringelse der i gennemsnit “virker” bedst, vurderet på baggrund af barnets forhold i det tidlige voksenliv. Og med udgangspunkt i den seneste tids fokus på slægtsanbringelser, som et alternativ til de mere traditionelle anbringelsesformer, analyserer kapitel 6, hvorvidt der er en kausal effekt af slægtsanbringelser på risikoen for, at en anbringelse bryder sammen og altså afsluttes, før det er planlagt. Kapitel 7 tager fat på et andet forhold vedrørende anbringelserne og analyserer den kausale effekt af varigheden af en anbringelse. Her er spørgsmålet ikke, om anbringelsen i sig selv fremmer eller hæmmer barnets udvikling, men om vi, eller nærmere systemet, har brug for at være særligt opmærksom på den samlede mængde tid, barnet tilbringer som anbragt.

Resultaterne i denne del af bogen viser, at børn klarer sig bedre, hvis de bliver anbragt i familiepleje end på døgninstitution, og at anbringelse i slægtspleje generelt ikke påvirker risikoen for anbringelsessammenbrud, men at en anbringelse hos slægtninge med særligt gode kompetencer medfører en lavere sammenbrudsrisiko. Anbringelseslængden påvirker også den senere livssituation. Børn, der anbringes i lidt længere tid, klarer sig bedre på arbejdsmarkedet, mens der tegnes et lidt mere broget billede, når man ser på, hvordan anbringelseslængde påvirker risikoen for at begå kriminalitet i starten af voksenlivet.

I kapitel 8 har vi valgt en alternativ vinkel på anbringelsesproblematikken, hvor vi ikke belyser, hvilke konsekvenser anbringelsen har for barnet, men derimod for barnets far, og mere specifikt for risikoen for, at han ryger ud af arbejdsmarkedet. Vores analyse viser, at fædre skubbes længere væk fra arbejdsmarkedet, når de får anbragt et barn. Hermed ønsker vi at gøre opmærksom på, at konsekvenserne af en anbringelse ikke begrænser sig til forhold vedrørende barnet, men at også barnets familie kan blive berørt af interventionen, med de menneskelige og samfundsøkonomiske konsekvenser det kan have.

Bogens sidste kapitel opsummerer resultaterne fra de foregående kapitler og bruger dem til at give et samlet perspektiv på årsagssammenhænge inden for anbringelsesområdet. Kapitlet vil samtidig give et bud på vigtige fremtidige forskningsmæssige problemstillinger samt diskutere, hvilke begrænsninger der ligger i de præsenterede resultater.

Del I

Udgifter og kumulativ risiko

Kapitel 1

Udgifter til anbringelser – ændringer over tid?

Af Signe Hald Andersen, Bjarne Madsen og Astrid E. Enemark

1.1 Indledning

I Danmark er anbringelser af børn uden for hjemmet et offentligt anliggende, idet det er stat og kommuner, som forvalter og finansierer foranstaltningerne.¹ På den baggrund er der da også stor offentlig bevågenhed om, hvor mange skattekrone der bruges inden for området.

Spørgsmålet om det økonomiske aspekt af anbringelserne kommer især til debat, når beslutningstagere med jævne mellemrum ændrer finansieringsmodellerne inden for det sociale område: Den nuværende model, hvor kommunerne i vidt omfang selv afholder den fulde udgift til en anbringelse, er relativt ny og implementeret i forbindelse med kommunalreformen i 2007. Før reformen anvendte man den såkaldte grundtakstmodel, hvor kommunerne afholdt udgifterne til forebyggende foranstaltninger, men kun finansierede de første 600.000 kr. af udgifterne til en anbringelse om året. Udgifter ud over de 600.000 kr. blev betalt af de daværende amter. Det svarer til, at kommunerne selv betalte hele udgiften til anbringelser i plejefamilier, mens de typisk fik medfinansiering fra amterne i forbindelse med de dyreste institutionsanbringelser. Endnu før grundtakstmodellen, der blev indført 1. januar 2002, var udgifterne ligeligt delt mellem kommuner og amter.

Disse ændringer har alle været båret af ønsket om at gøre den udførende myn-

1. Bemærk, at forældrene til barnet dog er pålagt en vis egenbetaling, hvis niveau afgøres med udgangspunkt i forældrenes indkomstgrundlag (se Socialministeriets hjemmeside, <http://www.sm.dk/Temaer/sociale-omraader/Boern-unge-og-familie/udsatte-boern-og-unge/Anbragte-boern-og-unge/Forhold-under-anbringelse/Sider/Start.aspx>).

dighed ansvarlig for økonomien: Det er antagelsen, at en eventuel foranstaltning er mere velovervejet, og at den prioriteringsøvelse, der ligger i at vælge mellem en (billig) forebyggende foranstaltning eller en (dyr) anbringelse, er bedre udført, hvis samme myndighed både iværksætter og finansierer anbringelsen.

Som følge af disse ændringer i modellerne til finansiering af anbringelser og forebyggende foranstaltninger har medier og politiske debatter i de seneste år været præget af en række diskussioner af udgiftsniveauet for det specialiserede område – der blandt andet indeholder udgifter til anbringelser af børn, samt til forebyggende foranstaltninger. Debatten har på den ene side været præget af markante overskrifter som “Udgifter til problembørn eksploderer” (overskrift i Politiken, 26/11-2009) og “Kommuner: Anbringelser er for dyre” (overskrift i Jyllands-Posten, 23/9-2009). Overskrifterne afspejler udmeldinger, der i høj grad synes at stamme fra kommunerne og Kommunernes Landsforening. På den anden side har debatten bestået af indspark fra andre kanter, der maner til besindelse, f.eks. ved at prøve at forklare eventuelle udgiftsstigninger med demografiske ændringer, der øger antallet af børn og unge i højrisikoalderen for anbringelser (LOS, januar 2010; Houlberg & Heinesen, 2011). Herimellem står socialrådgiverne, som skal forholde sig til det formodede udgiftspres ved at ændre arbejdsmetoder og begrænse brugen af de dyre foranstaltninger, men som udtrykker usikkerhed om, hvad der i virkeligheden er på spil i debatterne (Information, maj 2010).

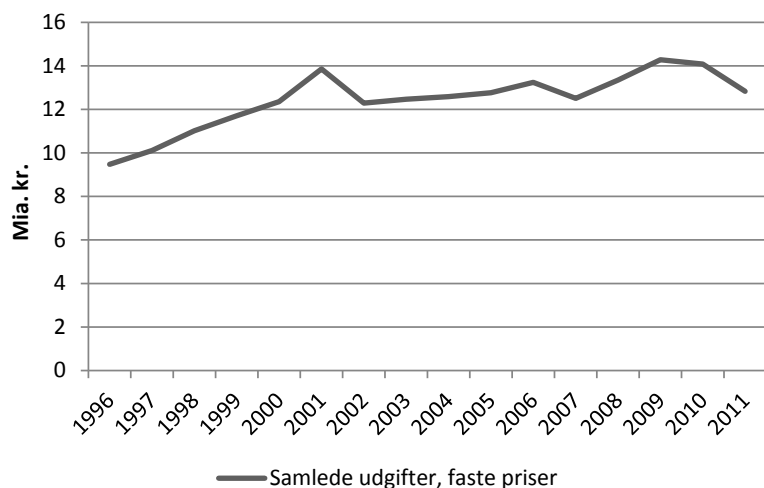
Debatten om udgiftsniveauet til anbringelser og forebyggende foranstaltninger har således været præget af et sammensurium af holdninger og fakta, og det er dermed vanskeligt at afgøre, hvorvidt vi står over for et problem med stigende udgifter eller ej. Inspireret af debatten vil dette kapitel kigge lidt nærmere på udviklingen i udgifterne til anbringelser af børn og unge over de senere år.

1.2 Ændringer i udgiftsniveauet

Det følgende afsnit belyser, hvorledes og hvordan udgifterne til anbringelser og forebyggende foranstaltninger har udviklet sig over tid. Figur 1.1 nedenfor viser sagens kerne, nemlig de observerede udgifter til anbringelser og forebyggende foranstaltninger fra 1996 til 2011.

Som man kan se af figuren, sker der visse ændringer i perioden. For det første sker der en stigning i udgifterne frem mod grundtakstreformen i 2002, herefter ligger niveauet rimeligt konstant frem mod kommunalreformen i 2007 – og knækket i 2007 kan være et udtryk for databrud. Udgifterne stiger så igen frem mod 2010, hvorpå de atter falder svagt og lander på ca. 13 mia. kr. i 2011,

Figur 1.1: Samlede driftsudgifter til anbringelser af børn og unge (faste 2000-priser). 1996-2011.

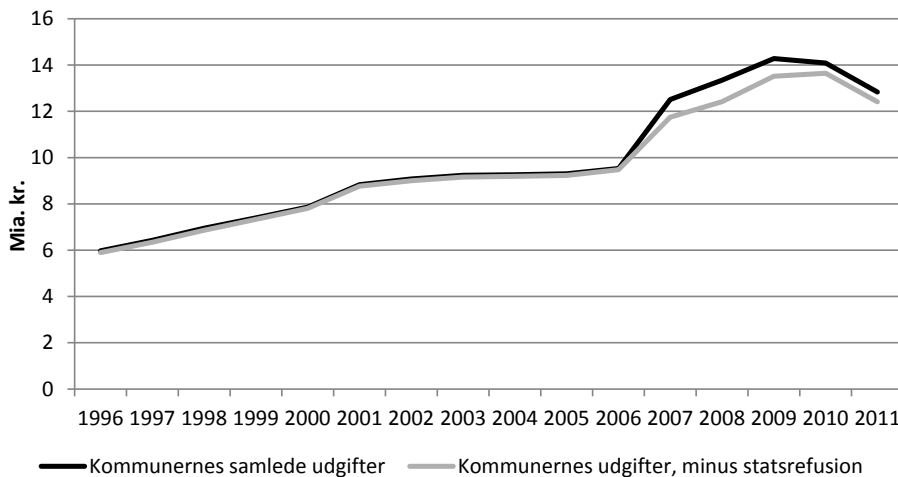


Kilde: Oplysninger om udgifterne er hentet fra Danmarks Statistiks registre om offentlige finanser og stammer fra kommuner, regioner og amters regnskaber (dranst 1 på konto 5.20, 5.21, 5.23 og 5.24 i REG31 og REGK31 i Statistikbanken). Vi har deflateret udgifterne med udgangspunkt i 2000-priser.

svarende til godt 16 mia. kr. i nutidspriser. Der er med andre ord ikke tale om en udgiftsekspllosion, men et nærmest konstant udgiftsniveau de seneste ti år.

Som nævnt afholdes en stor andel af disse udgifter af kommunerne, og en del af den offentlige debat har da også omhandlet spørgsmålet om, hvorvidt kommunernes økonomi er blevet unødigt belastet af stigende udgifter til anbringelser inden for de seneste år. Figur 1.2 illustrerer derfor udviklingen i kommunernes udgifter til anbringelser og forebyggende foranstaltninger fra 1996 og til nu. Den sorte linje viser udviklingen i de samlede driftsudgifter, mens den grå linje angiver de samlede driftsudgifter fratrukket statsrefusionen – begge dele i faste priser. Som man kan se, stiger kommunernes udgifter som følge af den nye finansieringsmodel, der implementeres med kommunalreformen i 2007, og som indebærer, at kommunerne overtager de gamle amters opgaver og udgifter inden for området. Stigningen fortsætter frem til 2010, men aftager herefter. Den faktiske udvikling i kommunernes udgifter kan således godt retfærdiggøre deres oplevelse af en udgiftsekspllosion som følge af kommunalreformen: Deres udgifter stiger fra cirka 9 til cirka 13 mia. kr. over en periode på 3 år (i faste priser).

Figur 1.2: Kommunernes driftsudgifter til og statsrefusion for anbringelser af og forebyggende foranstaltninger til børn (faste 2000-priser). 1996-2011.

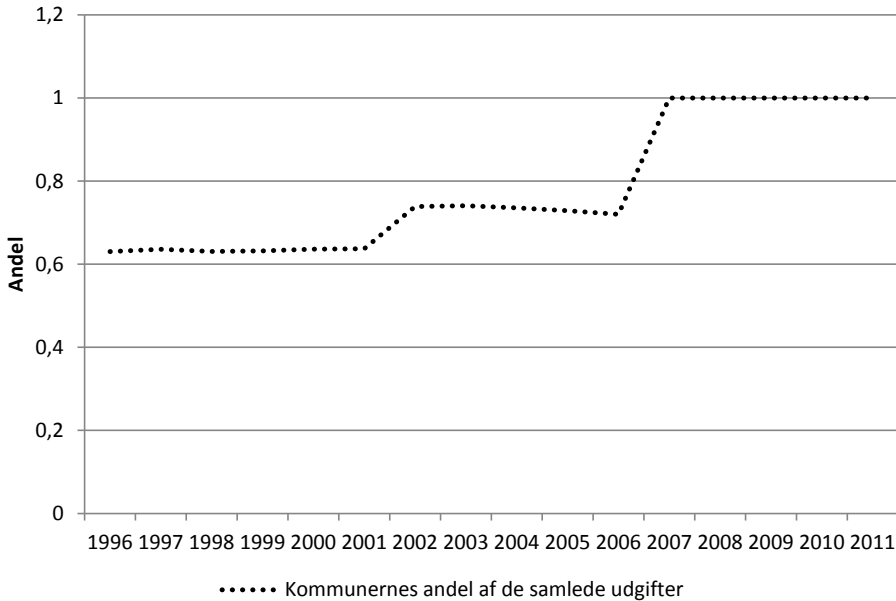


Kilde: Oplysninger om udgifterne er hentet fra Danmarks Statistiks registre om offentlige finanser og stammer fra kommuner, regioner og amters regnskaber (dranst 1 og dranst 2 på konto 5.20, 5.21, 5.23 og 5.24 i REG31 og REGK31 i Statistikbanken).

I forlængelse heraf viser figur 1.3, hvor stor en andel af de samlede omkostninger til anbringelser og forebyggende foranstaltninger som bæres af kommunerne. Denne andel stiger væsentligt i perioden, idet den starter på knap 60 procent i 1996 og slutter på 100 efter kommunalreformen. Det passer da også med, at det samlede udgiftsniveau i 2011, illustreret i figur 1.1, svarer til kommunernes udgiftsniveau i 2011 illustreret i figur 1.2.

Stigningen skal dog ses i lyset af den øgede statsrefusion, som kommunerne modtager i årene efter kommunalreformen, samt af kommunernes øgede skattegrundlag (efter kommunalreformen deles kommuner og stat om de gamle amtsskatter). Figur 1.4 viser i den forbindelse, hvor stor en andel af kommunernes samlede driftsudgifter som udgøres af driftsudgifter til anbringelser og forebyggende foranstaltninger. Den sorte linje i figuren angiver, hvor stor en andel disse specifikke driftsudgifter udgør af de samlede driftsudgifter, og den stiplede linje angiver andelen, når man fraregner kommunernes indtægter i form af statsrefusion. Som man kan se, øges den andel af kommunernes driftsudgifter, som går til anbringelser og forebyggende foranstaltninger efter kommunalreformen med cirka 1 procentpoint. Når der tages højde for

Figur 1.3: Kommunernes driftsudgifter til og statsrefusion for anbringelser af og forebyggende foranstaltninger til børn som andel af samlede driftsudgifter og statsrefusioner. 1996-2011.



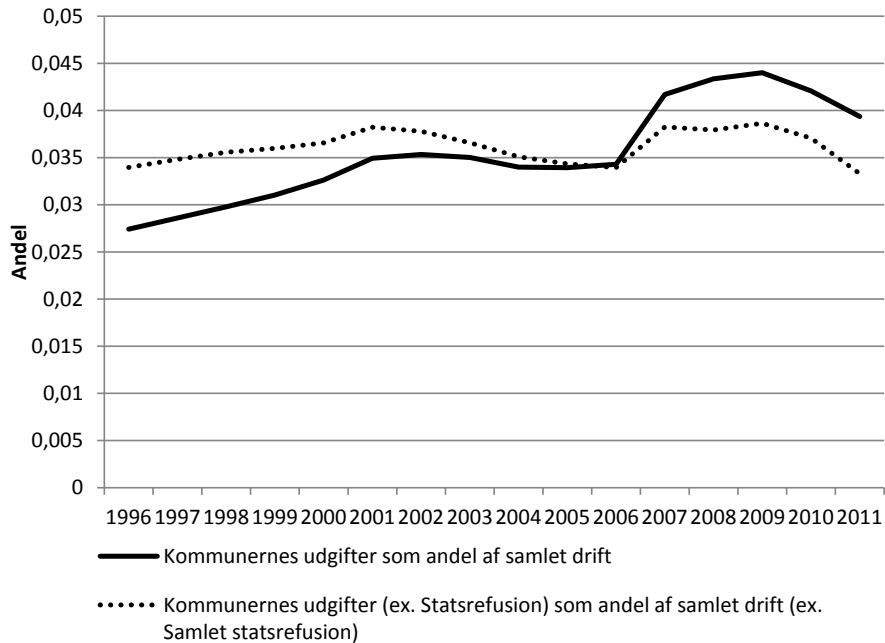
Kilde: Oplysninger om udgifterne er hentet fra Danmarks Statistiks registre om offentlige finanser og stammer fra kommuner, regioner og amters regnskaber (dranst 1 og dranst 2 på konto 5.20, 5.21, 5.23 og 5.24 i REG31 og REGK31 i Statistikbanken).

statsrefusionen, er udsvingene mindre, og andelen ligger på godt 3,5 procent perioden igennem, for dog at falde lidt igen fra 2009 til 2011. Med denne beregningsmåde er der da heller ikke, set over en længere årrække, tale om et historisk højt udgiftsniveau.

1.3 Flere anbringelser eller andre typer børn?

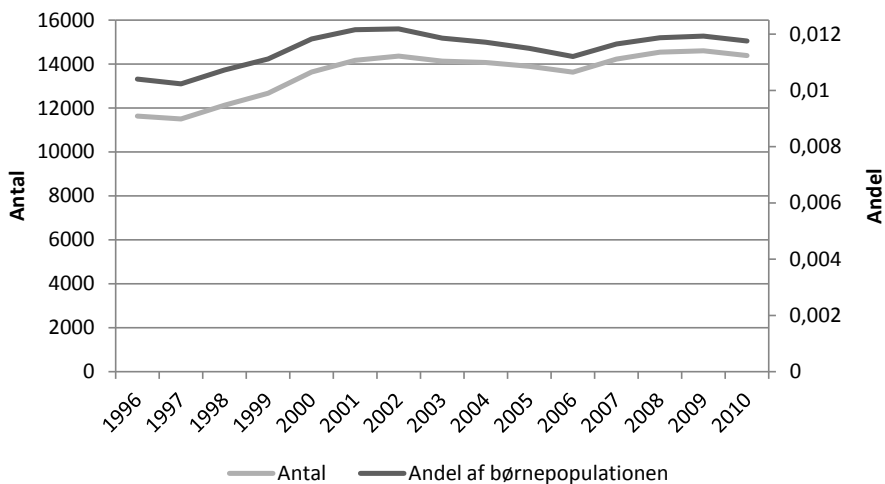
Det er dog også spørgsmålet, om man egentlig skulle forvente voldsomme ændringer i udgiftsniveauerne – hvis brugen af anbringelsen som foranstaltning er konstant, er det svært at forestille sig, at der skulle kunne ske en dramatisk ændring i udgiftsniveauet. Og som man kan se i figur 1.5, sker der ikke de store ændringer i hverken antallet eller andelen af anbragte børn i den belyste periode: Efter en moderat stigning i slutningen af 90'erne flader kurven ud og ligger på et nogenlunde stabilt niveau på cirka 1,1 procent frem mod 2010.

Figur 1.4: Kommunernes driftsudgifter til og statsrefusion for anbringelser af børn som andel af samlede driftsudgifter og statsrefusioner.



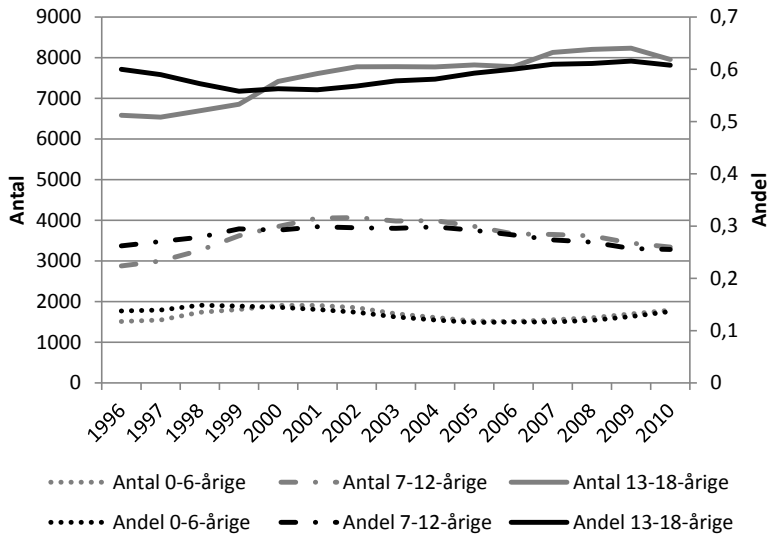
Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Figur 1.5: Antal og andel af anbragte fra 1996-2010 pr. 31. december i året.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Figur 1.6: Andel og antal af anbragte i forskellige aldersgrupper (pr. 31/12 i året).

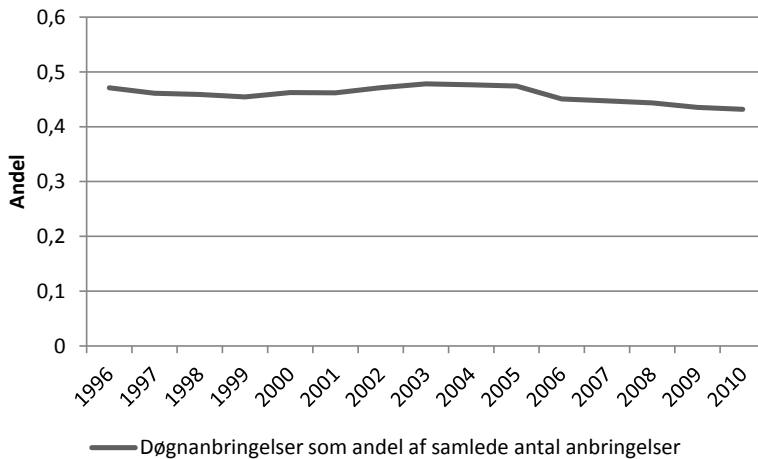


Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Vi har også undersøgt, om der sker væsentlige ændringer i kompositionen af gruppen af anbragte børn over tid. Alt tyder nemlig på, at unge anbragt uden for hjemmet ofte har andre og større problemer end små børn anbragt uden for hjemmet, og at de derfor kræver en anden og typisk også dyrere form for anbringelse. Hvis den aldersmæssige komposition af gruppen af anbragte børn ændrer sig, vil det derfor kunne påvirke udgiftsbehovet, også selvom der ikke sker en ændring i antallet eller andelen af anbragte børn.

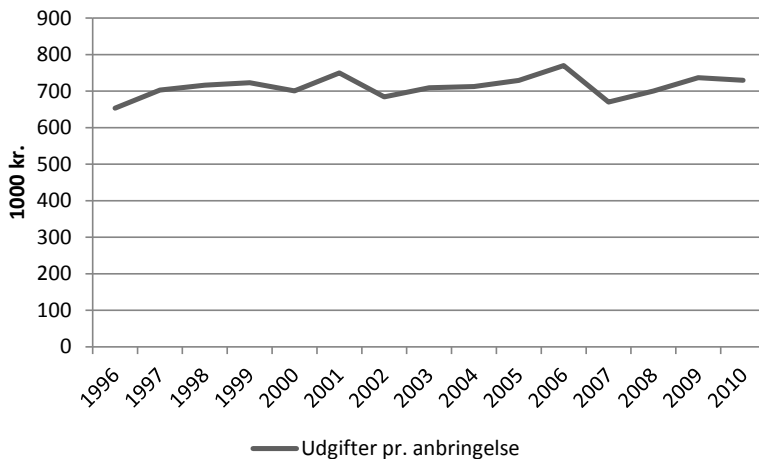
Figur 1.6 viser i den forbindelse, hvor stor en andel og hvor stort et antal af de anbragte, der udgøres af 0-6-, 7-12- og 13-18-årige i perioden fra 1996 til 2010. Graferne for antal er alle grå og aflæses på den venstre y-akse, mens alle grafer for andele er sorte og aflæses på den højre y-akse. Som man kan se, er andelen relativt konstante, men der sker dog alligevel visse ændringer. F.eks. varierer andelen af anbragte unge i aldersgruppen 13-18 år mellem 55 (i 1998) og 60 procent, og vi ser en lille pukkel i antallet af anbragte i aldersgruppen 13-18 år mellem 2006 og 2010. På samme vis varierer andelen af anbragte 7-12-årige mellem knap 26 og 30 procent i perioden – andelen er højest i 2001, hvor vi også ser det største antal anbragte 7-12-årige. Gruppen af de yngste anbragte varierer tilsvarende mellem ca. 10 procent og knap 13 procent.

Figur 1.7: Døgninstitutionsanbringelser og anbringelser på socialpædagogiske opholdssteder som andel af det samlede antal anbringelser på døgninstitutioner, socialpædagogiske opholdssteder og i plejefamilier (pr. 31/12 i året). 1996-2010.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Figur 1.8: Udgifter pr. anbringelse (faste 2000-priser). 1996-2010.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Note: Bemærk, at vi har brugt antallet af anbragte pr. 31/12 i året og ikke det faktiske antal anbragte i løbet af året til beregning af udgifter pr. anbringelse. Erfaringsmæssigt giver det et underskøn af antallet, hvilket i denne sammenhæng fører til et overskøn af udgiftsniveauet pr. anbringelse. På den baggrund skal det faktiske udgiftsniveau angivet i figuren tages med forbehold, og man bør nøjes med at tolke i niveauændringer over tid.

Men selvom gruppen af 13-18-årige udgør langt den største andel af de anbragte børn i hele perioden, er der ikke tale om, at deres omfang øges væsentligt undervejs. Hermed ser det altså ikke ud til, at den aldersmæssige komposition af gruppen af anbragte børn ændrer sig i den observerede periode, og det forstærker da også den ovenstående pointe om, at anbringelsesområdet samlet set er relativt stabilt.

1.4 Andre typer eller dyrere anbringelser?

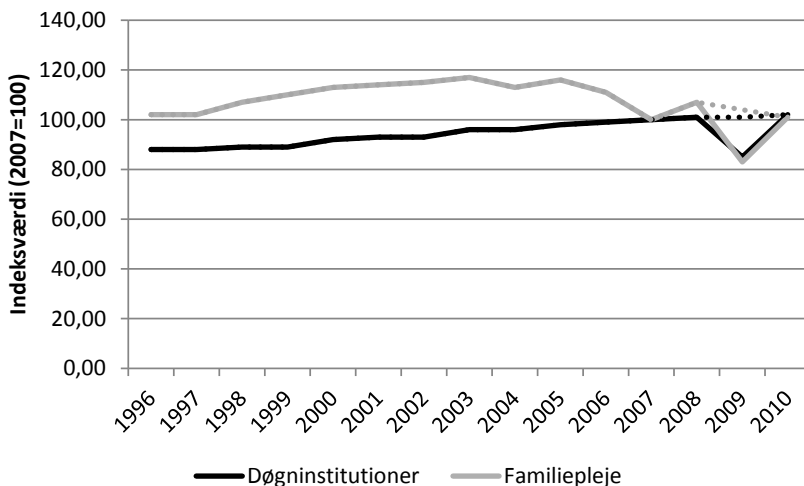
Udgifterne til anbringelser afhænger dog ikke kun af, hvilke børn der anbringes – hvis prisen pr. anbringelse ændrer sig – f.eks. ved at lønningerne til plejefamilier eller institutionsansatte stiger – eller man i højere grad anbringer børn i dyre foranstaltninger (som f.eks. på døgninstitutioner), vil der ikke nødvendigvis være nogen entydig sammenhæng mellem anbringelsesrater og udgifter. I det følgende vil vi derfor se på udviklingen i brugen af forskellige anbringelsesformer samt i udgifterne pr. anbringelse.

Figur 1.7 viser i den forbindelse udviklingen i brugen af de dyre foranstaltninger. Figuren angiver døgninstitutionsanbringelser og anbringelser på socialpædagogiske opholdssteder som andel af det samlede antal anbringelser på døgninstitutioner, socialpædagogiske opholdssteder og i plejefamilier. Som man kan se, finder vi atter variationer over tid, selvom disse ikke er store. Det er dog væsentligt at bemærke knækket fra 2005 til 2006, hvor andelen af de dyre anbringelsesformer falder med cirka 2,5 procentpoint fra 47,5 procent til 45 procent. Der sker et yderligere fald frem mod 2010, og andelen lander på godt 43 procent i 2010.

På baggrund af ovenstående skulle man derfor forvente et fald i udgifterne pr. foranstaltning. Som illustreret i figur 1.8 ser det dog ikke ud til at være tilfældet: På trods af et tydeligt knæk i udgifterne pr. foranstaltning i 2006, sker der først en stigning frem mod 2009 og herefter en udjævning fra 2009 til 2010.

I et forsøg på at forstå hvorfor andelen af dyre foranstaltninger er faldet samtidig med at udgifterne pr. foranstaltning er steget, viser figur 1.9 udviklingen i lønomkostningerne pr. ansatte på døgninstitutioner hhv. i plejefamilier. En mulig kilde til udgiftsstigningen er nemlig en stigning i omkostningerne pr. ansatte. Udgifterne er deflateret og indekseret med udgangspunkt i 2007-værdier. Bemærk, at dykket i 2009 skyldes registreringsproblematikker, og ikke bør tolkes som det faktiske 2009-niveau. De stiplede linjer markerer i stedet de anslåede udviklinger henover 2009. Som man kan se af figuren,

Figur 1.9: Udgifter pr. ansatte på døgninstitutioner hhv. i plejefamilier. 1996-2010.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

er det dog ikke her, vi skal finde forklaringen på den observerede ændring i udgiftsniveauet. Hvor lønomkostningerne pr. ansatte i plejefamilier falder med cirka 6 procent fra 2008 til 2010, stiger de med blot 1 procent pr. ansatte på døgninstitutionerne i samme periode.

1.5 Konklusion

Med udgangspunkt i ovenstående er det således vanskeligt at påstå, at der er sket en eksplosion i udgifterne til anbringelser og forebyggende foranstaltninger. Selvom der har været variationer i udgiftsniveauet over tid, har det samlede niveau, opgjort i faste priser, været relativt konstant i den seneste årrække. Det er dog samtidig klart, at ændringerne i finansieringsmodellen har haft en betydning for en bestemt aktør: Kommunerne har oplevet stigende udgifter til anbringelser, fordi de efter kommunalreformen har skullet afholde stort set alle udgifter pr. anbringelse. Denne udgiftsstigning skal dog ses i lyset af både den øgede statsrefusion inden for området, i årene efter kommunalreformen, samt det øgede skattegrundlag, som reformen medfører. Der er således ikke tale om, at udgiftsstigningen har ført til en øget belastning af kommunekassen.

Det er dog også vanskeligt at finde en anden kilde end den ændrede finansieringsmodel til kommunernes oplevelse af stigende udgifter – antallet og andelen af anbringelser har været konstante i perioden, ligesom at der faktisk har været et lille fald i brugen af de dyre anbringelsesformer. Dette fald modsvares dog til en vis grad af en lille stigning i omkostningerne pr. anbringelse. Samlet set synes udviklingen i brugen af og omkostningerne til støtte til udsatte børn og unge dog på ingen måde alarmerende.

Litteratur

Houlberg, K. & Heinesen, E. (2011): *Demografiske forskydningers betydning for udgifts-behovet på området for udsatte børn og unge*. AKF Notat, AKF

Information: <http://www.information.dk/234875>

Jyllands-Posten (23/9-2009): <http://jyllands-posten.dk/politik/article4180481.ece>

Landsforeningen for opholdssteder: <http://www.los.dk/aktuelt/nyt-fra-los/debatindlaeg/100126-samfundets-udgifter-til-anbragte-born-pdf>

Politiken (26/11-2009): <http://politiken.dk/indland/ECE844204/udgifter-til-problem-boern-eksploderer/>

Kapitel 2

Den kumulative risiko for anbringelse uden for hjemmet

Af Peter Fallesen, Natalia Emanuel og Christopher Wildeman

2.1 Indledning

Anbringelsen af et barn er en omfattende foranstaltning, som kan udgøre en væsentlig påvirkning af barnets senere liv (Berger et al., 2009; Doyle, 2007, 2008; se kapitel 5 og kapitel 7 i denne bog). Vi ved fra tidligere studier (f.eks. Ejrnæs, Ejrnæs & Frederiksen, 2010), at ca. 1-1,5 procent af alle danske børn er anbragt på et givent tidspunkt, og at ca. 5 procent af en fødselsårgang vil opleve at blive anbragt, inden de fylder 18. Disse tal kan dog dække over ganske store variationer, både over år og imellem sociale grupper. En måde at undersøge sådanne variationer på er ved at beregne den kumulative risiko for, at et barn oplever sin første anbringelse i et givent år – det vil sige sandsynligheden for, at et barn, der ikke har været anbragt før, oplever første anbringelse det år. Anbringelser er en stærk prædikator for at ende i en negativ livssituation som voksen (Andersen og Fallesen, 2010). Hvis der er store forskelle i den kumulative risiko for anbringelse imellem samfundsmæssige grupper, fordrer det øget opmærksom på, hvad effekten af anbringelserne er, for så vidt man vil sikre, at man ikke uintenderet reproducerer samfundsmæssige uligheder. Derfor kan viden om den kumulative anbringelsesrisiko bidrage som både indikator for andelen af børn, de offentlige myndigheder mener lever under uacceptable vilkår eller mistrives, og det kan være en indikator for omfanget af forventede sociale problemer for en given kohorte eller relevante undergrupper i kohorten.

Etnicitet udgør et både relevant og underbelyst opdelingsgrundlag for nyere kohorter. Andelen af ikke-vestlige indvandrere og efterkommere i Danmark er steget markant over de seneste 30 år (Danmarks Statistik, 2011). Det

er dog ikke blevet undersøgt, hvordan den etniske dimension påvirker den kumulative anbringelsesrisiko i Danmark¹, på trods af at internationale studier har vist, at etnicitet har stor indflydelse på risikoen for at blive anbragt (Wildeman & Emanuel, 2013). Hvis der er etniske forskelle i anbringelsesrisikoen i Danmark, er det indikator på, at børn i nogle etniske grupper anslås til at mistrives mere end i andre grupper. Hvis anbringelser samtidig påvirker børns livschancer negativt, kan der derved blive tale om en reproduktion af social ulighed mellem grupper i det danske samfund. Samtidig har man de seneste år rettet fokus på kønsforskelle blandt unge med både dansk og anden etnisk baggrund. F.eks. klarer piger med ikke-vestlig baggrund sig bedre i uddannelsessystemet end drenge med ikke-vestlig baggrund (Hvidtfeldt og Schultz-Nielsen, 2008; Jakobsen og Liversage, 2010). Hvis der er lignende kønsforskelle i den kumulative anbringelsesrisiko, kan dette yderligere reproducere kønsmæssige uligheder i senere livschancer.

I dette kapitel bruger vi syntetiske kohorte-overlevelsestavler til at beregne den kumulative risiko for at blive anbragt for børn i Danmark i perioden 1998-2010. Vi undersøger forskelle i risiko på tværs af køn og etnisk oprindelse for at analysere, om der er systematiske forskelle i anbringelsesrisiko for disse sociale grupper. Anbringelser kan både fungere som indikator for mistrivsel og forskelle i senere livschancer etniske grupper imellem. Metoden, der normalt anvendes til at beregne dødelighed i en befolkning, bruges til at beregne den kumulative risiko for at opleve sin første anbringelse for alle børn mellem 0-17 år et givent år. Der er tale om en syntetisk kohorte, fordi vi netop anskuer alle børn i f.eks. år 2000 som tilhørende samme kohorte i stedet for at følge en bestemt fødselsårgang hen over tid. Når den beregnede kumulative risiko sammenholdes med data om andelen af børn, der er anbragt et givent år, opnås der information om både udvikling i hyppigheden af anbringelser og udviklingen i længden af igangsatte anbringelser.

Vi finder, at den kumulative anbringelsesrisiko i begyndelsen af studieperioden var på mere end seks procent. I slutningen af 00'erne var billedet dog et andet. I 2010 var den kumulative risiko for at blive anbragt faldet til omkring tre procent – langt under 1998-niveauet for Danmark. Både børn med vestlig og med ikke-vestlig baggrund havde kumulative risici, der er højere end børn med etnisk dansk baggrund i perioden. Selvom de kumulative risici for alle grupper i Danmark faldt over perioden, forblev andelen af børn,

1. Ubbesen et al. (2012) har dog vist, at børn med immigrantbaggrund anbragt før de fyldte tre år har højere sandsynlighed for at blive hjemtaget fra en anbringelse og lavere sandsynlighed for at blive genanbragt.

der på et givent tidspunkt er anbragt, konstant. Dette betyder, at andelen af børn, der i løbet af barndommen oplever at blive anbragt, er faldet, mens varigheden af anbringelser er steget. Samlet viser resultaterne i dette kapitel, at anbringelser dog stadig er almindelige og ulige fordelte hændelser.

2.2 Metode

2.2.1 Data

I dette kapitel beregner vi den kumulative risiko for at blive anbragt for børn i Danmark. Vi bruger registerdata på alle førstegangsanbringelser i perioden 1998-2010. De enkelte kommuner rapporterer alle påbegyndte anbringelser til Danmarks Statistik og Den Sociale Ankestyrelse. Vi kan koble information om anbringelser til alder, køn og etnisk oprindelse. Derudover anvender vi også aggregerede data på hele den danske børnepopulation for at beregne størrelsen af børnepopulationen. Disse data er hentet fra Danmarks Statistik via Statistikbanken.

2.2.2 Mål

Vi ønsker at undersøge, hvorvidt den kumulative risiko for anbringelse er ulige fordelt hen over køn og etnisk oprindelse, da dette kan have indflydelse på produktion og reproduktion af uligheder i det senere liv. Vi definerer tre distinkte etniske grupper på baggrund af Danmarks Statistiks opdeling: (1) børn med mindst én dansk forælder, (2) børn født af forældre med vestlig baggrund, og (3) børn født af forældre med ikke-vestlig baggrund. Det er i denne sammenhæng underordnet, om barnet er født i eller uden for Danmark; barnets etniske oprindelse afhænger af forældrenes oprindelse, hvorved der ikke skelnes mellem efterkommere og indvandrere. Hvis begge forældre er født uden for Danmark, men en er født i et vestligt land, og en er født i et ikke-vestligt land, er det moderens etniske oprindelse, der bestemmer barnets etniske oprindelse. Som det fremgår af tabel 2.1, har antallet af anbragte børn i Danmark i den periode, analysen dækker, været forholdsvis konstant. Antallet af børn med etnisk dansk oprindelse, der er anbragt, er dog faldet, mens antallet af børn med ikke-vestlig oprindelse er steget. Antallet af børn med vestlig baggrund, der er anbragt, er forholdsvis konstant. Vi ønsker at undersøge, hvorvidt der er tale om ændringer forårsaget af demografiske skift i børnepopulationen (altså, at f.eks. gruppen af ikke-vestlige indvandrere er

blevet større set relativt i forhold til gruppen af etnisk danske børn), eller om det er udtryk for, at andelen af børn med ikke-vestlig baggrund, der mistrives, er stigende. Derfor beregner vi, hvordan den kumulative anbringelsesrisiko har udviklet sig over perioden.

Tabel 2.1: Antal børn i Danmark, der oplever anbringelse hvert år.

	Etnicitet	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Drenge	Danske	8158	8523	8871	9209	9350	9068	8822	8387	8231	8559	8469	8180	7525
	Vestlige	130	132	130	127	144	145	143	152	140	139	136	140	126
	Ikke-vestlige	546	591	731	846	874	840	853	846	906	977	985	999	1061
Piger	Total	8834	9246	9732	10182	10368	10053	9818	9385	9277	9675	9590	9319	8712
	Danske	6522	6864	7145	7463	7548	7346	7222	6862	6786	7175	7276	7069	6466
	Vestlige	92	96	93	99	110	114	105	104	99	110	108	119	111
	Ikke-vestlige	386	413	436	491	520	527	552	562	628	692	705	711	711
	Total	7000	7373	7674	8053	8178	7987	7879	7528	7513	7977	8089	7899	7288
Total		15834	16619	17406	18235	18546	18040	17697	16913	16790	17652	17679	17218	16000

Kilde: Danmarks Statistik.

2.2.3 Analysens metode

Vi anvender overlevelsestavler til at beregne den kumulative risiko for anbringelse. Denne metode er oprindeligt udviklet til at måle dødeligheden i en population (se Preston, Heuveline, & Guillot, 2001). Overlevelsestavler kan enten beregnes på baggrund af en fødselsårgangs udvikling hen over tid eller ved brug af tværsnit, hvorved man taler om en syntetisk kohorte. Betegnelsen syntetisk kohorte dækker over, at vi ikke tager en fødselsårgang og følger deres anbringelsessandsynlighed over tid, men i stedet slår ned på et år og lader alle, der er børn på det tidspunkt, udgøre den syntetiske kohorte, f.eks. for år 2000. Det betyder, at man ikke behøver at vente på, at en fødselsårgang bliver voksen, før man udregner årgangens kumulative anbringelsesrisiko helt op til 18-års-alderen. I stedet skaber man kunstige kohorter, som ikke på samme måder giver indblik i udviklingen hen over en fødselsårgangs barndom, men i stedet giver indblik i risikoen for, at et barn oplever sin første anbringelse et givent år betinget på alder.

Metoden tager udgangspunkt i den observerede hændelsesrate – i vores tilfælde, at et barn oplever sin første anbringelse – i et givent år, fordelt over alder. Dette observeres for hvert alderstrin, således at vi observerer, hvor

mange 0-årige af den samlede mængde 0-årige i 2000 der bliver anbragt for første gang, hvor mange 1-årige af den samlede mængde 1-årige, der bliver anbragt for første gang, etc. frem til og med børn, der anbringes på deres 18-års fødselsdag (de observerede rater betegnes ${}_n m_x$). Derved kan vi beregne den aldersspecifikke sandsynlighed (${}_n q_x$) for at opleve sin første anbringelse i den givne alder, f.eks. som 14-årig. Da nogle børn i den samlede population af 14-årige har været anbragt før (måske som 7-årige i 1993), justeres den observerede samlede børnepopulation også for dette, da disse børn jo ikke vil kunne opleve at blive anbragt for første gang igen (${}_n AN_x$). Disse oplysninger kan så bruges til at udregne den kumulative anbringelsesrisiko, som er udtrykt som sandsynligheden for, at et barn fra den syntetiske kohorte har oplevet en anbringelse, givet barnet er en bestemt alder (${}_n c_x$). Næsten alle danske børn vil være myndige, når de fylder 18 år. Derfor stopper vi beregningen af den kumulative risiko ved denne alder.

2.3 Resultater

Vi præsenterer først en overlevelsestavle i tabel 2.2, der viser, hvordan den kumulative risiko for anbringelse for danske børn stiger fra fødsel til det 18. leveår. Vi viser resultater for år 2000. Første kolonne angiver de forskellige alderstrin. Næste kolonne (${}_n D_x$) opgør antallet af førstegangsanbragte på hvert alderstrin. Kolonnen derefter (${}_n N_x$) angiver, hvor mange børn der er i Danmark på det alderstrin i 2000, og den efterfølgende (${}_n AN_x$) angiver det justerede antal børn, når man tager højde for, at børn, der tidligere har været anbragt, ikke kan tælle som mulige førstegangsanbragte. Herefter følger en alderskorrektion (${}_n a_x$), der anvendes til at omdanne anbringelsesraten for et givent alderstrin (${}_n m_x$) til anbringelsessandsynligheden (${}_n q_x$) for et givent alderstrin. Derefter kan den kumulative anbringelsesrisiko udregnes, hvor der igen tages højde for både alderstrinskorrektionen og for populationsjusteringen. I år 2000 kunne lige over seks procent af børnene i Danmark forvente at blive anbragt for første gang i deres barndom det år. Førstegangsanbringelsesraterne (${}_n m_x$) er høje lige efter fødslen, og bliver derefter gradvist lavere indtil teenageårene, hvor førstegangsrateerne stiger kraftigt igen. Lignende resultater er fundet for USA af Wildeman & Emanuel (2013), men den danske stigning for teenagere er markant højere, end den er for amerikanske teenagere.

Tabel 2.2: Eksempel på overlevelsestavle for år 2000.

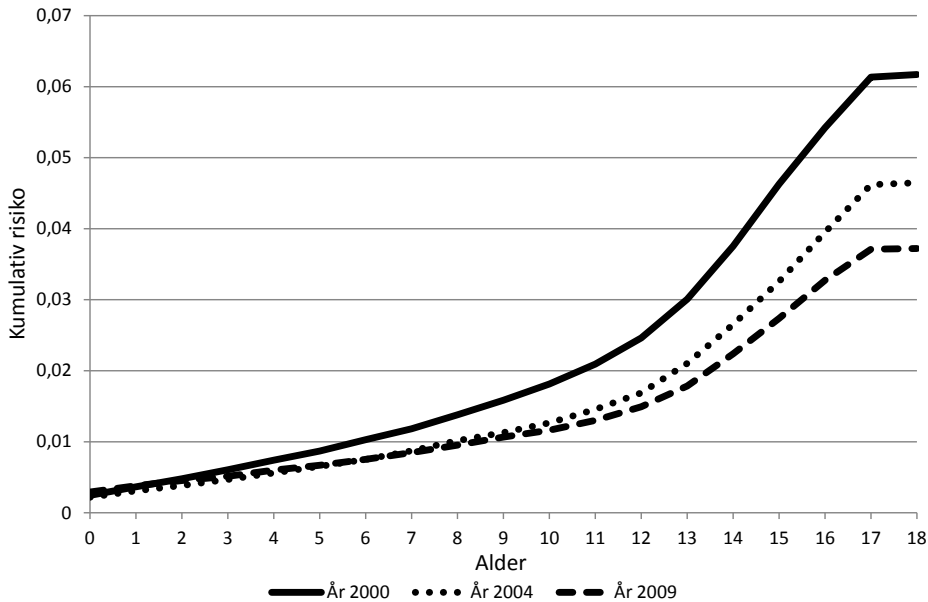
Alder	Antal anbringelser	Observeret population	Anbringelsesjusteret population	Forventet personår ved denne alder for anbringelse	Anbringelsesrate ved denne alder	Sandsynlighed for at blive anbragt ved denne alder	Den kumulative risiko for anbringelse ved denne alder
	nD_x	nN_x	nAN_x	$n\hat{a}_x$	$n\hat{m}_x$	nq_x	c_x
0	163	66365	66365	0,335	0,002456	0,002452	0,002452
1	80	66606	66443	0,496	0,001204	0,001203	0,003652
2	78	68158	67909	0,436	0,001149	0,001148	0,004796
3	87	68448	68120	0,459	0,001277	0,001276	0,006066
4	95	71083	70653	0,482	0,001345	0,001344	0,007402
5	92	71257	70731	0,476	0,001301	0,001300	0,008692
6	110	68906	68309	0,453	0,001610	0,001609	0,010287
7	107	69488	68776	0,444	0,001556	0,001544	0,011825
8	131	66357	65576	0,442	0,001998	0,001995	0,013793
9	135	65785	64883	0,459	0,002081	0,002078	0,015847
10	146	63739	62736	0,547	0,002327	0,002325	0,018135
11	172	61392	60288	0,501	0,002853	0,002849	0,020932
12	217	58649	57433	0,486	0,003778	0,003771	0,024624
13	317	58066	56652	0,507	0,005596	0,005580	0,030067
14	426	56735	55052	0,481	0,007738	0,007707	0,037542
15	483	54900	52873	0,450	0,009135	0,009089	0,046291
16	430	53917	51472	0,468	0,008354	0,008317	0,054223
17	402	56182	53208	0,415	0,007555	0,007522	0,061337
18	21	56259	52901	0	0,000397	0,000397	0,061709

Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

Figur 2.1 viser, hvordan den kumulative anbringelsesrisiko udvikler sig hen over alder for tre af periodens år – henholdsvis 2000, 2004 og 2009. I 2004 er den kumulative anbringelsesrisiko, når man er fyldt 18, på 0,046, og den falder yderligere til 0,037 i 2009 – altså næsten en halvering fra år 2000. Det kan ses, at anbringelsesrisikoen for de yngste børn er næsten ens for alle tre år, mens den er lavere for alle børn over 2 år i både 2004 og 2009. Ydermere har børn over 9 år også en lavere kumulativ anbringelsesrisiko i 2009, end de havde i 2004.

Figur 2.2 viser udviklingen i den kumulative anbringelsesrisiko som 18-årig for alle børn og separat for drenge og piger for perioden 1998 til 2010. Den kumulative risiko stiger frem til 2000, hvorefter den falder frem til 2005.

Figur 2.1: Den kumulative risiko hen over alder for årene 2000, 2004 og 2009.

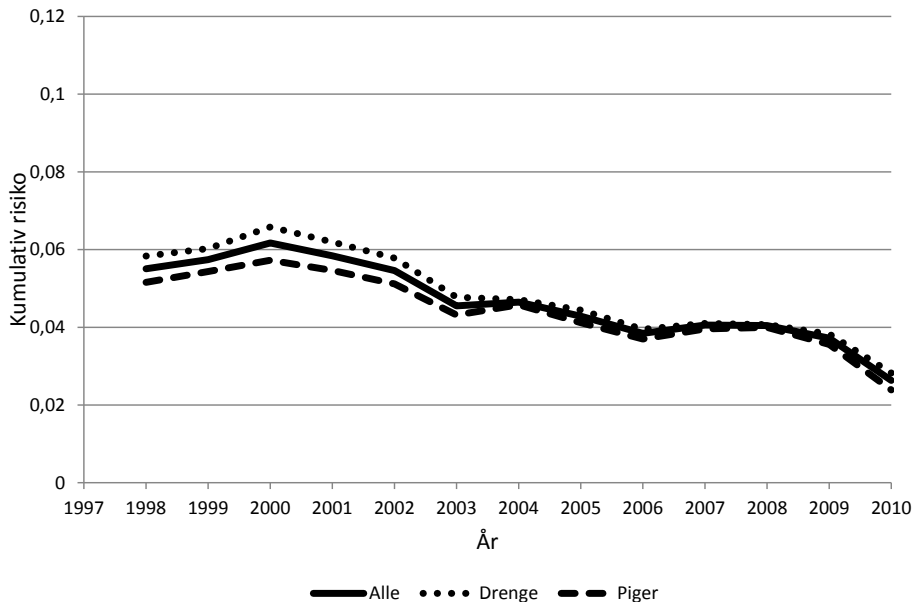


Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

Herefter er risikoen konstant frem til 2008, hvorefter den begynder at falde igen. Drengene har i senhalvfemserne og starten af nullerne en anelse højere risiko for anbringelse end piger. Kønsforskellen bliver markant mindre i anden halvdel af nullerne.

Figur 2.3 viser kumulative risici opdelt på køn og separat for etnisk danske børn, vestlige børn og ikke-vestlige børn. Alt afhængig af år er den kumulative risiko for vestlige og ikke-vestlige børn fra lidt højere til dobbelt så høj som den kumulative risiko for danske børn. Der er forholdsvis få børn i Danmark med vestlig baggrund, så derfor er der store udsving på estimerne. I 2010 er risikoen for børn med ikke-vestlig baggrund højere end risikoen for danske børn, og forskellen er mere udtalt for drenge end for piger. Piger med ikke-vestlig baggrund har lavere kumulativ risiko end piger med vestlig baggrund i de fleste år. Det omvendte gør sig gældende for drenge. Når man sammenligner på tværs af kønnene, viser det sig generelt, at piger har lavere risiko end drenge. Den kumulative risiko for ikke-vestlige og vestlige piger er i starten af perioden lavere end risikoen for drenge med samme baggrund. Risikoen for piger med ikke-vestlig baggrund forbliver lavere end risikoen for ikke-vestlige drenge i hele perioden, hvorimod de vestlige drenge risiko dropper ned under risikoen for vestlige piger i slutningen af nullerne.

Figur 2.2: Kumulativ anbringelsesrisiko som 18-årig, 1998-2010.

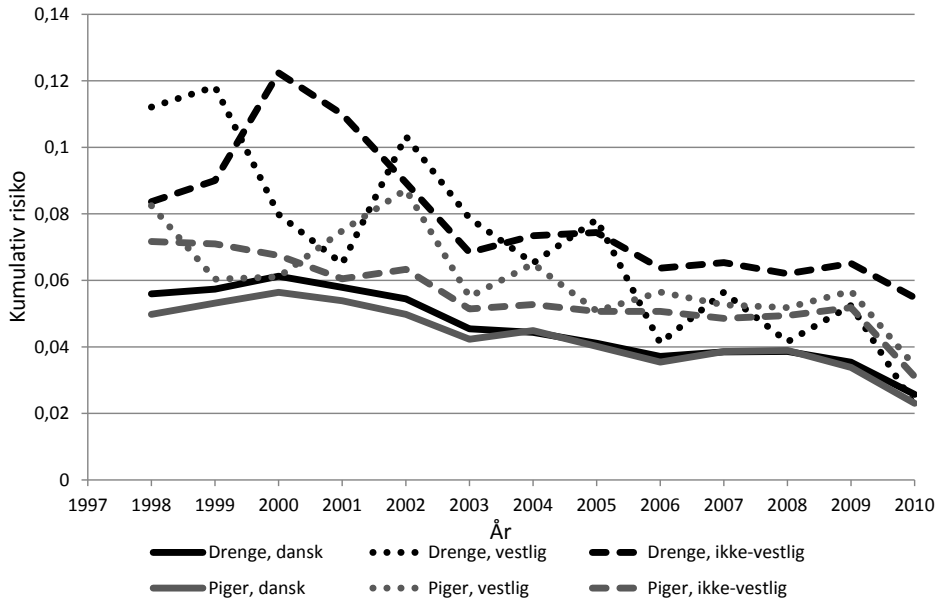


Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

Andelen af børn, der er anbragt i Danmark i slutningen af hvert år, falder ikke i samme grad, som den kumulative risiko. Det fremgår af figur 2.4. Et-nisk danske piger og drenge holder en forholdsvis konstant anbringelsesandel, om end begge køn oplever et fald på et par promille hen over årene 1998-2010. Andelen af både drenge og piger med ikke-vestlig baggrund, der er anbragt, stiger hen over perioden. Vestlige drenges anbringelsesandel falder kraftigt hen over perioden, og andelen for vestlige piger er også lavere i 2010, end den var i 1998 – dog oplever piger med vestlig baggrund også en kortvarig stigning i midten af nullerne.

Generelt kan det konkluderes, at den kumulative risiko for anbringelse for børn i Danmark falder kraftigt hen over årene 1998-2010. Samtidig forbliver andelen af den danske børnepopulation, der i slutningen af hvert år er anbragt, rimeligt konstant. Derved kan det konkluderes, at selvom anbringelsesraterne er faldende, er fastholdelsen af børn i anbringelse stigende. Det vil sige, at der anbringes færre børn, mens de børn, der anbringes, er anbragt i længere tid. Andelen af børn med ikke-vestlig baggrund, der er anbragt i slutningen af et år, er stigende hen over perioden, så børn med ikke-vestlig baggrund oplever

Figur 2.3: Kumulativ anbringelsesrisiko som 18-årig fordelt på køn og etnicitet, 1998-2010.



Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

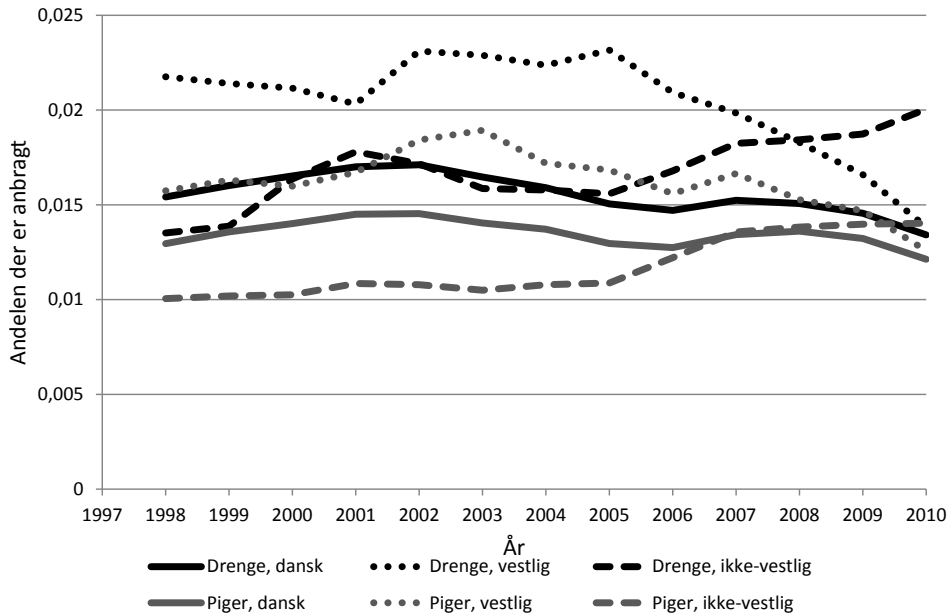
en endnu kraftigere stigning i længden af tid, de er anbragt, end etniske danske børn. Samtidig stiger vestlige drenges anbringelseslængde i mindre grad end andre anbragte børn i Danmark.

2.4 Konklusion

Overlevelsestavleestimer for perioden 1998-2010 viser, at det at blive anbragt i Danmark stadig er en almindelig hændelse, om end risikoen for at blive anbragt i løbet af barndommen er faldende. Da andelen af børn, der i slutningen af et år er anbragt, forbliver forholdsvis konstant, kan det konkluderes, at længden af igangsatte anbringelser er steget i samme periode.

En grundlæggende udfordring i at kortlægge udviklingen inden for anbringelsessystemet er, at vi som forskere normalt får data i hænde meget sent, da en børneårgang jo er nødt til at blive voksen, inden vi med sikkerhed ved, hvad årgangens samlede sandsynlighed var for at blive anbragt. Ved i stedet at undersøge syntetiske kohorter, som vi har gjort i dette kapitel, og tolke udviklingen i den kumulative risiko ved hjælp af andre oplysninger, såsom

Figur 2.4: Andelen af børn anbragt den 31. december, 1998-2010.



Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

andelen i anbringelse ved hvert års udgang, er det muligt at få mere op to date informationer om udviklinger inden for anbringelser og derved sikre et mere informeret grundlag, når der træffes beslutninger på området. Resultaterne i dette kapitel rejser samtidig spørgsmålet om, hvorfor der er sket dette skift imod lavere anbringelsesrater, men længere anbringelser, og hvad effekten af det vil være. Sidstnævnte problemstilling vil blive diskuteret i kapitel 7 i denne bog.

Anbringelser er en af de mere udgiftstunge og omfattende sociale foranstaltninger, det offentlige kan anvende over for en familie. Derfor er det vigtigt at sikre, at de samfundsmæssige ressourcer, der anvendes på anbringelsesforanstaltninger, også sikrer de ønskede resultater for udsatte børn. Der er, som nævnt i dette kapitels indledning, stadig kun meget lidt forskning i, hvad effekterne af en anbringelse er. Derved kan det ikke afvises, at uligheden i kumulativ risiko etniske grupper imellem også kan skabe uligheder i det senere liv. En anbringelse er både en indikator for mistrivsel, når anbringelsen indtræffer, men også en indikator for senere livschancer. Ulighed i den kumulative risiko betyder derfor også ulighed i både mistrivsel og mulighederne

for børnene i deres nuværende og senere liv. Derfor er de resterende kapitler i denne bog også rettet imod at afdække, hvordan oplevelser i anbringelses-systemet påvirker børn, både mens de er anbragt og i det senere liv.

Litteratur

- Andersen, S. H. & Fallesen, P. (2010): Efter anbringelsen. I S. H. Andersen (red.) *Når man anbringer et barn – baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv* (s. 164-180). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Berger, L. M., Bruch, S. K., Johnson, E. I., James, S., & Rubin, D. (2009): Estimating the “Impact” of out-of-home placement on child well-being: Approaching the problem of selection bias. *Child Development*, 80 (6), 1856–1876.
- Ejrnæs, M., Ejrnæs, M. & Frederiksen, S. (2010): Anbringelser uden for hjemmet – anbragte børn og risiko for anbringelse. I Andersen, S. H. (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelser og det videre liv* (s. 91-118). Odense, Syddansk Universitetsforlag
- Danmarks Statistik (2011): *Indvandrere i Danmark 2011*. København: Danmarks Statistik.
- Doyle, J. J. (2007): Child protection and child outcomes: Measuring the effects of foster care. *American Economic Review*, 97(5), 1583–1610.
- Doyle, J. J. (2008): Child protection and adult crime: Using investigator assignment to estimate causal effects of foster care. *Journal of Political Economy*, 116(4), 746–770.
- Hvidfeldt, C. & Schultz-Nielsen, M. L. (2008): Unge indvandreres brug af det danske uddannelsessystem. I T. Tranæs (red.) *Indvanderne og det danske uddannelsessystem* (s.13-43). København: Gyldendal.
- Jakobsen, V. & Liversage, A. (2010): *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet*. København: SFI.
- Preston, S. H., Heuveline, P., & Guillot, M. (2001): *Demography: Measuring and modeling population processes*. Oxford: Blackwell.
- Ubbesen, M. B., Petersen, L., Mortensen, P. B. & Kristensen, O. S. (2012): Out of care and into care again: A Danish register-based study of children placed in out-of-home care before their third birthday. *Children and Youth Services Review*, 34(11), 2147-2155.
- Wildeman, C. & Emanuel, N. (2013): Cumulative risk of foster care placement by age 18 for American children by race/ethnicity and sex, 2000-2009. Præsentation givet ved PAA konference, New Orleans, 11.-13. april, 2013.

Del II

Årsager til anbringelse

Kapitel 3

Lav fødselsvægt blandt anbragte børn – samvariation eller årsagssammenhæng?

Af Signe Hald Andersen

3.1 Indledning

Som beskrevet i kapitel 1 er over én procent af alle danske børn anbragt uden for hjemmet på et givet tidspunkt, og endnu flere børn og deres familier modtager forebyggende foranstaltninger, der skal forhindre fremtidige anbringelser. Og som nævnt i indledningen er det en dyr affære, der koster det danske samfund knap 16 milliarder om året, svarende til ca. 1 procent af Danmarks bruttonationalprodukt. Beløb i denne størrelsesorden, koblet med, at selve anbringelsen kan have store menneskelige omkostninger, gør, at der er et naturligt fokus på dette område, og navnlig på om selve anbringelsesbehovet kan mindskes, fordi det vil kunne løse både sociale og samfundsmæssige problemer.

Fra litteraturen kender vi til en række individuelle og familiemæssige karakteristika, som ser ud til at hænge sammen med et barns sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet. Børn, som anbringes, kommer f.eks. typisk fra familier med få ressourcer og fra familier, hvor enten faren eller moren har begået kriminalitet (Courtney, 1995; James, 2004; Connell et al., 2006; Goerge, 1990; Courtney et al., 1997; Delfabbro et al., 2002; Smith et al., 2001; Hestbæk, 1999; Frame et al., 2000; Barber et al., 2001; Fisher et al., 2005; Nesmith, 2006).

Vi ved dog meget lidt om årsagssammenhængen – den kausale sammenhæng – mellem disse baggrundskarakteristika og et barns anbringelsessandsynlighed. Når analyser f.eks. viser, at børn af arbejdsløse mødre har en større risiko for at blive anbragt uden for hjemmet end andre børn, så ved vi ikke, om det er, fordi arbejdsløsheden påvirker morens forældrerevner ved at skabe

frustrationer eller ressourcemangel i familien. Eller om det er, fordi mødre, som har en stor sandsynlighed for at blive arbejdsløse, også har dårligere forældreevner i udgangspunktet. I første tilfælde er der tale om en kausal sammenhæng, hvor det er selve arbejdsløsheden, som gør udslaget, mens der i det andet tilfælde er tale om en samvariation, hvor anbringelsesbehovet ville være opstået uanset morens arbejdsmarkedssituation. Så længe man mangler viden om, hvilken type sammenhæng der gør sig gældende, er det meget vanskeligt at udvikle og anvende den bedste strategi til at reducere behovet for – og hermed udgifterne til – anbringelser og forebyggende foranstaltninger.

I denne bog forsøger vi at komme sådanne kausale mekanismer nærmere med henblik på at skabe en bedre forståelse af, hvad der gør sig gældende inden for anbringelsesområdet. I kapitel 4 belyser vi derfor den kausale sammenhæng mellem fars indespærring og et barns sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet, og i nærværende kapitel er fokus på effekten af fødselsvægt på denne anbringelses sandsynlighed. Fødselsvægt er et centralt mål for et nyfødt barns fysiske helbred og en god indikator for, hvilke helbredsmæssige problemer barnet vil kunne støde på senere i livet. Fra den medicinske litteratur ved vi, at det især er børn med en fødselsvægt på under 2500 gram – det, som man kalder lav fødselsvægt (i kapitlet herfra betegnet LFV) – som belastes af forskellige typer af helbredsmæssige problemer (Bonzini et al., 2007). Viden om betydningen af LFV bliver i stigende grad vigtig i disse år, hvor teknikkerne til at hjælpe LFV-børn til at overleve forbedres dag for dag (Lewit et al., 1995).

Specifik viden om effekten af LFV på et barns anbringelsesrisiko er samtidig vigtig, fordi relativt mange børn, som senere anbringes uden for hjemmet, vejede under 2500 gram ved fødslen (Hansen et al., 2004; Sidebotham & Heron, 2006; Ejrnæs et al., 2011; Martin et al., 2011; Andersen, 2010; Andersen & Fallesen, 2010). Men som allerede antydnet ovenfor har vi dog meget lidt eksisterende empirisk belæg for at forstå karakteren af denne relativt stærke sammenhæng – om der blot er tale om en simpel samvariation, eller om sammenhængen er kausal. Problemet er, at forholdet mellem LFV og anbringelser uden for hjemmet udtrykker summen af både morens og barnets karakteristika og deres indflydelse på anbringelsesrisikoen: Hvor LFV tit er konsekvensen af flerfoldsfødsler og andre faktorer, som ikke er direkte relateret til morens adfærd eller ressourcer, så er der nærmest entydige beviser for, at morens adfærd før og under graviditeten – om hun ryger, drikker og tager euforiserende stoffer – påvirker risikoen for, at hendes barn fødes med lav fødselsvægt (Little, 1977; Wright et al., 1983; Kramer, 1987; Sampson

et al., 1997; Berger, 2006). Disse er også alle faktorer, som har betydning for barnets anbringelsesrisiko – fra litteraturen ved vi f.eks., at børn af stofmisbrugere er mere udsatte for forsømmelse og vanrøgt (McNichol & Tash, 2001; Streissguth et al., 2004; Smith et al., 2007), hvilket jo er to væsentlige anbringelsesårsager. Det betyder, at anbringelser af børn af stofmisbrugere ikke nødvendigvis skyldes børnenes lave fødselsvægt, men snarere er konsekvensen af mødrenes manglende forældrerevner. I sådanne tilfælde er barnets fødselsvægt blot et af mange symptomer på morens adfærd og de manglende forældrerevner, men fødselsvægten er altså ikke den faktor, der udløser anbringelsen.

Vi ved dog fra tidligere studier, at LFV-børn er i risiko for at udvikle en række helbreds- og udviklingsmæssige problemer. Studier viser f.eks., at disse børn oftere kommer på hospitalet, klarer sig dårligt i skolen og ikke fuldfører deres uddannelser (Lewit et al., 1995; Saigal et al., 2000). De er også i større risiko for at lide af autisme, ADHD og Aspergers syndrom (Indredavik et al., 2004; Mick et al., 2002; Schendel & Bhasin, 2008), ligesom de typisk har dårligere kognitive færdigheder (Hack et al., 1991). Disse problemer er de direkte konsekvenser af den lave fødselsvægt, og de kan have en stor selvstændig betydning for barnets anbringelsesrisiko, der virker parallelt med eller udover indflydelsen fra morens adfærd. Så selvom morens adfærd kan være skyld i både den lave fødselsvægt og anbringelsen, så kan fødselsvægten i sig selv påvirke anbringelsesrisikoen. Men denne selvstændige effekt af fødselsvægten på anbringelsesrisikoen er tæt sammenvævet med den indirekte effekt af morens adfærd, som går gennem fødselsvægten. Netop derfor kan simple samvariationsanalyser af forholdet mellem fødselsvægt og anbringelser ikke bruges til at forstå det kausale forhold. Vi har i stedet brug for mere sofistikerede analyser, som er designet specifikt til at afdække kausalitet.

I kapitlet her vil jeg benytte en variation af den såkaldte instrument-variabel-model (IV-model), som også anvendes i en række af bogens øvrige kapitler. Metoden vil blive beskrevet indgående her i kapitlet. Med denne metode finder jeg, at LFV-børn har en forhøjet risiko for at opleve en anbringelse uden for hjemmet på ca. 12 procent. Som jeg beskriver senere, angår resultatet udelukkende børn, som fødes med lav fødselsvægt som følge af mit instrument, og for hvem vi kan observere søskende (dog ej tvillinger) i data. I det følgende vil jeg diskutere, hvilke teoretiske forklaringer der er på sammenhængen mellem LFV og anbringelser.

3.2 Anbringelser og lav fødselsvægt

Teorier om anbringelser er typisk relativt udfoldede med hensyn til, hvordan specifikke baggrundskarakteristika påvirker et barns anbringelsessandsynlighed. I en relateret litteratur, nemlig den om vanrøgt af børn, finder vi dog en forklaring på, hvorfor LFV-børn skulle have en større risiko for at opleve vanrøgt, og denne forklaring kan også indgå i forståelsen af sammenhængen mellem LFV og anbringelser. I sin *Etiology of Child Maltreatment* fra 1993 beskriver Jay Belsky, hvorledes det især er fremtoningen og adfærden blandt LFV-børn, som kan anspore forældrene til vanrøgt. Han forklarer, at den omstændighed, at børnene er små og mangler fylde, og at deres skrig ofte er mere hjerteskræende og gennemtrængende end skrig fra normalvægtige spædbørn, kan påvirke forældre-barn-forholdet i en sådan grad, at forældrene ikke tager sig tilstrækkeligt af barnet (Belsky, 1993: 419). Hermed er de fysiske og adfærdsmæssige konsekvenser af LFV den direkte årsag til, at forældrene vanrøgter barnet – og på den måde kan LFV således udgøre den direkte årsag til, at barnet anbringes uden for hjemmet (se også Belsky, 1980).

Som nævnt i indledningen kan også andre forhold være på spil, idet vi ved, at LFV-børn har en større risiko for at få eller have udviklingsmæssige, sociale og fysiske forstyrrelser (Lewit et al., 1995; Saigal et al., 2000; Indredavik et al., 2004; Mick et al., 2002; Schendel & Bhasin, 2008; Hack et al., 1991; Paneth, 1995; Short et al., 2003). Det kan skyldes tre omstændigheder. For det første er LFV en indikator for, at blodgennemstrømningen i moderkagen har været reduceret under graviditeten. Fra litteraturen ved man, at en sådan reduceret blodgennemstrømning har vidtrækkende konsekvenser for barnets fremtidige fysiske helbred, og det betyder f.eks., at LFV-børn er i større risiko for at gå glip af sociale og uddannelsesmæssige aktiviteter på grund af sygdom. For det andet viser eksisterende studier, at LFV-børn har dårligere motorik og vanskeligere ved at håndtere visuel information, og det påvirker udviklingen af deres kognitive færdigheder. For det tredje betyder LFV-børnenes ofte skrøbelige fremtoning (som jo også er det, der bemærkes af Belsky), koblet med den faktiske viden om disse børns vanskelige start i livet, at forældre og andre vigtige voksne behandler barnet anderledes, end de behandler andre børn, og at de f.eks. møder dem med lavere forventninger (Jackson, 2006, 2009). Samlet har dette altså en betydning for, hvordan LFV-børn klarer sig i verden, og hvilke problemer de møder og udvikler – men det er således ikke fødselsvægten i sig selv, som er problemet, det er konsekvenserne af fødselsvægten, man skal være bekymret for.

Med udgangspunkt i ovenstående virker det derfor ikke usandsynligt, at

lav fødselsvægt skulle kunne have en kausal betydning for et barns anbringelsesrisiko. Og som nævnt tidligere er der faktisk evidens for en sammenhæng mellem et barns fødselsvægt og dets risiko for at blive anbragt uden for hjemmet. Til eksempel viser et amerikansk studie fra 2004, at hvor 16,1 procent af alle anbragte børn er født for tidligt, og altså derfor er i risikogruppen for at have lav fødselsvægt (Hansen et al., 2004), gælder det kun for 12,2 procent af samtlige amerikanske børn (Martin et al., 2011). Herudover viser et britisk studie en samvariation mellem LFV og sandsynligheden for, at barnet og dets familie underlægges, hvad der svarer til en § 52-undersøgelse, som kan føre til, at barnet bliver anbragt uden for hjemmet. Risikoen er mellem to og tre gange så stor for LFV-børn sammenlignet med andre børn (Sidebotham & Heron, 2006). I tillæg hertil præsenterer Berger (2006) resultater fra et amerikansk studie, som viser, at LFV-børn er overrepræsenteret blandt anbragte børn. Sidst har jeg selv og nogle af mine medforfattere brugt danske registerdata til at vise, at et barns anbringelsesrisiko falder med dets stigende fødselsvægt (Andersen, 2010; Andersen & Fallesen, 2010), og at en fødselsvægt på under 2500 gram øger denne risiko på mellem 30 og 80 procent – størst er risikoen i førskoleårene (Ejrnæs et al., 2011).

Der synes således at være utvetydige beviser for sammenhængen mellem LFV og et barns anbringelsesrisiko. Men som nævnt ved vi intet om den kausale sammenhæng. Dette kapitel vil give et første bud på en kausal analyse, og til det formål vil jeg benytte en såkaldt IV-model og tage udgangspunkt i den eksisterende viden om, at morens stressniveau under graviditeten påvirker barnets vækst i livmoderen.

3.2.1 Overvejelser om vores instrumentvariabel

I dette kapitel undersøger jeg, hvordan LFV påvirker et barns anbringelsesrisiko. Men som allerede diskuteret afspejler et barns fødselsvægt på mange måder barnets potentiale for at have en bestemt anbringelsesrisiko – det er jo bestemte typer af børn fra en bestemt type af familier, som vejer for lidt ved fødslen. Fødselsvægten kan derfor på en og samme tid være årsag til og konsekvens af disse aktiviteter. Det gør det vanskeligt at afgøre, om en statistisk sammenhæng mellem de to variabler er udtryk for en kausal relation fra den ene variabel til den anden, eller om der blot er tale om samvariation.

For at løse problemet kan man benytte et instrument i en IV-model: Instrumentet er en tredje variabel, som formodes kun at påvirke årsagsvariablen – som i vores tilfælde er fødselsvægten, dvs. om barnet vejer mindre end 2500

gram ved fødslen – og ikke udfaldsvariablen, som man også kalder den afhængige variabel (dvs. barnets anbringelsesrisiko). Denne egenskab gør, at jeg kan bruge instrumentvariablen til at isolere den del af variationen i årsagsvariablen, som jeg ved ikke kan være givet ved den afhængige variabel, eller for den sagskyld betydende variabler, som jeg ikke har kunnet inkludere i modellen. Man kan formulere det således, at instrumentet giver os en rensset, men også mere begrænset version af årsagsvariablen. Jeg bruger herefter den rensede og begrænsede årsagsvariabel til at bestemme effekten af årsagsvariablen på den afhængige variabel: Fordi instrumentet ikke påvirker den afhængige variabel, ved jeg med sikkerhed, at variationen i den rensede årsagsvariabel ikke kan være resultatet af effekten af den afhængige variabel på årsagsvariablen. Hermed vil en eventuel sammenhæng mellem de to variabler kun kunne være givet ved årsagsvariablens kausale indvirkning på den afhængige variabel.

Udfordringen ved denne type modeller er dog at finde et velegnet instrument – det vil sige et, man selv tror på kun påvirker årsagsvariablen og ikke den afhængige variabel, og et, man kan overbevise andre om anvendeligheden af. I analyserne til dette kapitel benytter jeg mig af den eksisterende viden om, at stress hos moren påvirker et barns fødselsvægt. Denne sammenhæng vil blive beskrevet i det følgende afsnit.

Lav fødselsvægt og stress

Stress opstår, når en dosis corticotrophin-fremkaldende hormon (CRH) øger dannelsen af det såkaldte adrenocorticotropic hormon (Glynn et al., 2001). Hos alle mennesker er CRH-niveauet størst om morgenen, hvor det i gennemsnit når sit maksimum ved 8-tiden, for herefter at variere ganske betydeligt i løbet af dagen. Fra litteraturen ved vi, at der er en stærk sammenhæng mellem en persons CRH-niveau og det at bevidne negative hændelser, som f.eks. jordskælv (Glynn et al., 2001; Torche, 2011) og terrorangreb (Camacho, 2008; Eskenazi et al., 2007). Men litteraturen finder, at også positive påvirkninger kan have en betydning. Således viser Hubert et al. (1993), at CRH-niveauet stiger, når individet ser en underholdende film, ligesom Brown et al. (1993) viser, at både bedrøvelse og opstemthed øger CRH-niveauet.

CRH i den gravide kvindes krop påvirker fosteret ved at reducere blodgennemstrømningen i livmoderen og moderkagen og ved herigennem at sætte fart på modningen af fosteret. Hermed forkorter morens stress graviditetens længde, ligesom den hurtigere modning også er ensbetydende med en mangelfuld modning. Det giver en større risiko for for tidlige fødsler og LFV,

men også for forskellige misdannelser i kranium, hjerne, ansigt og hjerte (Camacho, 2008; Dahl et al., 2012; Wadhwa et al., 2004; Mulder et al., 2002). Herudover ved man, at 10 til 20 procent af morens stresshormoner overføres til barnet via moderkage og navlestreng, og fordi fosteret er så mange gange mindre end moren, vil selv små forøgelser af stresshormonet hos moren betyde meget væsentlige forøgelser hos barnet (Mulder et al., 2002). En moderat stresset mor kan altså give et meget stresset barn med de udviklingsmæssige konsekvenser, det kan have.

Men stress påvirker også fosteret ad andre veje. Vi ved, at stress påvirker menneskers, og herunder også gravide kvinders, adfærd, f.eks. med hensyn til hvad de spiser, og hvorvidt, og i hvilket omfang, de benytter forskellige stimulanser som kaffe, alkohol og cigaretter. Disse er alle nydelsesmidler, som skader fosteret, og som kan have en betydning for fødselsvægten (Dahl et al., 2012). Samlet set vil morens stress således kunne påvirke hendes foster, både gennem den konkrete fysiologiske indvirkning, men altså også gennem kvindens adfærdsmæssige reaktioner på stress.

Fra litteraturen ved vi dog også, at gravide kvinder faktisk er mere resistente over for et øget CRH-niveau end ikke-gravide. Således skal der en højere dosis CRH til, for at den gravide kvindes krop udskiller adrenocorticotrophic-hormonet. Denne resistens øges i løbet af graviditeten, men det er dog ikke helt klart, hvornår i graviditeten et øget CRH-niveau er mest skadeligt. Glynn et al. (2011) viser, at stress i første trimester har den største indvirkning på fosterets fødselsvægt, hvilket passer med resultaterne fra Camacho (2008): Studiet finder, at børn af mødre udsat for eksploderende landminer i graviditetens første trimester vejer mindre ved fødslen end børn af mødre udsat for landminerne i de øvrige trimestre. Omvendt viser Davis et al. (2007), at stress i tredje trimester er mest skadelig, mens Dahl et al. (2012) finder, at stress i andet trimester har størst effekt på barnets fødselsvægt. Sikrest er det nok derfor at antage, at stress er skadeligt for fosteret, uanset hvornår i graviditeten den forekommer, men at det er værd at skelne mellem de enkelte trimestre.

En eksogen kilde til stress – forlænget spilletid

Morens stress under graviditeten påvirker således barnets fødselsvægt. Men idet det ikke er tilfældigt, hvilke mødre der er stressede, eller som udsættes for stress, skal jeg finde en eksogen kilde til stress – dvs. en kilde, som er uafhængig af morens egne karakteristika og hermed barnets anbringelsesrisiko – som jeg kan bruge som instrument i min IV-model.

Med udgangspunkt i den relativt omfattende litteratur om udslag i menneskers CRH-niveau, når de er tilskuere til en spændende sportskamp (Carroll et al., 2002; Wilbert-Lampen et al., 2008; Witte et al., 2000), vil jeg bruge forlænget spilletid under det danske kvindehåndboldlandsholds kampe i 90'erne som mit instrument. Dahl et al. (2012) viser nemlig, at gravide kvinder, der udsættes for hjemmeholdets uventede sejr i den amerikanske Super Bowl, får børn med lavere fødselsvægt, og den danske pendant hertil kan passende være spænding på håndboldbanen.

Som vi alle ved, havde de danske håndboldkvinder en gylden periode i 90'erne, hvor de oplevede sejr efter sejr i samtlige internationale turneringer. Og håndbold er en relativt intens sportsgren, både for spillere og tilskuere, hvor de hyppige målforsøg på skiftende banehalvdele kan få pulsen til at stige hos selv den mest drevne tilskuer/tv-seer. Hermed giver det god mening at påstå, at det at overvære en håndboldkamp vil øge CRH-niveauet hos langt de fleste tilskuere.¹

Det er selvfølgelig ikke tilfældigt, hvilke kvinder der interesserer sig for og engagerer sig i håndbold – og det kan være kvinder, som i forvejen er disponeret for at få børn med en bestemt fødselsvægt. Men fordi de danske håndboldkvinder var så succesfulde i 90'erne, tiltrak kampene seere, også blandt gravide kvinder, som ellers ikke normalt ville se en håndboldkamp i fjernsynet. Faktisk fulgte langt de fleste danskere med i 90'er-kampene på tv og gennem andre medier,² og der var især stor interesse for sporten blandt danske kvinder. Håndboldkvindernes succes betød således, at langt flere (gravide) kvinder end ellers blev udsat for de stressende håndboldkampe.

Man kan selvfølgelig overveje, om der var noget særligt overraskende eller stressgenererende ved 90'ernes kampe. Landsholdet vandt kamp efter kamp, og der var sjældent tvivl om udfaldet på forhånd. Der var dog tre vigtige kampe i perioden, som skilte sig ud, og som tiltrak en stor gruppe seere: nemlig finalekampen mod Tyskland til verdensmesterskabet i december 1993, semifinalen mod Ungarn til europamesterskabet i september 1994 og finalekampen mod Sydkorea til OL i juli 1996. Alle kampene blev afgjort ved forlænget spilletid, der jo er kendetegnet ved særlig spænding, selvfølgelig

1. Man kunne på samme måde benytte fodboldlandsholdets sejr ved europamesterskaberne i 1992 som instrument. Der er da også indikationer af, at denne turnering havde samme betydning for fødselsvægten som håndboldkampene. I kapitlet her har jeg dog valgt at fokusere på håndboldkampene af hensyn til overskueligheden.

2. Ifølge Gallup blev de store kampe set af over 2,6 millioner danskere over 12 år – svarende til langt over halvdelen af alle danskere.

primært for spillerne, men også for publikum. Samtidig var den forlængede spilletid et udtryk for, at kampen undervejs havde været meget jævnbyrdig med mange målforsøg, og at den derfor havde engageret seerne mere end sædvanligt. Vigtigt er det dog, at ingen kunne forudse den forlængede spilletid, og at kvinder, der ikke ville udsætte sig for stress fra kampe med forlænget spilletid, ikke kunne vælge disse kampe fra på forhånd. De vidste med andre ord ikke, hvilken grad af stress de udsatte sig for, da de besluttede sig for at se kampen, og hermed har de ikke kunnet forudse effekten af håndboldstressen på deres ufødte barns fødselsvægt. Man siger derfor, at håndboldstressen er eksogen i forhold til fødselsvægten, og at den dermed kan bruges som instrument.³

Til analysen konstruerer jeg derfor instrumenter baseret på oplysninger om, hvorvidt de gravide kvinder var udsat for en af disse tre kampe i enten første, andet eller tredje trimester af deres graviditet.⁴ I min IV-model vil jeg først bruge instrumentet til at rense barnets sandsynlighed for at have en lav fødselsvægt (jf. beskrivelsen ovenfor) og så herefter bruge den forudsagte, rensede sandsynlighed til at beregne effekten af LFV på barnets anbringelsesrisiko.

Min model er dog ikke blot en IV-model. Da mine data rummer adskillige søskendepar (defineret som søskende med samme biologiske mor), kan jeg ved brug af en såkaldt søskende-fixed effects-model også tage højde for uobserverede forhold hos moren, som kan påvirke fødselsvægten. Det sker ved, at modellens beregning af effekten af fødselsvægten på et barns anbringelsesrisiko udelukkende er baseret på den forskel i søskendes fødselsvægt, som er givet ved forskelle i deres eksponering til de stressende håndboldkampe i foster-

3. En forudsætning for at kunne argumentere for betydningen af disse håndboldkampe er dog, at de udgør de eneste vigtige, stressinducerende begivenheder i perioden. Jeg har derfor undersøgt, hvad der skete i Danmark og i verden i de perioder, hvor kampene blev spillet. Hvor december 1993 var relativt udramatisk, skete der væsentligt mere i og omkring september 1994: Det var her, Estonia sank, og der var valg til Folketinget. Den sidste af de tre kampe fandt sted i samme periode, som Bjarne Riis vandt Tour de France. Cykling er dog ikke helt så intenst som håndbold, og samtidig har Tour de France aldrig været helt så populær en seersport. Man skønner, at den sidste etape i Tour de France i 1996 havde 1,1 millioner seere (se <http://www.information.dk/70753>), og at cirka en tredjedel af disse var kvinder. Det er derfor især Estonias forlis, som kan "forstyrre" instrumentet. Sensitivitetsanalyser giver dog ingen anledning til bekymring i den henseende.

4. En forudsætning for, at instrumentet kan bruges, er selvfølgelig, at man anerkender, at det at være tilskuer til en håndboldkamp kan øge stressniveauet i en sådan grad, at det påvirker fosteret, som beskrevet. Jeg har ikke kunnet finde præcise målinger af ændringer i CRH-niveauet under en håndboldkamp, men jeg støtter mig til Dahl et al. (2012) og Camacho (2008), som finder, at begivenheder af lignende omfang kan have en afgørende betydning for fosterets fødselsvægt.

tilstanden. Denne strategi fjerner alle tidskonstante biologiske og miljømæssige forhold hos moren, som kan påvirke fødselsvægten og skabe forstyrrelser i effekten (se evt. kapitel 5 for en yderligere beskrivelse af søskende-fixed effects-modellen). Med kombinationen af en IV-model og en søskende-fixed effects-model er der således tale om en slags “livrem-og-seler”-strategi, som fjerner flest mulige forstyrrende elementer, og som er med til at sikre, at jeg kan tolke mine resultater som egentlige kausale effekter. Det skal dog bemærkes, at resultaterne så kun angår børn med en eller flere søskende (og altså ingen enebørn), og at de ikke angår tvillingepar. Alt talmateriale præsenteret i dette kapitel er udelukkende baseret på denne gruppe af børn.

3.3 Data

Som i bogens øvrige kapitler bruger jeg her danske registerdata i mine analyser. Disse data udmærker sig ved at være særdeles informationsrige, samtidig med at de indeholder oplysninger om samtlige danskere og tillader en kobling mellem forældre og børn. Til de specifikke analyser i dette kapitel har de også den særlige fordel, at de indeholder oplysninger om graviditeter og deres udfald, herunder barnets vægt ved fødslen, graviditetens starttidspunkt og længde, samt oplysninger om, hvorvidt og hvornår barnet bliver anbragt uden for hjemmet. Med disse oplysninger kan jeg bestemme, om moren til hvert enkelt barn var gravid i første, andet eller tredje trimester, da en af de tre “instrument-kampe” blev spillet, ligesom jeg kan se, om påvirkningen fra kampene havde betydning for barnets fødselsvægt. Oplysninger om kampene er hentet fra forskellige officielle kilder, som f.eks. Dansk Håndbold Forbunds hjemmeside (www.dhf.dk).

Fra dette data vælger jeg et udsnit af børn, som er født mellem 1/1 1993 og 31/12 1999. Det er i denne periode, de danske håndboldkvinder havde deres storhedstid, og samtidig kan jeg følge alle disse børn og deres anbringelsesoplevelser, indtil de bliver 6 år. Hvor det kunne have været informativt at følge børnene i en længere periode, viser den tidligere forskning diskuteret ovenfor (f.eks. Ejrnæs et al., 2011), at fødselsvægt har størst betydning for anbringelsesrisikoen i førskolealderen. Med min afgrænsning får jeg således det mest relevante dataudtræk. Fra dette udsnit vælger jeg alle børn, som har en eller flere søskende, som også fødes i samme periode – det drejer sig om 236.697 børn. Cirka 1 procent af børnene i dette udtræk oplever at blive anbragt uden for hjemmet, inden de fylder 7 år (som det også kan ses af tabel 3.1) – det er vores afhængige variabel.

3.3.1 Fødselsvægt

Min årsagsvariabel – også kaldet den uafhængige variabel – er fødselsvægt, og jeg er særligt interesseret i forekomsten af lav fødselsvægt. I litteraturen måles denne på forskellige måder. En række studier bruger et kontinuert mål for fødselsvægt – dvs. at fødselsvægten indgår med sin faktiske værdi, som f.eks. 3267 gram eller 2499 gram. Andre studier anvender en bestemt tærskel, som angiver niveauet for lav fødselsvægt – som f.eks. 2500 gram. Sidst tester en række studier, om barnet er lille set i forhold til graviditetens længden (Bonzini et al. 2007).

I litteraturen beskrevet ovenfor er der særligt fokus på børn med lav fødselsvægt, defineret som en fødselsvægt på mindre end 2500 gram. Det skyldes, at det især er under denne tærskel, at problemerne relateret til fødselsvægt viser sig. På den baggrund vil jeg hovedsageligt fokusere på betydningen af fødselsvægt under de 2500 gram og således anvende en binær kodning af min uafhængige variabel – det betyder konkret, at børn, som vejede under 2500 gram ved fødslen får værdien 1 på min uafhængige variabel, mens børn, som vejede over 2500 gram, ved fødslen, får værdien 0 på denne variabel. 6,4 procent af de 236.697 børn i mit dataudsnit havde en fødselsvægt på under 2500 gram.

Men selvom mit hovedfokus ligger på denne binære uafhængige variabel, vil jeg alligevel teste, hvor følsomme mine resultater er i forhold til dette valg. Jeg præsenterer derfor resultaterne fra min hovedmodel (med LFV som uafhængig variabel) mod resultaterne fra en række alternative analyser, hvor den uafhængige variabel er specificeret anderledes, først som en kontinuert variabel for faktisk fødselsvægt, så som en binær variabel, der antager værdien 1 for børn, der havde en fødselsvægt på under 1500 gram (defineret som ikke blot en lav, men en meget lav fødselsvægt, herefter betegnet '*meget LFV*'), og sidst som varigheden af graviditeten. Som man kan se af tabel 3.1, er den gennemsnitlige fødselsvægt 3472 gram, godt 1 procent af børnene i mit udtræk havde en meget lav fødselsvægt, og den gennemsnitlige graviditetens længde var på 277 dage. Det giver fire forskellige modeller i alt.

3.3.2 Instrumenter

Som nævnt tidligere er mit instrument i IV-modellen, om moren til hvert af de 236.697 børn i mit dataudtræk var gravid med barnet, da en af de tre håndboldkampe, som blev afgjort i forlænget spilletid, blev spillet. Med udgangspunkt i diskussionen om, hvornår morens stress har størst betydning for fosterets ud-

vikling, konstruerer jeg tre instrumenter: Et, der angiver, om moren var i første trimester, mens en af de tre kampe blev spillet (graviditetens 1.-84. dag), et, der angiver, om moren var i andet trimester, da en af de tre kampe blev spillet (graviditetens 85.-190. dag), og sidst et, der angiver, om moren var i graviditetens tredje trimester på spilletidspunktet (fra 191. dag til fødslen). Af tabel 3.1 kan man læse, at 8 procent af børnene var førstetrimesterfostre, da en af de tre kampe blev spillet, knap 12 procent af børnene var andettrimesterfostre på dette tidspunkt, mens godt 9 procent af børnene var tredje trimesterfostre på spilletidspunkterne. Bemærk dog, at jeg selvfølgelig ikke kan vide, om mødrene faktisk så håndboldkampene, men at jeg antager, at det gjaldt for en stor del af mødrene, givet kampenes store popularitet i 90'erne (som blandt andet indikeres ved kampenes seertal). Jeg kan dog heller ikke vide, om de kvinder, der faktisk så kampene er systematisk forskellige fra andre kvinder. Men finder jeg en effekt af kampene på fødselsvægten, på trods af denne usikkerhed, vil det dog være en indikation af en stærk og ikke mindst kausal effekt for de mødre, der faktisk har set og engageret sig i kampene.

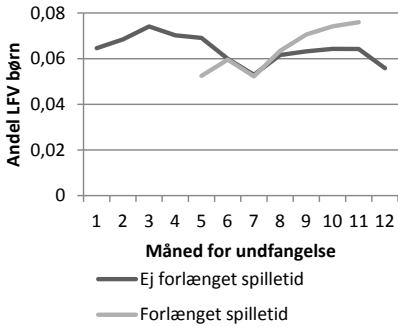
For at sikre mig, at mine tre instrumenter ikke blot fanger den velkendte sæsonvariation i fødselsvægt, inkluderer jeg kontrolvariabler, der angiver, hvilken måned barnet blev undfanget. Som man kan se af figur 3.1 og 3.2, er der store sæsonvariationer i fødselsvægt og i andelen af LFV-børn – markeret ved den mørkegrå linje. Men figurerne illustrerer også, at børn, som har været udsat for morens håndboldrelaterede stress i første trimester, vejer mindre ved fødslen og er i større risiko for at veje mindre end 2500 gram ved fødslen, end andre børn. Denne tendens er markeret ved den lysegrå linje.⁵ Af pladsmæssige hensyn viser jeg ikke tilsvarende grafer for betydningen af morens håndboldrelaterede stress i andet og tredje trimester, men de ville i givet fald vise samme tendens.

3.3.3 Sensitivitetsanalyser

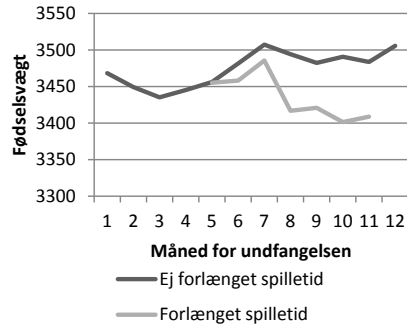
Jeg vil herudover sikre mig, at mine resultater ikke blot opstår som følge af f.eks. tidstrends i fødselsvægt. To af de tre håndboldkampe ligger i starten af min dataperiode, og idet der er en generel stigning i danske børns fødselsvægt i løbet af 90'erne, kan jeg risikere, at mine instrumenter fanger denne trend

5. Bemærk at den lysegrå linje dækker over flere måneder end de, hvor en af de tre håndboldkampe blev spillet – det skyldes, at x-aksen markerer undfangelsesmåneden, og at børn, som var førstetrimesterfostre, da kampen blev spillet, i princippet kan være blevet undfanget op til tre måneder før datoen for kampen.

Figur 3.1: Andel LFV børn pr. undfangelses-måned.



Figur 3.2: Fødselsvægt pr. undfangelses-måned.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

snarere end betydningen af håndboldkampene. For at håndtere dette potentielle problem vil jeg teste, om resultaterne fra min hovedmodel ændrer sig, hvis jeg inkluderer en variabel, der fanger tidstrenden i andelen af LFV-børn.

Hvis håndboldkampene har den betydning, jeg postulerer (de øger morens stressniveau og reducerer herigennem barnets fødselsvægt), burde der ikke være nogen effekt på fødselsvægten af håndboldkampe, som spilles før og efter graviditeten. Jeg tester også dette i en sensitivitsanalyse af min hovedmodel, hvor jeg inkluderer en variabel for, om en af de tre håndboldkampe blev spillet fra 0 til 3 måneder, før moren blev gravid, og fra 0 til 3 måneder efter fødslen. Disse 2 falske instrumenter burde ikke påvirke fødselsvægten.

Da fødselsvægt og graviditetens længde er nært forbundne, tester jeg herudover, hvilken betydning det har for mine resultater, hvis jeg også inkluderer graviditetens længde i min hovedmodel. Det gør jeg for at se, om en eventuel effekt af fødselsvægt i virkeligheden er båret af effekten af for tidlige fødsler.

3.3.4 Kontrolvariabler

Som en sidste sensitivitsanalyse tester jeg, i hvilket omfang resultaterne fra min hovedmodel påvirkes ved inklusion af en række kontrolvariabler, som er standard i litteraturen om anbringelser af børn uden for hjemmet (Courtney, 1995; James, 2004; Connell et al., 2006; Goerge, 1990; Courtney et al., 1997; Delfabbro et al., 2002; Smith et al., 2001; Hestbæk, 1999; Frame et al., 2000; Barber et al., 2001; Fisher et al., 2005; Nesmith, 2006). Det drejer sig om variabler vedrørende forældrenes kriminelle aktiviteter, deres helbred,

uddannelse, deres afhængighed af offentlige ydelser – som førtidspension og arbejdsløshedsunderstøttelse – og deres indkomst. Jeg inkluderer også variabler for, om moren var mindreårig ved barnets fødsel, og for om farens identitet er ukendt (forekommer oftest, hvis moren ikke har villet oplyse farens identitet ved fødslen). Disse variabler kan betragtes som indikatorer for morens risikoadfærd og hermed også for uobserverede adfærdsmæssige forhold, som kan tænkes at påvirke barnets fødselsvægt. Alle variabler måles året før barnets fødsel. Sidst inkluderer jeg en variabel for barnets køn.

Tabel 3.1: Deskriptiv statistik.

Variabel	Gennemsnit (std.afvigelse)
Afhængig variabel	
Anbragt	0,007(0,085)
Uafhængige variabler	
LFV (<2500 gram)	0,064(0,244)
Meget LFV (<1500 gram)	0,011(0,105)
Fødselsvægt kontinuert	3472,159(63,040)
Graviditetlængde	276,615(14,554)
Sensitivitetsanalyse	
Tidstrend: Årlig andel af LFV-børn	0,057(0,001)
Forlænget spilletid for første trimester	0,086(0,281)
Forlænget spilletid efter fødslen	0,102(0,302)
Barnets karakteristika	
Pige	0,48(0,50)
Mors karakteristika	
# kriminelle handlinger	0,016(0,135)
# besøg hos lægen	8,870(7,221)
Fået en psykisk diagnose	0,000(0,017)
Ej mere uddannelse end folkeskolens afgangsprøve	0,251(0,434)
Førtidspensionist	0,001(0,035)
Arbejdsløs	0,151(0,358)
Laveste kvartil af indkomstfordelingen	0,257(0,437)

Variabel	Gennemsnit (std.afvigelse)
Yngre end 18 ved barnets fødsel	0,010(0,010)
Fars karakteristika	
# kriminelle handlinger	0,084(0,346)
# besøg hos lægen	3,113(4,293)
Fået en psykisk diagnose	0,001(0,025)
Ej mere uddannelse end folkeskolens afgangsprøve	0,224(0,417)
Førtidspensionist	0,002(0,044)
Arbejdsløs	0,069(0,253)
Laveste kvartil af indkomstfordelingen	0,248(0,431)
Ingen information om faren i registre	0,037(0,190)
Instrumenter	
Forlænget spilletid, første trimester	0,080(0,272)
Forlænget spilletid, andet trimester	0,119(0,323)
Forlænget spilletid, tredje trimester	0,092(0,289)
Måned for undfangelsen (reference: januar)	
Februar	0,070(0,256)
Marts	0,078(0,267)
April	0,079(0,269)
Maj	0,086(0,281)
Juni	0,084(0,277)
Juli	0,089(0,284)
August	0,085(0,279)
September	0,086(0,280)
Oktober	0,091(0,287)
November	0,087(0,281)
December	0,088(0,283)

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Tabel 3.1 viser deskriptiv statistik for analysens variabler. Som man kan se, er fædrene i gennemsnit mere kriminelle end mødrene, og selvom flere fædre

har en psykisk diagnose, er mødrene hyppigere gæster hos lægen. Vi kan også se, at flere mødre end fædre kun har folkeskolens afgangsprøve som højeste fuldførte uddannelse, og at flere mødre er arbejdsløse. Fædre og mødre har dog samme sandsynlighed for at være på førtidspension og for at ligge i den nederste fjerdedel af indkomstfordelingen. Vi ser herudover, at cirka 1 procent af mødre var under 18 år, da de fik barnet, og at der mangler information om fædre for knap 4 procent af børnene.

3.4 Resultater

I det følgende vil jeg præsentere resultaterne fra de forskellige analyser skitseret ovenfor. Jeg vil starte med at præsentere alle modeller, som har LFV som uafhængig variabel – dvs. hovedmodellen og de tre sensitivitetanalyser. Herefter vil jeg vise hovedmodellen med kontrolvariabler og sidst modellerne med de alternative uafhængige variabler, nemlig *meget LFV*, kontinuert fødselsvægt og graviditetslængde.

Tabel 3.2 og 3.3 viser resultaterne fra de fire forskellige modeller, der har LFV som uafhængig variabel. Bemærk, at der er månedsindikatorer i alle modellerne. Model 1 er hovedmodellen, og model 2 er hovedmodellen inklusiv tidstrendkorrektionen, dvs. korrektionen for ændringer i andelen af LFV-børn fra år til år. I model 3 inkluderer jeg de “falske” instrumenter, der angiver, at en af de tre kampe blev spillet enten 0-3 måneder, før moren blev gravid, eller 0-3 måneder efter, hun havde født. I den sidste model, model 4, inkluderer jeg en variabel for graviditetslængde.

Tabel 3.2 viser min first stage-model, som er betegnelsen for den model, der renses min uafhængige variabler ved hjælp af instrumentet (som forklaret tidligere). Her optræder den senere uafhængige variabel som den afhængige variabel – det kan synes lidt forvirrende. Man skal dog blot holde sig for øje, at det er en del af IV-modellens design, og at den egentlige afhængige variabel, som er den, jeg ønsker at forklare, er anbringelsesrisikoen.

Tabel 3.3 viser i den forbindelse min second stage-model. Her bruger jeg den rensede uafhængige variabel til at beregne effekten af LFV på et barns anbringelsesrisiko (der nu optræder som den retmæssige afhængige variabel).

Kigger vi først på resultaterne præsenteret i tabel 3.2 for model 1, kan vi se, at instrumenterne for, om en af de tre kampe blev spillet i hhv. første, andet eller tredje trimester af morens graviditet, er signifikante og positive. Som forventet føder mødre, der har været udsat for disse ekstra stressende håndboldkampe under deres graviditet, således flere børn på under 2500 gram end

mødre, der ikke har været udsat for disse kampe. Modellens koefficienter kan tolkes direkte og viser, at det at blive udsat for en håndboldkamp, som afgøres ved forlænget spilletid, øger en gravid kvindes risiko for at føde et LFV-barn med mellem 0,9 og 1,3 procent. Størst er effekten ved eksponering i andet trimester, hvilket stemmer overens med resultaterne i Dahl et al. (2012). F-testværdien for instrumenternes samlede styrke har også et acceptabelt niveau på 26,36, hvilket bekræfter instrumenternes anvendelighed.

Model 2 i tabel 3.2 viser, at tidstrendkorrektionen ikke spiller den store rolle – hverken for betydningen af de enkelte instrumenter eller for instrumenternes samlede styrke. Koefficienten til tidstrenden er da også kun marginalt signifikant (på et 10 procents-niveau). Omvendt forstyrrer de “falske” instrumenter i model 3 betydningen af de tre egentlige instrumenter, idet der nu ikke længere er nogen signifikant effekt af den forlængede spilletid i tredje trimester. Samtidig reduceres styrken, målt ved F-test-værdien, af de egentlige instrumenter, hvilket har betydning for troværdigheden og anvendeligheden af det endelige resultat. Som ventet har de falske instrumenter

Tabel 3.2: First stage-resultater, afhængig variabel: lav fødselsvægt. Model: OLS.

Parameter	Model 1	Model 2: tidstrends- korrektion	Model 3: falske instrumenter	Model 4: graviditets- længde
Instrumenter				
Forlænget spilletid, første trimester	0,009(0,002)***	0,009(0,002)***	0,009(0,002)***	0,002(0,002)
Forlænget spilletid, andet trimester	0,013(0,002)***	0,013(0,002)***	0,013(0,002)***	-0,002(0,002)
Forlænget spilletid, tredje trimester	0,011(0,002)***	0,011(0,002)***	0,006(0,006)	-0,005(0,002)*
Sensitivitetsanalyser				
Tidstrend: Årlig andel af LFV-børn		0,688(0,395)†		
Forlænget spilletid før første trimester			0,004(0,002)†	
Forlænget spilletid efter fødslen			0,005(0,006)	
Graviditetslængde				-0,008 (0,000)
Kontrolvariabler				
	Nej	Nej	Nej	Nej
F-test for instrumenter	26,36***	26,45***	16,53***	2,61*
F-test af modellen	7,05***	6,78***	6,39***	1937,60***
Centeret R ²	0,0008	0,0008	0,0008	0,1892

***: $p < 0,001$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,05$; †: $p < 0,1$.

Note: Samtlige modeller inkluderer månedsdummies.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

dog ingen egentlig betydning for LFV. Den sidste model i tabel 3.2, model 4, kontrollerer for graviditetslængden, og som man kan se, har det en afgørende betydning: Instrumenterne mister signifikans, og F-testet for instrumenternes styrke er nu faretruende lavt (2,61). Noget tyder altså på, at en del af effekten af håndboldkampene på risikoen for LFV skyldes for tidlige fødsler, hvilket da også passer med teorien om, hvordan CRH-niveaue hos moren påvirker fosteret. Som beskrevet tidligere påvirker morens stress nemlig fosteret ved at fremskynde dets modningsproces, og det kan føre til for tidlige fødsler.

Tabel 3.3 viser resultaterne fra mine second stage-modeller. Det er her, jeg har anbringelse uden for hjemmet som den afhængige variabel – dvs. den variabel, som vi ønsker at forklare – og disse udgør kapitlets centrale resultater. Her ser vi først, at vores rensede udgave af LFV har en højsignifikant og positiv effekt på et barns risiko for at blive anbragt uden for hjemmet: Børn, der vejer mindre end 2500 gram ved fødslen, har en forøget anbringelsesrisiko på godt 12 procent. Og fordi jeg bruger den rensede udgave af LFV-variablen, kan jeg tillade mig at påstå, at effekten er kausal. Effekten er altså ikke resultatet af alle de øvrige forhold i familien eller hos moren, som kan hænge sammen med LFV, men udgør den rene effekt af at veje mindre end 2500 gram ved fødslen. Resultatet angår dog kun de børn, som havde

Tabel 3.3: Second stage-resultater, afhængig variabel: anbringelse uden for hjemmet. Model: OLS.

Parameter	Model 1	Model 2: tidstrends- korrektion	Model 3: falske instrumenter	Model 4: graviditets- længde
Uafhængig variabel				
LFV	0,124(0,030)***	0,122(0,030)***	0,137(0,030)***	-0,371(0,163)*
Sensitivitetsanalyse				
Tidstrend: Årlig andel af LFV-børn		-0,0847(0,106)		-0,003(0,001)*
Kontrolvariabler	Nej	Nej	Nej	Nej
Sargan statistic	2,867(p=0,2384)	3,191(p=0,2028)	7,388(p=0,1167)	2,834(p=0,2424)
Underidentifikationstest	79,031***	79,318***	82,582***	7,833*
F-test af modellen	3,18***	2,93**	3,41**	1,17**
Centeret R ²	-0,2610	-0,2557	-0,3196	-2,0100

***: $p < 0,001$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,05$; †: $p < 0,1$,

Note: Samtlige modeller inkluderer månedsdummies.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

lav fødselsvægt, fordi deres mor blev udsat for en af de tre særlige håndboldkampe under graviditeten.

Resultatet ændres ikke synderligt i model 2 og 3, hvor model 3 dog skal tages med forbehold grundet inklusionen af de falske instrumenter (der angiver, om en af de tre håndboldkampe blev spillet før eller efter graviditeten), der påvirker styrken af de tre oprindelige instrumenter. I model 4, derimod, vender koefficienten, og vi ser nu, at LFV mindsker anbringelsesrisikoen. Idet inklusionen af graviditetslængden påvirker instrumenterne så drastisk, at de ikke længere er valide, er resultatet dog ikke troværdigt og bør derfor ikke tolkes yderligere.

Alternative specifikationer

I tabel 3.4 viser jeg resultaterne af de fire alternative modelspecifikationer, og jeg har her samlet de vigtige parametre fra first og second stage-modellerne i stedet for at vise dem i separate tabeller. Model 5 viser her, hvordan resultaterne i min hovedmodel påvirkes, når jeg inkluderer mine kontrolvariabler (som jeg beskrev tidligere), mens modellerne 6 til 8 viser betydningen af at skifte den uafhængige variabel ud med en indikator for *meget LFV*, kontinuert fødselsvægt og graviditetslængde.

Som man kan se af model 5, har inklusionen af kontrolvariabler i hovedmodellen betydning for styrken af instrumenterne – de er mindre signifikante og F-test-værdien for instrumenternes samlede styrke er reduceret. Så selvom der stadig er en signifikant positiv effekt af LFV på et barns anbringelsesrisiko i denne model, skal resultatet tolkes med forbehold.

I model 6 har jeg skiftet LFV ud med *meget LFV* – altså en indikator for, om barnets fødselsvægt lå under 1500 gram. Som man kan se, har mine instrumenter, de tre håndboldkampe, også en betydning for dette mål. Selvom effekten af alle tre instrumenter er signifikant på et 1 procents-niveau, er der dog tale om relativt små koefficienter. Således øger instrumenterne risikoen for *meget LFV* med mellem 2 og 3 promille. Væsentligt er det, at F-testværdien for instrumenternes styrke er lav, så på trods af, at jeg får en signifikant effekt af *meget LFV* på et barns risiko for at blive anbragt uden for hjemmet, skal også disse resultater tolkes med forbehold.

I model 7 har jeg skiftet LFV ud med den kontinuerte indikator for fødselsvægt. Her er instrumenterne endog meget stærke – koefficienterne er højsignifikante, og vi ser, at det, at moren blev udsat for en af de tre håndboldkampe under graviditeten, mindsker fødselsvægten med over 100 gram. Samtidig er

F-test-værdien høj og højsignifikant, hvilket indikerer en stor samlet styrke af instrumenterne. Vi ser også, at en øget fødselsvægt mindsker anbringelsesrisiko: Igen er koefficienten højsignifikant, men der er dog tale om en meget begrænset effekt, idet et fald i fødselsvægten på 100 gram modsvares af en øget anbringelsesrisiko på 1 promille. Der skal altså ret store udsving til på den kontinuerede indikator for, at det har en egentlig betydning. Sammenholdt med resultaterne fra hovedmodellen (hvor LFV er den uafhængige variabel) ser det altså ud til, at den væsentligste variation findes omkring en fødselsvægt på 2500 gram.

I den sidste model, model 8, er LFV udskiftet med graviditetslængden målt i dage. Igen ser vi, at instrumenterne er stærke, og at de har den forventede effekt, idet de reducerer graviditetslængden på mellem 1 og 2 dage. I lighed hermed ser vi også, at en øget graviditetslængde mindsker anbringelsesrisiko – igen dog i begrænset omfang, hvor en ekstra dag i livmoderen reducerer anbringelsesrisiko med 1 promille. Det kræver således en relativt stor reduktion af graviditetslængden, før dette parameter har en egentlig effekt på barnets anbringelsesrisiko.

Tabel 3.4: Alternative modeller. Model: OLS.

	Model 5	Model 6	Model 7	Model 8
Uafhængig variabel				
LFV	0,117(0,049)*			
Meget LFV		0,492(0,152)**		
Fødselsvægt, kontinuert			-0,00001(0,000)***	
Graviditetslængde				-0,001(0,000)**
Instrumenter				
Forlænget spilletid, første trimester	0,006(0,002)*	0,003(0,001)**	-108,87(0,473)***	-0,811(0,118)***
Forlænget spilletid, andet trimester	0,008(0,002)***	0,002(0,001)**	-118,99(0,405)***	-1,774(0,101)***
Forlænget spilletid, tredje trimester	0,006(0,002)**	0,003(0,001)**	-117,99(0,450)***	-1,904(0,112)***
Kontrolvariabler	Ja	Nej	Nej	Nej
F-test for instrumenter	10,00***	7,74***	612,24***	192,62***
Sargan statistic	2,754(p=0,2524)	3,412(p=0,1816)	5,032(p=0,0808)	0,848(p=0,6544)
Underidentifikations test	29,987***	23,208***	1810,247***	575,261***

***: $p < 0,001$; **: $p < 0,01$; *: $p < 0,05$; †: $p < 0,1$,

Note: Samtlige modeller inkluderer månedsdummies.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

3.5 Konklusion

Fra den eksisterende litteratur har vi en stor viden om, hvilke baggrundskarakteristika, der hænger sammen med en forøget risiko for, at et barn bliver anbragt uden for hjemmet. Vi ved, at anbragte børn typisk kommer fra familier med få ressourcer, og at der er en overrepræsentation af børn med lav fødselsvægt i gruppen. Indtil nu har ingen dog forsøgt at afdække årsags-sammenhængen mellem disse baggrundskarakteristika og barnets anbringelsesrisiko, og det begrænser vores muligheder for at designe og etablere en målrettet indsats mod familier og børn i risikozonen og for at tilbyde dem de rigtige interventioner.

Dette kapitel har bidraget med et første forsøg på at fylde dette hul i litteraturen, idet jeg her har præsenteret analyser af den kausale effekt af lav fødselsvægt på et barns risiko for at blive anbragt uden for hjemmet. Fødselsvægten betragtes typisk som en indikator for barnets helbred – eller robusthed, om man vil – ved fødslen og i den tidlige barndom, og det er derfor en vigtig markør for, hvordan det vil gå barnet. Samtidig medfører udviklinger inden for den medicinske videnskab, at flere og flere børn overlever på trods af lav fødselsvægt, og det bliver derfor i stigende grad relevant at forstå de menneskelige, samfundsmæssige og ikke mindst samfundsmæssige konsekvenser heraf.

I den forbindelse viser mine analyser, at et barns fødselsvægt faktisk har en kausal effekt på dets risiko for at blive anbragt uden for hjemmet. Et barn, der vejer mindre end 2500 gram ved fødslen, har en forøget anbringelsesrisiko på mere end 12 procent. Resultatet skal dog tages med det forbehold, at det kun angår de børn, som havde lav fødselsvægt, fordi deres mor blev udsat for en af de tre særlige håndboldkampe under graviditeten.

I alle tilfælde viser analysen dog, at fødselsvægten har en selvstændig betydning udover, hvad der er givet ved de biologiske og adfærdsmæssige faktorer hos moren, som påvirker fødselsvægt og anbringelsesrisiko simultant. Det betyder med andre ord, at børn fra ressourcestærke familier, som vejer under 2500 gram ved fødslen, også er i risiko for at udvikle problemer, som kan føre til en anbringelse – altså på trods af familiens ressourcer – som den direkte konsekvens af fødselsvægten. Dette er derfor brugbar viden i forhold til at forstå og forebygge anbringelser.

3.5.1 Begrænsninger

I dette kapitel identificeres den kausale effekt af LFV på et barns anbringelsesrisiko ved brug af oplysninger om morens mulige eksponering for tre særligt stressende håndboldkampe, som blev spillet i 90'erne. Som jeg viser, har denne eksponering faktisk en betydning for risikoen for LFV, og man kunne derfor fristes til at foreslå, at gravide kvinder ikke må se håndboldkampe. Det vil dog være at overfortolke resultaterne og misforstå brugen af instrumentet. Vigtigt er det f.eks. at holde sig for øje, at håndboldkampe kun er en af mange kilder til stress, som en kvinde vil og kan blive udsat for under sin graviditet – som beskrevet kan hendes CRH-niveau også blive påvirket af andre former for underholdning, som sjove film og lignende, og af mere alvorlige begivenheder som et stort skænderi med den kommende far og terrorangreb. Det er med andre ord på ingen måde muligt at skærme kvinderne for stress, og budskabet her er, at jeg udelukkende bruger håndboldkampene som et middel til at forstå en vigtig kausal sammenhæng.

Litteratur

- Andersen, S. H. (2010): A Good Place to Live? On Municipality Characteristics and Children's Placement Risk. *Social Service Review*, 84(2), 201-224.
- Andersen, S. H. & Fallesen, P. (2010): A question of class: On the heterogeneous relationship between background characteristics and a child's placement risk. *Children and Youth Services Review*, 32(6), 783-789.
- Barber, J. G., Delfabbro, P. H. & Cooper, L. L. (2001): The Predictors of Unsuccessful transition to Foster Care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42(6), 785-790.
- Belsky, J. (1980): Child Maltreatment. An Ecological Integration. *American Psychologist*, 35(4), 320-335.
- Belsky, J. (1993): Etiology of Child Maltreatment: A Developmental-Ecological Analysis. *Psychological Bulletin*, 114(3), 413-434.
- Berger, L. M. (2006): Children living out-of-home: Effects of family and environmental characteristics. *Children and Youth Services Review*, 28, 158-179.
- Bonzini, M., Coggon, D. & Palmer, K. T. (2007): Risk of prematurity, low birth-weight and pre-eclampsia in relation to working hours and physical activities: a systematic review. *Occupational and Environmental Medicine*, 64(4), 228-243.
- Brown, W. A., Sirota, A. D., Niaura, R. & Engebretson, T. O. (1993): Endocrine Correlates of Sadness and Elation. *Psychosomatic Medicine*, 55(5), 458-467.

- Camacho, A. (2008): Stress and Birth Weight: Evidence from Terrorist Attacks. *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 98(2): 511-515.
- Carroll, D., Ebrahim, S., Tilling, K., Macleod, J. & Smith, G. D. (2002): Admissions for myocardial infarction and World Cup football: database survey. *British Medical Journal*, 325(7378), 1439-1442.
- Connell, C. M., Vanderploeg, J. J., Flaspohler, P., Katz, K. H., Saunders, L. & Tebes, J. K. (2006): Changes in Placement among Children in Foster Care: A longitudinal Study of Children and Case Influences. *Social Service Review*, 80(3), 398-418.
- Courtney, M. E. (1995): Reentry to Foster Care of Children Returned to Their Families. *Social Service Review*, 69(2), 227-241.
- Courtney, M. E., Pilavin, I., & Entner Wright, B. R. (1997): Note on Research. Transitions from and Returns to Out-of-Home Care. *Social Service Review*, 71(4), 652-667.
- Dahl, Gordon B., Duncan, Brian, Mansour, Hani & Rees, Daniel I. (2012): Emotional Cues and Low Birth Weight: Evidence from the Super Bowl. Unpublished working paper, found at http://www.iza.org/conference_files/riskonomics2012/rees_d4915.pdf
- Davis, E. P., Glynn, L. M., Schetter, C. D., Hobel, C., Chicz-Demet, A. & Sandman, C. A. (2007): Prenatal Exposure to Maternal Depression and Cortisol Influences Infant Temperament. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 46(6), 737-746.
- Delfabbro, P. H., Barber, J. G. & Cooper, L. (2002): Children Entering Out-of-home Care in South Australia: Baseline Analyses for a 3-year Longitudinal Study. *Children and Youth Services Review*, 24(12), 917-932.
- Ejrnæs, M., Ejrnæs, M. & Frederiksen, S. (2011): Risk Factors of Entry in Out-of-Home Care: An Empirical Study of Danish Birth Cohorts, 1981-2003. *Child Indicators Research*, 4(1), 21-44.
- Eskenazi, B., Marks, A. R., Catalano, R., Bruckner, T. & Toniolo, P. G. (2007): Low Birthweight in New York City and Upstate New York Following the Events of September 11th. *Human Reproduction*, 22(11), 3013-3020.
- Fisher, P., Burraton, B. & Pears, K. (2005): The Early Intervention Foster Care Program: Permanent Placement Outcomes From a Randomized Trial. *Child Maltreatment*, 10(1), 61-71.
- Frame, L., Berrik, J. D. & Brodowski, M. L. (2000): Understanding Reentry to Out-of-Home care for Reunified Infants. *Child Welfare*, 79(4), 339-369.
- Goerge, R. M. (1990): The Reunification Process in Substitute Care. *Social Service Review*, 64(3), 422-457.

- Glynn, L. M., Wadhwa, P. D., Dunkel-Schetter, C., Chicz-DeMet, A. & Sandman, C. A. (2001): When stress happens matters: Effects of earthquake timing on stress responsivity in pregnancy. *American Journal of Obstetrics & Gynecology*, 184(4), 637-642.
- Hack, M., Breslau, N., Weissman, B., Aram, D., Klein, N. & Borawski, E. (1991): Effect of Very Low Birth Weight and Subnormal Head Size on Cognitive Abilities at School Age. *The New England Journal of Medicine*, 325(4), 231-237.
- Hansen, R. L., Mawjee, F. L., Barton, K., Metcalf, M. B. & Joye, N. R. (2004): Comparing the health status of low-income children in and out of foster care. *Child Welfare*, 83(4), 367-380.
- Hestbæk, A.-D. (1999): Social background and placement course – the case of Denmark. *International journal of Social Welfare*, 8(4), 267-276.
- Hubert, W., Moller, M. & de Jong-Meyer, R. (1993): Film-Induced Amusement Changes in Saliva Cortisol Levels. *Psychoneuroendocrinology*, 18(4), 265-272.
- Indredavik, M. S., Vik, T., Heyerdahl, S., Kulseng, S., Fayers, P. & Brubakk, A.-M. (2004): Psychiatric symptoms and disorders in adolescents with low birth weight. *Archives of Disease in Childhood, Fetal & Neonatal edition*, 89(5), 445-450.
- Jackson, M. I. (2006): Why Do Low Birth Weight Children Do Worse in School? Understanding the Link between Infant Health and Education. *Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Montreal Convention Center, Montreal, Quebec, Canada, Aug 10, 2006.*
- Jackson, M. I. (2009): Understanding Links between Adolescent Health and Educational Attainment. *Demography*, 46(4), 671-694.
- James, S. (2004): Why Do Foster Care Placements Disrupt? An Investigation of Reasons for Placement Change in Foster Care. *Social Service Review*, 78(4), 601-627.
- Kramer, M. S. (1987): Determinants of low birth weight: Methodological assessment and meta-analysis. *Bulletin of the World Health Organization*, 65(5), 663-737.
- Lewit, E. M., Baker, L. S., Corman, H. & Shiono, P. (1995): The Direct Cost of Low Birth Weight. *The Future of Children*, 5(1), 35-56.
- Little, R. E. (1977): Moderate Alcohol Use during Pregnancy And Decreased Infant Birth Weight. *American Journal of Pediatric Health Care*, 67(12), 1154-1156.
- Martin, J. A., Hamilton, B. E., Ventura, S. J., Osterman, M. J. K., Kirmeyer, S., Mathews, T. J. & Wilson, E. C. (2011): Births: Final Data for 2009. *National Vital Statistics Reports*, 60(1): 1-71.
- McNichol, T. & Tash, C. (2001): Parental Substance Abuse and the Development of Children in Family Foster Care. *Child Welfare*, 80(2), 239-256.

- Mick, E., Biederman, J., Prince, J., Fischer, M. & Farone, S. (2002): Impact of Low Birth Weight on Attention-Deficit Hyperactivity Disorder. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 23(1), 16-22.
- Mulder, E. J. H., Robles de Medina, P. G., Huizink, A. C., Van den Bergh, B. R. H., Buitelaar, J. K & Visser, G. H. A. (2002): Prenatal maternal stress: effects on pregnancy and the (unborn) child. *Early Human Development*, 70: 3-14.
- Nesmith, A. (2006): Predictors of Running Away from Family Foster Care. *Child Welfare*, 5(3), 585-609.
- Paneth, N. S. (1995): The Problem of Low Birth Weight. *The Future of Children*, 5(1), 19-34.
- Saigal, S., Hoult, Lorraine, A., Streiner, D. L., Stoskopf, B. L., & Rosenbaum, P. L. (2000): School Difficulties at Adolescence in a Regional Cohort of Children Who Were Extremely Low Birth Weight. *Pediatrics*, 105(2), 325-331.
- Sampson, P. D., Streissguth, A. P., Brookstein, F. L., Little, R. E., Clarren, S. K., Dehaene, P., Hanson, J. W. & Graham, J. M. (1997): Incidence of Fetal Alcohol Syndrome and Prevalence of Alcohol-Related Neurodevelopmental Disorder. *Teratology*, 56(5), 317-326.
- Schendel, D. & Bhasin, T. K. (2008): Birth Weight and Gestational Age Characteristics of Children With Autism, Including a Comparison With Other Developmental Disabilities. *Pediatrics*, 121(6), 1155-1164.
- Short, E. J., Kline, N. K., Lewis, B. A., Fulton, S., Eisengart, S., Kerckmar, C., Bailey, J. & Singer, L. T. (2003): Cognitive and Academic Consequences of Bronchopulmonary Dysplasia and Very Low Birth: 8-Year-Old Outcomes. *Pediatrics*, 112(5), 359-366.
- Sidebotham, P. & Heron, J. (2006): Child maltreatment in the "children of the nineties": A cohort study of risk factors. *Child Abuse & Neglect*, 30: 497-522.
- Smith, D. K., Stormshak, E., Chamberlain, P. & Whaley, R. B. (2001): Placement Disruption in Treatment Foster Care. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 9(3), 200-205.
- Smith, D. K., Johnson, A. B., Pears, K. C., Fisher, P. A. & DeGarmo, D. S. (2007): Child Maltreatment and Foster Care: Unpacking the Effects of Prenatal and Postnatal Parental Substance Use. *Child Maltreatment*, 12(2), 150-160.
- Streissguth, A. P., Brookstein, F., Barr, H. M., Sampson, P., O'Malley, K. & Young, J. K. (2004): Risk Factors for Adverse Life Outcomes in Fetal Alcohol Syndrome and Fetal Alcohol Effects. *Journal of Developmental & Behavioural Pediatrics*, 25(4): 228-238.
- Torche, F. (2011): The Effect of Maternal Stress on Birth Outcomes: Exploiting a Natural Experiment. *Demography*, 48(4), 1473-1491.

- Wadhwa, P. D., Garite, T. J., Porto, M., Glynn, L., Chicz-DeMet, A., Dunkel-Schetter, C. & Sandman, C. (2004): Placental corticotrophin-releasing hormone (CRH), spontaneous preterm birth, and fetal growth restriction: A prospective investigation. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 191(4), 1063-1069.
- Wilbert-Lampen, U., Leistner, D., Greven, S., Pohl, T., Sper, S., Völker, C., Güthlin, D., Plasse, A., Knez, A., Küchenhoff, H. & Steinbeck, G. (2008): Cardiovascular Events during World Cup Soccer. *The New England Journal of Medicine*, 358(5), 475-483.
- Witte, D. R., Bots, M. L., Hoes, A. W. & Grobbee, D. E. (2000): Cardiovascular mortality in Dutch men during 1996 European football championship: longitudinal population study. *British Medical Journal*, 321(7276), 1552-1554.
- Wright, J. T., Barrison, I. G., Lewis, I. G, Macrae, K. D., Waterson, E. J., Toplis, P. J., Gordon, M. G, Morris, N. F. & Murray-Lyon, I. M. (1983): Alcohol consumption, pregnancy, and low birthweight. *The Lancet*, 321(8326): 663-665.

Kapitel 4

Når far kommer i fængsel

Af Christopher Wildeman og Signe Hald Andersen

4.1 Indledning

Fra en række amerikanske studier ved vi, at børn af forældre, som tilbringer kortere eller længere perioder i fængsel, har dårligere livsforløb end andre børn, både på kort og langt sigt. Disse børn klarer sig dårligere i skolen, udviser flere adfærdsproblemer, de er mere tilbøjelige til selv at begå kriminalitet og blive sat i fængsel. De har også dårligere helbred, f.eks. er de mere tilbøjelige til at være overvægtige og til at dø, før de fylder 18 år (Foster & Hagan, 2009; Hagan & Foster, 2012; Geller et al., 2012; Wakefield & Wildeman, 2011; Wildeman, 2010; Roettger & Swisher, 2011; Roettger & Boardman, 2012; Wildeman, 2012).

Efterhånden er der også en del studier, som viser en sammenhæng mellem børns sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet og deres forældres tilbøjelighed til at begå kriminalitet, og dermed forældrenes risiko for at skulle afsone en fængselsstraf: Andelen af fængslede og tidligere fængslede er langt højere blandt forældre til børn, som anbringes, end blandt forældre til børn, som ikke anbringes (Swann & Sylvester, 2006; Cunningham & Finlay, 2013; Ejrnæs et al., 2010). Sammenhængen er til stede, både når det drejer sig om mors og fars fængsling.

Samfundsmæssigt set er denne sammenhæng af stor interesse. Den fortæller os noget om årsager til anbringelser, og den belyser, hvilket omfattende indgreb en fængsling er – fængslingen har ikke kun konsekvenser for den indsatte, men også ganske vidtrækkende konsekvenser for den indsattes familie (Scharff & Jakobsen, 2010).

De eksisterende studier er dog i høj grad begrænset af, at de ikke belyser årsagssammenhængen – eller den kausale relation – mellem forældres fængselsophold og børns anbringelser uden for hjemmet. Hermed ved vi ikke, om der er tale om en egentligt årsagssammenhæng, eller om fængselsopholdet

og anbringelsen blot udtrykker et fælles, underliggende forhold hos barn og forældre – som f.eks. gener eller manglende ressourcer – der bestemmer sandsynligheden for fængsling såvel som for anbringelse, uden at de to hændelser direkte har noget med hinanden at gøre. Denne mangel i litteraturen er afgørende for, hvordan vi skal forholde os til forældres fængsling i relation til børns anbringelsesbehov, og altså i hvilket omfang der er behov for at være ekstra opmærksomme over for denne gruppe af børn.

Ambitionen med dette kapitel er derfor at undersøge årsagssammenhængen mellem fædres indespærring og sandsynligheden for, at deres børn bliver anbragt uden for hjemmet. Resultatet vil kunne hjælpe os til at forstå, hvilke mekanismer der er på spil i den umiddelbare sammenhæng, vi ser mellem de to sociale hændelser, og vil kunne hjælpe os til at udvikle nogle mere præcise retningslinjer for, hvordan vi skal forholde os til og hjælpe børn af fædre, der har oplevet fængslinger. Det lave antal kvinder i danske fængsler forhindrer os desværre i også at undersøge den lige så interessante problemstilling om betydningen af mødres indespærring. Men som vi håber at kunne illustrere i det følgende, er fædrenes indespærring i sig selv en interessant og væsentlig samfundsmæssig problematik, uafhængigt af mulighederne for at undersøge effekterne af mødrenes indespærring, simpelthen fordi mekanismerne her er nogle andre. I de empiriske analyser finder vi, at børn af fædre, som undgår indespærring som følge af en reform af det strafferetslige område, har cirka 5 procent lavere sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet.

I det følgende vil vi beskrive og diskutere, hvilken betydning fædres indespærring ifølge litteraturen kan have for børns sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet.

4.2 Indespærring og anbringelser – mekanismer

Den eksisterende litteratur om betydningen af forældres indespærring og børns anbringelsessandsynligheder er i særlig grad centreret om mødres indespærring. Det giver da også mening i en amerikansk kontekst – som langt de fleste studier tager udgangspunkt i – hvor indespærringsraten for kvinder er langt højere end i Danmark, og hvor mødre derfor også har langt større sandsynlighed for at komme i fængsel.

I forlængelse heraf er det også meget nemt at forestille sig en direkte effekt af morens indespærring på barnets anbringelsessandsynlighed – hvor direkte skal forstås som en effekt, der udmønter sig under, snarere end efter fængslingen. Moren varetager stadig langt de fleste omsorgsfunktioner i nutidens

børnefamilier, og i det tilfælde, at forældrene ikke længere er sammen, er det som oftest stadig moren, der har forældremyndigheden, eller som har barnet boende hos sig det meste af tiden. En mor, der er fraværende i kortere eller længere perioder for at afsone en fængselsstraf, vil således ofte efterlade barnet uden nogen primær omsorgsperson. Det vil helt oplagt føre til enten formelle eller uformelle anbringelser, f.eks. hos plejefamilier eller familie-medlemmer, så længe moren sidder i fængsel.

Af de samme årsager er det da også mindre oplagt, at fars indespærring skulle kunne have helt samme betydning for et barns sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet – i hvert fald ikke så længe moren kan varetage barnet og dets behov. Der er da heller ingen eksisterende studier, som påviser sådanne direkte effekter af farens indespærring (se f.eks. Swann & Sylvester, 2006), hvilket antyder, at farens konkrete fravær ikke har nogen betydning.

Men der er dog stadig god grund til at tro, at der kan være en række indirekte effekter af fars indespærring, forstået som effekter, der kan optræde på lidt længere sigt, primært efter indespærringsperioden er overstået. Her kan der mere specifikt være effekter af 1) de økonomiske problemer, som kan opstå i kølvandet på en indespærring, 2) det ekstra pres på moren og hendes velbefindende, som farens indespærring kan give, 3) de parforholdsmæssige problemer, som der kan opstå mellem samboende forældre som følge af indespærringen, og 4) indespærringens betydning for faren som rollemodel. I familier, som i forvejen er resourcesvage – og dem er der særligt mange af i gruppen af familier, hvor faren oplever en indespærring – kan man sagtens forestille sig, at et eller flere af disse forhold vil kunne vælte læsset og skabe et behov for anbringelser blandt familiens børn. Processer og mekanismer beskrives mere indgående i det følgende.

4.2.1 Økonomiske problemer

Der er efterhånden talrige studier, som påviser de store økonomiske omkostninger, et fængselsophold har for de indespærrede efter endt afsoning – fra både amerikanske og danske studier ved vi, at indespærringen både fører til øget arbejdsløshed og mindsket indtjening (se f.eks. Andersen & Andersen, 2012; Andersen 2012; Pager, 2003; Western, 2002, 2006; Tranæs & Geerd-sen, 2008). Det skyldes formentligt ikke kun, at indespærringen begrænser de fængslede muligheder for at få (f.eks. på grund af den plettede straffeat-test) og fastholde beskæftigelse og derved for have et arbejde ved løsladelses-tidspunktet, men er også resultatet af den mulige sociale stigmatisering, som

fængslingen indebærer, og det tab af arbejdsmarkedserfaring, som et kortere eller især længere fængselsophold giver.

Fra en række nyere amerikanske studier ved vi også, at i det omfang fængslingen fører til et brud mellem det implicerede forældreansvar – være mindre tilbøjelig til at støtte moren og dermed barnet økonomisk. Det betyder, at selv hvis farens økonomiske forhold er konstante før og efter indespærringen, så vil moren i højere grad stå alene med de økonomiske byrder (Apel et al., 2012; Lopoo & Western, 2005; Massoglia, Remster & King, 2011). Det kan føre til, at moren over tid bliver (mere) afhængig af offentlige ydelser (Sugie, 2012) og kommer til at opleve fattigdom (Schwartz-Soicher et al., 2011).

I en veludviklet velfærdsstat som den danske vil en række instanser sætte ind og modvirke de mest negative økonomiske konsekvenser af arbejdsløshed og fattigdomsrisiko, og i Danmark sker det derfor (næsten) aldrig, at forældre får anbragt deres barn uden for hjemmet, fordi de ikke har råd til at tage sig af det. Men de nævnte økonomiske konsekvenser af fars indespærring er dog alligevel langt fra ligegyldige, idet det kan have store sociale og psykiske konsekvenser ikke at kunne forsørge sig selv. I familier, som i forvejen er ressourcetsvage, kan arbejdsløsheden være den faktor, som får læsset til at vælte, og som fører til, at en i forvejen trængt hverdag braser sammen.

4.2.2 Morens velbefindende

I forlængelse af ovenstående finder en række amerikanske studier, at kvinder med fængslede mandlige partnere har en forhøjet risiko for at udvikle psykiske problemer (Braman, 2004; Comfort, 2008; Wildeman, Schnittker & Turney, 2012). Det kan skyldes, at psykisk sårbare kvinder er mere tilbøjelige til at danne parforhold med kriminelle mænd. Men det kan også skyldes et væld af mekanismer, der udløses som følge af fængslingen. Det kan f.eks. være uvisheden ved at indgå i et forhold med en mand, som man ikke kender fremtiden for – både under og efter fængslingen – eller det sociale stigma, der er forbundet med hans indespærring, og det at være sammen med en tidligere straffet person. Samtidig ved vi, at disse kvinder også ofte har dårligt udbyggede sociale netværk (Turney et al., 2012a). Begge er forhold, som har betydning for morens forælderevner, men det er især kombinationen af dem, som kan være farlig: Når en mor bliver psykisk ustabil, og hun ikke har et tilstrækkeligt socialt netværk til at hjælpe sig med de daglige forpligtelser i forbindelse med børnene, er en anbringelse nærliggende (Turney, 2011).

4.2.3 Parforholdet

Fra litteraturen ved vi herudover, at fængselsophold kan udgøre en alvorlig risiko for stabiliteten af et parforhold, og at mange par, hvor manden sidder i fængsel, går hver til sit enten under eller efter fængslingen (Apel et al., 2010; Lopoo & Western, 2005; Massoglia et al., 2011). Det skaber mulighed for, at moren til et barn, hvis far sidder eller har siddet i fængsel, finder en ny partner (Nurse, 2002; Turney et al., 2012b). Studier viser, at denne nye partner ofte har flere ressourcer, både menneskeligt, økonomisk og socialt end den gamle partner (Bzostek, McLanahan & Carlson, 2012). Men vi ved også, at tilstedeværelsen af stedforældre i en familie øger konfliktpotentialer mellem børn og voksne og hermed barnets og familiens sandsynlighed for at udvikle et anbringelsesbehov (Foster & Hagan, 2007: 417-418).

4.2.4 Far som rollemodel

Som et sidste, men ikke mindre væsentligt forhold, kan fængselsophold tilsyneladende påvirke den indespærredes personlighed. Her viser litteraturen f.eks., at fædre efter endt indespærring ofte har mindre kontakt med både deres børn og børnenes mødre – måske som følge af et nyligt parforholdsbrud (Turney et al., 2012b). Et andet studie viser, at disse mænd også bliver mere tilbøjelige til at begå vold mod kvinderne (Nurse, 2002). Vi ved samtidig, at fædre i lighed med mødre kommer i risiko for at udvikle psykiske problemer (Schnittker, Massoglia & Uggen, 2012), herunder depressioner (Turney et al., 2012b), ligesom de også er i risiko for at udvikle fysiske helbredsproblemer (Massoglia, 2008a, 2008b; Schnittker & John, 2007). Alle disse forhold vil påvirke forholdet mellem far og barn negativt og kan have betydning for, hvor god en rollemodel faren vil kunne være over for barnet.

4.2.5 Opsummering

Som beskrevet er der således en række kanaler, ad hvilke en fars indespærring kan påvirke hans barns sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet – og som det forhåbentligt er klart, er der tale om processer, som rækker langt ud over indespærringsperioden. Og selvom vi har beskrevet de fire mekanismer separat, vil mange af dem udgøre sider af den samme sag. Udvikler faren f.eks. voldelige tendenser i fængslet, øges sandsynligheden for hustruvold og for at moren udvikler psykiske problemer. Det vil med stor sandsynlighed føre til et brud mellem forældrene og vil øge risikoen for, at moren finder en

ny mand. Fra en helt anden litteratur ved vi også, at mænds arbejdsløshed destabiliserer parforhold og øger skilsmissesandsynligheden (Becker, 1991), hvorfor også de langsigtede økonomiske konsekvenser af indespærringen vil kunne øge risikoen for, at barnet får en stedfar med de problemer, det kan give. På den baggrund er det altså tydeligt, at en fars fængselsophold kan have vidtrækkende konsekvenser for hans børn og for moren til disse børn. Hypotesen om, at denne indespærring kan have en kausal betydning for børnenes risiko for at blive anbragt uden for hjemmet, virker derfor sandsynlig. Det er denne hypotese resten af kapitlet vil forsøge at belyse empirisk.

4.3 Empirisk strategi

Når man vil undersøge, hvordan en fars fængselsstraf påvirker hans børn, f.eks. med hensyn til deres sandsynlighed for at opleve en anbringelse uden for hjemmet, kan man ikke blot nøjes med at sammenligne anbringelsesrater for børn af fædre, som har været indespærrede, med anbringelsesrater for børn af fædre, som ikke har været indespærrede. Problemet er, at det ikke er tilfældigt, hvilke fædre der begår kriminalitet – og som hermed er i risiko for at få en fængselsdom – og hvilke fædre der ikke begår kriminalitet.

Tidligere forskning har vist, at kriminelle mænd typisk er dårligere uddannet og har en svagere arbejdsmarkedstilknytning end andre mænd, deres parforhold er mere ustabile, og de har oftere selv oplevet anbringelser uden for hjemmet – de har med andre ord færre ressourcer end andre mænd (Cunningham & Finlay 2013; Johnson & Easterling, 2002). Og da vi ved, at mangel på ressourcer i en familie hænger nært sammen med børnenes risiko for at blive anbragt uden for hjemmet (Ejrnæs et al., 2010), er det oplagt, at børn af kriminelle mænd har en højere anbringelsesrisiko end andre børn, alene fordi de kommer fra mere ressourcetsvage hjem. Børnenes forhøjede anbringelsesrisiko behøver således ikke at være forårsaget af farens fængselsophold, men er et symptom på alle de forskellige biologiske og miljømæssige faktorer, som barnet og faren deler, og som tilsammen påvirker både barnets anbringelses-sandsynlighed og farens risiko for at få en fængselsdom.

Hvis vi sammenligner børn af fængslede fædre med børn af fædre, som ikke har oplevet en fængsling, vil forskellen mellem dem derfor afspejle betydningen af fængselsstraffen i kombination med betydningen af den lange række af øvrige forskelle, der er mellem de to grupper. I denne type sammenligning kan vi derfor ikke vide, hvilken del af effekten der skyldes fængselsstraffen, og hvilken del der skyldes viften af øvrige forskelle mellem børnene. En så-

dan analyse vil derfor ikke kunne hjælpe os med at belyse årsagssammenhængen – eller den kausale effekt – af farens fængselsophold på hans barns anbringelsessandsynlighed.

4.3.1 Den kausale effekt

For at finde den kausale effekt af farens fængselsophold har vi derfor brug for et analysemæssigt design, som kan adskille den rene effekt af fængslingen fra den forstyrrende indvirkning af de øvrige faktorer, som kan påvirke et barns anbringelsessandsynlighed. I en forskningsmæssig ideel, men også urealistisk og ikke mindst uetisk verden, kunne dette design bestå i, at man udvælger en tilfældig gruppe af 1000 fædre, idømmer en tilfældigt udtrukket halvdel en fængselsstraf og lader resten gå fri. Fordi grupperne er tilfældigt udtrukket, og fordi der er tilstrækkeligt mange fædre i hver gruppe, vil de og deres børn i gennemsnit ligne hinanden på alle observerbare og uobserverbare karakteristika. Den eneste forskel mellem dem er, at fædrene i den ene gruppe skal igennem et fængselsophold, mens fædrene i den anden gruppe ikke skal igennem et fængselsophold.

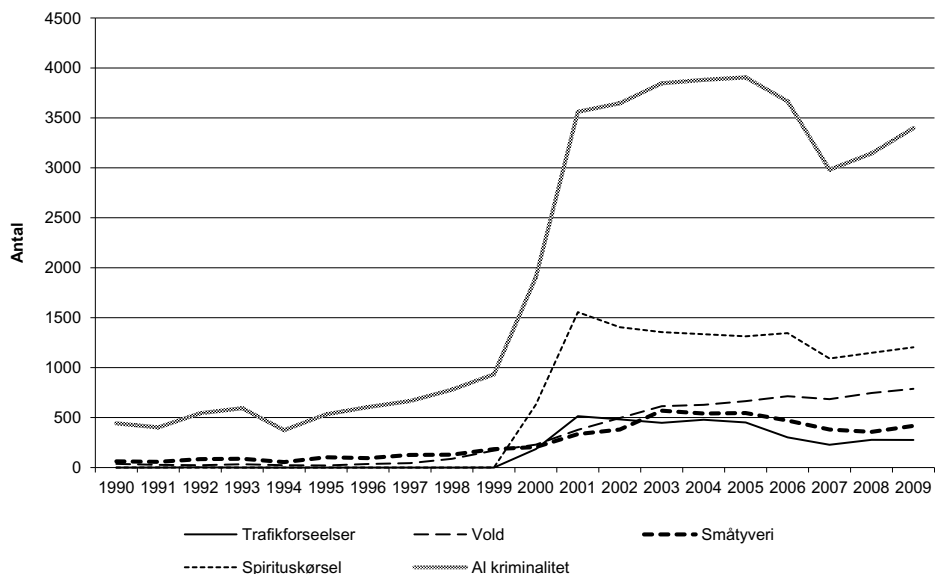
Man kan herefter se på, om der er forskel på, hvordan det går børnene af de to grupper af fædre i nogle år ud i fremtiden – om børn af indespærrede fædre klarer sig dårligere (eller bedre) efterfølgende end børn af ikke indespærrede fædre. Fordi grupperne var helt ens i udgangspunktet, vil eventuelle forskelle mellem dem udelukkende være resultatet af, om fædrene blev udtrukket til at komme i fængsel eller ej. Man ville derfor med rette kunne påstå, at forskellene udtrykker den kausale effekt af fængselsopholdet.

4.3.2 Samfundstjeneste

I virkelighedens verden må man lede efter andre kilder til sådan tilfældig variation i fædrenes sandsynlighed for at komme i fængsel. En klassisk strategi er at benytte sig af en politik- eller reformændring, som fra den ene dag til den anden ændrer vilkårene for bestemte samfundsgrupper, uafhængigt af deres øvrige karakteristika.

Til dette kapitels analyser har vi valgt at benytte os af den landsdækkende udvidelse af samfundstjenesteordningen i 2000. I Danmark består samfundstjeneste af mellem 30 og 240 timers samfundsnyttigt arbejde, f.eks. på et bibliotek, et plejehjem eller lignende, og det er en afsoningsform, der træder i stedet for en fængselsstraf af op mod et års varighed. Antallet af idømte ti-

Figur 4.1: Udviklingen i antallet af samfundstjenesteafsonere, 1990 til 2009.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

mers samfundstjeneste afspejler ikke længden af den fængselsstraf, som samfundstjenesten erstatter, men beror på dommerens vurdering af den dømtes behov og muligheder. Samfundstjenesten er sådan tilrettelagt, at den dømte kan beholde sit arbejde undervejs (Langoni & Kyvsgaard, 2008).

Samfundstjenestereformen bestod i, at man den 1. juli 2000 fra den ene dag til den anden gjorde det muligt at afsone domme for bestemte typer af kriminalitet (spirituskørsel og trafikforseelser) med samfundstjeneste i stedet for et fængselsophold. Lovændringen skabte samtidig en praksisændring i brugen af samfundstjeneste over for personer, der blev dømt for andre forhold, men især simpel vold og småtyveri – disse kriminelle kunne også tidligere idømmes samfundstjeneste i stedet for fængsel, men brugen af samfundstjeneste var ikke særligt udbredt. Samtidig med lovændringen for straf for spirituskørsel og trafikforseelser ser vi derfor en tredobling af antallet af personer dømt for vold og småtyveri, som afsønde med samfundstjeneste i stedet for fængselsstraf.

Denne udvikling illustreres i figur 4.1. Her kan man se den store generelle stigning, der sker i antallet af samfundstjenesteafsonere fra 1999 til 2001 – som følge af 2000-reformen – og man kan se væsentlige stigninger i brugen af denne afsøningsform for personer dømt for spirituskørsel, vold, trafik-

forseelser og småtyveri (som er de gerningstyper, som primært udløser samfundstjeneste). I dag afsones en tredjedel af alle domme, som ellers ville have udløst en fængselsstraf på op mod et år, med samfundstjeneste.

En reform som denne er nyttig til at afdække den kausale relation mellem en fars indespærring og hans børns anbringelsessandsynlighed, fordi den bliver implementeret fra den ene dag til den anden, og hermed ikke har betydning for kompositionen af gruppen af dømte. Det vil sige, at personer dømt lige inden reformen ligner personer dømt lige efter reformen – den eneste forskel mellem dem er tidspunktet for deres kriminelle gerning og hermed tidspunktet for deres dom, og altså sandsynligheden for, at de kommer i fængsel. Og selvom der nok foregår en betydelig grad af såkaldt *cream-skimming*, hvor dommerne idømmer samfundstjeneste til ressourcestærke kriminelle, der faktisk er egnede til at gennemføre samfundstjenesten, så markerer reformtidspunktet alligevel en voldsom ændring i hver enkelt dømtes sandsynlighed for at komme i fængsel. I et tænkt eksempel, hvor den samme person skal dømmes for spirituskørsel lige før og lige efter 1. juli 2000, vil hans sandsynlighed for at blive idømt samfundstjeneste i stedet for en fængselsstraf stige voldsomt fra før til efter reformen. Det vil sige, at reformtidspunktet markerer en ændring i personens sandsynlighed for at komme i fængsel eller få samfundstjeneste, som er helt uafhængig af hans øvrige karakteristika, og som udelukkende skyldes tidspunktet for dommen.

Med reformen får vi således et design, som minder om det randomiserede forsøg beskrevet tidligere – vi har to ens grupper (dømt før og efter reformen), som alene på grund af reformen har forskellig sandsynlighed for at komme i fængsel. Og selvom der med reform-setuppet ikke er tale om, at en gruppe altid kommer i fængsel, og en anden aldrig kommer i fængsel (som det blev opstillet i det tænkte randomiserede forsøg), kan det alligevel bruges til at afdække den kausale effekt af fars indespærring på deres børns anbringelsessandsynlighed ved brug af en såkaldt instrument-variabel-model (IV-model).

4.3.3 IV-modellen

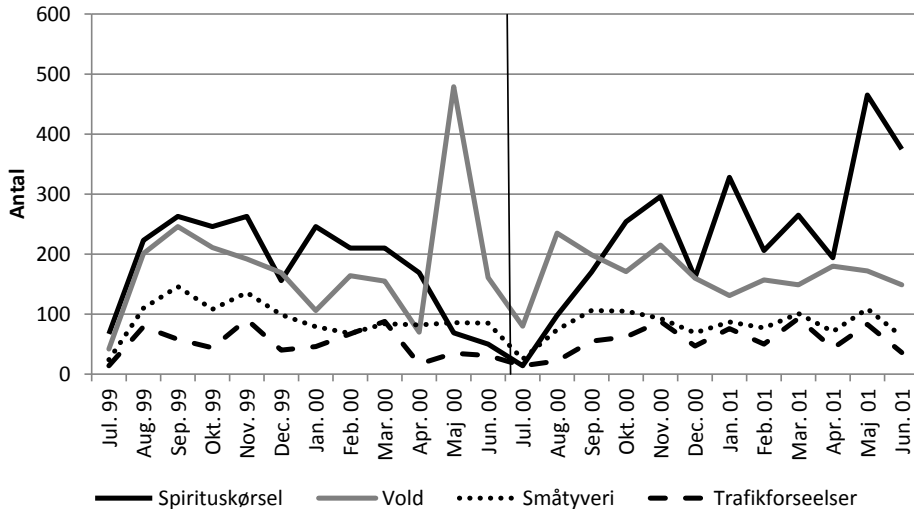
IV-modellen anvendes, når den behandling – eller *treatment* – man er interesseret i effekten af, ikke nødvendigvis er tilfældigt fordelt blandt forskellige individer – nogle fædre har bare en større sandsynlighed for at blive idømt en fængselsstraf i stedet for at få samfundstjeneste, fordi de har en række uheldige karakteristika, og fordi dommerne *cream-skimmer*, som beskrevet ovenfor. Men IV-modellen kan bruges til at belyse den kausale effekt af denne

treatment, når man har en kilde til variation i sandsynligheden for treatment, som skyldes forhold, der er uafhængige af individerne. Som i vores tilfælde, hvor fædre dømt efter reformen 1. juli 2000 har en langt mindre risiko for at komme i fængsel, uafhængigt af deres personlige karakteristika, fordi man nu indfører og udbreder muligheden for samfundstjeneste. Ved brug af reformen i en IV-model kan vi således løse det såkaldte selektionsproblem, der opstår ved, at det er bestemte fædre, som idømmes samfundstjeneste, og hermed bestemte børn, hvis fædre undgår fængselsstraf.

Med en IV-model kan man isolere denne uafhængige del af variationen i sandsynligheden for samfundstjeneste (eller risikoen for fængsel, om man vil) ved hjælp af reformen – det, vi kalder vores instrument – og udelukkende bruge denne variation til at beregne den kausale effekt af fars indespærring på hans barns anbringelsesrisiko. Og man kan nu antage, at der er tale om den rene, kausale effekt, netop fordi reformen er uafhængig af farens, og hermed barnets, personlige karakteristika. Omkostningen ved brugen af IV-modellen er dog, at den kun beregner den kausale effekt for børn af fædre, som får samfundstjeneste som følge af reformen. Hermed angår resultat ikke børn af fædre, hvis indespærringsrisiko er uafhængig af reformen, enten fordi de aldrig kan komme i betragtning til samfundstjeneste, eller fordi de ville være blevet idømt samfundstjeneste både før og efter reformen. Dette forhold er væsentligt at holde sig for øje i tolkningen af resultaterne.

Vigtigt er det dog også at sandsynliggøre, at instrumentet faktisk er uafhængigt af farens og barnets karakteristika, og altså at før- og eftergrupperne er ens på alle observerbare og uobserverbare karakteristika. Her foreligger dog en mindre udfordring. Figur 4.2 nedenfor viser, hvordan antallet af personer dømt for de forskellige former for kriminalitet, som kan udløse en dom med vilkår om samfundstjeneste, varierer hen over reformen (reformen er markeret med en lodret linje). Hvor antallet af domme for småtyveri og trafikforseelser ligger relativt konstant i hele perioden (dog med mindre fluktuationer), så sker der noget med antallet af domme for spritkørsel og andelen af domme for vold på reformtidspunktet: Der er flere voldsdomme op mod reformtidspunktet, men færre domme for spirituskørsel. Det betyder, at kompositionen af før- og eftergruppen ikke er helt ens med hensyn til kriminalitetstyper, og det er en indikation af, at der også kan være andre forskelle mellem de to grupper. Interessant nok begynder 'ujævnhederne' fra april 2000, hvilket er tidspunktet for annonceringen af samfundstjenestereformen. Det indikerer, at udsigten til nye strafformer påvirker adfærden i systemet – nogle sager skyndes igennem, mens andre udsættes. Vi undersøger, om denne adfærdsændring har

Figur 4.2: Domstyper før og efter reformen, juli 1999 til juni 2001.



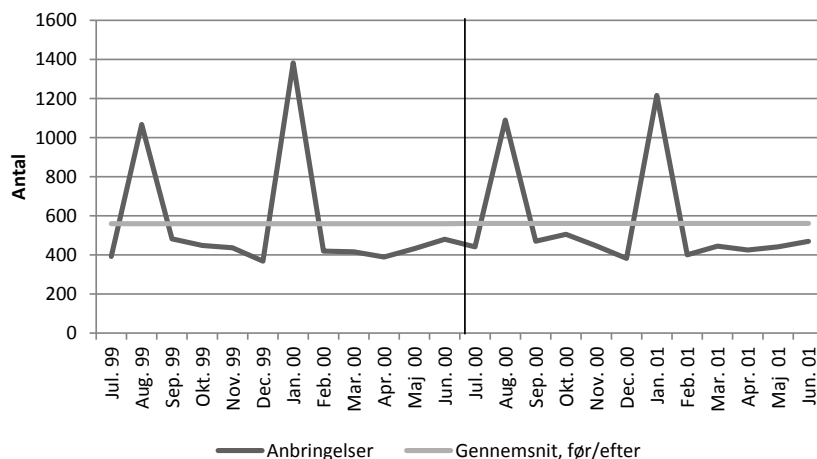
Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

betydning for vores resultater gennem robusthedsanalyser, hvor vi udelader personer dømt i månederne før og efter reformtidspunktet fra analyserne.

Vigtigt er det dog også, at reformen, vores instrument, ikke på nogen måde har en direkte sammenhæng med børns anbringelsesrisiko. Det vil f.eks. være tilfældet, hvis der på tidspunktet for samfundstjenestereformen – 1. juli 2000 – også sker en ændring i dansk anbringelsespraksis, f.eks. ved at man mindsker brugen af denne intervention. Der vil i så fald være en sammenhæng mellem brugen af samfundstjeneste og brugen af anbringelser, som går uden om fædrenes indespærringsrisiko, og i det tilfælde vil instrumentet være ubrugeligt. Vi skal derfor sikre os, at brugen af anbringelser i Danmark ikke ændres hen over reformen.

Som man kan se af figur 4.3, lader det da heller ikke til at være tilfældet. Figuren viser dels antallet af anbringelser på månedsbasis fra juli 1999 til og med juni 2001, dels det gennemsnitlige antal anbringelser pr. måned i året før og året efter reformen (reformen er markeret med en lodret linje). Som figuren viser, ændrer dette gennemsnit sig ikke på tværs af reformen – der er i gennemsnit knap 600 anbringelser pr. måned i hele perioden. Herudover synes der heller ikke at ske nogen drastisk ændring i månedsniveauerne hen over reformen. Antallet af anbringelser topper i august og januar måned både før og efter reformen, og disse toppe kan forklares med, at mange anbringel-

Figur 4.3: Antal anbringelser før og efter reformen, juli 1999 til juni 2001.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

sesformer, der er relateret til skoleophold, påbegyndes i august måned, og at kommunerne har en tendens til at initiere anbringelser i januar måned, hvor der endnu er nok midler i kommunekassen til denne bekostelige intervention. På den baggrund er der altså ikke grund til at frygte en direkte påvirkning af vores instrument – reformen – på børns anbringelsessandsynligheder.

På baggrund af ovenstående synes reformen altså at være et brugbart instrument i analysen af betydningen af fars indespærring på barnets anbringelsesrisiko. Man skal dog holde sig for øje, at effekten så kun gælder børn af de fædre, som rent faktisk bliver påvirket af reformen – nogle fædre vil komme i fængsel, uanset hvilke øvrige afsoningstilbud der findes, mens andre altid vil blive idømt samfundstjeneste. Effekten angår således børn af de fædre, hvis risiko for at blive idømt en fængselsstraf faktisk reduceres med reformen. I konklusionen vil vi vende tilbage til implikationerne af dette forhold.

4.4 Data

Som i bogens øvrige kapitler anvender vi også her anonymiserede data fra Danmarks Statistiks omfattende registre. Det er registre, som indeholder et væld af oplysninger om alle danskere, herunder om deres kriminelle aktiviteter og efterfølgende domme, deres anbringelser uden for hjemmet med videre. Samtidig giver registrene mulighed for at koble børn og forældre, fordi man for hver person har oplysninger om, hvem der er hans eller hendes nær-

meste familiemedlemmer. På den baggrund udgør registrene et unikt datagrundlag for undersøgelserne af betydningen af fars indespærring for børns anbringelsesrisiko.

Med udgangspunkt i registrene udvælger vi et dataudtræk af alle børn, hvis fædre blev dømt for enten spirituskørsel, trafikforseelser, vold eller småtyveri fra et år før reformen 1. juli 2000 (førgruppen) til et år efter reformen (eftergruppen). Vi vælger dette snævre vindue omkring reformtidspunktet for at undgå, at andre større samfundsmæssige ændringer over tid påvirker sammenligneligheden af de to grupper. Vi kunne også have valgt et endnu mere snævert vindue (bestående af personer dømt f.eks. et halvt år før og et halvt år efter reformen), men fordi vi ved, at der er store sæsonvariationer i, hvornår hvilken type kriminalitet begås, og hermed hvilke kriminelle man anholder og dømmer på forskellige tidspunkter i løbet af året, vil et vindue smallere end et år på hver side af reformen give en ubalance mellem før- og eftergruppen.

Vi udelader børn af indvandrere fra dataudtrækket, idet denne gruppe ikke er ens fordelt på tværs af reformen og derfor skaber en skævhed i dataudtrækket, der ikke umiddelbart kan forklares. Med disse afgrænsninger får vi et dataudtræk bestående af 11.492 børn. Ca. halvdelen af disse børn – 5.719 – har fædre, som dømmes før reformen, mens den anden halvdel – 5.773 – har fædre som dømmes efter reformen. Af disse har 9.885 børn en far, som idømmes fængselsstraf, mens cirka 14 procent – 1.607 børn – har fædre, som idømmes samfundstjeneste. Heraf er kun 158 børn, hvis fædre modtager denne afsoningsform før reformen. I dette begrænsede dataudtræk er det således tydeligt, hvordan reformen påvirker fædrenes sandsynlighed for at få en dom med vilkår om samfundstjeneste i stedet for fængsel.

4.4.1 Variabler

Den vigtigste variabel i vores analyser er den afhængige variabel, som måler, om et barn oplever at blive anbragt uden for hjemmet. Vi har her valgt at specificere den således, at den måler anbringelser i perioden fra faderens dom og tre år frem i tiden. De tre år udgør en lang nok periode til, at de indirekte effekter af farens fængselsophold, som vi beskrev tidligere, har kunnet manifestere sig, men samtidig er perioden kort nok til, at man kan argumentere for, at fængselsopholdet stadig har betydning. Ca. syv procent af børnene i vores dataudtræk oplever at blive anbragt uden for hjemmet i en sådan tre-årig periode, hvilket er en relativt høj andel, sammenlignet med danske børn

generelt, der har en samlet kumuleret anbringelsesrisiko på ca. seks procent, fra de er 0, til de fylder 18 år (jf. kapitel 2). Den høje andel afspejler, at børn af dømte fædre kommer fra relativt ressourcetsvage og problemfyldte familier.

En anden vigtig variabel er den binære uafhængige variabel for, om faren afsoner med samfundstjeneste eller fængsel. Som nævnt ovenfor får fædre til cirka 14 procent af børnene en dom med vilkår om samfundstjeneste. Herudover har vi vores instrument, reformen, som også er kodet som en binær variabel, der antager værdien 1 for børn, hvis fædre dømmes efter reformen, og 0 for børn, hvis fædre dømmes før reformen. 50 procent af børnene har værdien 1, og 50 procent har værdien 0.

Ud over disse nøglevariabler inkluderer vi også en række standardkontrolvariabler. Det drejer sig om variabler, der måler farens socioøkonomiske status (om han er arbejdsløs, hans indkomstniveau og uddannelsesniveau), oplysninger om tidligere indespærring (hvor mange måneders fængsel han har afsonet inden for de seneste fem år), hvilken type kriminalitet han er dømt for (spirituskørsel, vold, trafikforseelser og småtyveri) og forhold vedrørende hans familieliv (om han er enlig, bor med barnets biologiske mor, alder ved barnets fødsel og antallet af børn). Vi inkluderer tilsvarende variabler for barnets mor, samt tre variabler for barnet, nemlig en indikator for antallet af tidligere anbringelser, for om barnet er teenager, og barnets køn. Disse variabler vil alle blive inkluderet i modellerne og er med til at sikre anvendeligheden af instrumentet. Medmindre andet er angivet, er alle variabler målt året før farens dom.

Tabel 4.1 viser deskriptiv statistik for disse variabler, fordelt på før- og eftergruppen, og med t-test, der angiver om eventuelle forskelle mellem de to grupper er signifikante. Det gør vi for at illustrere, hvorvidt og i hvilket omfang de to grupper er ens nok til, at vores instrument er brugbart – som beskrevet tidligere. Vi har dog allerede identificeret et problem med sammenligneligheden, idet figur 4.2 ovenfor viste, hvordan annonceringen af samfundstjenestereformen i april 2000 påvirkede adfærden i systemet allerede inden reformens implementering: Antallet af voldsdomme steg forud for reformen, mens antallet af spiritusdomme faldt. Som nævnt imødekommer vi disse problemer ved at tjekke robustheden af vores resultater på et udtræk, der ikke inkluderer børn af fædre dømt to måneder før og to måneder efter reformen (dvs. i maj, juni, juli og august 2000). Det drejer sig om 1.240 børn. Tabel 4.1 viser derfor også deskriptiv statistik for før- og eftergruppen, når disse børn er ekskluderet fra udtrækket (det, vi kalder det reducerede udtræk).

I tabellens første to søjler ser vi deskriptiv statistik for før- og eftergruppen i det fulde udtræk (herefter hovedudtrækket), mens fjerde og femte søjle viser deskriptiv statistik for før- og eftergruppen i det reducerede udtræk. Tallene skal læses således, at f.eks. en værdi på 0,07 svarer til 7 procent, hvis variabelen er binær (dvs. kodet 0/1). Der er altså 7 procent af børnene i førgruppen, som oplever at blive anbragt uden for hjemmet, og 18 procent af fædrene i denne gruppe, som har været arbejdsløse i mere end 33 procent af tiden i året før domsfældelsen. Hvor variabelen er kontinuert, som det f.eks. gælder for indkomst eller måneders indespærring, kan tabelværdien aflæses direkte.

Som man kan læse af tabellen, er der kun små forskelle mellem de to grupper. Der er signifikant færre børn i eftergruppen, som oplever at blive anbragt fra domstidspunktet og tre år frem, både i hovedudtrækket og i det reducerede udtræk. Denne forskel er interessant, fordi den giver en lille indikation af, hvad vi kan forvente at finde i de statistiske modeller. På grund af reformen er der jo færre børn i eftergruppen, som oplever de negative konsekvenser af fars indespærring, og hermed er den lavere andel af børn i denne gruppe, der anbringes, en indikation af, at indespærringen faktisk har en negativ betydning for børnenes anbringelsesrisiko.

Tabellen viser også små øvrige forskelle i udtrækkene. Som forventet er der flere spiritusdømte i eftergruppen i hovedudtrækket, mens forskellen er forsvundet i det reducerede udtræk. Det gælder dog for begge udtræk, at færre fædre i eftergruppen har oplevet arbejdsløshed i mere end 33 procent af tiden. Forskellen er ikke stor, men dog signifikant på et 10 procents niveau. Alt i alt synes sammenligneligheden mellem grupperne dog at være stor, både når det drejer sig om børnenes egne karakteristika, og når det drejer sig om fædrenes karakteristika.

Der er dog en mindre grad af sammenlignelighed, når det gælder børnenes mødre. Her viser tabellen nemlig, hvordan mødrene i eftergruppen har en lidt stærkere arbejdsmarkedstilknytning og er lidt bedre uddannet end mødrene i førgruppen. Samtidig er der færre af disse mødre, som er enlige. Ved at inkludere disse variabler i modellerne kontrollerer vi dog for forskellene, hvorfor de ikke længere kan skabe problemer med den kausale læsning af vores resultater. Man skal dog alligevel holde sig for øje, at disse observerede forskelle kan afspejle uobserverede forskelle, som vi ikke har mulighed for at kontrollere for, og som også kan skabe problemer. Vi forholder os til denne problematik i nogle yderligere robusthedsanalyser.

Tabel 4.1: Deskriptiv statistik.

Variabel	Hovedudtrækket			Reduceret udtræk		
	Før	Efter	t-test	Før	Efter	t-test
<i>Afhængig variabel</i>						
Anbringelse op til tre år efter farens dom	0,07	0,06	2,30*	0,07	0,06	2,77**
Barnets karakteristika						
Tidligere anbringelser	0,35	0,32	1,24	0,34	0,33	0,71
Barnet er teenager	0,24	0,25	-0,26	0,25	0,25	-0,51
Pige	0,48	0,49	-0,90	0,48	0,48	-0,20
Fars karakteristika						
Arbejdsløs mere end 33 procent af året	0,18	0,17	1,90†	0,18	0,17	1,84†
Indkomst (100.000 DKK)	1,75	1,77	-0,76	1,74	1,77	-1,10
Uddannelsesniveau	2,38	2,42	-1,04	2,38	2,40	-0,49
# børn under 15 år	0,84	0,84	-0,32	0,82	0,84	-0,72
Dømt for spirituskørsel	0,38	0,40	-1,95*	0,41	0,42	-0,95
Dømt for vold	0,33	0,33	-0,50	0,31	0,31	-0,35
Dømt for trafikforseelser	0,11	0,11	-0,63	0,11	0,12	-1,10
Måneders fængselsophold (seneste 5 år)	16,74	17,98	-0,64	16,40	17,22	-0,41
Enlig	0,53	0,53	0,05	0,53	0,53	0,29
Bor med barnets biologiske mor	0,34	0,34	-0,19	0,33	0,34	-0,33
Yngre end 25 år ved barnets fødsel	0,41	0,41	0,15	0,40	0,40	-0,51
Mors karakteristika						
Arbejdsløs mere end 33 procent af året	0,16	0,15	2,63**	0,17	0,15	2,32*
Indkomst (100.000 DKK)	1,54	1,55	-0,60	1,54	1,55	-1,11
Uddannelsesniveau	2,03	2,14	-3,21**	2,04	2,16	-3,42**
# børn under 15 år	1,74	1,73	0,48	1,73	1,72	0,33
Dømt for spirituskørsel	0,01	0,00	2,54*	0,01	0,00	2,53*
Dømt for vold	0,01	0,01	-0,31	0,00	0,01	-1,31
Dømt for trafikforseelser	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,07
Måneders fængselsophold (seneste 5 år)	1,28	2,44	-1,75†	1,44	1,99	-0,85
Enlig	0,47	0,44	2,75**	0,47	0,44	3,04**
Bor med barnets biologiske mor	0,34	0,34	-0,36	0,33	0,34	-0,49
Yngre end 25 år ved barnets fødsel	0,59	0,59	0,51	0,59	0,58	0,16

† = $p < 0,1$; * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

4.5 Resultater

I det følgende vil vi præsentere en række resultater. Vores hovedresultater er baseret på vores hovedudtræk – dvs. samtlige de 11.492 børn, hvis fædre blev dømt for enten spirituskørsel, trafikforseelser, vold eller småtyveri fra et år før reformen 1. juli 2000 (førgruppen) til et år efter reformen (eftergruppen). For dette udtræk præsenterer vi en model, der inkluderer farens og barnets karakteristika, og en model, der også inkluderer morens karakteristika.

Vi præsenterer herudover en række robusthedstjek. For det første tester vi resultaterne med det reducerede udtræk, altså udtrækket hvor vi ekskluderer børn af fædre, som blev dømt fra to måneder før til to måneder efter reformen.

For at tage højde for de små forskelle, der er mellem før- og eftergruppen med hensyn til morens karakteristika (som vist i tabel 4.1), tester vi for det andet vores resultater i en model, baseret på et udtræk, hvor de to grupper er matchet på alle observerede karakteristika ved brug af propensity score matching. Hermed harmoniserer vi de to grupper til et punkt, hvor der ikke længere er statistisk belæg for at påstå, at der er observerede forskelle mellem dem. Det betyder, at vi yderligere har reduceret risikoen for, at vores resultater er styret af forskelle mellem grupperne.

I et tredje og sidste robusthedstjek tager vi et helt andet udtræk bestående af børn, hvis fædre blev idømt mere end et års fængsel i samme periode (fra juli 1999 til juni 2001), og som grundet strafflængde ikke havde mulighed for at afsone med samfundstjeneste. Dette udtræk bruger vi til at teste om børn, hvis fædre blev dømt til mere end et års fængsel før og efter reformen (som jo ikke angik dem), har forskellig anbringelsessandsynlighed. Det giver mulighed for at se, om det resultat, vi finder for vores hovedudtræk, går igen for børn af andre grupper af dømte og således kan tænkes at være et udtryk for nogle makroændringer, som generelt gør sig gældende for børn af dømte, og som altså ikke har noget at gøre med dømte fædres indespæringsrisiko.

Først vil vi dog starte med at præsentere resultater fra to helt almindelige lineære regressionsmodeller, som ikke fortæller os noget om den kausale effekt af fars indespærring på et barns anbringelsessandsynlighed, men som skal sandsynliggøre, at den sammenhæng, man finder mellem de to sociale hændelser i andre studier, også kan genfindes i Danmark og i vores dataudtræk.

4.5.1 Resultater fra lineære regressionsmodeller

Tabel 4.2 viser resultaterne fra de to lineære regressionsmodeller. I den første bruger vi et udtræk af alle danske børn født i 1991. Den afhængige varia-

Tabel 4.2: Resultater fra to lineære regressionsmodeller, en baseret på et generelt udtræk og en baseret på vores hovedudtræk.

	Generelt udtræk	Hovedudtrækket
Variabel		
Fars karakteristika		
Afsonet fængselsdom	0,08 (0,02)***	0,01 (0,00)*
Arbejdsløs mere end 33 procent af året	0,25 (0,05)***	-0,01 (0,01)
Indkomst (100.000 DKK)	-0,00 (0,00)***	-0,01 (0,00)***
Uddannelsesniveau	-0,04 (0,01)***	-0,00 (0,00)
# børn under 15 år	0,05 (0,02)**	0,01 (0,00)**
Dømt for spirituskørsel		-0,01 (0,01)
Dømt for vold		0,00 (0,01)
Dømt for trafikforseelser		-0,00 (0,01)
Enlig	0,14 (0,10)	0,01 (0,01)
Bor med barnets biologiske mor	-0,00 (0,00)	-0,03 (0,01)***
Yngre end 25 år ved barnets fødsel	-0,12 (0,10)	-0,00 (0,00)
Barnets karakteristika		
Tidligere anbringelser	0,39 (0,01)***	0,03 (0,00)***
Barnet er teenager	-0,10 (0,02)***	-0,01 (0,00)*
Pige		0,05 (0,01)***
Konstant	-4,73 (4,63)	0,07 (0,01)***
F-test for modellen	173,18***	28,48***
R ²	0,48	0,03

p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

bel måler, om børnene oplever anbringelser fra 12 til 15-års alderen, og den uafhængige variabel angiver, om barnet har oplevet fars indespærring inden 12-års-alderen. Vi inkluderer herudover en række kontrolvariabler (som beskrevet ovenfor). I den anden model bruger vi vores hovedudtræk på de 11.492 børn, hvis far dømmes for vold, spirituskørsel, trafikforseelser og småtyveri mellem 1. juli 1999 og 1. juni 2001. Den afhængige variabel er her, om barnet anbringes uden for hjemmet mellem domsafsigelsen og tre år frem i tiden (jf. tabel 4.1), og den uafhængige variabel er, om faren afsoner en fængselsdom i stedet for en dom med vilkår om samfundstjeneste.

Resultaterne fra begge modeller viser, at børn af fædre, som har afsonet en fængselsdom, har en større anbringelsesrisiko end børn, hvis fædre ikke har afsonet en fængselsdom. Risikoen synes størst i modellen baseret på det generelle udtræk, hvilket afspejler, at der nok er en relativt stor forskel på de børn i 1991-kohorten, som oplever fars indespærring, og de børn, som ikke oplever fars indespærring. En stor del af disse forskelle er væk i vores hovedudtræk, hvor alle fædre har en dom i bagagen, og børnene derfor har mere ens vilkår. Uanset hvad, kan vi dog konstatere, at der er en sammenhæng mellem børns anbringelsesrisiko og deres fars indespærring. Hvorvidt denne sammenhæng er kausal, belyses ved hjælp af IV-modellen i næste afsnit.

4.5.2 Resultater fra hovedudtrækket og det reducerede udtræk, IV-modeller

Resultaterne fra IV-modellen vises i to tabeller, hvilket afspejler, at modellen beregnes af to omgange. I første skridt isoleres den del af variationen i den uafhængige variabel, som hidrører fra instrumentet, og som ikke har nogen sammenhæng med farens karakteristika (som beskrevet tidligere). Denne model kaldes first stage-modellen, og den præsenterer vi i tabel 4.3, hvor vi også sikrer os, at vores instrument, reformen, faktisk har den forventede indvirkning på den uafhængige variabel, nemlig farens sandsynlighed for at få en dom med vilkår om samfundstjeneste (og hermed hans sandsynlighed for at undgå en fængselsstraf).

I det andet skridt bruger vi så den rensede udgave af den uafhængige variabel til at bestemme den kausale effekt af fars indespærring på barnets anbringelsesrisiko. Denne model kaldes second stage-modellen, og den præsenterer vi i tabel 4.4. I begge modeller indgår vores kontrolvariabler.

Det skal bemærkes, at tabel 4.3 og 4.4 begge indeholder fire modeller. De første to søjler viser resultaterne fra en model baseret på hovedudtrækket, men hvor den første model ikke indeholder morens karakteristika, og den anden model gør. De sidste to søjler viser resultaterne fra en model baseret på det reducerede udtræk, hvor vi har ekskluderet børn af fædre, som dømmes fra to måneder før til to måneder efter reformen (som beskrevet tidligere). Igen viser vi en model uden og en med mors karakteristika.

I tabel 4.3 ser vi tydeligt, at reformen har den forventede effekt: I både vores hovedudtræk og i det reducerede udtræk øger den farens sandsynlighed for at få en dom med vilkår om samfundstjeneste i stedet for at komme i fængsel. De præsenterede koefficienter afspejler effekter på mellem 22 og

Tabel 4.3: Resultater fra first stage-modellen, der angiver sandsynligheden for, at en far får en dom med vilkår om samfundstjeneste i stedet for fængselsstraf.

	Hovedudtræk		Reduceret udtræk	
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Instrument				
Reform	0,22 (0,01)***	0,22 (0,01)***	0,24 (0,01)***	0,23 (0,01)***
Fars karakteristika				
Arbejdsløs mere end 33 procent af året	-0,00 (0,01)	-0,00 (0,01)	0,00 (0,01)	0,00 (0,01)
Indkomst (100.000 DKK)	0,01 (0,00)**	0,01 (0,00)**	0,01 (0,00)***	0,01 (0,00)***
Uddannelsesniveau	-0,00 (0,00)*	-0,00 (0,00)**	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)
# børn under 15 år	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)
Dømt for spirituskørsel	0,10 (0,01)***	0,10 (0,01)***	0,10 (0,01)***	0,10 (0,01)***
Dømt for vold	-0,04 (0,01)***	-0,04 (0,01)***	-0,04 (0,01)***	-0,03 (0,01)***
Dømt for trafikforseelser	0,20 (0,01)***	0,19 (0,01)***	0,21 (0,01)***	0,20 (0,01)***
Måneders fængselsophold (seneste 5 år)	-0,00 (0,00)***	-0,00 (0,00)***	-0,00 (0,00)***	-0,00 (0,00)**
Enlig	-0,05 (0,01)***	-0,05 (0,01)***	-0,05 (0,01)***	-0,05 (0,01)***
Bor med barnets biologiske mor	-0,01 (0,01)	0,01 (0,05)	-0,00 (0,01)	0,04 (0,05)
Yngre end 25 år ved barnets fødsel	-0,00 (0,01)	0,00 (0,01)	-0,00 (0,01)	0,00 (0,01)
Barnets karakteristika				
Tidligere anbringelser	0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)	0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)
Barnet er teenager	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)
Pige	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)*
Konstant	0,03 (0,02)	0,02 (0,02)	0,01 (0,02)	-0,00 (0,02)
<i>Medtager mors karakteristika</i>	Nej	Ja	Nej	Ja
F-test for instrumentet	1.395,56***	1.337,33***	1.363,90***	1.297,29***
F-test for modellen	152,08***	81,94***	144,80***	77,55***
R ²	0,17	0,17	0,18	0,17

*= $p < 0,05$; **= $p < 0,01$; ***= $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

24 procentpoint, hvilket må siges at være ganske betragteligt. Det er således tydeligt, at reformen reducerer risikoen for, at faren kommer i fængsel. Herudover peger F-testet for instrumentet, som vises i bunden af tabellen, på, at instrumentet i alle tilfælde er ganske stærkt. Det antyder, at vi har en meget anvendelig IV-model, der kan producere troværdige kausale estimater.

Også en række andre forhold har betydning for farens sandsynlighed for at få samfundstjeneste. Vi ser, at sandsynligheden stiger med indkomsten, men falder med uddannelsesniveaut. Spiritusdømte og personer dømt for trafikforseelser har en større sandsynlighed, mens personer dømt for vold har en lavere sandsynlighed. Disse sandsynligheder skal ses i forhold til referencekategorien, som er, at faren er dømt for småtyveri. Jo længere tid faren har tilbragt i fængsel forud for den aktuelle dom, desto mindre er hans sandsyn-

Tabel 4.4: Resultater fra second stage-modellen, der angiver sandsynligheden for at blive anbragt uden for hjemmet op til tre år efter domstidspunktet.

	Hovedudtræk		Reduceret udtræk	
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Uafhængig variabel				
Samfundstjeneste	-0,05 (0,02)*	-0,04 (0,02)*	-0,06 (0,02)**	-0,05 (0,02)*
Fars karakteristika				
Arbejdsløs mere end 33 procent af året	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,01)
Indkomst (100.000 DKK)	-0,01 (0,00)***	-0,00 (0,00)**	-0,00 (0,00)***	-0,00 (0,00)**
Uddannelsesniveau	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)
# børn under 15 år	0,01 (0,00)**	0,00 (0,00)	0,01 (0,00)**	0,01 (0,00)
Dømt for spirituskørsel	0,01 (0,01)	0,01 (0,01)	0,01 (0,00)	0,01 (0,01)
Dømt for vold	0,01 (0,01)	0,01 (0,01)	0,01 (0,01)	0,01 (0,01)
Dømt for trafikforseelser	0,01 (0,01)	0,01 (0,01)	0,02 (0,01)	0,01 (0,01)
Måneders fængselsophold (seneste 5 år)	0,00 (0,00)***	0,00 (0,00)***	0,00 (0,00)***	0,00 (0,00)***
Enlig	0,00 (0,01)	0,00 (0,00)	-0,00 (0,01)	0,01 (0,071)
Bor med barnets biologiske mor	-0,03 (0,01)***	0,01 (0,03)	-0,03 (0,01)***	0,02 (0,04)
Yngre end 25 år ved barnets fødsel	-0,00 (0,00)	-0,01 (0,01)	-0,01 (0,00)	-0,01 (0,01)
Barnets karakteristika				
Tidligere anbringelser	0,02 (0,00)***	0,02 (0,00)***	0,02 (0,00)***	0,02 (0,00)***
Barnet er teenager	0,05 (0,01)***	0,05 (0,01)***	0,05 (0,01)***	0,05 (0,01)***
Pige	-0,01 (0,00)*	-0,01 (0,00)	-0,01 (0,00)	-0,01 (0,00)
Konstant	0,07 (0,01)***	0,09 (0,01)***	0,08 (0,01)***	0,10 (0,02)***
<i>Medtager mors karakteristika</i>	Nej	Ja	Nej	Ja
F-test for modellen	61,44***	38,47***	53,09***	32,49***
R ²	0,07	0,08	0,07	0,08

*= $p < 0,05$; **= $p < 0,01$; ***= $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

lighed for at få en dom med vilkår om samfundstjeneste, ligesom også enlige fædre har en lavere sandsynlighed for denne type dom.

Tabel 4.4 viser resultaterne fra vores second stage-model. Og som man kan se, reducerer fars samfundstjeneste, som alternativ til en fængselsstraf, risikoen for, at barnet anbringes uden for hjemmet i op til tre år efter domstidspunktet. Effekten er signifikant, og igen kan vi tolke koefficienterne direkte som procenter og fastslå, at anbringelsesrisikoen for børn af fædre, som får samfundstjeneste i stedet for en fængselsstraf som følge af reformen i 2000, er reduceret med mellem 4 og 6 procent. Som forudsagt i teoriafsnittet synes der altså at være empirisk belæg for eksistensen af indirekte effekter af fars indespærring på et barns anbringelsessandsynlighed. Om det så skyldes, at de fædre, som undgår fængsel, bevarer deres tilknytning til arbejdsmarkedet, i højere grad fastholder relationen til barnets mor, der så også er mindre udsat for at udvikle psykiske problemer, eller om det er, fordi fædrene vedbliver at fremstå som gode rollemodeller, kan vi ikke vide. Men det er under alle omstændigheder tydeligt, at en fængsling er en social begivenhed, hvis konsekvenser rækker ud over den direkte implicerede, og altså også rammer børn af indespærrede.

Resultaterne viser, at også andre forhold påvirker barnets anbringelsessandsynlighed. Sandsynligheden falder med farens indkomst og stiger med omfanget af farens tidligere indespærring. Når vi ikke kontrollerer for morens karakteristika, har det betydning, hvor mange børn faren har i alt, og om han bor sammen med barnets biologiske mor. Børn, der har været anbragt før, har en øget risiko for at blive anbragt igen, ligesom teenagere har en forhøjet risiko.

4.5.3 Robusthedstjek

Som nævnt tidligere foretager vi en række robusthedstjek for at sikre os, at resultaterne ikke skyldes forhold ved vores dataudtræk eller forhold vedrørende det tidspunkt i historien, hvor man indførte samfundstjeneste.

Tabel 4.5 viser i den forbindelse resultater baseret på et dataudtræk bestående af matchede før- og eftergrupper. Her prøver vi at håndtere de eventuelle problemer, som kan opstå ved, at der ikke var fuld overensstemmelse mellem mødrenes karakteristika i de to grupper som illustreret i tabel 4.1. Efter matchingen er de to grupper balancerede (vurderet med udgangspunkt i standardtest), og som man kan se af resultaterne præsenteret i tabel 4.5, så har de små skævheder i vores hovedudtræk ingen substantiel betydning for

Tabel 4.5: Resultater fra first og second stage-modeller baseret på matchede før- og eftergrupper.

	Model 1	Model 2
First stage		
Instrument		
Reform	0,23 (0,01)***	0,23 (0,01)***
F-test for instrumentet	1.298,45***	1.294,21***
F-test for modellen	134,54***	78,11***
R ²	0,17	0,17
Second stage		
Uafhængig variable		
Samfundstjeneste	-0,05 (0,02)*	-0,04 (0,02)*
<i>Medtager mors karakteristika</i>	Nej	Ja
F-test for modellen	53,02***	34,10***
R ²	0,07	0,08

*= p<0,05; **= p<0,01; ***= p<0,001.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

resultaterne. Resultaterne baseret på det matchede udtræk viser nemlig, præcist som før, at reformen øger sandsynligheden for samfundstjeneste – og mindsker risikoen for fængsel – med over 20 procent. Og vi ser igen, at den kausale effekt af samfundstjenesten på anbringelsesrisikoen for børn hvis fædre fik samfundstjeneste som følge af reformen, ligger på cirka 5 procent.

I et andet robusthedstjek tester vi, om børn, hvis fædre blev dømt til mere end et års fængsel før og efter reformen (som jo ikke angik dem), har forskellig anbringelsessandsynlighed. Det er en test for, om vores resultater kan tænkes være et udtryk for nogle makroændringer, som gør sig gældende for børn af dømte på et givet tidspunkt i historien, og altså ikke har noget at gøre med fædrenes indespærringsrisiko.

Vi viser resultaterne af denne test i tabel 4.6. Som man kan se, har det ingen betydning for disse børns anbringelsesrisiko, om deres far dømmes før eller efter reformen. Der er på den baggrund ingen grund til at tro, at vores hovedresultater skyldes makroændringer i stedet for de konkrete ændringer i farens indespærringsrisiko, som reformen indebærer for en bestemt gruppe af dømte.

Tabel 4.6: Resultater baseret på et udtræk af børn, hvis fædre idømmes mere end et års fængsel et år før og et år efter reformen (og som derfor ikke berøres af reformen).

	Model 1	Model 2
Uafhængig variable		
Reform	0,01 (0,02)	0,03 (0,02)
Fars karakteristika		
Arbejdsløs mere end 33 procent af året	-0,03 (0,02)	-0,02 (0,02)
Indkomst (100.000 DKK)	-0,00 (0,01)	0,00 (0,01)
Uddannelsesniveau	0,00 (0,00)	0,00 (0,00)
# børn under 15 år	0,03 (0,01)**	0,00 (0,01)
Måneders fængselsophold (seneste 5 år)	0,00 (0,00)***	0,00 (0,00)***
Enlig	-0,02 (0,03)	-0,05 (0,03)
Bor med barnets biologiske mor	-0,10 (0,03)***	-0,04 (0,20)
Yngre end 25 år ved barnets fødsel	0,02 (0,02)	0,03 (0,02)
Barnets karakteristika		
Tidligere anbringelser	0,00 (0,01)	0,00 (0,01)
Barnet er teenager	0,07 (0,02)**	0,09 (0,02)***
Pige	-0,01 (0,02)	-0,01 (0,02)
Konstant	0,09 (0,04)*	0,14 (0,05)**
<i>Medtager mors karakteristika</i>	Nej	Ja
F-test for modellen	9,75***	6,80***
R ²	0,10	0,12

*= $p < 0,05$; **= $p < 0,01$; ***= $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

4.6 Konklusion

Dette kapitel har vist, at der er en indirekte, positiv og kausal effekt af fars indespærring på et barns anbringelsessandsynlighed – anbringelsesrisikoen er cirka 5 procent forhøjet i op til tre år efter, at faren modtog sin fængselsdom. Resultatet er robust i forhold til forskellige specifikationer af modellen og synes ikke at stamme fra problemer med de anvendte dataudtræk eller øvrige samfundsmæssige forandringer, der rammer børn af dømte fædre. De 5 procent angår børn af fædre, som idømmes samfundstjeneste i stedet for en fængselsdom, som følge af reformen. Resultatet kan dog derfor ikke generaliseres til den generelle gruppe af børn af samfundstjenestefsonere,

ligesom man ikke kan bruge det til at bestemme effekten for børn af fædre, som aldrig vil kunne komme i betragtning til afsoning med samfundstjeneste i stedet for fængsel.

Selvom vores modeller ikke belyser den specifikke mekanisme, giver den eksisterende litteratur en række bud på, hvad sammenhængen skyldes. Den forhøjede anbringelsesrisiko kan skyldes 1) de økonomiske problemer, som kan opstå i kølvandet på en indespærring, 2) det ekstra pres på moren og hendes velbefindende, som farens indespærring kan give, 3) de parforholdsmæssige problemer, der kan opstå mellem samboende forældre som følge af indespærringen, og 4) indespærringens betydning for faren som rollemodel. Det mest sandsynlige er, at effekten er en kombination af alle fire mekanismer, og at indespærringen udløser et væld af processer, som samlet set ændrer barnets og familiens vilkår til det værre.

Resultatet præsenteret i dette kapitel er vigtigt af to årsager. For det første fortæller det os noget om anbringelsesrisici i Danmark: Når børn af fængslede fædre oplever en øget risiko for at blive anbragt uden for hjemmet, og denne risiko er et udtryk for en kausal effekt, så giver det os gode muligheder for at forsøge at afhjælpe de negative konsekvenser, fængslingen kan have for børnene, inden de sætter ind. Det er f.eks. oplagt at overveje, om man fra det offentliges side skal have øget fokus på disse børn allerede ved fængslingsperiodens start og sætte ind med forskellige forebyggende foranstaltninger.

Resultatet fortæller os for det andet noget om, hvilke alvorlige og vidtrækkende konsekvenser en indespærring har. Med analyserne præsenteret i dette kapitel er det tydeligt, at en indespærring ikke kun har betydning for den person, som sættes bag tremmer. Indespærringen betyder også noget for personens børn og, ser det ud til, for aktuelle og tidligere partnere. Dette er vigtigt, især på det menneskelige plan, hvor man ikke kan lade være med at spekulere på de mange triste skæbner, der følger i kølvandet på en indespærring. Men det er også vigtigt set fra et samfundsmæssigt perspektiv, hvor omkostningerne til en indespærring altså ikke begrænser sig til indespærringen alene. Anbringelser er dyre, og når børns anbringelsesrisiko stiger med 5 procent som følge af deres fædres indespærring, så medfører det betydelige samfundsmæssige ekstraudgifter. I det omfang, man kan undgå indespærringer, f.eks. ved brug af andre strafformer som samfundstjeneste eller fodlænkeafsoning, kan det altså have betydelige konsekvenser for samfundsøkonomien.

Litteratur

- Apel, R., Blokland, A. A. J., Nieuwebeerta, P. & van Schellen, M. (2010): The Impact of Imprisonment on Marriage and Divorce: A Risk Set Matching Approach. *Journal of Quantitative Criminology*, 26(2), 269-300.
- Andersen, L. H. & Andersen, S. H. (2012): Losing the stigma of incarceration: Does serving a sentence with electronic monitoring causally improve post-release labor market outcomes? *Rockwool Foundation Research Unit og University Press of Southern Denmark*, Study Paper Nr. 40.
- Andersen, S. H. (2012): Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism. *Rockwool Foundation Research Unit og University Press of Southern Denmark*, Study Paper Nr. 37.
- Becker, G. S. (1991): *A Treatise on the Family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Braman, D. (2004): *Doing Time on the Outside: Incarceration and Family Life in Urban America*. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
- Bzostek, S. H., McLanahan, S. S. & Carlson, M. J. (2012): Mothers' Repartner after a Nonmarital Birth. *Social Forces*, 90(3), 817-841.
- Comfort, M. (2008): *Doing Time Together: Love and Family in the Shadow of the Prison*. Chicago, IL: University of Chicago.
- Cunningham, S. & Finlay, K. (2013): Parental Substance Use and Foster Care: Evidence from Two Methamphetamine Supply Shocks. *Economic Inquiry*, 51(1), 764-782.
- Ejrnæs, M., Ejrnæs, M. & Frederiksen, S. (2010): Anbringelser uden for hjemmet – anbragte børn og risiko for anbringelse i Andersen, S. H. (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, Stabilitet i anbringelser og det videre liv*. Odense: Syddansk Forlag.
- Foster, H. & Hagan, J. (2007): Incarceration and Intergenerational Social Exclusion. *Social Problems*, 54(4), 399-433.
- Foster, H. & Hagan, J. (2009): The Mass Incarceration on Parents in America: Issues of Race/Ethnicity, Collateral Damage to Children, and Prisoner Reentry. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 623(1), 179-194.
- Geller, A., Cooper C. E., Garfinkel, I., Schwartz-Soicher, O. & Mincy, R. B. (2012): Beyond Absenteeism: Father Incarceration and its Effects on Children's Development. *Demography* 49(1), 49-76.
- Geller, A., Garfinkel I. & Western B. (2011): Paternal Incarceration and Support for Children in Fragile Families. *Demography*, 48(1), 25-47.

- Hagan, J. & Foster, H. (2012): Intergenerational Educational Effects of Mass Imprisonment in America. *Sociology of Education*, 85(3), 259-286.
- Johnson, E. I. & Easterling, B. (2012): Understanding the Unique Effects of Parental Incarceration on Children: Challenges, Progress, and Recommendations. *Journal of Marriage and Family*, 74(2), 342-356.
- Lagoni, T. M. & Kyvsgaard, B. (2008): *Forløb af Samfundstjeneste*. København: Justitsministeriets Forskningsenhed.
- Lopoo, L. M. & Western, B. (2005): Incarceration and the Formation and Stability of Marital Unions. *Journal of Marriage and Family*, 67(3), 721-734.
- Massoglia, M. (2008a): Incarceration as Exposure: The Prison, Infectious Disease, and Other Stress-Related Illnesses. *Journal of Health and Social Behavior*, 49(1), 56-71.
- Massoglia, M. (2008b): Incarceration, Health, and Racial Disparities in Health. *Law and Society Review*, 42(2), 275-306.
- Massoglia, M., Remster, B. & King, R. D. (2011): Stigma or Separation? Understanding the Incarceration-Divorce Relationship. *Social Forces*, 90(1), 133-155.
- Nurse, A. M. (2002): *Fatherhood Arrested: Parenting from Within the Juvenile Justice System*. Nashville, TN: Vanderbilt University Press.
- Pager, D. (2003): The Mark of a Criminal Record. *American Journal of Sociology*, 108(5), 937-975.
- Roettger, M. E. & Boardman, J. D. (2012): Parental Imprisonment and Gender-Based Risks for Increased BMI: Evidence from a Longitudinal Study of Adolescents and Young Adults in the U.S. *American Journal of Epidemiology*, 175(7), 636-644.
- Roettger, M. E. & Swisher, R. R. (2011): Associations of Fathers' History of Incarceration with Sons' Delinquency and Arrest among Black, White, and Hispanic Males in the United States. *Criminology*, 49(4), 1109-1147.
- Scharff, P. S. & Jakobsen, J. (2010): *Når straffen rammer uskyldige. Børn af fængslede i Danmark*. København: Gyldendal.
- Schnittker, J. & John, A. (2007): Enduring Stigma: the Long-Term Effects of Incarceration on Health. *Journal of Health and Social Behavior*, 48(2), 115-130.
- Schnittker, J., Massoglia, M. & Uggen, C. (2012): Out and Down: Incarceration and Psychiatric Disorders. *Journal of Health and Social Behavior*, 53(4), 448-464.
- Schwartz-Soicher, O., Geller A. & Garfinkel, I. (2011): The Effect of Paternal Incarceration on Material Hardship. *Social Service Review*, 85(3), 447-473.
- Sugie, N. F. (2012): Punishment and Welfare: Paternal Incarceration and Families' Receipt of Public Assistance. *Social Forces*, 90(4), 1403-1427.

- Swann, C. A., & Sylvester M. S. (2006): The Forster Care Crisis: What Caused Caseloads to Grow? *Demography*, 43(2), 309-335.
- Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. (red.) (2008): *Forbryderen og Samfundet: Livsvilkår og uformel straf*, Gylding: Gyldendal.
- Turney, K. (2011): Labored Love: Examining the Link Between Maternal Depression and Parenting Behaviors. *Social Science Research*, 40(1), 399-415.
- Turney, K., Schnittker, J. & Wildeman, C. (2012a): Those They Leave Behind: Paternal Incarceration and Maternal Instrumental Support. *Journal of Marriage and Family*, 74(5), 1149-1165.
- Turney, K., Schnittker, J. & Wildeman, C. (2012b): As Fathers and Felons: Explaining the Effects of Current and Recent Incarceration on Major Depression. *Journal of Health and Social Behavior*, 53(4), 465-481.
- Wakefield, S. & Wildeman, C. (2011): Mass Imprisonment and Racial Disparities in Childhood Behavioral Problems. *Criminology & Public Policy*, 10(3), 793-817.
- Western, B. (2002): The Impact of Incarceration on Wage Mobility and Inequality. *American Sociological Review*, 67(4), 526-546.
- Western, B. (2006): *Punishment and Inequality in America*. New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Wildeman, C. (2010): Paternal Incarceration and Children's Physically Aggressive Behaviors: Evidence from the Fragile Families and Child Wellbeing Study. *Social Forces*, 89(1), 285-309.
- Wildeman, C. (2012): Imprisonment and Infant Mortality. *Social Problems*, 59(2), 228-257.
- Wildeman, C., Schnittker, J. & Turney, K. (2012): Despair by Association? The Mental Health of Mothers with Children by Recently Incarcerated Fathers. *American Sociological Review*, 77(2), 216-243.

Del III

Effekter og konsekvenser

Kapitel 5

Plejefamilie eller institution? Når anbringelsesstedet gør en forskel

Af Mette Ejrnæs og Signe Hald Andersen

5.1 Indledning

En sagsbehandlers beslutning om at anbringe et barn uden for hjemmet omfatter ikke kun spørgsmålet om, hvorvidt barnet faktisk skal anbringes, eller om barnet og dets familie i stedet bør modtage forskellige former for forebyggende foranstaltninger. Beslutningen kræver også, at sagsbehandleren tager stilling til, hvilken form for anbringelse der bedst tilgodeser barnets behov.

I de fleste lande – og således også i Danmark – opererer man overordnet set med to typer af anbringelser; nemlig institutionsanbringelse og anbringelser i plejefamilier. Der kan selvfølgelig være stor variation inden for de to grupper – plejefamilier kan være vidt forskellige, til eksempel med hensyn til størrelse og kompetenceområder, ligesom institutioner kan variere med hensyn til både pædagogik og overordnet ideologi.

Men det er alligevel klart, at de to former for anbringelser er meget forskellige og hviler på to meget forskellige forestillinger om, hvordan man bedst tager sig af udsatte børn og unge. Man kan i store træk sige, at institutionerne repræsenterer en professionaliseret form for omsorg, hvor hverdagen for de anbragte børn i høj grad er sat i system. I modsætning hertil repræsenterer plejefamilierne et hjem med en rigtig familie, der yder omsorg og sørger for, at barnet ser, hvordan en familie fungerer.

I Danmark siger loven, at sagsbehandleren skal placere barnet i den type anbringelse, som bedst varetager dets behov, og som er bedst til at håndtere dets problemer. Udfordringen er dog, at ingen rigtig ved, hvad der virker bedst for et givet barn. Vi ved faktisk heller ikke, om den ene anbringelsesform overordnet set virker bedre end en anden, og derfor ved vi heller ikke, hvilken anbringelsesform der virker bedst i forhold til et givet barn.

Sagsbehandlerens beslutning om den ene eller den anden type anbringelse er yderligere udfordret af, at børn anbragt i plejefamilier tilsyneladende klarer sig bedre end børn, der har været anbragt på institutioner, men at alle også ved, at denne forskel i høj grad kan afspejle initiale forskelle mellem de to grupper af børn. Det mere positive livsforløb for børn anbragt i plejefamilier afspejler således i en eller anden grad de to grupper af børns forskellige udgangspunkter, hvorfor deres forskellige livsforløb altså ikke (kun?) er et udtryk for anbringelsesformernes kvaliteter.

Når sagsbehandlerne skal træffe beslutninger om, hvilket sted et givet barn skal anbringes, er de således efterladt uden nogen egentlig systematisk evidensbaseret viden om, hvad der virker, og må i stedet benytte deres faglige ekspertise og erfaring (Egelund & Thomsen, 2002). Generelle teorier og erfaringsdannelse skal ikke forklejnes, men har uden et generaliserbart, empirisk fundament begrænset anvendelse i forbindelse med udstikning af almene retningslinjer for valg af anbringelsesformer.

Formålet med dette kapitel er at diskutere udfordringerne ved at belyse disse årsagssammenhænge – eller kausale forhold – samt at give et bud på en kausal analyse af effekten af plejefamilieanbringelser over for institutionsanbringelser. Vi belyser anbringelsesformernes effekter på to væsentlige forhold i det tidlige voksenliv, nemlig 1) hvorvidt de tidligere anbragte børn har fået en dom for kriminelle handlinger begået som 18-, 22- og 25-årig, og 2) hvorvidt de tidligere anbragte børn er i gang med en uddannelse på samme alderstrin. Hidtidig forskning har vist, at det er umådeligt svært at bestemme kausale effekter for anbragte børn. Dette skyldes flere forhold. For det første er forholdene omkring anbringelser uhyre komplekse, og det er derfor svært at give et entydigt svar på, om den ene eller anden anbringelsesform er bedst. For det andet er det svært at finde en egnet sammenligningsgruppe. Endelig viser tidligere resultater, at der er stor usikkerhed forbundet med mange af resultaterne.

Vi vil i dette kapitel give et bud på en effektanalyse. Til formålet anvender vi en såkaldt sibling-fixed-effects model. Detaljer vedrørende den statistiske model beskrives yderligere under de empiriske afsnit. Med denne metode viser vi, at børn, som anbringes i plejefamilie, frem for på institution, sjældnere får en dom for kriminelle handlinger og er mere tilbøjelige til at uddanne sig. Resultatet angår dog kun anbragte børn, som har søskende, der ikke anbringes.

I det følgende vil vi starte med at beskrive og diskutere de forskellige synspunkter, der gennem tiderne har været fremført i forbindelse med valget mellem plejefamilie og institutionsanbringelser.

5.2 Oplysningstiden

I det 17. og 18. århundrede blomstrede oplysningstiden, og med den udbredtes idealet om brugen af viden og indsigt i forbindelse med børneopdragelse. Her er filosoferne Jean-Jacques Rousseau og John Locke centrale aktører, der beskriver, hvorledes det sociale menneske kun ved fornuftens brug kan udvikle et samfund præget af frihed og lighed.

Men selvom disse filosoffer i udgangspunktet ikke beskæftigede sig med fattige børn, opstod der med den nyfundne interesse for børneopdragelse også et øget fokus på håndteringen af forældreløse og på anden vis forsømte og marginaliserede børn. Indtil da havde man primært betragtet disse børn som samfundsmæssige irritationsmomenter, der, på linje med andre marginaliserede grupper, helst skulle pakkes væk i fattighuse eller bruges som billig arbejdskraft.

Historiske kilder beskriver til eksempel, hvorledes man i landets sogne afholdt auktioner over området forældreløse og forsømte børn, hvor villige plejefamilier underbød hinanden med hensyn til, hvor meget sognet skulle betale dem for at tage sig af børnene. Den, der bød lavest – som altså skulle have den laveste plejeløn – fik lov til at tage sig af barnet. Plejefamiliernes motiver var i den forbindelse som oftest at få billig arbejdskraft til for eksempel markarbejde eller andet fysisk hårdt arbejde, og der findes en række historiske beretninger om, hvordan plejefamilierne udpinte og udsultede plejebørnene. Mange af plejebørnene døde i plejefamiliernes hårdhændede varetægt.

Men med oplysningstidsfilosofien blev dette ændret. Nu anså man ikke længere kun børn som kilder til billig arbejdskraft eller som væsener, hvis fremmeste egenskab var, at de med tiden blev voksne. I stedet begyndte man at betragte alle børn som selvstændige individer, som med den rette vejledning og omsorg ville kunne udvikle sig til fornuftige, nyttige samfundsborgere. Det betød, at også forældreløse og forsømte børn kunne blive gode mennesker og samfundsmæssige ressourcer, hvis blot de fik den rette vejledning.

Disse tanker førte til etableringen af en ny type hjem eller institutioner for denne gruppe af børn, hvor opdragelse og socialisering, forestået af uddannet personale, var omdrejningspunktet. Der havde også tidligere været anstalter og vjansenhuse for efterladte børn, men nyudviklingen bestod i, at det nu var børnenes ve og vel – og ikke muligheden for at bruge dem som billig arbejdskraft – som var i fokus, samt i, at opdragelsen og varetagelsen af børnene nu skulle baseres på viden og fornuft, altså en egentligt pædagogisk strategi. En af hovedmændene i denne bevægelse var den schweiziske pædagog Johan Heinrich Pestalozzi, som allerede i 1775 førte idéerne ud i

livet, da han oprettede skole og hjem for 50 fattige børn på gården Neu-hof. Lidt senere, i 1820'erne, var Pestalozzis tanker nået til Danmark, hvor staten til eksempel sendte to seminarister fra Sorø Akademi til Schweiz, for at de kunne tilegne sig schweizerens lære.

I løbet af 1800-tallet blev der etableret op til flere Pestalozzi-inspirerede institutioner i Danmark – herunder Holsteinborg, Bøgildgård, Flakkebjerg, Landerupgård og Himmelbjerggården. Institutionerne var kendetegnet ved, at en forstander – der som oftest var mand – eller et forstanderpar tog sig af et relativt stort antal børn (i de store hjem op mod 50 børn ad gangen). Ofte var der også ansat lærere eller andre undervisere, som skulle sørge for børnenes uddannelse. Hverdagen i hjemmene var struktureret omkring arbejde og læring, en struktur, der ideelt set var givet ved den pædagogik, man ønskede at følge i hjemmet. Ofte betød økonomiske begrænsninger dog, at arbejdet dominerede. Forstanderen skulle være en patriark (m/k) og altså en erstatning for de mistede eller fraværende forældre, og skulle være én, børnene kunne vende tilbage til i voksenlivet for råd og vejledning. Det betød samtidig, at forstanderens ord var lov, ligesom der ikke blev ført offentligt tilsyn med institutionerne.

Folkene bag etableringen af disse hjem nøjedes dog ikke blot med den implicite kritik af det eksisterende plejefamiliesystem, som hjemmene udgjorde. De gik også mere direkte ind i en diskussion af de negative konsekvenser, som de mente, der var af plejefamiliesystemet. En af de største anker mod systemet var, at plejefamilierne foregav at være kærlige familier, men at denne kærlighed tydeligvis var økonomisk betinget – både idet familierne jo faktisk fik penge for at tage sig af børnene, og idet familierne udnyttede børnenes arbejdskraft til egen indtjening. Og med en sådan monetært betinget relation mellem plejebarn og plejefamilie var det svært at forestille sig, at plejefamiliernes primære hensyn ville være børnenes behov og socialisering. I tillæg hertil bekymrede det også folkene bag institutionerne, at plejefamilierne ikke – som dem – var uddannet til at tage sig af børn og derfor ikke havde den fornødne indsigt til at håndtere børn med problemer.

Institutionerne selv gik dog langt fra fri af kritik, og der var i datiden, som nu, ingen stærke beviser for, at børn, der blev opdraget på institutioner, klarede sig bedre end børn opdraget i plejefamilier. Fra Danmark findes der tillige nogle frygtelige beretninger om hård disciplin, grænsende til vanrøgt, og uro på landets børnehjem, og således var heller ikke oplysningstidsfilosofien nødvendigvis et værn mod udsultning og prygl af disse i forvejen udsatte børn. Fra starten var det dog helt tydeligt, at institutionerne – eller børnehjem-

mene – repræsenterede en anbringelsesform, som var væsensforskellig fra de traditionelle plejefamilier (Møller, 1848; Petersen, 1904; Ebsen & Andersen, 2010; Ebsen, 2012; Grothe Nielsen, 1986).

5.3 Nutiden

I dag skelner vi fortsat mellem institutions- og plejefamilieanbringelser. Begge anbringelsesformer har dog undergået væsentlige moderniseringer. Plejebørn fordeles ikke længere gennem offentlige auktioner, og plejefamilierne bruger ikke længere børnene som gratis arbejdskraft. Ligeledes har også institutionerne skiftet karakter, og selvom forstanderrollen lever i bedste velgående, har indholdet og beføjelserne undergået væsentlige forandringer. Forstanderens ord er ikke længere lov, og det offentlige tilsyn er – selvom det kan glippe – veletableret.

Debatten om, hvilken anbringelsesform der er at foretrække, lever dog i bedste velgående. Som beskrevet i indledningen tilbyder institutionerne professionaliseret omsorg, men anbringelser her er dyre. Samtidig føles institutionerne ofte ikke som rigtige hjem, og det er sjældent, at de tilbyder klart definerede erstatningsforældre à la den gammeldags forstander. På den baggrund kan institutionerne være dårlige formidlere af de normer og omgangsformer, som barnet vil møde og skal bruge uden for “anbringelsesverdenen”. Børn, der institutionsanbringes, og som i forvejen kommer fra dårligt fungerende hjem, vil derfor kunne have vanskeligt ved senere at begå sig i og reproducere et velfungerende familieliv, simpelthen fordi de ikke kender til dette liv, hverken fra deres biologiske familie eller fra institutionsanbringelsen. Dette kan øge sandsynligheden for, at disse børn falder uden for samfundet – til eksempel ved at begå kriminalitet eller ved at undlade at kvalificere sig til det ordinære arbejdsmarked gennem uddannelsessystemet (Barth, 2002).

I modsætning hertil tilbyder plejefamilierne barnet et rigtigt hjem, hvor det bliver inddraget i familierelationer og deltager i familieaktiviteter. Men selvom nutidens plejeforældre ofte har kvalificeret sig til rollen gennem deltagelse i kurser med videre, er de stadig ikke, på samme måde som de ansatte på en institution, uddannede til at håndtere vanskelige børn. Hermed vil de ofte være dårligere til at løse de specifikke problemer, som et givet barn kan udvise. Og selvom plejefamilierne udgør en billigere anbringelsesform end institutionsanbringelserne, kan man stadig møde den oprindelige kritik af det uheldige forhold mellem plejeforældrenes følelsesmæssige engagement i plejebørnene og den omstændighed, at de får penge for rollen (Barth, 2002).

Så hvor institutionerne tilbyder børnene professionaliseret, struktureret omsorg, tilbyder plejefamilierne dem et hjem samt et realistisk billede af, hvordan en familie fungerer, og et almindelig liv leves. Hvorvidt struktur eller hjemlige omgivelser virker bedst for de udsatte børn, er et empirisk spørgsmål.

5.4 Eksisterende viden

Som nævnt i indledningen finder tidligere studier, at børn anbragt i plejefamilier klarer sig bedre på langt sigt sammenlignet med børn anbragt på institutioner. Som voksne er de f.eks. sundere, både fysisk og mentalt, de får bedre uddannelse, begår mindre kriminalitet og er mindre tilbøjelige til at udvikle narkomani og andre former for misbrugsproblemer (Blatt, 1992; Webster et al., 2000; McDonald et al., 1996; Lindquist & Santavirta, 2012). Problemet med en lang række af disse studier er dog, at selvom de belyser statistiske sammenhænge, er der sjældent tale om kausale sammenhænge. Hermed kan de ikke hjælpe os til at forstå, om en bestemt anbringelsesform er den direkte årsag til det observerede udfald, eller om udfaldet ville have været der, uanset hvor barnet var blevet anbragt. Når en statistisk sammenhæng ikke nødvendigvis kan tolkes som en kausal effekt, skyldes det, at det kan være en bestemt type børn, som anbringes i plejefamilier, og derved også en bestemt type børn, som anbringes på institutioner. Den statistiske sammenhæng vil i så fald afspejle børnenes initiale forskelle, snarere end betydningen af anbringelsesformen (Barth, 2002). Børnene, der anbringes på institutioner, har til eksempel ofte flere eller alvorligere problemer end børn anbragt i plejefamilier. Samtidig ved vi, at omfanget af de problemer, der forårsager anbringelsen, har stor betydning for, hvordan børnene klarer sig senere i livet, simpelthen fordi disse problemer ikke blot gør det vanskeligt for børnene at bo hos deres biologiske forældre, men fordi problemerne også har betydning for, hvordan børnene klarer sig i skolen og i samfundet generelt. Hermed vil der opstå en sammenhæng mellem det at være anbragt på en institution og at opleve dårlige udfald senere i livet, men denne sammenhæng afspejler systemets anbringelsesadfærd (at problembørn anbringes på institutioner) og kan altså ikke tolkes som en effekt af anbringelsestypen (Barth, 2002).

For at finde den kausale effekt af en given anbringelsesform skal vi altså have styr på de mekanismer, som bestemmer selektionen af bestemte børn ind i bestemte anbringelsesformer. Vi skal med andre ord kunne håndtere de forskelle, der er mellem børn og deres forældre, som anbringes i plejefamilier hhv. på institutioner, således at disse forskelligheder ikke spiller ind på

den analyserede sammenhæng mellem deres anbringelsestype og de senere udfald i livet, som vi fokuserer på her. Har vi ikke styr på disse mekanismer, risikerer vi, at den påståede kausale effekt skævvrides af de initiale forskelle mellem børnene, og herved ikke udtrykker den rigtige årsagssammenhæng. Viden om den kausale sammenhæng er vigtigt, fordi man kun hermed vil kunne forstå implikationerne af de forskellige anbringelsesformer.

5.4.1 Eksisterende kausale studier

Selvom behovet for og efterspørgslen efter kausale studier inden for anbringelsesområdet er stort, er her kun en meget sparsom eksisterende kausal litteratur. En væsentlig undtagelse er Joseph Doyles banebrydende studie fra 2007 publiceret i det anerkendte tidsskrift *American Economic Review*. Til at finde den kausale effekt bruger Doyle børns tilfældige allokering til sagsbehandlere, som har forskellig præference for at anbringe børn i stedet for at tilbyde familien forebyggende foranstaltninger. Antagelsen er, at hvor nogle børn anbringes eller tilbydes forebyggende foranstaltninger, uanset hvilken sagsbehandler de får, så findes der en lille mellemgruppe, hvis problemer ikke peger entydigt på hverken den ene eller den anden løsning – dem kalder man børn på marginalen. For disse børn vil den sagsbehandler, de får tildelt, være den udslagsgivende faktor – f.eks. idet nogle sagsbehandlere altid anbringer et barn, hvis de er i tvivl, mens andre sagsbehandlere altid tilbyder forebyggende foranstaltninger, hvis de er i tvivl. Det betyder, at med den rigtige afgrænsning vil disse gråzonebørn opleve at blive anbragt, hvis de havner hos den ene sagsbehandler, men få tilbudt forebyggende foranstaltninger, hvis de havner hos den anden. Hermed siger man, at anbringelsesbeslutningen for disse børn er ukorreleret – eller er uden sammenhæng – med barnets egne karakteristika. Det betyder, at også udfaldet af beslutningen f.eks. med hensyn til efterfølgende kriminalitet eller uddannelse, om beslutningen så er en anbringelse eller en forebyggende foranstaltning, er uafhængig af barnets karakteristika. I stedet repræsenterer dette udfald den kausale effekt af anbringelsen eller den forebyggende foranstaltning. Den helt centrale betingelse for, at denne metode kan identificere den kausale effekt, er, at tildelingen af sagsbehandler sker tilfældigt.

Ved brug af dette design finder Doyle, at børn, der anbringes, klarer sig dårligere end børn, der ikke anbringes, f.eks. idet de hyppigere begår kriminalitet, er i større risiko for at blive forældre i teenageårene og får en mere ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet. Resultatet er baseret på børn, hvis

anbringelsessandsynlighed var direkte afhængig af den sagsbehandler, de fik tildelt. I et senere studie med det samme design viser Doyle, at den forøgede tilbøjelighed til at begå kriminalitet blandt børn, der har oplevet en anbringelse uden for hjemmet, består ind i voksenlivet (Doyle, 2008).

I lighed hermed publicerer Berger et al. et studie i 2009 baseret på alternative statistiske modeller (fixed effects og difference-in-difference modeller), hvor formålet ligeledes er at belyse den kausale effekt af anbringelser over for forebyggende foranstaltninger. Her viser de, at når man først har taget ordentligt hånd om selektionsproblematikkerne, så er der en forsvindende lille effekt af anbringelser på f.eks. børnenes kognitive færdigheder og på deres adfærd. Sidst bekræftes Doyles resultater i et canadisk studie fra 2011 (Warburton et al., 2011), som bruger samme design som netop Doyle. I en udbygning af analysen supplerer Warburton et al. (2011) Doyles design med analyser, der udnytter et skift i praksis, med hensyn til hvor ofte børn anbringes. Antallet af anbragte børn steg i forbindelse med dette skift ca. 66 procent. Resultaterne fra denne analyse viser det modsatte af analyserne baseret på Doyles strategi; nemlig at børn, som anbringes, klarer sig bedre end børn, som ikke anbringes. Disse to modsatrettede resultater er uhyre vigtige, fordi de viser, at den gruppe af børn, hvor de canadiske sagsbehandlere var i tvivl, ikke havde gavn af at blive anbragt, men at gruppen af børn, som blev anbragt, fordi man ændrer praksis, havde gavn af anbringelsen. Man skal altså være varsom med at generalisere og udstrække resultaterne vedrørende effekten af anbringelser.

I dette kapitel er vi dog interesserede i effekterne af anbringelser i familiepleje over for institutionsanbringelser og ikke som de ovenstående studier i betydningen af anbringelse overfor ikke-anbringelser. På dette område findes der endnu færre eksisterende empiriske analyser. En undtagelse er dog det førnævnte studie af Berger et al. (2009), der som en lille sideanalyse også kigger på effekter af forskellige typer af anbringelser. Deres resultater viser, at plejefamilieanbringelser i højere grad end institutionsanbringelser forhindrer børn i at udvikle adfærdsmæssige problemer. Forfatterne betvivler dog selv, at deres modeller løser alle problemer vedrørende selektion ind i de forskellige typer af anbringelser, hvorfor man kan være usikker på resultatets anvendelighed.

En anden undtagelse er Gupta & Frederiksen (2012), der bruger danske data til at besvare samme spørgsmål. Forfatterne belyser den kausale effekt af anbringelsesformen på en række udfald i det tidlige voksenliv ved hjælp af en model, som anvender variation mellem kommuner. Antagelsen er her, at forskelle i kommunernes præferencer for den ene anbringelsesform frem for

den anden afspejler traditioner og vaner i kommunerne, snarere end behovene blandt børn, som skal anbringes, og deres forældre. Derfor kan denne antagelse være kritisk også selvom der tages højde for observerbare forældrekarakteristika. Antagelsen betyder, at der er et tilfældighedselement i et barns sandsynlighed for at blive anbragt i en plejefamilie frem for på en institution, nøjagtigt som i Doyles studie, hvor fordelingen af børn til sagsbehandlere introducerede et tilfældighedselement i, hvem der blev anbragt. Tilfældighedselementet er derved igen ukorreleret med barnets øvrige karakteristika, og altså dets sandsynlighed for at opleve et givet udfald på de forhold i voksenlivet, som man er interesseret i at belyse. Ved at bruge dette design finder Gupta & Frederiksen (2012), at børn, der anbringes i plejefamilier frem for på institutioner, begår mindre kriminalitet – de har færre domme som 18-årige og begår mindre voldskriminalitet og færre seksualforbrydelser. Resultatet understøtter således resultaterne både fra de deskriptive studier nævnt indledningsvist og fra analyserne hos Berger et al. (2009).

I dette kapitel vil vi som nævnt også komme med et bud på en kausal analyse af effekten af plejefamilieanbringelse over for institutionsanbringelser. Vi anvender en anden empirisk strategi end Berger et al. (2009) og Frederiksen & Gupta (2012), og vi inddrager flere forskellige såkaldte outcomemål end disse studier, idet vi kigger på anbringelsestypens effekt på kriminel adfærd på tre forskellige alderstrin og på uddannelsesmæssige aktiviteter, ligeledes på tre forskellige alderstrin. Vores empiriske analyse bygger på resultaterne i Ejrnæs (2010). Som vi allerede beskrev det i indledningen, vil vi endnu engang gøre opmærksom på, at der er stor variation inden for de to grupper af anbringelsesformer, og at vores analyser kun kan bruges til at forstå den *gennemsnitlige* forskel mellem plejefamilier og døgninstitutioner.

5.5 Empiriske analyser

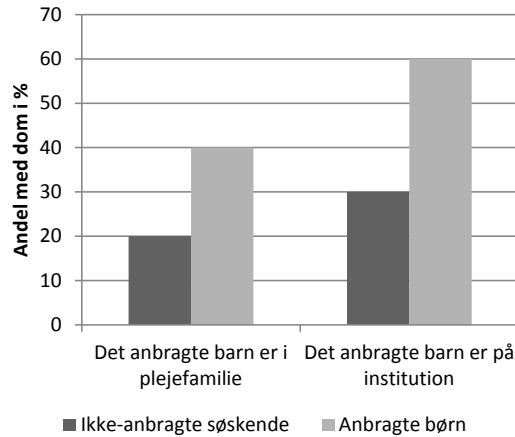
Som beskrevet ovenfor er der en række udfordringer ved at lave kausale analyser af anbringelser. I dette studie vil vi ikke fokusere på effekten af anbringelse, men på effekten af typen af anbringelser, dvs. vi vil beregne den relative effekt af familiepleje i forhold til institutionsanbringelse. Men heller ikke her er kausalanalyse ligetil, idet der som beskrevet tidligere kan være systematiske forskelle på børn, som anbringes i familiepleje, og børn, som anbringes på institution. F.eks. kan børnenes og/eller deres forældres adfærd, problemer og relationer påvirke sagsbehandlerens valg af type af anbringelse.

Vi tager højde for denne problematik ved at benytte en statistisk model baseret på søskende-forskelle. Det er en strategi, hvor man fjerner systematiske forskelle mellem familier, som får anbragt børn i familiepleje, og familier, som får anbragt deres børn på institutioner, ved at bruge det anbragte barns ikke-anbragte bror eller søster til at kontrollere for familieforskelle. Hvis der f.eks. er systematisk forskel på familier, som får anbragt et barn i en plejefamilie, og familier, som får et barn anbragt på institution, så vil det vise sig ved, at ikke-anbragte børn fra disse to familietyper klarer sig forskelligt. Denne forskel markerer familietypernes grundlæggende eller initiale forskellighed, og den har intet at gøre med eventuelle effekter af anbringelser. Når man tager højde for denne initiale forskel i beregningen af forskellen mellem børn, der anbringes i plejefamilie hhv. på institution, vil man få et renere, eller mere rensset billede af betydningen af anbringelsestypen.

Figur 5.1 illustrerer strategien ved hjælp af et tænkt eksempel. Her markerer første sæt søjler andelen med domme (i procent) blandt børn fra familier, hvor ét barn er anbragt i en plejefamilie, og ét barn ikke har været anbragt (hverken i plejefamilie eller på institution). Som man kan se, har 20 procent af de ikke-anbragte børn fra disse familier fået en dom, mens det gælder for 40 procent af de anbragte børn. De to sidste søjler viser andelen med domme blandt børn fra familier, hvor anbringelserne finder sted på institutioner. Her ser vi, at 30 procent af de ikke-anbragte børn har modtaget en dom, mens det gælder for 60 procent af de anbragte børn. Den absolutte forskel i andelen med en dom for de anbragte i plejefamilie hhv. på institution er på 20 procent ($60-40=20$). Beregningen af denne forskel tager dog ikke højde for, at de to grupper af børn har forskellig risiko for at få en dom i udgangspunktet, givet deres familiemæssige baggrund, som illustreres ved deres søskendes kriminalitet. For børn anbragt i plejefamilie er der tale om en stigning på 20 procent – idet 20 procent af dem ville have fået en dom i fraværet af anbringelsen – mens der for børn anbragt på institution er tale om en stigning på 30 procent. Hermed er forskellen mellem de to grupper af anbragte børn, justeret for forskellen mellem børnene og deres søskende på kun 10 procent ($30-20=10$) og ikke 20 procent, som først antaget. Denne beregning tager altså højde for, at børnene ikke har samme risiko for at begå og blive dømt for et kriminelt forhold i udgangspunktet, og renser hermed for forskellene mellem familietyper.

Modellen kaldes også for difference-in-difference-estimatoren eller en søskende fixed effects model, fordi den er baseret på forskellen mellem forskelle mellem søskende, og den kan identificere den kausale effekt af typen af an-

Figur 5.1: Et tænkt eksempel til illustration af søskendemodellen.



bringelser under en række antagelser. Den vigtigste antagelse er, at uobserverbare faktorer hos barnet (og ikke blot familien som helhed) ikke påvirker valget af anbringelse. Denne antagelse er klart problematisk, idet man kan forestille sig, at barnets adfærd og trivsel kunne have indflydelse på valget af anbringelsesform. Man kan undgå at lave denne antagelse ved brug af en mere avanceret analyse, hvor man kombinerer søskende fixed effects modellen med den oven for beskrevne IV estimator, hvor vi benytter variation imellem kommunerne, som f.eks. benyttes af Gupta & Frederiksen (2012) og kapitel 3 i denne bog. Denne lidt mere avancerede analyse er foretaget og beskrevet i Ejrnæs (2010), og resultaterne fra denne model afviger ikke signifikant fra den simple analyse (det skal dog bemærkes, at disse analyser er estimeret med meget stor usikkerhed). I dette kapitel præsenteres derfor kun resultater fra de simple analyser baseret på regressionsmodellen.

Det er desuden værd at bemærke, at metoden kun anvender information fra familier, hvor der både er børn, som bliver anbragt, og børn, som ikke bliver anbragt. Familier, hvor alle eller ingen børn bliver anbragt, vil således ikke påvirke og bidrage til resultaterne. Det betyder da også, at kun variation inden for familien (dvs. mellem søskende) vil blive brugt til at identificere effekterne, samt at modellen kun er baseret på anbragte børn fra familier med mere end ét barn. Hermed kan resultaterne også kun bruges til at forstå sammenhænge for denne gruppe af børn.

Endelig er børn, som er fysisk eller psykisk handikappede, ikke medtaget i

analysen. Det betyder, at konklusionerne fra disse analyser gælder en bestemt og afgrænset gruppe af børn, og næppe kan udstrækkes til at gælde for hele gruppen af anbragte børn.

5.5.1 Data

Som i bogens øvrige kapitler er analyserne her baseret på registerdata indsamlet af Danmarks Statistik. Data om anbringelserne stammer fra kommunernes indberetninger til registret “Støtte til børn og unge”, hvor samtlige anbringelser siden 1977 er registeret. Fra dette register kan man få information om typen af anbringelser og om, hvilken periode børnene er anbragt. Desuden indeholder registeret også information om andre typer af forebyggende foranstaltninger for udsatte børn. Sammen med disse data benytter vi også registerdata om demografiske forhold (som f.eks. morens parforholdsstatus), arbejdsmarkedsstatus og kriminalitet for både børn og deres mødre.

I analyserne fokuserer vi på børn født i Danmark i perioden 1979-1986, som bor i Danmark i 2003. Datasættet indeholder i alt 412.888 børn. For disse børn ved vi, om de har været anbragt eller modtaget forebyggende foranstaltninger i løbet af deres barndom (indtil de er 18 år gamle), og hvilken type af foranstaltning de har modtaget. I de egentlige analyser fokuserer vi kun på børn, som har været anbragt på institution eller i plejefamilie, men i dette afsnit giver vi en oversigt over alle typer foranstaltninger for udsatte børn.

Blandt anbragte børn har en lille del fysiske eller psykiske handicap. Vi identificerer de handicappede børn som børn, der efter de er fyldt 18 år, bor på institutioner for voksne handicappede.¹ Vi opdeler børnene efter typen af foranstaltning, og vi inddeler i fem forskellige typer: anbringelse af handicappede børn, anbringelse på institution, anbringelse i familiepleje, andre typer af anbringelse (f.eks. på efterskole) og forebyggende foranstaltninger.

Da mange børn oplever flere anbringelser (se Andersen, 2010), vil en del også have oplevet flere forskellige typer af foranstaltninger. Vi benytter først en hierarkisk klassificering, således at børn, der som voksne bor på en institution for handicappede, vil blive grupperet som “anbragte handicappede”, også selvom de måske tidligere har været anbragt i en plejefamilie. Dernæst

1. Tal fra Ankestyrelsen viser, at ca. 15 procent af alle anbragte børn har psykiske eller fysiske handicaps. Ved denne metode kan vi identificere ca. 2 procent af de handicappede børn. Det betyder, at vi kun får identificeret børn med de alvorligste handicap.

laver vi en gruppe af alle ikke-handikappede børn, som har været anbragt. Opdelingen mellem de forskellige typer af anbringelser: institution, plejefamilie og andre anbringelser er baseret på den anbringelsestype, hvori barnet har tilbragt længst tid. Kategorien “forebyggende foranstaltning” indeholder børn, som aldrig har været anbragt, men har modtaget en forebyggende foranstaltning. Og endelig indeholder kategorien “ingen foranstaltning” børn, som aldrig har modtaget nogen foranstaltning. I tabel 5.1 har vi vist fordelingen på de fem grupper af foranstaltninger samt en sjette gruppe af børn, som aldrig har modtaget en foranstaltning. Her kan man se, at 5,9 procent af børnene har været anbragt i løbet af deres barndom, og at 3,0 procent har alene modtaget en forebyggende foranstaltning. De resterende 91,2 procent af alle børn i fødselskohorterne 1979-1986 har aldrig modtaget en foranstaltning.

Afhængige variabler

I analyserne ser vi på betydningen af anbringelsestypen på de anbragte børns uddannelsesmæssige og kriminelle aktiviteter. Vi måler begge udfald tre gange – når den unge er 18, 22 og 25 år. Observationsperioden for udfaldsmålene er 1995-2005. Uddannelsesvariablen angiver, om barnet er indskrevet på en kompetencegivende uddannelse som 18-årig og har afsluttet en kompetencegivende uddannelse som hhv. 22- og 25-årig. Tabel 5.1 viser, som en række tidligere undersøgelser, at langt flere af børn, som aldrig har været anbragt, starter og fuldfører en kompetencegivende uddannelse i sammenligning med børn, som har modtaget en foranstaltning. Mere interessant viser tabellen også betydelige forskelle i sandsynligheden for, at børn i forskellige typer af foranstaltninger starter på en uddannelse. Her ses ikke overraskende, at anbragte børn med handikaps klarer sig meget ringe i uddannelsessystemet. Det viser sig også, at børn, som har været anbragt på institution eller anden anbringelse, har en betydeligt lavere sandsynlighed for at være i gang med en uddannelse som 18-årige – kun 53 procent er i gang, mens ca. 64-68 procent af de børn, som har været anbragt i plejefamilier eller har modtaget forebyggende foranstaltninger, er i gang med uddannelse. Den samme forskel finder man, hvis man ser på færdiggjort uddannelse som 22- og 25-årig.

Vi har på tilsvarende måde opgjort, om de unge er blevet dømt for kriminelle handlinger, når de er 18, 22 og 25. Her ser vi et lignende mønster; nemlig at børn, som har modtaget foranstaltninger, oftere er dømte som 18-, 22- og 25-årige, i sammenligning med børn, som ikke har modtaget foranstaltninger. Den eneste undtagelse er handicappede børn, som har en meget lavere

Tabel 5.1: Fordelingen af børn på forskellige foranstaltninger, børn født 1979-1986.

	Anbragte				Foreb. foranstaltning	Aldrig modtaget foranstalt.	Total
	Handikappede anbragte	Institution.	Pleje-familier	Andre typer anbringelse			
Drenge %	59,6	55,7	52,3	53,5	57,2	50,8	51,2
Lav fødselsvægt %	18,1	10,4	11,9	8,6	8,2	4,7	5,1
Alder ved 1. anbr (år)	7,0	9,5	7,2	14,0	14,4	,	,
Under uddan. 18	41,5	53,2	68,1	54,0	63,6	86,5	84,3
Afsl. uddan. 22	0,8	15,5	22,2	11,4	17,0	60,9	57,3
Afsl. uddan. 25	2,2	26,9	35,8	25,2	34,4	75,9	72,5
Kriminalitet 18	2,9	15,1	10,2	16,9	11,4	3,6	4,7
Kriminalitet 22	4,1	16,1	13,75	18,3	13,5	5,2	6,0
Kriminalitet 25	4,7	14,9	12,4	17,3	12,6	4,7	5,5
Antal obs. [%]	475 [0,12]	6.830 [1,65]	6.659 [1,61]	9.930 [2,41]	12.472 [3,02]	376.522 [91,19]	412.888 [100]

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

sandsynlighed for at være dømt for en kriminel handling. Vi genfinder også tendensen til, at de anbragte på institutioner og i andre typer anbringelser er mere kriminelle end børn anbragt i plejefamilier.

Desuden viser tabellen, at der er en overvægt af drenge og børn med lav fødselsvægt, defineret som en fødselsvægt mindre end 2500 gram, blandt børn, som har modtaget foranstaltninger. Endelig viser tabellen, at handikappede børn i gennemsnit bliver anbragt ved 7-års-alderen, mens børn, som er anbragt på institution, er ca. 9,5 år, og børn i plejefamilie i gennemsnit er ca. 7,2 år. Børn, som bliver anbragt ved andre typer af anbringelser, f.eks. efterskole, er gennemsnitlig ældre. Tabellen understøtter tidligere analyser, som har vist, at anbragte børn klarer sig markant dårligere end børn, som ikke har været anbragt, og at det ser ud til, at børn, som har været anbragt i en plejefamilie, klarer sig bedre end børn, som har været på institution. Tabellen i sig selv siger dog intet om den kausale effekt, da de fundne sammenhænge f.eks. kan skyldes, at børnene, som kommer på institution, kommer fra mere marginaliserede hjem.

For at undersøge, om der, som forventet, er systematisk forskel med hensyn til familiebaggrund for børn, der har oplevet forskellige typer af anbringelse/forebyggende foranstaltninger, sammenligner vi karakteristika ved mødrene. Vi ser her kun på børn født i 1980 og sammenligner mødrenes uddannelse, indkomst, arbejdsmarkedsstatus, samt om moren bor sammen med faren til barnet i 1986. Som man kan se af tabel 5.2, er mødre med lav indkomst, høj

Tabel 5.2: Sammenligning af karakteristika for mødre det år barnet fylder 6 år for forskellige typer af foranstaltninger, børn født i 1980.

	Anbragte				Forebyg.	Aldrig anbragt
	Anbragte med handicap	Institution	Plejefamilie	Andre typer anbringelse		
Indkomst i kr.	92.216	92.695	84.685	92.088	95.992	114.628
Arbejdsløshed %	11	20	19	23	19	12
Førtidspension %	14,0	6,2	11,8	4,6	4,5	0,7
Uddannelse						
Ingen komp.	62	75	81	76	72	44
Sekundar	22	18	13	19	21	32
Tertial	16	8	6	6	6	23
Intakt familie %	50	33	22	40	50	76
Antal obs.	50	952	896	1.111	1.048	49.834

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

arbejdsløshed, lav eller ingen uddannelse og førtidspensionister overrepræsenteret blandt mødre, som har fået et barn anbragt (tilsvarende resultater er fundet i Ejrnæs, Ejrnæs & Frederiksen, 2011). En sammenligning af mødre til børn, der har fået forskellige foranstaltninger, viser, at mødre til børn, som er anbragt i plejefamilier, er de mest marginaliserede med den laveste indkomst og uddannelse, efterfulgt af mødre, hvis børn er anbragt på institution eller i andre typer anbringelser eller forebyggende foranstaltninger. Dette er et overraskende resultat, der går imod vores forventning om, hvilke børn, der anbringes hvor. Mødre til handikappede børn viser sig at være bedre uddannede end de øvrige mødre med anbragte børn, men blandt dem er der også en højere andel af mødre på førtidspension. Resultaterne tyder således på, at der er forskel på familier, som får forskellige foranstaltninger. Dette understøtter på en og samme tid det problematiske i at sammenligne børn på tværs af anbringelsesformer og væsentligheden af at tage højde for familiespecifikke effekter.

Søskende

For at tage højde for de familiespecifikke effekter benytter vi søskende til de anbragte børn. Søskende er defineret som børn af samme mor. I vores data

Tabel 5.3: Søkende som aldrig har modtaget en foranstaltning opgjort efter foranstaltning for deres søskende, børn født 1979-1986.

	Anbragte søskendes placering				Forebyg. foranst.	Total
	Handi- kappede	Institution	Pleje- familie	Andre typer anbringelse		
Drenge %	45,3	47,3	47,1	51,7	51,4	50,1
Lav fødselsvægt %	3,7	6,2	5,6	6,2	6,4	6,2
I gang med udd. 18	80,5	74,0	76,7	76,2	73,7	74,2
Afsluttet udd. 22	59,8	40,9	41,4	37,5	37,9	38,9
Afsluttet udd. 25	68,9	56,9	56,9	57,2	56,8	57,8
Kriminalitet 18	5,3	6,1	5,6	7,9	6,9	6,9
Kriminalitet 22	7,5	7,3	10,3	9,9	9,0	9,1
Kriminalitet 25	6,8	9,5	7,3	9,5	7,7	8,4
Antal. obs.	139	1.467	556	1.885	3.569	7.481

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Note: Nogle børn i vores søskendedata har mere end én anbragt søskende og hvis disse er anbragt under forskellige typer foranstaltninger, optræder disse børn under begge typer. Derfor summer antallet af børn i søjlerne 1 til 5 ikke til det totale antal i den sidste søjle.

observerer vi 36.366 børn som modtager en foranstaltning i løbet af deres barndom. For disse børn kan vi identificere 14.661 søskende, som også er født i perioden 1979-86, og ca. halvdelen (7.481) af dem har aldrig modtaget en foranstaltning. I tabel 5.3 præsenterer vi karakteristika for søskende, som ikke har fået en foranstaltning. Alle børn i dette data har mindst en søskende, som har modtaget en foranstaltning. I tabel 5.3 er børnene inddelt efter foranstaltningen for deres søskende. Tabellen viser for det første, at selvom disse børn aldrig har modtaget en foranstaltning, klarer de sig markant dårligere end børn fra familier, hvor ingen børn har modtaget foranstaltninger (se sidste søjle i tabel 5.1). Det understreger, at børn, som vokser op i familier, som får anbragt et eller flere børn, klarer sig i dårligere både mht. uddannelse og kriminalitet end andre børn. De dårligere livsforløb for børn, som anbringes, behøver derfor ikke at skyldes anbringelsen, men kan også være en konsekvens af de familiemæssige forhold. Det er derfor ikke nødvendigvis effekten af anbringelsen eller typen af anbringelse, man ser, når man laver simple sammenligninger. Igen ser vi dog også, at typen af foranstaltning har betydning. Søkende til et handikappet anbragt barn klarer sig f.eks. bedre end søskende til ikke-handikappede, anbragte børn. Hermed adskiller gruppen af familier med handikappede anbragte børn sig fra de øvrige familier. Blandt de øvrige familier er der ikke så store forskelle.

5.6 Resultater

I dette afsnit præsenteres vores hovedresultater. Her fokuserer vi på en sammenligning mellem anbringelse på institution og i familiepleje. Resultaterne er derfor baseret på 12.618 børn, som har været anbragt enten på institution eller i plejefamilier og deres 1.629 søskende, som ikke har været anbragt fra ialt 11.600 forskellige familier. I tabellerne 5.4 og 5.5 præsenteres estimationsresultaterne. I analyserne estimerer vi effekten af institutionsanbringelse i forhold til plejefamilier, som her er benchmark. For begge analyser præsenteres en simpel model uden forklarende variabler og en model, hvor der også kontrolleres for køn, fødselsår, fødselsvægt og alder ved første anbringelse. Generelt er betydningen af institutionsanbringelse næsten den samme i den simple og udvidede model.

Tabel 5.4 viser, at børn anbragt på institution har en betydeligt lavere sandsynlighed for at være i gang med en kompetencegivende uddannelse som 18-årige end børn, som har været anbragt i plejefamilier. Estimationsresultaterne viser, at der er næsten 15 procentpoints forskel på sandsynligheden for at være i gang med en uddannelse som 18-årige. Desuden viser tabellen, at de ikke-anbragte søskende har en langt større sandsynlighed for at være i gang med uddannelse. Forskellen er her ikke overraskende. Tabellen viser

Tabel 5.4: Effekten af institutionsanbringelse på sandsynligheden for at være i gang med en uddannelse som 18-årig, børn født 1979-1986.

	Simpel difference-in-difference	Difference-in-difference med kontrolvariabler
Institution	-0,149(0,029)*	-0,156(0,030)*
Anbragt ¹	-0,113(0,026)*	-0,142(0,038)*
Dreng		-0,018(0,018)*
ln fødselsvægt		-0,090(0,056)
Fødselsår		-0,010(0,004)*
Alder ved første anbringelse		0,002(0,002)
Antal børn	14.247	14.247
Antal familier	11.600	11.600

*= $p < 0,05$; **= $p < 0,01$; ***= $p < 0,001$.

Note 1: Denne variabel angiver i praksis niveauet for børn anbragt i plejefamilier.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Note: Antallet af observationer i estimationsdatasættet er blevet reduceret med ca. 10 procent pga. manglende observationer på en eller flere variabler. I det oprindelige datasæt havde vi 13.489 anbragte børn og 1.657 søskende. Antallet af børn fra de enkelte familier varierer mellem 1 og 6 børn, med et gennemsnit på 1,2 barn.

også, at drenge har en lavere sandsynlighed for at være i gang med uddannelse end piger. Hverken fødselsvægt eller alder ved første anbringelse har en signifikant betydning. Fødselsåret har en signifikant negativ effekt svarende til, at yngre fødselskohorter i vores datasæt har en lavere sandsynlighed for at være i gang med uddannelse. Tilsvarende resultater fås, når man ser på afsluttet uddannelse ved 22 og 25 år (resultaterne vises ikke i dette kapitel).

I tabel 5.5 præsenteres resultaterne for kriminalitet. Da mændene udgør mere end 80 procent af alle kriminelle i dette data, er modellen udelukkende baseret på mænd, og vi udnytter derfor kun forskelle mellem brødre. Resultaterne bekræfter, hvad vi så i tabel 5.1, nemlig at mænd, som har været anbragt på en institution, har en ca. 8-10 procentpoint højere sandsynlighed for at være dømt. Vi finder også, at mænd, som har været anbragt i plejefamilier, ikke har en højere risiko for at blive kriminelle sammenlignet med deres brødre, som ikke har været anbragt. Desuden finder vi, at høj alder ved første anbringelse øger risikoen for at være kriminel som 18-årige. En mulig forklaring på dette kan være, at senere anbringelser (i teenageårene) foranstaltes fordi den unge er på vej til at blive kriminel. Hvis det er tilfældet, vil variabelen være endogen, hvorfor den ikke måler en kausal effekt. Et andet interessant resultat er, at høj fødselsvægt øger sandsynligheden for kriminalitet. De fleste andre studier (se f.eks. Black et al., 2005) finder, at høj fødselsvægt er relateret til succesfulde outcomes som voksen (f.eks. højere indkomst og højere løn, samt lavere sandsynlighed for teenagegraviditet).

Tabel 5.5: Effekten af institutionsanbringelse på sandsynligheden for at være dømt for kriminalitet som 18-årige, drenge født 1979-1986.

	Simpel difference-in-difference	Difference-in-difference med kontrolvariabler
Institution	0,096(0,040)*	0,081(0,040)*
Anbragt ¹	0,019(0,037)	-0,087(0,054)
ln fødselsvægt		0,148(0,078)*
Fødselsår		0,008(0,005)
Alder ved første anbringelse		0,011(0,003)*
Antal børn	8.085	8.085
Antal familier	7.216	7.216

*= $p < 0,05$; **= $p < 0,01$; ***= $p < 0,001$.

Note 1: Denne variabel angiver i praksis niveauet for børn anbragt i plejefamilier.

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

Sammenlignes med Gupta og Frederiksen (2012) genfindes mange af de samme resultater, som f.eks. effekten af fødselsvægt og alder ved første anbringelse, men dette studie finder en væsentlig større betydning af institutionsanbringelse på kriminalitet. Det kan skyldes forskelle i definitionen af anbringelsestypen eller i valget af dataudsnit. Hvor vi bestemmer et barns anbringelsestype med udgangspunkt i den længste type anbringelse (jf. tidligere), afgrænser Gupta & Frederiksen (2012) deres dataudtræk, således at de kun bruger børn og unge, som har været anbragt på én type institution. I vores analyser, kan børn, vi f.eks. har placeret i kategorien “institutionsanbringelser”, altså have oplevet mange forskellige anbringelser, og hvis det i sig selv giver anledning til ustabilitet, kunne det også forklare en del af effekten.

I dette studie tages der effektivt højde for forskelle i familiebaggrund mellem institutionsanbragte og børn i plejefamilier, men man får ikke fuldt ud kontrolleret for karakteristika ved barnet. I Gupta & Frederiksen benyttes en metode, hvor man kan tage højde for forskelle mellem børnene, men deres metode er ikke robust, hvis familiekarakteristika og kommunekarakteristika er sammenfaldende. Vi kan derfor ikke være sikre på, at nogen af de to analyser helt præcist får identificeret den kausale effekt af anbringelsestypen, da begge studier hviler på antagelser, der kan rejses tvivl om. Ved at kombinere de to metoder, som det er gjort i Ejrnæs (2010), kan man tage højde for begge forhold. Resultaterne fra disse analyser adskiller sig ikke markant fra resultaterne i de to studier. Problemet ved disse analyser er dog, at effekterne på grund af datamaterialets størrelse er så upræcist bestemt, at de ikke kan bruges til at udstikke generelle retningslinjer på anbringelsesområdet. Til gengæld peger alle tre studier i retning af, at børn i plejefamilier klarer sig relativt set bedre end børn anbragt på institutioner, og forskellene er markante. Dette resultat er især interessant set i lyset af, at børn, som anbringes i plejefamilier, i gennemsnit kommer fra familier med færre ressourcer end børn, som anbringes på institutioner. Hermed skulle man altså forvente, at denne første gruppe af børn ville klare sig dårligst. I mangel af bedre analyser, og fordi effekterne er så store, bør dette give anledning til yderligere undersøgelser og analyser.

Et andet bemærkelsesværdigt resultat ved denne analyse er, at børn, som anbringes i plejefamilier, ikke er mere kriminelle som voksne end deres søskende, som ikke har været anbragt: Det er nemlig nærliggende at forestille sig, at det anbragte barn har et dårligere udgangspunkt end den søskende, som ikke bliver anbragt, og derfor burde være mere tilbøjelig til at begå kriminalitet i første omgang. I gennemsnit formår plejefamilierne altså at kompensere det anbragte barn, så det ikke bliver mere kriminelt end sine søskende.

Analyserne viser dog samtidig, at plejefamilierne ikke i samme grad formår at kompensere når det gælder uddannelse, og her ender anbragte børn med at blive dårligere uddannet end deres søskende. Dette resultat understreger værdien af undersøgelser af, hvorfor plejefamilier i gennemsnit er i stand til at kompensere så meget, at det voksne anbragte barn ikke er mere kriminelt end sine søskende, og hvorfor institutionerne ikke er i stand til dette.

5.7 Konklusion

I dette kapitel diskuterer vi udfordringerne ved at lave kausale analyser af anbringelsestypen. Vi har i litteraturstudiet tydeliggjort, at effektmålinger på anbringelsesområdet er vanskelige, og selv hvis det lykkedes at identificere den kausale effekt, er resultaterne meget afhængige af konteksten. Selvom man finder en positiv effekt for en gruppe børn, kan effekten være negativ, når gruppen udvides til at omfatte flere børn. Dette understøtter, at anbringelser er et utroligt komplekst område, som afhænger af børnenes, forældrenes og foranstaltningernes karakter.

Vi giver også et bud på, hvilken effekt anbringelsestypen har på anbragte børns sandsynlighed for at begå kriminalitet i 18-, 22- og 25-årsalderen, samt for deres sandsynlighed for at være i uddannelse som 18-årig og for at have afsluttet en uddannelse som 22- hhv. 25-årig. Vores resultater viser, at børn, som har været anbragt på institution, hyppigere er kriminelle end børn, der har været anbragt i plejefamilie, ligesom de er mindre tilbøjelige til at være i gang med eller at have afsluttet en uddannelse. På den baggrund er det altså ikke ligegyldigt, hvor man bliver anbragt. Vores analyser giver dog ikke mulighed for at pege på hvilke specifikke forhold ved plejefamilieanbringelse, der sikrer den bedre fremtid for de anbragte børn.

Det skal dog bemærkes, at vores resultater ikke er et udtryk for, at institutionsanbringelser er en dårlig foranstaltning – analyserne fortæller ikke noget om, hvad der ville være sket med børnene, hvis de ikke var blevet anbragt, men udtrykker i stedet forskellen mellem de to anbringelsesformer. Hvor begge anbringelsesformer kan gøre både en positiv og en negativ forskel for børnene, viser vores analyser blot, at anbringelser hos en plejefamilie gør en mere positiv forskel, eller alternativt en mindre negativ forskel.

Der er dog også værd at bemærke, at resultaterne er udtryk for en gennemsnitsbetragtning. Man kan således sagtens forestille sig, at der findes grupper af børn blandt de anbragte børn, som har størst nytte af en institutionsanbringelse, og man må formode, at der er en stor andel af børnene, der

ikke kan anbringes i plejefamilier, fordi de kræver enten særlige former for professionel behandling eller særlige former for overvågning. Resultaterne tyder dog overordnet på, at plejefamilier, når der er mulighed for det valg, er bedst til at sikre børnenes fremtid med hensyn til uddannelse og kriminalitet.

Afsluttende vil vi understrege, at man generelt skal man være varsom med at fortolke resultaterne som kausale effekter, idet vi ikke kan være helt sikre på, at børnenes karakteristika ikke påvirker valget af anbringelsesformen. Resultaterne og de deskriptive analyser viser dog så store forskelle på uddannelse og kriminalitet mellem institutionsanbragte børn og børn i plejefamilier, at det er værd at undersøge nærmere, hvorfor børn i plejefamilier klarer sig markant bedre, endda på trods af at de har en svagere familiemæssig baggrund.

Litteratur

- Andersen, S. H. (2010): Svingdørsbørn. i Andersen, S. H. (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Barth, R. P. (2002): Institutions vs. Foster Homes: the Empirical Base for the Second Century of Debate. Chapel Hill, NC: UNC, School of Social Work, Jordan Institute for Families.
- Berger, L. M., Bruch, S. K., Johnson, E. I., James, S. & Rubin, D. (2009): Estimating the “Impact” of Out-of-Home Placement in Child Well-Being: Approaching the Problem of Selection Bias. *Child Development*, 80(6), 1856-1876
- Black S. E., Devereux, P. J., Salvanes, K. G. (2005): The More the Merrier? The Effect of Family Size and Birth Order on Children’s Education. *Quarterly Journal of Economics*, 120(2), 669-700.
- Blatt, E. R. (1992): Factors associated with child abuse and neglect in residential care. *Children and Youth Services Review*, 14(6), 493-517.
- Doyle, J. (2007): Child Protection and Child Outcomes: Measuring the Effects of Foster Care. *The American Economic Review*, 97(5), 1583-1610.
- Doyle, J. (2008): Child Protection and Adult Crime: Using Investigator Assignment to Estimate causal Effects of Foster Care. *Journal of Political Economy*, 116(4), 746-770.
- Ebsen, F. (2012): *Udsat til børneforsorg. Om etablering af familiepleje, børneanstalter og indsats i hjemmet for udsatte børn i Danmark*. Lunds universitet, Lund dissertations in social work 45.
- Ebsen, F. & Andersen, S. H. (2010): Foranstaltninger for udsatte børn i Danmark: Historisk oprindelse og den seneste udvikling. I Andersen, S. H. (red.): *Når man*

- anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv.* Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Egelund, T. & Thomsen, S. A. (2002): *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager.* 02:13. København: SFI.
- Ejrnæs, M., Ejrnæs, M. & Frederiksen, S. (2011): Risk Factors of Entry in Out-of-Home Care: An Empirical Study of Danish Birth Cohorts, 1981-2003. *Child Indicators Research*, 4(1), 21-44.
- Ejrnæs, M. (2010): *Types of Child Protection and Adult Outcome.* Manuscript
- Grothe, B. N. (1986): *Anstaltbørn og børneanstalter gennem 400 år.* Holte: SOCPOL.
- Gupta, N. D. & Frederiksen, S. (2012): Juvenile delinquency among children in outside home care – does type of care matter? *Unpublished working paper* found at http://pure.au.dk/portal/files/47873621/Signe_Frederiksen_PhD_Thesis.pdf.
- Lindquest, M. J. & Santavirta, T. (2012): Does Child Placement in Out-of-home Care increase Adult Criminality? *SOFI Working Paper 8/201*, May 2012.
- McDonald, T., Allen, R., Westerfelt, A. & Piliavin, I. (1996): *Assessing the long-term effects of foster care: A research synthesis.* Washington, DC: Child Welfare League of America.
- Møller, C.C. (1848): *Om forladte børns opdragelse.* København: Ch. Brill.
- Petersen, A. (1904): *Samfundet og børnene – om statens og samfundets stilling til den forsømte og forvildede ungdom.* København: Gads Boghandel.
- Webster, D., Barth R. P. & Needell, B. (2000): Placement stability for children in foster care: A longitudinal Analysis. *Child Welfare*, 79, 614-632.
- Warburton, W. P., Warburton, R. N., Sweetman, A. & Hertzman, C. (2011): The Impact of Placing Adolescent Males into Foster Care on their Education, Income Assistance and Incarcerations. *IZA Discussion Paper*, no. 5429.

Kapitel 6

Det bli'r i familien – slægtspleje og sammenbrud af anbringelser

Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen

6.1 Indledning

I Danmark er man inden for de seneste 10 år blevet mere og mere opmærksom på muligheden for netværks- og slægtsanbringelser (herfra samlet benævnt slægtsanbringelser) som alternativ til de mere traditionelle anbringelsesformer. Slægtsanbringelser er billigere end almindelige plejefamilier og døgninstitutioner, og det fremstår intuitivt tiltalende at anbringe udsatte børn og unge hos voksne, som barnet kender i forvejen. Ofte har barnet før anbringelsen brugt tid sammen med familiemedlemmet eller netværkspersonen (det kan være en pædagog, sportstræner, ven af familien, o.l.), hvorved overgangen til en anbringelse med stor sandsynlighed er præget af en højere grad af kontinuitet, end hvis barnet blev anbragt i pleje blandt fremmede voksne.

På trods af den stigende anvendelse af slægtsanbringelser er der dog stadig ikke enighed blandt socialrådgivere, forskere og politikere om, hvorvidt det er ønskværdigt at placere anbragte børn i slægtsanbringelser. På den ene side minimerer slægtsanbringelser overgangsproblemer i forbindelse med en anbringelse, da barnet allerede kender slægtsplejeforælderen (Iglehart, 1994; Brown et al., 2002; Cuddeback, 2004; Knudsen, 2009). Samtidig betyder det forudgående kendskab, at slægtsplejeforælderen også har et mere indgående kendskab til barnet og en mere præcis viden om dets tidligere opvækst i sammenligning med plejeførelde og institutionspersonale, som ikke kender barnet i forvejen (Berrick et al., 1994; Cuddeback, 2004). Sådanne forskelle i information kan have betydning for, hvordan slægtsplejeforælderen agerer over for barnet. Derudover har børn anbragt i slægtspleje mere og hyppigere kontakt med deres biologiske forældre (Berrick et al., 1994; Link, 1996; Cud-

deback, 2004; Farmer & Moyers, 2008; Knudsen, 2009), om end slægtsplejeforældre dog også rapporterer om flere problemer imellem dem og barnets biologiske forældre (Farmer & Moyers, 2008; Knudsen, 2009). Alt i alt er der dog god grund til at påstå, at slægtsanbringelse hjælper med at sikre kontinuitet i et anbragt barns livsfortælling.

På den anden side har en række af studier vist, at slægtsplejeforældre har færre ressourcer end andre plejeforældre. De har lavere uddannelsesniveau, lavere indkomst, dårligere helbred og mindre stabile familieliv. Derudover bor slægtsplejeforældre hyppigere i udsatte boligområder. Disse ulemper bliver yderligere forstærket af det faktum, at slægtsplejeforældre kun modtager begrænset støtte til at dække de øgede udgifter, en anbringelse medfører (Geen and Berrick, 2002; Berrick et al., 1994; Ehrle & Geen, 2002; Le Prohn, 1994; Magruder, 1994; Knudsen, 2009; Cuddeback, 2004). Slægtsplejeforældre modtager også kun begrænset formel undervisning og støtte fra de offentlige myndigheder, da det antages, at slægtsplejeforældre ikke siden skal fungere som almindelige plejeforældre for andre børn (Farmer & Moyers, 2008; Berrick et al., 1994). Samtidig oplever de en lavere grad af monitorering og kontrolbesøg end almindelige plejeforældre (Geen and Berrick, 2002; Berrick et al., 1994; Iglehart, 1994; Dubowitz et al., 1994; Knudsen, 2009; Cuddeback, 2004). Den begrænsende erfaring og lavere mængde af tilgængelige ressourcer blandt slægtsplejeforældre kan derfor give anledning til bekymring om kvaliteten af den pleje, som slægtsplejeforældre kan tilbyde.

På baggrund af disse mulige positive og negative implikationer af slægtsanbringelse har en mængde studier sammenlignet børn i slægtspleje med børn i almindelig pleje for at forsøge at kortlægge fordele og ulemper ved de to typer anbringelser. Resultaterne er dog for blandede til, at man kan udlede en entydig konklusion. Nogle studier finder, at børn på tværs af de forskellige plejeforanstaltninger stort set har ens helbred, de er lige aktive rent uddannelsesmæssigt, og deres emotionelle og adfærdsmæssige udvikling under anbringelsen er den samme (Carpenter & Clyman, 2004; Farmer & Moyers, 2008; Dubowitz et al., 1994; Shore et al. 2002; Knudsen, 2009). Andre finder, at slægtsanbragte børn er mere tilbøjelige til at pjække fra skole, og Berrick et al. (1994) finder endda, at slægtsanbragte børn klarer sig dårligere i skolen end andre anbragte børn.

Der er dog også studier, som finder indikationer af, at slægtsanbragte børn oplever en højere grad af stabilitet i deres anbringelser og har bedre mentalt helbred (Iglehart, 1994; Lindeman & Hestbæk, 2004). Selvom der stadig forekommer sammenbrud i anbringelser blandt slægtsanbragte, er hyppigheden

af disse sammenbrud langt mindre, og den gennemsnitlige anbringelse varer længere – selv for meget belastede teenagere (Farmer & Moyers, 2008:77-80; Lindeman & Hestbæk, 2004). Slægtsanbringelser fremstår derfor mere stabile – måske fordi slægtsplejeforældre er mere dedikerede over for det specifikke barn (Gleeson & Craig, 1994; Berrick, 1997). Et omfattende litteraturstudie udført i 2009 konkluderede, at slægtsanbragte børn i det store hele klarer sig bedre end børn anbragt i andre former for plejeforanstaltninger (Winokur et al., 2009).

Et gennemgående problem i de refererede studier (hvilket studierne forfattere også selv gør opmærksom på) er dog, at de tit er baseret på et begrænset datamateriale, som ikke er tilfældigt udtrukket. Det gør det svært at generalisere studierne resultater, fordi man så har undersøgt grupper, som ikke er repræsentative for hele populationen af anbragte børn. Der er ofte også betydelige forskelle mellem de børn, der bliver slægtsanbragt, og de børn, der bliver anbragt i andre former for pleje, endnu før anbringelsen iværksættes (Ehrle & Green, 2002; Farmer & Moyers, 2008; Knudsen, 2009; Lindeman & Hestbæk, 2004). Man sammenligner altså outcome-mål for to grupper, som i udgangspunktet ikke nødvendigvis er ens. Hermed kan forskelle i outcomes i lige så høj grad kan være udtryk for forskelle i gruppesammensætning, som de kan være udtryk for en kausaleffekt af slægtspleje over for almindelig pleje.

Flere af studierne bruger også kun information om børnene af rapporteret af plejeforældrene. Men fordi slægtsplejeforældre og almindelige plejeforældre har forskelligt kendskab til barnet i udgangspunktet, kan der være systematiske forskelle i disse vurderinger. Hermed er ikke engang vurderingerne sammenlignelige (Dubowitz, 1994).

Alt i alt findes der altså kun meget lidt egentlig empirisk dokumentation for fordelene ved slægtsanbringelse.¹ Dette kapitel er et første forsøg på at evaluere den kausale effekt af slægtspleje på et af de centrale mål for, hvorvidt en anbringelse forløber ønskværdigt, nemlig om den afbrydes før tid. Sådanne anbringelsessammenbrud kan hænde når som helst, idet både plejeforældre, de biologiske forældre (givet anbringelsen er frivillig) og børn over 15 år alle kan afbryde anbringelsen, såfremt de ikke længere er tilfredse med foranstaltningen. Derudover kan børn også stikke af fra anbringelsesstedet. Anbringelsessammenbrud er et vigtigt mål, da et sammenbrud er udtryk for en øget ustabilitet i barnets liv, som føjes til den mangel på stabilitet, barnet allerede har oplevet, før det blev anbragt. Der er generel enighed om, at øget

1. Se også Winokur et al. (2009).

ustabilitet er skadeligt for anbragte børns opvækst (se f.eks. James, Landsverk & Slymen, 2004). Dette kapitel kan derfor bidrage til at klarlægge, om man ved valg af bestemte anbringelsestyper kan sænke risikoen for, at et anbragt barn oplever øget ustabilitet i sin opvækst.

For at undersøge dette anvender vi forskelle i sagsbehandleres tilbøjelighed til at anbringe børn i slægtspleje i forhold til andre almindelige plejeforanstaltninger. Børn bliver tilfældigt anvist til sagsbehandlere inden en anbringelse, og sagsbehandlerne har forskellig tilbøjelighed til at placere børn i slægtspleje (denne mekanisme uddybes yderligere i afsnit 6.2.2). Det kan vi udnytte til at isolere variation i, hvorvidt et barn bliver slægtsanbragt, som ikke er afhængig af barnets egne karakteristika. Derved bliver det muligt at identificere den kausale effekt af slægtsanbringelse for børn, som nogle sagsbehandlere vil anbringe i slægten, men som andre sagsbehandlere vil anbringe i almindelige plejeforanstaltninger. Det vil sige børn, der er på marginen af at blive slægtsanbragt. Doyle (2007) var den første til at foreslå og anvende en sådan tilgang til at studere effekter af anbringelse, og både Doyle (2008) og Warburton et al. (2011) har genanvendt tilgangen (som nævnt i kapitel 5). Samtidig er det muligt at undersøge, om effekten er forskellig for børn med en forskellig kvalitet af slægtsnetværk. I kapitlet anvender vi data fra Danmarks Statistik, som indeholder informationer om alle børn anbragt 2006-2010. Vi finder ingen generel effekt af slægtsanbringelse på sammenbrudsrisiko. Vi finder dog, at en slægtsanbringelse sænker risikoen for meget abrupte sammenbrud hos børn, som har en slægt af relativt set høj kvalitet. Kvalitet afhænger her af, hvor dedikeret slægtsplejeren er over for opgaven, forstået som hvor stor en pligtfølelse, plejeren har over for barnet, og hvor meget empati plejeren udviser.

6.2 Hvad betyder en slægtsanbringelse?

Når en sagsbehandler vælger at anbringe et barn uden for hjemmet, står han eller hun over for valget om, hvor barnet skal anbringes. Valget står som regel mellem tre typer af anbringelse: 1) plejefamilier, hvor et barn anbringes hos en familie, der er trænet i at tage sig af plejebørn; 2) institutionsanbringelser, hvor børnene anbringes på et hjem eller en institution, hvor professionelle pædagoger tager sig af barnet og andre anbragte børn i samme situation; og 3) slægtspleje, hvor barnet anbringes hos den nærmeste familie eller i mere sjældne tilfælde hos en ven af familien eller en anden voksen i barnets netværk.

De tre typer af anbringelsesforanstaltninger er meget forskellige og bygger på vidt forskellige antagelser om, hvordan man bedst yder støtte til børn

anbragt uden for hjemmet. Nogle kommuner og sagsbehandlere foretrækker den professionelle støtte på institutionerne, særligt når det gælder meget udsatte børn, som har brug for meget specifikke former for støtte. Andre lægger vægt på det hjemlige aspekt, der kendetegner familiepleje. Slægtspleje rummer det samme hjemlige aspekt, men indeholder herudover et – for barnet – kendt miljø, og det er derved en anbringelsesform, som i højere grad sikrer kontinuitet for barnet. Hertil kommer et ikke uvæsentligt økonomisk aspekt. En institutionsplads koster årligt over 1 million kr., familiepleje over 400.000 kr., hvorimod slægtsplejen er markant billigere, da slægtsplejeforældre kun aflønnes i det omfang, deres forpligtelser som plejeforældre fratager dem muligheden for at passe et arbejde.

Dette kapitel sigter mod at undersøge, om det at blive slægtsanbragt frem for anbragt på institution eller i almindelig familiepleje sænker risikoen for, at anbringelsen bryder sammen før tid. Til at forstå, hvordan denne type anbringelse adskiller sig fra de to mere traditionelle anbringelsesformer, bruger vi en teoretisk ramme opstillet af Testa & Slack (2002). Denne ramme sandsynliggør, hvorfor vi kan forvente, at slægtsanbringelser medfører en lavere sammenbrudsrisiko.

Ifølge Testa & Slack (2002) er slægtsanbringelser en form for gaveudveksling. En sådan udveksling opretholdes enten af gensidighed eller af altruisme. Gensidighed indebærer, at begge parter giver og modtager. Altruisme indebærer en ensidig udveksling, hvor den ene part modtager, og den anden giver. En almindelig anbringelse i familiepleje eller på en institution er kendetegnet ved et direkte kontraktforhold mellem plejeforældre og de offentlige myndigheder – plejeforælderen stiller sin tid og fysiske arbejdskraft til rådighed og modtager økonomisk kompensation for dette i form af løn. Slægtspleje indebærer den samme brug af tid og arbejdskraft som en almindelig anbringelse, men som nævnt tidligere bliver slægtsplejeforældre markant dårligere økonomisk kompenseret. Opretholdelse af slægtsanbringelsen kræver derfor en stor grad af altruisme fra slægtsplejeforælders side. Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at slægtsanbringelser er mere tilbøjelige til at bryde sammen, idet tre faktorer kan opretholde og forstærke en gaveudveksling i tilfælde af manglende fuld gensidighed: empati, pligtfølelse og betaling. Empati indebærer, at giver og modtager er mere tilbøjelige til samarbejde, hvis de deler en følelse af at have et fælles forhold – hvad man kan kalde en vi-følelse. Pligtfølelse henviser til, at giveren agerer ud fra en følelse af forpligtelse igennem f.eks. familiære bånd. Betaling henviser til muligheden for at modtage en form for betaling, uden at der bliver tale om et egentligt kontraktforhold.

Som nævnt er den økonomiske kompensation til slægtsplejeforældre lav, hvorved det sandsynligvis ikke er betaling, der sikrer slægtsanbringelsers opretholdelse. Til gengæld finder en række empiriske studier, at slægtsplejeforældre og barnet ofte deler en vi-følelse, og at mange slægtsplejeforældre handler ud fra en følelse af forpligtelse. Sidstnævnte viser sig f.eks. ved, at slægtsplejeforældre i højere grad end almindelige plejeforældre er villige til at fortsætte en anbringelse, selvom de føler sig psykisk pressede af anbringelsen (Farmer & Moyer, 2008:65,86). Slægtsplejeforældre er også mere villige end traditionelle plejeforældre til at indtræde i en egentlig forældrerolle over for barnet. Det udmønter sig f.eks. i, at de i højere grad sikrer, at barnet har kontakt til andre medlemmer af familien, at de hjælper barnet med dets socio-emotionelle udvikling og med at håndtere forhold til skole og andre lignende institutioner (Le Prohn, 1994; Berrick, 1997; se også Harden et al., 2004).

Der er altså faktorer såsom empati og pligtfølelse, som i fraværet af fuld finansiel kompensation bidrager til at opretholde en slægtsanbringelse. Såfremt disse faktorer er mere effektive end betaling i at opretholde en anbringelse, så bør vi forvente, at slægtsanbringelser, alt andet lige, er i mindre risiko for at bryde sammen. Omvendt, hvis det har større betydning at modtage fuld betaling for sit plejearbejde burde sammenbrudsrate være højere for slægtsanbringelser. Samtidig er det nærliggende at forestille sig, at der er forskel inden for gruppen af slægtsplejere – nogle er mere dedikerede til opgaven end andre og vil således udvise større empati og pligtfølelse end andre. Den empiriske analyse i indeværende kapitel forsøger at teste dette.

6.2.1 Slægtsanbringelser i Danmark

Dette kapitel har fokus på slægtsanbringelser i Danmark, der i det store hele ikke adskiller sig væsentligt fra ovenstående generelle beskrivelse. Det er ofte en bedsteforælder, en af de biologiske forældres søskende eller det udsatte barns egen bror eller søster, der tager barnet i pleje. Slægtsplejeforældrene kompenseres for udgifter til mad, husleje, tøj og lommepege, men modtager kun egentlig løn, i det omfang ansvaret som plejeforældre afholder dem fra at varetage et almindeligt arbejde. Dette er en af de centrale forskelle mellem slægtspleje og almindelig familiepleje, idet almindelige familieplejeforældre altid aflønnes (Knudsen, 2009).

Der er også forskelle på de kriterier, som potentielle familieplejeforældre og slægtsplejeforældre bedømmes ud fra. Almindelige plejeforældre skal kunne tage sig af alle typer af børn, hvorfor de skal leve op til en række generelle

krav. Slægtsplejeforældre skal kun tage sig af et specifikt barn, og de forventes ikke at fortsætte som plejeforældre, når det pågældende barns behov er opfyldt. Det betyder også, at vurderingen af potentielle slægtsplejeforældres egnethed i højere grad afhænger af det specifikke barns karakteristika og af sagsbehandlerens egne personlige vurderingskriterier. Forskellene i godkendelsesprocedurerne for de to typer af plejeforældre kan være en af årsagerne til de nævnte forskelle mellem slægtsplejeforældre og almindelige plejeforældre. Også i Danmark har slægtsplejeforældre i gennemsnit færre ressourcer, mindre uddannelse og modtager mindre formel undervisning i at varetage barnet og dets udvikling. Samtidig har danske børn i slægtspleje en bedre mental udvikling og klarer sig bedre rent uddannelsesmæssigt, sammenlignet med børn i de øvrige anbringelsesforanstaltninger (se f.eks. Mehlbye, 2005), men de kommer også typisk fra mere ressourcestærke familier. Hermed synes samme selektionsproblematik, som vi ser i de internationale studier, at gøre sig gældende i Danmark, og viden om danske forhold kan derved anvendes til både at forstå processerne i Danmark og processerne i den øvrige vestlige verden.

6.3 Data og metode

Til analyserne i dette kapitel anvender vi data for alle påbegyndte frivillige anbringelser for årene 2006-2010. Data er indrapporteret fra kommunerne via den Sociale Ankestyrelse til Danmarks Statistik og indeholder alle anbringelser af børn og unge under 18 år i slægtspleje, familiepleje, almindelige døgninstitutioner, kollegielignende institutioner og socialpædagogiske opholdssteder. Vi indhenter også oplysninger om børnenes køn og alder og deres mors alder. Det kan ikke udelukkes, at der også er sammenhæng mellem socioøkonomisk baggrund, stabilitet i hjemmet før en anbringelse og risikoen for at have et ustabil anbringelsesforløb. Derfor indhenter vi også oplysninger om mors uddannelsesniveau, mors samlivsstatus og om, hvorvidt mor har skiftet partner inden for det sidste år, for at kunne kontrollere for disse i analysen. Alle disse oplysninger indhentes for året før anbringelsen. Da vores data dækker anbringelser iværksat i perioden 2006-2010, men samtidig kun indeholder anbringelsesoplysninger til og med udgangen af 2010, vil børn anbragt på forskellige tidspunkter have haft forskellig mængde af tidsrum, hvori et sammenbrud kunne hænde. Derfor kontrollerer vi for anbringelsens begyndelsesår i vores analyse.

6.3.1 Mål for sammenbrud

Vores data indeholder mål for to typer af anbringelsessammenbrud. Det første måler, om en anbringelse bryder sammen før tid, fordi anbringelsesstedet har opgivet at fortsætte anbringelsen, fordi barnet har forladt anbringelsesstedet før planlagt, eller fordi formålet med anbringelsen ikke er blevet opnået. Der kan sagtens forekomme flere årsager på en gang, men der er i alle tilfælde tale om en forholdsvis abrupt afslutning på barnets anbringelse. Den anden type af sammenbrud indebærer, at enten forældrene eller den unge selv – såfremt han eller hun er over 15 – trækker samtykket til anbringelsen tilbage. Her må det formodes, at der foregår en vis grad af officiel kommunikation mellem anbringelsens parter og de offentlige myndigheder, inden anbringelsen ophører. Der er dog stadig tale om en anbringelse, som ikke er endt planmæssigt, selvom sammenbruddet er mindre abrupt end i første tilfælde.

Tilbagetrækning af samtykke – den anden type sammenbrud – forudsætter en eller anden form for forhandling eller dialog, inden anbringelsen ophører. Hvis barnet er slægtsanbragt, giver den mere direkte kommunikation mellem slægtsplejeforældre, barn og de biologiske forældre gode betingelser for at løse problemer, inden sammenbruddet bliver en realitet. Det vil reducere risikoen for sammenbrud. Nogle studier finder dog, at relationen mellem biologiske forældre og plejeforældre er dårligere i slægtsanbringelser end i traditionelle plejefamilieanbringelser, og det vil i så fald øge risikoen for en tilbagetrækning af samtykket og øge risikoen for sammenbrud. Vi undersøger disse to modsatrettede hypoteser ved at analysere effekten af slægtsanbringelser på risikoen for, at en anbringelse bryder sammen på grund af tilbagetrækning af samtykke.

Anbringelsesophør forårsaget af et mere abrupt sammenbrud – første type sammenbrud – indikerer en mere problemfyldt eller belastet situation. Ud fra de tidligere nævnte studier af forholdet mellem slægtsplejeforældre og plejebarn virker det trods alt mere sandsynligt, at parterne i en slægtsanbringelse vil være bedre til at håndtere og være overbærende i belastede situationer på grund af den familiemæssige relation og den højere grad af delt vi-følelse. Vi tester denne hypotese ved også at undersøge effekten af slægtsanbringelse på de abrupte sammenbrud.

Effekten af slægtspleje på de to former for sammenbrud undersøges hver for sig. Det er dog muligt for en anbringelse at bryde sammen på begge måder på en gang, hvor f.eks. forældrene trækker deres samtykke tilbage, fordi barnet er stukket af eller lignende. Det betyder, at vi rent empirisk tester effekten af slægtsanbringelse på forskellige årsager til sammenbrud. Så hvis

vi finder en negativ effekt af slægtspleje på f.eks. abrupte sammenbrud, men ingen effekt på risikoen for tilbagetrækning af samtykke, så kan vi kun udtale os om effekten på risikoen for, at sammenbruddet er abrupt – ikke på, hvorvidt den egentlige risiko for sammenbrud falder.

6.3.2 Sagsbehandlervalg som instrument

Når der opstår mistanke om, at et barn vanrøgtes eller mistrives, er det op til socialforvaltningen i bopælskommunen at starte en udredning, der kan kortlægge, hvilke problemer og behov barnet har. Udredningsarbejdet kræver, at der indhentes informationer om barnet fra fagpersonale, der har daglig omgang med barnet, såsom folkeskolelærere, pædagoger og lignende. Der kan også, om nødvendigt, tilknyttes en børnepsykolog eller en læge til udredningen. Hvis man igennem udredningsarbejdet når frem til, at barnet har behov for at blive anbragt, skal udredningen stille forslag om, hvilken type anbringelsesforanstaltning barnet bør modtage.

Det er hovedsageligt sagsbehandlerne, der beslutter, hvilken anbringelsesforanstaltning barnet skal modtage, om end det i nogle kommuner er socialforvaltningen, der giver den endelige godkendelse. Ifølge dansk lovgivning skal et barn altid modtage det mest relevante tilbud, men samtaler med forskelligt fagpersonale indikerer, at sagsbehandlere tit har personlige præferencer for bestemte foranstaltningsformer eller for bestemte institutioner og familier. Da der samtidig kun er meget begrænset forskningsbaseret viden om fordele og ulemper ved de forskellige foranstaltningstyper, er det svært at identificere det bedste tilbud til barnet. Det medfører, at valget af foranstaltning i høj grad afhænger af, hvilken sagsbehandler barnet har, og den gængse praksis i kommunen (Egelund & Thomsen, 2002). I det omfang børn fordeles tilfældigt til sagsbehandlere, giver det gode forskningsmæssige muligheder for at undersøge den kausale effekt af forskellige anbringelsesstrategier. Denne strategi følger grundtanken i Doyle (2007), som vi beskrev tidligere.

I Danmark, som i USA, fordeles børn tilfældigt mellem sagsbehandlere. I de fleste kommuner er tildelingen baseret på barnets fødselsdato (én sagsbehandler håndterer alle børn født i januar, én tager alle børn født i februar og så videre). I andre kommuner fordeles børn efter geografi – altså hvor i kommunen de bor. I tilfælde af, at en sagsbehandler er overbebyrdet og ikke kan påtage sig flere sager, vil en teamleder give sagen til en anden sagsbehandler. Der er dog ingen indikationer af at, børn og sagsbehandlere matches med udgangspunkt i deres individuelle karakteristika, og hermed er sagsbe-

handlertildelingen i det store hele tilfældig. Det betyder, at der også er et væsentligt element af tilfældighed i, om barnet udsættes for en sagsbehandler, som har en stærk præference for at anbringe barnet i slægten, og at vi kan bruge denne variation i sagsbehandleres præferencer til at identificere den kausale effekt af slægtsanbringelser på sammenbrud. Bemærk dog, at selvom børn får tildelt sagsbehandler tilfældigt, er familier og sagsbehandlere sjældent tilfældigt fordelt mellem kommuner. Derfor måler vi sagsbehandleres tilbøjelighed til at slægtsanbringe børn relativt til den gennemsnitlige sagsbehandler tilbøjelighed i den kommune, hvor de er ansat.²

Det skal dog nævnes, at tvangsanbringelser er en undtagelse, da sådanne sager altid involverer børne- og ungeudvalget i kommunen og til tider den sociale ankestyrelse eller den strafferetslige domstol. Her vil rutiner og traditioner i disse institutioner spille væsentligt ind på barnets sandsynlighed for at blive anbragt i slægten, og da vi ikke har data for disse informationer ser vi bort fra tvangsanbringelser i vores analyser. De frivillige anbringelser udgør over 90 procent af anbringelserne i Danmark, så vores data indeholder, selv med denne begrænsning, langt størsteparten af de anbragte børn.

6.3.3 *Analysestrategi*

Individuelle traditioner og tilbøjeligheder blandt sagsbehandlere signalerer, at de også har forskellige grænser for, hvornår en alternativ anbringelsesforanstaltning er god nok. Det giver individuel variation i, hvornår sagsbehandlerne vil fravige den foretrukne tilgang. Hermed kan vi antage, at sagsbehandlere har forskellig tilbøjelighed til at vælge at anbringe et barn i slægtspleje, og at denne tilbøjelighed afhænger af sagsbehandlerens tærskel for, hvornår et barns slægt er god nok til at varetage en anbringelse.

Vi kan på den baggrund opstille tre grupper af børn. 1) Børn, hvis baggrundskarakteristika og sociale voksennetværk tilsiger, at de altid vil blive slægtsanbragt. En stor gruppe af disse børn optræder ikke i vores data, fordi deres netværk opsætter en de facto slægtsanbringelse uden om de offentlige myndigheder. 2) Børn, hvis baggrundskarakteristika og sociale voksennetværk tilsiger, at de aldrig vil blive slægtsanbragt. 3) Børn, hvis baggrundskarakteristika og sociale voksennetværk er af en sådan karakter, at nogle sagsbehandlere vil placere dem i slægtspleje, og andre vil placere dem i anden

2. For at sikre validiteten af vores instrument følger vi Greene (2001) og bruger kun sagsbehandlere, som minimum optræder ti gange i en given kommune i data.

form for anbringelse. Denne tredje gruppe af børn kan vi betegne som børn, der befinder sig på marginen for at blive slægtsanbragt. Hvorvidt de bliver slægtsanbragt, afhænger af, hvilken sagsbehandler de får.³

Effekten af slægtsanbringelse kan undersøges ved at beregne gennemsnits-effekten for denne tredje gruppe.⁴ Det gør man ved at isolere den del af sandsynligheden for at blive slægtsanbragt, som afhænger af den tilfældigt allokerede sagsbehandlers tilbøjelighed til at vælge en slægtsanbringelse som foranstaltning, og som altså er uafhængig af barnets karakteristika. Det er den såkaldte instrument-variabel-model (IV), hvor man bruger et udefrakommende stød (i dette tilfælde sagsbehandlerens slægtsanbringelsestilhøjelighed) som instrument til at isolere forskelle i sandsynligheden for at blive slægtsanbragt, der er uafhængige af barnet. Denne strategi er første led i vores analyse af effekten af slægtsanbringelser.

Effekten henover gruppen på marginen

Ved brug af IV-modellen kan vi altså beregne den gennemsnitlige kausale effekt af at blive slægtsanbragt for gruppen af børn, der er på marginen af at blive slægtsanbragt. Denne effekt er i sig selv informativ, men har også begrænsninger. Gruppen af børn på marginen behøver ikke nødvendigvis være ens. Der kan være markante forskelle i kvaliteten af slægten blandt børnene i gruppen, defineret som graden af empati og pligtfølelse i slægten, og hvis kvaliteten i sig selv har betydning for effekten af slægtsanbringelse på anbringelsessammenbrud, vil det ikke nødvendigvis komme til udtryk i den gennemsnitlige effekt.

Man skal her forestille sig, at der i gruppen af børn, som bliver anbragt i slægten, er forskel på deres sandsynlighed for netop en slægtsanbringelse. Nogle børn har en 100 procents sandsynlighed for denne anbringelse, mens andre har en noget lavere sandsynlighed på trods af, at de faktisk bliver anbragt i slægten. På samme vis er der i gruppen af børn, som ikke bliver anbragt i slægten, forskel på deres sandsynlighed for ikke at opleve denne anbringelse. Sandsynligheden er beregnet separat for de to grupper ved brug af vores viden om sagsbehandlerens adfærd (altså deres tilbøjelighed til at anbringe i slægten).

3. Denne marginale gruppe, som forekommer i mange forskellige former for effektstudier, omtales generelt i forskningslitteraturen som compliers (se Winship & Morgan, 2007:201-04).

4. Dette benævnes i treatment evaluation-litteraturen som local average treatment effect (LATE) (Imbens & Angrist, 1994).

Sagsbehandlere har som nævnt forskellige tærskler for, hvornår de er vilige til at anbringe et barn i slægtspleje. Denne forskel i, hvornår en slægt er "god nok" til, at barnet kan blive anbragt deri, forstås vi som udtryk for forskelle i, hvor høje krav den enkelte sagsbehandler stiller til kvaliteten af barnets slægt med hensyn til empati og pligtfølelse i forhold til varetagelsen af anbringelsesopgaven. Hvis et barn har en lav sandsynlighed for at blive anbragt i slægten, men alligevel bliver slægtsanbragt, må det være et udtryk for, at barnets slægt er af høj kvalitet. Og omvendt hvis et barn har en høj sandsynlighed for at blive anbragt i slægten, men ikke bliver det, må det være et udtryk for, at barnets slægt er af lav kvalitet.

Med udgangspunkt i denne viden kan vi sammenligne grupper af børn, der har samme niveau for slægtens kvalitet, men hvor den ene gruppe oplever en slægtsanbringelse, og den anden gruppe ikke oplever en slægtsanbringelse. Givet at deres slægt har samme kvalitet, vil forskelle i f.eks. om deres anbringelse bryder sammen udelukkende bero på karakteren af anbringelsen, altså om der er tale om en slægtsanbringelse eller en anbringelse i en mere traditionel anbringelsestype. Ved at foretage denne sammenligning for grupper af børn med forskellige sandsynligheder for at opleve en slægtsanbringelse kan vi bestemme effekten af slægtsanbringelser på sammenbrudsrisikoen ved forskellige niveauer for slægtens kvalitet. Og idet vi igen, som ved den traditionelle IV-model, kun estimerer effekten af slægtsanbringelsen ved brug af den del af et barns sandsynlighed for at blive anbragt i slægten, som er givet ved sagsbehandlervariationen, er der endnu en gang tale om en kausal effekt. Man kalder sådanne heterogene kausale effekter for de marginale treatment effekter, forkortet MTE (Heckman og Vytlacil 1999, 2005).

6.3.4 Deskriptiv statistik

Tabel 6.1 viser beskrivende statistik for børn anbragt i almindelige anbringelsesforanstaltninger i årene 2006-2010. Dataudtrækket er betinget på, at den sagsbehandler, et barn tilknyttes, som minimum har ti sager i data. Vi observerer 11.174 sager, hvoraf slægtsanbringelse anvendes i 7,8 procent af dem. Selvom slægtsanbringelser har fået øget opmærksomhed i både den offentlige og videnskabelige debat, er det stadig ikke en særligt udbredt foranstaltning.⁵ Børn i slægtspleje har lavere sammenbrudsrate, men forskellen

5. Hvis vi ikke betingede på, at sagsbehandlere havde et minimum af sager i data, ville andelen, der placeres i slægtspleje, være på 5,9 procent.

Tabel 6.1: Deskriptiv statistik for anbragte børn.

	Fullt dataudtræk	Slægtsanbragte	Andre anbragte
Slægtsanbragt	0,078(0,269)		
Sagsbehandlertilbøjelighed (fratrukket kommunegennemsnit)	-0,000(0,114)	0,109(0,160)	-0,009(0,104)***
Abrupt sammenbrud	0,028(0,165)	0,022(0,48)	0,029(0,194)
Tilbagetrækning af samtykke	0,035(0,114)	0,030(0,170)	0,036(0,186)
Alder ved anbringelsens start‡	12,01(4,99)	10,15(5,13)	12,17(4,95)***
Køn (pige =1)‡	0,489(0,500)	0,515(0,500)	0,487(0,500)
Startår for anbringelse	2008,0(1,35)	2007,9(1,36)	2008,0(1,35)**
Mor etnisk dansk	0,808 (0,394)	0,831 (0,375)	0,806 (0,395)
Ustabil hjemmemiljø‡ (mor skiftet partner det sidste år)	0,147(0,354)	0,184(0,388)	0,144(0,351)***
Alder, mor†	37,42(7,58)	34,74(8,29)	37,64(7,48)***
Mor er i parforhold‡	0,415(0,493)	0,326(0,469)	0,423(0,494)***
Mors højeste uddannelse			
Noget folkeskole†	0,017(0,129)	0,002(0,045)	0,018(0,133)***
9. klasse†	0,578(0,495)	0,655(0,476)	0,571(0,495)***
Gymnasial †	0,043(0,203)	0,052(0,222)	0,042(0,201)*
Håndværk o.l.†	0,258(0,437)	0,229(0,421)	0,260(0,439)*
Kort videregående†	0,019(0,138)	0,008(0,087)	0,021(0,142)**
Mellemlang videregående†	0,074(0,262)	0,054(0,226)	0,076(0,265)*
Lang videregående†	0,011(0,104)	0(0)	0,012(0,109)***
N (antal observationer)	11.174	872	10.302

Vi tester, hvorvidt der er signifikant forskel på slægtsanbragte og andre anbragte i data.

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$. ‡ N 11.170 † N 10.026.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

er dog ikke signifikant. Børn, der slægtsanbringes, er generelt også yngre, og de er oftere piger. Slægtsanbragte børns mødre er i gennemsnit yngre, oftere enlige, har hyppigere dansk baggrund, har højere sandsynlighed for at have skiftet familiestatus inden for det seneste år, og færre af dem har en kompetencegivende uddannelse. Det er således ikke nødvendigvis børn fra de mest ressourcestærke hjem, som anbringes hos slægten.

6.4 Resultater

I dette afsnit undersøger vi, om slægtsanbringelse påvirker sammenbrudsrisikoen for anbragte børn. Vi bruger forskelle i sagsbehandleres tilbøjelighed til at anbringe i slægten til at identificere den kausale effekt af denne type anbringelse for de børn, som nogle sagsbehandlere vil vælge at slægtsanbringe, og som andre sagsbehandlere vil vælge at anbringe i andre foranstaltninger – det er den gruppe, vi kalder børn på marginen. Først viser vi resultaterne for lineære regressioner, som kun beskriver samvariationen mellem analysens variabler, når der er kontrolleret for andre observerbare forhold. Disse resultater tjener som en benchmark, vi kan holde de kausale estimater op imod. Derefter viser vi estimaterne for de gennemsnitlige kausale effekter af slægtsanbringelse for børn på marginen.⁶ Til sidst viser vi resultater, hvor vi lader effekten variere hen over kvaliteten af voksennetværket for gruppen på marginen for at blive slægtsanbragt.

Tabel 6.2 viser resultaterne for den simple lineære regression, hvor der ikke kontrolleres for uobserverbare forhold. Kolonne 1 og 4 viser resultater for henholdsvis abrupte sammenbrud og tilbagetrækning af samtykke, hvor der ikke kontrolleres for hverken børnenes eller mors karakteristika, men kun for slægtsanbringelse og det år, hvor anbringelsen er igangsat. I kolonne 2 og 5 kontrolleres der for børnekarakteristika, og i kolonne 3 og 6 kontrolleres der ydermere for mors karakteristika. Bemærk, at vi af hensyn til tabellens overskuelighed ikke viser koefficienterne for disse kontrolvariabler, men blot angiver, om de er inkluderet i modellen.

Som man kan se, er der en meget svag signifikant negativ sammenhæng mellem slægtsanbringelse og samtykkesammenbrud, når der ikke kontrolleres for barne- eller moderkarakteristika. Der er dog ingen signifikant samvariation mellem slægtsanbringelse og sammenbrudsrisiko, når der kontrolleres for barnets og moderens karakteristika. Det ser således ikke ud til, at de forskelle vi så mellem slægtsanbragte børn og børn anbragt i andre foranstaltninger i tabel 6.1 har nogen egentligt betydning for, hvordan anbringelsen forløber. Der er altså, på dette deskriptive niveau, ingen indikationer af, at børn anbragt hos slægten oplever mere eller mindre stabile anbringelsesforløb.

Tabel 6.3 viser resultaterne fra de modeller, hvor vi har isoleret den kausale effekt af slægtsanbringelser for børn på marginen ved hjælp af sagsbehandlerens tilbøjelighed til at anvende denne type foranstaltning. Kolonne 1 og 4 viser resultaterne fra estimationer, hvor der kun kontrolleres for an-

6. Vi har anvendt en two-stage least squares-model til at estimere effekten for børnene på marginen.

Tabel 6.2: OLS-regressioner på sammenbrudsmål.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Abrupt sammenbrud	Abrupt sammenbrud	Abrupt sammenbrud	Samtykke	Samtykke	Samtykke
Slægtsanbragt	-0.008(0.005)	-0.003(0.005)	-0.004(0.005)	-0.011(0.006)+	-0.008(0.006)	-0.008(0.006)
Kontrol for årsdummies	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kontrol for barnets karaktersitika	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Kontrol for morens karaktersitika	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja
F-test	7,97***	15,00***	10,14***	17,99***	8,28***	7,85***
R ²	0,002	0,013	0,014	0,005	0,011	0,012
N (Antal observationer)	11.174	11.170	10.026	11.174	11.170	10.026

Standardfejl i parentes. + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

bringelsesåret. I kolonne 2 og 5 kontrolleres der også for børnekarakteristika og i kolonne 3 og 6 for barne- og moderkarakteristika. Igen vælger vi ikke at rapportere koefficienterne for kontrolvariablerne for at undgå, at tabellen bliver for stor. Resultaterne er insignifikante og mindre i størrelse, end de var i tabel 2 – det skyldes nok hovedsageligt, at disse resultater udelukkende er baseret på børnene på marginen, som beskrevet tidligere, og altså ikke på hele gruppen af børn.

Som man kan se, er resultaterne insignifikante for begge typer sammenbrud. Anbringelsesformen har altså hverken betydning for de abrupte sammenbrud, hvor anbringelsen ophører fra den ene dag til den anden, eller for sammenbrud, som skyldes, at samtykket til anbringelsen trækkes tilbage. Hermed er slægtsplejeførelde altså ikke nødvendigvis mere overbærende over for eller bedre til at håndtere problemer i anbringelsen, ligesom den formodede bedre kommunikation mellem plejeførelde og biologiske førelde i slægtsanbringelser heller ikke synes at reducere omfanget af anbringelser, der slutter med, at en part trækker sit samtykke til anbringelse tilbage. Med udgangspunkt i disse resultater synes der således ikke at være grund til at vælge slægtsanbringelsen over andre typer af anbringelser, hvis sigtet er at skabe højere grad af stabilitet i anbringelsen.

Tabel 6.3: IV-regressioner på sammenbrudsmål.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Abrupt sammenbrud	Abrupt sammenbrud	Abrupt sammenbrud	Samtykke	Samtykke	Samtykke
Slægtsanbragt	-0,021 (0,017)	-0,007(0,017)	-0,003(0,018)	0,014(0,021)	0,027(0,022)	0,021 (0,023)
Kontrol for årsummies	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kontrol for barnets karaktersitika	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Kontrol for morens karaktersitika	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja
F-test (model)	7,30***	14,97***	9,97***	18,59***	8,41***	7,80***
F-test (instrument)	98,99***	27,63***	21,41***	98,99***	27,63***	21,41***
Centreret R ²	0,002	0,012	0,012	0,004	0,010	0,011
N (antal observationer)	11.174	11.170	10.026	11.174	11.170	10.026

Standardfejl i parentes. + $p < 0,10$, * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

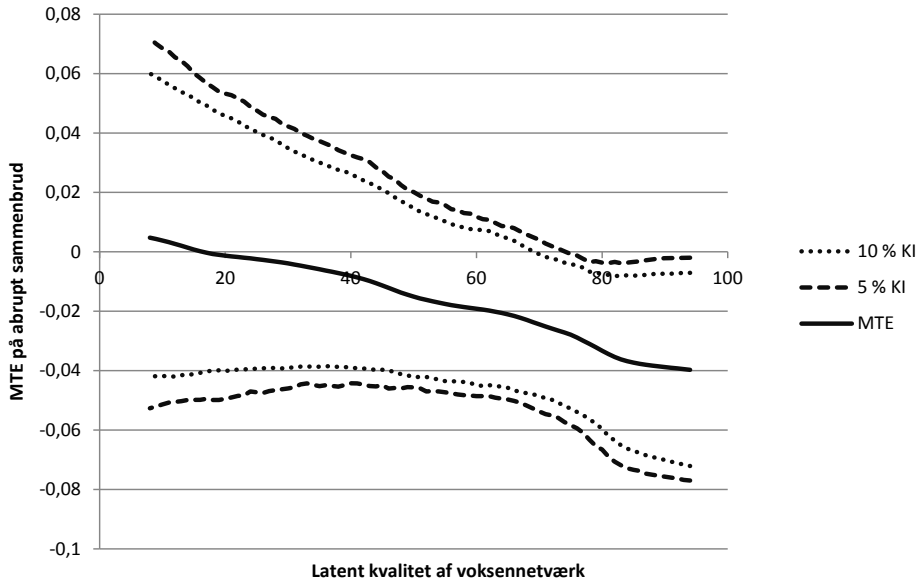
6.4.1 Marginale effekter hen over netværkskvalitet

Men som beskrevet tidligere angiver IV-resultaterne et gennemsnit for børnene på marginen til at blive anbragt hos slægten, altså de børn for hvem én sagsbehandler vil vælge slægtsanbringelsen, mens en anden vil vælge en mere traditionel anbringelse. Der er dog god grund til at tro, at effekten kan variere med kvaliteten af slægten, således at den grad af empati og pligtfølelse, som slægtsplejeren rummer og kan bringe i spil i forbindelse med anbringelsen, har betydning for slægtsanbringelsens forløb. I det følgende vil vi derfor undersøge den marginale effekt af slægtsanbringelser for børn med forskellig slægtskvalitet. For at fokusere på forskelle i, hvorvidt man bliver slægtsanbragt, som kun afhænger af forhold uafhængigt af barnet, anvender vi kun sagsbehandlertilbøjelighed, samt året for anbringelsen i vores model.⁷

Figur 6.1 viser den marginale effekt (MTE) af slægtsanbringelse på abrupte anbringelsessammenbrud. Y-aksen viser effekten, og X-aksen er et latent mål for kvaliteten af et barns slægt, defineret som plejerens empati og pligtfølelse i forhold til opgaven. Som man kan se, sænker slægtsanbringelse risikoen

7. Dette er også i tråd med Doyle (2007).

Figur 6.1: Den marginale effekt af slægtsanbringelse på abrupt sammenbrud.

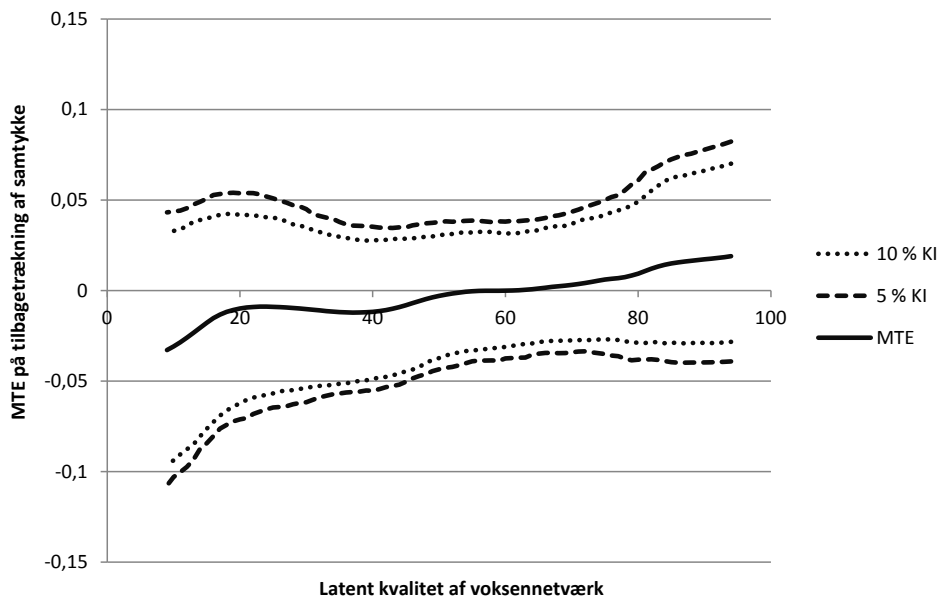


Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

for abrupte anbringelsessammenbrud for børn med slægter af høj kvalitet. Når det familiemedlem, eller ven af familien, som barnet anbringes hos, har tilstrækkeligt med empati og pligtfølelse, medvirker det til, at de problemer, som kan opstå i løbet af en anbringelse, ikke udvikler sig i en sådan grad, at anbringelsen ophører. Resultatet giver mening i forhold til det asymmetriske gaveudvekslingsforhold i slægtsanbringelserne. Man kan her forestille sig, at slægtsplejeforældre, som er af høj kvalitet set med sagsbehandlerens øjne, også formår at etablere en stærk vi-følelse mellem sig selv og det anbragte barn og går mere empatisk til rollen som plejer. Samtidig kunne en tolkning være, at de personlige ressourcer hos slægtsplejeforældrene hjælper barnet på en måde, der gør, at det får lettere ved at indgå i plejefamilien, og derved undgår at udvikle en række problemer. Dette er dog alene en ud af en række mulige tolkninger.

Figur 6.2 viser effekten af slægtsanbringelse på tilbagetrækning af samtykke. Her er effekten ikke forskellig fra nul hen over kvaliteten af barnets voksennetværk. Der er altså ingen indikation af, at slægtsanbringelser påvirker denne form for sammenbrud. Resultatet er interessant, fordi det går imod, hvad vi så i figur 6.1. Selv ikke slægtsplejeforældre med stor empati og

Figur 6.2: Den marginale effekt af slægtsanbringelse på tilbagetrækning af samtykke.



Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

en veludviklet pligtfølelse formår at undgå sammenbrud som følge af børnenes eller forældrenes tilbagetrækning af samtykke. Dette kan dog skyldes, at slægtsplejeforældre med høj grad af empati og pligtfølelse evner at dæmme op for de mest abrupte sammenbrud (jf. figur 6.1), hvorved sammenbruddet i stedet bliver forårsaget af en tilbagetrækning af samtykke, som er en mindre abrupt form for sammenbrud. Idet denne type af sammenbrud i særlig grad er afhængig af kommunikationen mellem plejeforældre, det anbragte barn og de biologiske forældre, kan man dog også forestille sig, at resultatet afspejler den dobbelthed, der ligger i slægtskabet: Nemlig at plejeforældrenes større kendskab til barnet, dets familie og dets problemer ofte også fører til en mere problemfyldt kommunikation partnerne imellem. Dette kan i højere grad føre til, at en af partnerne trækker sit samtykke til anbringelsen tilbage, end at anbringelse får en abrupt afslutning, særligt fordi den første type sammenbrud nok langt oftere involverer de biologiske forældre.

6.5 Konklusion

Dette kapitel har undersøgt, hvordan slægtsanbringelser påvirker sammenbrudsrisikoen for anbringelser. Børn, der bliver anbragt hos slægtsplejeforældre i stedet for en mere traditionel anbringelsesforanstaltning, har bedre muligheder for at opretholde sociale bånd til venner og familier. Slægtsbåndet kan yderligere forstås som en form for asymmetrisk gaveudveksling, hvilket tjener til, gennem empati mellem slægtsplejeforældre og barn, og pligtfølelse hos slægtsplejeforælderen, at gøre anbringelse mere robust over for sammenbrud. Samtidig kan man forvente en bedre kommunikation mellem slægtsplejeforældrene og de biologiske forældre, der kan sikre, at visse typer af problemer løses, inden de fører til et sammenbrud. Slægtsplejeforældre har dog generelt dårligere socioøkonomisk baggrund og modtager mindre formel træning og finansiel kompensation end almindelige plejeforældre og pædagoger. Derfor kan slægtsplejeforældre have færre ressourcer til at håndtere det barn, som er anbragt i deres varetægt.

Kapitlet viser, at slægtspleje kun har en begrænset effekt på risikoen for anbringelsessammenbrud. Der er ingen signifikant effekt på, hvorvidt det anbragte barn eller de biologiske forældre trækker deres samtykke til anbringelsen tilbage, før anbringelsen er ordentligt afsluttet. Hermed ser det ikke ud til, at den formodede bedre kommunikation mellem plejer og biologiske forældre eller større empati og pligtfølelse hos plejeren i slægtsanbringelserne generelt har nogen betydning. Det kan være en indikation af, at kommunikationen i disse plejeforhold ikke er bedre end kommunikationen mellem plejer og biologiske forældre i de mere traditionelle plejeforhold. Men det kan også være en indikation af, at kommunikationen mellem slægtsplejere og de biologiske forældre er mere konfliktfyldt, fordi den er præget af parternes fælles fortid. Samtidig afspejler resultatet, at den formodede tilstedeværelse af mere empati og den højere grad af pligtfølelse hos slægtsplejerne ikke nødvendigvis sikrer stabilitet bedre end den økonomiske kompensation, som de mere traditionelle plejere modtager for deres varetagelse af det anbragte barn.

Der er heller ikke nogen gennemsnitlig effekt af slægtsanbringelse på abrupte sammenbrud, hvor barnet enten stikker af, anbringelsesstedet opgiver anbringelsen eller lignende. Når man undersøger den marginale effekt hen over gruppen af børn, for hvem det at blive slægtsanbragt afhænger af forhold, der er uafhængige af barnets egne karakteristika, finder vi, at børn, der anbringes hos slægtsplejeforældre af en relativt set høj kvalitet, har lavere sandsynlighed for, at anbringelsen ender med et abrupt sammenbrud. I disse tilfælde medvirker slægtsplejerens høje grad af empati og pligtfølelse til at

skabe en stabil anbringelse. Men afgørende er det altså, at slægtsanbringelserne ikke pr. definition er bedre end almindelige anbringelser; kvaliteten af slægten er helt afgørende for stabiliteten af anbringelsen.

6.5.1 Perspektiver

For et anbragt barn markerer et sammenbrud i en slægtsanbringelse endnu et problematisk brud med familien. Derfor kan oplevelsen af sammenbrud i en slægtsanbringelse være værre for et anbragt barn end oplevelsen af sammenbrud i en almindelig anbringelsesforanstaltning. Man bør derfor veje de fordele ved slægtsanbringelse, der er blevet nævnt her i kapitlet, imod en potentiel større skadende effekt, såfremt anbringelsen alligevel bryder sammen. Derfor bør man måske i den fremtidige forskning forsøge at skabe en bedre forståelse af, hvordan de sociale bånd, der eksisterer mellem barnet og slægtsplejeforældrene inden anbringelser, former begge parters oplevelser under anbringelsen.

Litteratur

- Berrick, J. D., Barth, R. P. & Needell, B. (1994): A comparison of Kinship Foster Homes and foster Family Homes: Implications for Kinship Foster Care as Family Preservation. *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 33-63.
- Berrick, J. D. (1997): Assessing Quality of Care in Kinship and Foster Family Care. *Family Relations*, 46(3), 273-280.
- Brown, S., Cohon, D. & Wheeler, R. (2002): African American Extended Families and Kinship Care: How relevant is the foster care model for kinship care? *Children and Youth Services Review*, 24(1/2), 53-77.
- Carpenter, S. C., & Clyman, R. B. (2004): The long-term emotional and physical wellbeing of women who have lived in kinship care. *Children and Youth Services Review*, 26(7), 673-686.
- Cuddeback, G.S. (2004): Kinship family foster care: a methodological and substantive synthesis of research. *Children and Youth Services Review*, 26(7), 623-639.
- Doyle, J. (2007): Child Protection and Child Outcomes: Measuring the Effects of Foster Care. *The American Economic Review*, 97(5), 1583-1610.
- Doyle, J. (2008): Child Protection and Adult Crime: Using Investigator Assignment to Estimate causal Effects of Foster Care. *Journal of Political Economy*, 116(4), 746-770.

- Dubowitz, H., Feigelman, S., Harrington, D., Starr Jr., R., Zuravin, S. & Sawyer, R. (1994): Children in Kinship Care: How Do They Fare? *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 85-106.
- Egelund, T. & Thomsen, S. A. (2002): *Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*. 02:13. København: SFI.
- Ehrle, J. & Geen, R. (2002): Kin and Non-Kin Foster Care – Findings from a National Survey. *Children and Youth Services Review*, 24(1/2), 15-35.
- Farmer, E. & Moyers, S. (2008): *Kinship Care: Fostering Effective Family and Friends Placements*. London: Jessica Kingsley Publisher.
- Geen, R. & Berrick, J. D. (2002): Kinship Care: An Evolving Service Delivery Option. *Children and Youth Services Review*, 24(1/2), 1-14.
- Gleeson, J. P. & Craig, L. C. (1994): Kinship Care in Child Welfare: An Analysis of States' Policies. *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 7-31.
- Greene, W. (2001) "Estimating Econometric Models with Fixed Effects," Working Papers 01-10, New York University, Leonard N. Stern School of Business, Department of Economics.
- Harden, B. J., Clyman, R. B., Kriebel, D. K. & Lyons, M. E. (2004): Kith and kin care: Parental attitudes and resources of foster and relative caregivers. *Children and Youth Services Review*, 26(7), 657-671.
- Heckman, J. J. & Vytlacil, E. J. (1999): Local instrumental variables and latent variable models for identifying and bounding treatment effects. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 96(8), 4730-4734.
- Heckman, J. J. & Vytlacil, E. J. (2005): Structural equations, treatment effects, and econometric policy evaluation. *Econometrica*, 73(3), 669-738.
- Iglehart, A. P. (1994): Kinship Foster Care: Placement, Service and Outcome Issues. *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 107-122.
- Imbens, G. & Angrist, J. D. (1994): Identification and Estimation of Local Average Treatment Effects. *Econometrica*, 62(2), 467-475.
- James, S., Landsverk, J. & Slymen, D. J. (2004): Placement movement in and out of care. *Children and Youth Services Review*, 26 (2), 185-206.
- Knudsen, L. (2009): *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel familiepleje* 09:26. København: SFI.
- Le Prohn, N. S. (1994): The Role of the Kinship Foster Parent: A Comparison of the Role Conceptions of Relative and Non-relative Foster Parents. *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 65-84.
- Lindeman, A. & Hestbæk, A. (2004): *Slægtsanbringelser i Danmark. En pilotundersøgelse* 04:21. København: SFI.

- Link, M. K. (1996): Permanency Outcomes in Kinship Care: A Study of Children Placed in Kinship Care in Erie County, New York. *Child Welfare*, 75(5), 509-528.
- Magruder, J. (1994): Characteristics of relative and Non-relative Adoptions by California Public Adoption Agencies. *Children and Youth Services Review*, 16(1/2), 123-131.
- Mehlbye, J. (2005): *Slægtsanbringelse – det bedste for barnet?* København: AKF forlaget.
- Morgan, S. L. & Winship, C. (2007): *Counterfactuals and Causal Inference: Methods and Principles for Social Research*. Cambridge: Cambridge University press.
- Shore, N., Sim, K. E., Le Prohn N. S. & Keller, T. E. (2002): Foster Parent and teacher Assessment of Youth In Kinship and Non-Kinship Foster care Placements: Are Behaviors Perceived Differently Across Settings? *Children and Youth Services Review*, 24(1/2), 109-134.
- Testa, M. F. & Slack, K. S. (2002), The Gift of Kinship Foster Care. *Children and Youth Services Review*, 24(1/2), 79-108.
- Warburton, W. P., Warbutron, R. N., Sweetman, A. & Hertzman, C. (2011): The Impact of Placing Adolescent Males into Foster Care on their Education, Income Assistance and Incarcerations. *IZA Discussion Paper*, no. 5429.
- Winokur, M., Holtan, A. & Valentien, D. H. (2009), Kinship Care for the Safety, Permanency, and Well-Being of Children Removed from the Home for Maltreatment. *Campbell Systematic Reviews*, 2009:1.

Kapitel 7

Anbringelseslængde og livet efter anbringelse

Af Peter Fallesen

7.1 Indledning

Hvordan påvirker en anbringelse og de oplevelser, den medfører, børns senere liv? Dette er måske det vigtigste spørgsmål at stille, når vi studerer anbringelser og anbragte børn. Børn bliver anbragt, når deres forældre er ude af stand til at sikre dem en acceptabel opvækst i hjemmet. Der er altså en forventning om, at anbringelsen kan tilbyde et bedre opvækstmiljø, end hjemmet kunne. En anbringelse kan dog være et drastisk skift af opvækstomstændigheder, og børn kommer nemt til at opleve et negativt overgangschok eller -belastning i forbindelse med anbringelsen. Så selv hvis en anbringelse tilbyder et bedre opvækstmiljø end hjemmet, vil det stadig kræve tid, før de positive effekter af anbringelsen afbøder chokeffekten af at blive anbragt.

Tidligere forskning har vist, at individer, der var anbragt som børn, klarer sig dårligere i voksenlivet sammenlignet med individer, der ikke var anbragt (Andersen & Fallesen, 2010; Chamberlain & Reid, 1994; Heath, Colton & Aldgate, 1989; Hussey & Guo, 2005; Jonson-Reid & Barth, 2000). En række nye studier har taget denne litteratur et skridt videre og forsøgt at identificere årsagssammenhængen mellem anbringelse og den senere sociale, sundhedsmæssige og mentale livssituation (Berger et al., 2009; Doyle, 2007,2008; Warburton et al., 2011). Disse studier undersøger effekten af at blive anbragt over for ikke at blive anbragt. Studierne finder blandede resultater. Men en årsag til den manglende konsensus i forskningsresultaterne kan være det specifikke fokus på anbringelse som en diskret hændelse (anbragt vs. ikke anbragt). I hvert fald peger data og teori fra stress-, belastnings- og rimelighedslitteraturen på, at varigheden af en indtruffet hændelse, såsom længden

af en anbringelse, potentielt påvirker individet i højere grad, end hændelsen i sig selv (altså det at blive anbragt) (Agnew, 1992; Cummings & El-Sheikh, 1991; Mark & Folger, 1984).

I dette kapitel undersøger jeg, hvordan længden af anbringelser uden for hjemmet påvirker tidligere anbragte børns livssituation som voksne. Det kan ikke afvises, at der er forskel på, hvor længe børnene i de respektive studier af Berger et al. (2009), Doyle (2007, 2008) og Warburton et al. (2011) oplevede at være anbragt. Hvis anbringelseslængde påvirker børns senere livssituation, kan anbringelseslængde forklare nogle af forskellene i studierne resultater, da børnene på tværs af studierne ikke er sammenlignelige, hvis de var anbragt i forskelligt omfang. Jeg undersøger derfor, hvorvidt øget anbringelseslængde påvirker senere indkomst, ledighed, kriminalitet, uddannelse og helbred negativt eller positivt. Analyserne er baseret på data for 7.220 børn født mellem 1982-1987, som alle var anbragt en del af deres barndom. Jeg anvender en reformændring, der trådte i kraft i 1993 (afledt af Graversenbetænkningen, der udkom i 1990), til at isolere variation i anbringelseslængden, der er uafhængig af børnenes egne karakteristika. Jeg undersøger også, hvorvidt effekten af øget anbringelseslængde afhænger af, hvor længe man er anbragt, altså om der er substantielle forskelle mellem f.eks. at få øget sin anbringelseslængde med en måned, hvis man er anbragt i 12 måneder, i forhold til om man er anbragt 48 måneder.

Analysen viser, at bruttoindkomst som voksen stiger, hvis anbringelseslængden øges, og ledighed falder. Derudover viser analysen, at børn anbragt i relativt kort tid øger deres kriminalitet som voksne, hvis deres anbringelseslængde øges, hvorimod børn anbragt i relativt lang tid sænker deres kriminalitet, hvis anbringelseslængden øges. Resultaterne kan delvist forklare, hvorfor tidligere studier finder blandede resultater.

7.2 Baggrund

Opvækstens og barndommens centrale funktion er opbygningen og opretholdelsen af en selvstændig identitet. Det er i høj grad det, vi taler om, når vi bruger begrebet 'at vokse op' – altså, at blive voksen, med alt hvad det indebærer. Gode opvækstvilkår hjælper børn med at skabe et realistisk og stabilt billede af, hvem de er, og hvilke evner de besidder (Côté, 1996, 2002). Børn med realistiske selv billeder overgår til voksenlivet med mere succes og handlekraft end børn, hvis selv billeder enten er ustabile, eller som er resultat af lav selvtillid (ibid.). Det er sværere at opnå ting i livet, hvis man ikke tror på

sig selv, eller ikke ved, hvad man har af evner. Forhenværende anbragte børn har generelt en mere problematisk overgang fra barn til voksen, med lavere uddannelsesopnåelse, dårligere arbejdsmarkedstilknytning, m.v. (se Collins, 2001 og Andersen & Fallesen, 2010). Vi ved dog meget lidt om, hvordan oplevelser under anbringelse påvirker overgangen til voksenlivet for anbragte børn. Ved at undersøge, hvordan anbringelseslængden påvirker livssituationen i det tidlige voksenliv, kan vi opnå ny viden om, hvordan tilværelsen i anbringelse former det senere liv.

Der kan opstilles tre forskellige hypoteser om effekten af anbringelseslængde på børns senere livssituation. En øget anbringelseslængde vil enten (a) hjælpe udsatte børn ved at give dem mere tid i et bedre opvækstmiljø, end hjemmet kunne tilbyde, (b) erstatte et negativt miljø med et miljø, barnet oplever som værre, eller (c) ikke gøre nogen forskel. Som nævnt har ingen før undersøgt, hvordan ændret anbringelseslængde påvirker den senere livssituation for anbragte børn. Man kan dog hente indsigt fra tidligere empiriske studier af effekten af at blive anbragt.

Berger et al. (2009) anvender fixed effect¹ og propensity score-metoder til at begrænse uobserverbare systematiske forskelle mellem børn, der anbringes, og børn der ikke anbringes, for derved at skabe et ordentligt sammenligningsgrundlag mellem de to grupper. De finder, at anbragte børn ikke udviser mere problemadfærd end børn med samme karakteristika, der ikke er anbragt. Berger et al. mangler dog at tage højde for uobserverbare karakteristika, som ikke er tidskonstante, og som både kan have betydning for, om børn anbringes, og for problemadfærd.

Doyle (2007,2008) og Warburton et al. (2011) bruger udefrakommende variation forårsaget af forskelle i sagsbehandlerpraksis og af reformændringer til at isolere variation i anbringelsessandsynligheden, der er uafhængig af barnets observerbare og uobserverbare karakteristika. Doyle (2007, 2008) anvender forskelle i sagsbehandleres tilbøjelighed til at anbringe børn til at undersøge, om det at blive anbragt påvirker den senere sociale og helbreds-mæssige livssituation. Doyle finder, at børn på grænsen til at blive anbragt klarede sig dårligere i det tidlige voksenliv, hvis de bliver anbragt. Warburton et al. (2011) bruger sagsbehandlerforskelle samt en reformændring, der øger anbringelsesraten for teenagedrenge, og finder, at de estimerede effekter er meget påvirkelige af det instrument, der anvendes. De finder markant lavere, delvist modsatrettede og mindre signifikante effekter end Doyle (2007, 2008)

1. Se kapitel 8 for en indføring i fixed effect-modeller.

og foreslår, at fremtidige studier i højere grad bør fokusere på, hvem der bliver anbragt, og hvad der sker, mens man er anbragt, for bedre at forstå, hvorfor de forskellige studier finder forskellige resultater.

Inspireret heraf undersøger jeg i dette kapitel, hvordan anbringelseslængde påvirker den senere livssituation for forhenværende anbragte børn, og om effekterne af øget anbringelseslængde er forskellige alt afhængig af, hvor lang tid man er anbragt. En række teorier om børns udvikling understøtter antagelsen om, at anbringelsesvarighed har betydning for, hvordan det går børn sidenhen. Kools (1997) beskriver, hvordan anbragte børn oplever anbringelsen som stigmatiserende og nedværdigende, og at identiteten som anbragt barn får dem til at sætte spørgsmålstegn ved deres egen værdi som mennesker. Når et barn anbringes, oplever det et tab af status, samtidig med at pædagoger, lærere og andre behandler barnet som *et anbragt barn*. Det leder til lavt selvværd og lav selvtillid, hvilket er problematisk, idet selvværd og selvtillid tjener som et skjold mod negative følelser. Afgørende er det her, at selvtillid hjælper med at skabe stabil identitet, som så igen medfører øget selvtillid og en bedre forståelse af egne evner (Cast & Burke, 2002; Stets & Cast, 2007). Hvis en anbringelse kontinuerligt skader identitetsdannelsen, vurdering af egne evner og selvtilliden, kan det føre til, at børnene i det senere liv enten bliver handlingslammede eller oplever mange nederlag. I tråd med de tidligere nævnte resultater fra stress-, belastnings- og rimelighedslitteraturen vil disse effekter, hvis de forekommer, intensiveres, jo længere tid et barn er anbragt.

Inden man afskriver tiden i anbringelser som negativ, er det dog vigtigt at overveje alternativet. En forøgelse af anbringelseslængde kan måske give børn en forlænget pause fra et mere stressende hjemmemiljø. En række studier finder, at anbragte børn, når de selv spørges, fortæller, at deres livssituation ville have været værre, hvis de ikke var blevet anbragt (Dunn, Culhane & Taussig, 2010; Luke & Coyne, 2008; Wilson & Conroy, 1999).² Ved første øjekast virker dette modsigende i forhold til de resultater, som Kools (1997) fremlægger. Man bør dog her holde sig for øje, hvad det er for en gruppe af børn, der oplever at blive anbragt.

Vi har grund til at tro, at hvis man anbragte et tilfældigt barn, ville den tid, hvor barnet var anbragt, nok medføre negative påvirkninger, fordi barnet ville have haft det bedre hjemme hos sine forældre. Men det er jo netop ikke tilfældigt, hvilke børn der anbringes. Anbragte børn kommer fra en baggrund

2. Denne positive vurdering af tiden i anbringelse varierer dog med anbringelsesårsag, demografi og anbringelsestype.

præget af langt flere risikofaktorer end det gennemsnitlige barn i Danmark (Ejrnæs et al., 2011). Det betyder, at selv hvis tid i anbringelse har de konsekvenser, som Kools (1997) argumenterer for, kan det stadig være et bedre alternativ end at forblive i hjemmet. Det kan nemlig ikke afvises, at anbragte børn ville have oplevet en værre barndom, hvis de havde været anbragt i kortere tid, og derved også havde været mere tid i hjemmet.

7.3 Metode

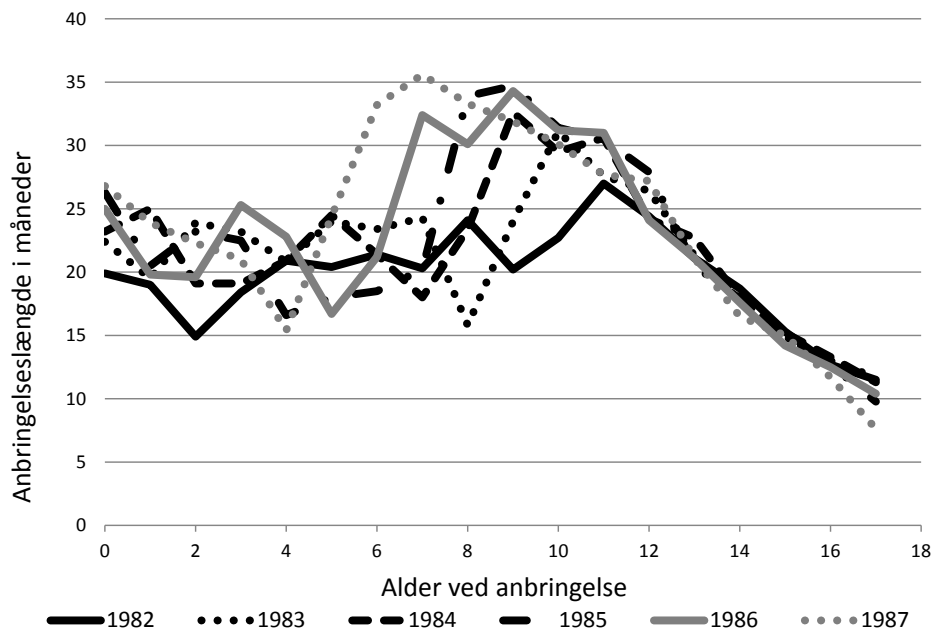
Dette kapitel undersøger, hvordan anbringelseslængde påvirker en række mål for forhenværende anbragte børns senere liv. Jeg bruger data fra Danmarks Statistiks registre omhandlende anbringelse, arbejdsmarkedstilknytning, kriminalitet, helbred, indkomst og uddannelse. For at tage højde for, at anbringelseslængde til dels afhænger af for en forsker uobserverbare forhold hos det enkelte barn, udnytter jeg en reform, der ændrede den gennemsnitlige anbringelseslængde for en række fødselskohorter uafhængigt af børnenes karakteristika. Jeg undersøger også, hvorvidt effekten af anbringelseslængde er konstant, uafhængigt af hvor længe man er anbragt. Det vil sige, at jeg undersøger, hvorvidt det at blive anbragt en måned længere for børn, der kun er anbragt i relativt kort tid, har samme effekt som at forøge anbringelseslængden en måned for børn, der er anbragt i en længere periode.

7.3.1 Analytisk strategi

Varigheden af anbringelserne uden for hjemmet afhænger af en lang række faktorer på både børne-, familie- og kommuneniveau. Mange af disse faktorer er ikke synlige i det datamateriale, vi som forskere har adgang til. Hvis sådanne uobserverbare faktorer både påvirker børnenes anbringelseslængde og deres senere livssituation, og der ikke tages hensyn hertil, vil resultaterne blive alvorligt fejlbehæftede. F.eks. har Weinberg (1997) vist, at forældres alkoholmisbrug (som jeg ikke kan observere i mit data) påvirker uddannelsesopnåelse for børn. Samtidig må det forventes, at et sådant alkoholmisbrug også påvirker anbringelseslængden, da et alkoholmisbrug ofte kræver behandling (og derigennem tager tid, hvor forælderen ikke kan tage sig af barnet). Tages der ikke højde for sådanne forhold, vil vi fejlagtigt konkludere, at længere tid i anbringelse medfører dårligere uddannelsesopnåelse, selvom begge forhold faktisk skyldtes forældrenes uobserverede alkoholmisbrug.

For at overkomme dette problem udnytter jeg en reform vedtaget i juni

Figur 7.1: Længde af første anbringelse for fødselskohorter.



Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

1992, som trådte i kraft i januar 1993. Reformen øgede anbringelseslængden uafhængigt af børnenes egne karakteristika, og var afledt af den såkaldte Graversen-betænkning fra 1990 (herefter benævnt Graversen-reformen). Reformen indebar en øget fokus på barnets oplevelse af kontinuitet i anbringelsen. Til det formål fik de kommunale sagsbehandlere beføjelser til at forlænge anbringelser, selv når forældre til et frivilligt anbragt barn trak deres samtykke til anbringelsen tilbage. Reformen havde, som det fremgår af figur 7.1, en betydelig indflydelse på anbringelseslængde. Figuren viser, hvordan reformen påvirkede anbringelseslængden for førstegangsanbragte hen over fødselskohorter. Som det kan ses, oplevede hver fødselsårgang en kraftig stigning i længden af første anbringelse i forhold til den forrige fødselsårgang. Samtlige stigninger sker samme år som indførelsen af Graversen-reformen. Samtidig påvirker reformen hverken antallet af børn, der anbringes, gennemsnitsalder ved første anbringelse, antallet af anbringelser, et barn oplevede, eller hvilken forældrebaggrund anbragte børn havde (se Fallesen, 2013 for detaljer).

De forskellige fødselsårgange udlevede forskellige andele af deres opvækst i tiden efter reformen – det vil sige, at et barns fødselsår påvirkede, hvor lang

tid barnet var anbragt. F.eks. vil et barn født i 1982 kun gennemleve 7 år af sin opvækst i tiden efter reformen, hvorimod et barn født i 1987 vil gennemleve 12 år af sin opvækst i tiden efter reformen. Siden reformen øgede anbringelseslængden uafhængigt af børnene og deres karakteristika, vil det betyde, at barnet født i 1987 i gennemsnit vil være anbragt en større del af sin barndom.

Hvis de børn, der oplevede at blive anbragt, er ens på tværs af fødselsårangange, udgør reformen derved et udefrakommende stød til anbringelseslængden. Som allerede nævnt viser Fallesen (2013), at der ikke kan spores nogen ændringer i hverken anbringelsesoplevelser eller sammensætning af den gruppe, der anbringes. Børnene i mit data er således kun forskellige i forhold til, hvor stor en del af deres opvækst der foregik i perioden efter reformen, blev indført. Denne forskel i eksponering til perioden efter reformen kan jeg derfor bruge til at isolere forskelle i anbringelseslængde, som kun er forårsaget af forskelle i, hvor stor en andel af barndommen der lå efter reformen.³ Disse forskelle i anbringelseslængde må derved være uafhængige af observerbare og uobserverbare børnekarakteristika og effekten af forskellene i anbringelseslængde på den senere livssituation derfor kausal.

Variierende effekt af anbringelseslængde

Effekten af anbringelseslængde kan variere, alt efter hvor længe man er anbragt. Derfor undersøger jeg også, hvorvidt der er variation i effekterne hen over anbringelseslængden. Til det formål deler jeg data op i fem lige store grupper (kvintiler), med den femtedel, der oplever de korteste anbringelseslængder i første gruppe, den femtedel, som oplever de næstkorteste anbringelseslængder i anden gruppe og så videre. I dette studie sammenligner jeg børn på tværs af fødselsår. Fødselsår påvirker, hvor længe man er anbragt, således at børn født i de senere år i snit vil være anbragt længere på grund af reformen. For at undgå en skæv gruppering af børn i de fem kvintiler laver jeg opdelingen separat for hvert fødselsår, hvorefter jeg samler data i de fem grupper, således at den korteste femtedel fra årgangen født 1982 grupperes med den korteste femtedel født i 1983, 1984 og så videre. Derved undgår jeg en overvægt af børn født tidligt i grupperne med de korte anbringelseslængder, og det omvendte for grupperne med længere anbringelseslængder. Dette medfører, at data ikke er opdelt i kvintiler, men i pseudo-kvintiler, da der er betinget på fødselsår i opdelingen.

3. Rent teknisk gøres dette igennem two-stage least squares-regressioner.

Tabel 7.1: Deskriptiv statistik.

Variable	Gennemsnit(Standardafvigelse)
Afhængige variabler	
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	11,716(6,514)
Opnået/i gang med uddannelse over 9. kl.	0,501(0,500)
Ledighed, i %	26,419(37,020)
Off. forsørgelse uden rådighedskrav, i %	28,941(38,785)
Indlæggelser	0,650(1,924)
Kriminelle handlinger	0,606(1,484)
Forklarende variabler	
Anbringelseslængde (år)	5,086(4,551)
Køn (kvinde =1)	0,435(0,496)
Mor året før anbringelsen	
Uddannelse over 9. kl.	0,196(0,397)
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	8,467(8,471)
Uden for arbejdsstyrken	0,394(0,489)
Pensioneret	0,086(0,281)
Studerende	0,044(0,206)
Ledig	0,174(0,379)
I arbejde	0,302(0,459)
Enke	0,009(0,097)
Fraskilt	0,252(0,434)
Samlevende/gifte med far	0,192(0,394)
Samlevende/gifte med anden	0,153(0,360)
Far året før anbringelsen	
Uddannelse over 9. kl.	0,316(0,465)
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	14,655(13,133)
Uden for arbejdsstyrken	0,148(0,355)
Pensioneret	0,061(0,239)
Studerende	0,015(0,121)
Ledig	0,160(0,367)
I arbejde	0,474(0,499)
Manglende i data	0,142(0,349)
N (antal observationer)	7220

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

7.3.2 Data

Jeg anvender data fra Danmarks Statistiks registre på 7.220 børn født mellem den 1. januar 1982 og 31. december 1987, som var anbragt i mindst én måned før deres 13-års-fødselsdag. Den reform, der anvendes for at isolere den kausale effekt af anbringelseslængde på den senere livssituation, ser ikke ud til at have indvirkning på længde for børn over 13 (se figur 7.1). Reformen kan derfor bruges til at beregne den kausale effekt af anbringelseslængde for denne gruppe, hvorfor jeg udelukkende fokuserer på børn, som oplever den første anbringelse, før de fylder 13. Børn fra familier, der inden anbringelsen modtog ydelser i forbindelse med udgifter til mentale eller fysiske handikaps hos barnet, ekskluderes også fra data. Børn, der anbringes på grund af handikaps, udgør en distinkt anden gruppe end andre anbragte børn og vil derfor i bedste fald kun tilføje statistisk støj til analysen.

Der indhentes informationer om barnets køn, dets fødselsår, mors alder ved fødsel, mors samlivsstatus, mors og fars uddannelse, arbejdsmarkedsstatus, indkomst og en indikator for, om far er fraværende i data. Da det at få anbragt et barn også påvirker forældrene (se kapitel 8 i denne bog), indhentes alle oplysninger året før første anbringelse. Tabel 7.1 viser deskriptiv statistik for variablene, der anvendes i analysen.

Mål for senere livssituation

Jeg undersøger hvordan anbringelseslængde påvirker den senere livssituation, indenfor fem områder: (a) helbred, (b) uddannelse, (c) arbejdsmarkedstilknytning, (d) indkomst og (e) kriminalitet. Jeg måler kriminalitet og helbred i alderen 18 til 21 år, og arbejdsmarkedstilknytning, uddannelsesdeltagelse og indkomst for året efter, man fylder 21. Både helbred og kriminalitet afspejler livsstilsvalg og er tegn på en høj grad af risikoadfærd, som dog kan tage tid, før disse valg manifesterer sig i data. Derfor måles de over en længere periode.

Jeg bruger antallet af hospitalsindlæggelser i de første tre år af voksenlivet som mål for helbred. Modsat lægebesøg, som også delvist udtrykker det subjektivt oplevede helbred, så kræver en indlæggelse, at en læge anser helbredssituationen som objektivt set alvorlig nok til, at man skal indlægges. Jeg fokuserer kun på negative helbredshændelser og ekskluderer indlæggelser i forbindelse med almindeligt forløbende graviditet. Individuer i mit datamateriale er i gennemsnit indlagt 0,650 gange hen over de tre år. Jeg måler kriminalitet som det samlede antal domme, et individ har modtaget, fra han eller

hun fyldte 18, og indtil han eller hun fyldte 21. Jævnfør den normale tilgang inden for kriminalitetsforskning hos Rockwool Fondens Forskningsenhed ser jeg bort fra trafikforseelser og fokuserer kun på straffe- og særlovsovertrædelser. Det gennemsnitlige antal domme for gruppen er 0,606.

Jeg undersøger to aspekter af arbejdsmarkedstilknytning: modtagelse af forsørgelsesydelse uden rådighedskrav (passive ydelser) og modtagelse af ledighedsydelse. For at modtage ledighedsydelse skal man opretholde en direkte og aktiv relation til arbejdsmarkedet igennem jobsøgning og aktivering (rådighedskrav). Der stilles ikke de samme krav til individer, der modtager ydelse uden rådighedskrav, såsom førtidspension, om end de stadig har møder med sagsbehandlere m.v. Tilsammen beskriver de to mål udbredelsen af passivt og aktivt ikke-arbejde. Begge måler, hvor stor procentdelen af året efter man fyldte 21, den primære indkomst bestod af ydelser henholdsvis med og uden rådighedskrav. I gennemsnit er individer i data i deres 21. leveår forsørgt 29 procent af tiden ved passive ydelser og 26 procent af tiden ved aktive ydelser.

Uddannelse måles på, hvorvidt man som 21-årig enten har færdiggjort – eller er i gang med at tage en uddannelse – over grundskoleniveau. Andelen, som har eller er i gang med at tage en uddannelse, når de fylder 21, er 0,501. Som indkomstmål anvender jeg bruttoindkomst som 21-årig. Dette mål er en angivelse af individers evne til at sikre sig selv økonomisk. Den gennemsnitlige bruttoindkomst er 110.716 kr. omregnet til 2003-niveau.

Anbringelseslængde

Jeg anvender månedlig information om anbringelser til at beregne anbringelseslængden. Længden af anbringelse måles fra fødsel, til man fylder 18. Varigheden af anbringelser i mit data varierer mellem 0,08 år af barndommen til 16,58 år. Gennemsnitsvarigheden er 5,086 år. Jeg tillader, at børn i data kan rykke ind og ud af anbringelser – det vil sige, at en eventuel periode brugt hjemme imellem to anbringelser fraregnes den samlede anbringelseslængde.

7.4 Resultater

Dette afsnit præsenterer resultaterne af mine analyser. Først viser jeg resultater for OLS-modeller, som kun viser samvariationer, hvor der ikke er kontrolleret for uobserverbare karakteristika, der både påvirker anbringelseslængde og den senere livssituation. Dette giver et sammenligningsgrundlag for de

Tabel 7.2: Resultater fra OLS-regressioner.

	Brutto	Uddannelse	Ledighed	Passive yd.	Indlæggelse	Kriminalitet
Anbringelseslængde	-0,007 (0,02)	-0,003 (0,00)*	-0,190 (0,10)	0,627 (0,10)***	0,016 (0,01)**	-0,003 (0,00)
Køn (kvinde =1)	-0,511 (0,15)***	0,050 (0,01)***	4,909 (0,86)***	6,921 (0,90)***	0,194 (0,05)***	-0,770 (0,03)***
Mor						
Uddannelse over 9. kl.	0,225(0,21)	0,050(0,02)**	-7,029(1,18)***	7,164(1,23)***	0,006(0,06)	-0,138(0,05)**
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	0,012(0,01)	-0,001(0,00)	-0,088(0,07)	0,022(0,07)	0,004(0,00)	0,009(0,00)***
Uden for arbejdsstyrken	-0,178(0,23)	0,012(0,02)	1,538(1,30)	-2,015(1,35)	0,038(0,07)	0,080(0,05)
Pensioneret	0,010(0,31)	0,056(0,02)*	0,863(1,76)	0,417(1,84)	-0,143(0,09)	-0,154(0,07)*
Studerende	-0,221(0,40)	0,037(0,03)	-2,212(2,23)	1,951(2,32)	-0,081(0,12)	-0,015(0,09)
Ledig	-0,149(0,24)	0,024(0,02)	2,082(1,35)	-2,263(1,41)	0,138(0,07)	0,025(0,05)
Enke	-0,054(0,80)	0,088(0,06)	-4,232(4,49)	-5,262(4,69)	-0,084(0,24)	-0,082(0,18)
Fraskilt	-0,556(0,20)V	-0,043(0,02)**	4,169(1,12)***	-1,253(1,17)	0,074(0,06)	0,090(0,04)*
Samlevende/gift med far	-0,070(0,22)	-0,087(0,02)***	-2,104(1,24)	10,271(1,29)***	0,140(0,07)*	-0,121(0,05)*
Samlevende/gift med anden	-0,219(0,23)	-0,051(0,02)**	5,095(1,32)***	0,385(1,37)	0,043(0,07)	0,039(0,05)
Far						
Uddannelse over 9. kl.	-0,164(0,18)	0,020(0,01)	-3,888(1,02)***	2,332(1,06)*	-0,106(0,05)*	-0,037(0,04)
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	0,030(0,01)***	0,001(0,00)	-0,218(0,05)***	0,207(0,05)***	0,001(0,00)	-0,005(0,00)**
Uden for arbejdsstyrken	-0,078(0,27)	0,014(0,02)	-1,554(1,54)	-1,715(1,61)	-0,034(0,08)	0,120(0,06)*
Pensioneret	-0,172(0,36)	-0,030(0,03)	3,123(2,00)	-2,643(2,08)	0,029(0,11)	0,162(0,08)*
Studerende	0,300(0,64)	0,011(0,05)	-3,517(3,61)	0,450(3,77)	0,226(0,19)	0,023(0,14)
Ledig	-0,623(0,24)**	-0,014(0,02)	1,471(1,35)	-2,089(1,41)	0,024(0,07)	0,133(0,05)*
Manglende i data	-0,023(0,31)	0,091(0,02)***	-9,900(1,73)***	4,653(1,80)**	-0,128(0,09)	-0,057(0,07)
Konstant	11,849(0,34)***	0,486(0,03)***	30,735(1,89)***	16,859(1,97)***	0,403(0,10)***	0,925(0,07)***
N (antal observationer)	7220	7220	7220	7220	7220	7220

Standardfejl i parentes. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

resultater, hvor effekten af anbringelseslængde på den senere livssituation er rensset for bagvedliggende uobserverbare forhold. Til dette anvendes en instrumentvariabeltilgang (IV-regression), hvor barnets fødselsår bruges til at isolere den del af variationen i anbringelseslængde, der er påvirket af observerbare karakteristika og forskelle i, hvor meget af barndommen, man gennemlever efter Graversen-reformen blev indført (se kapitel 3 for en mere grundig introduktion til IV-modellen). Til sidst viser jeg resultaterne af de regressioner, hvor effekten af anbringelseslængde beregnes separat for forskellige længder af anbringelse.

Tabel 7.2 viser resultaterne for OLS-regressionerne. Anbringelseslængde er målt i år. Forsørgelsesafhængighed af passive ydelser er højere, jo længere man var anbragt som barn. Der er en positiv signifikant sammenhæng mellem anbringelseslængde og antallet af indlæggelser fra det 18. til det 21. leveår, og en negativ statistisk signifikant sammenhæng mellem længde og sandsynligheden for at have opnået eller være i gang med at opnå en uddannelse over grundskoleniveau som 21-årig. Det forventede antal indlæggelser stiger med 0,016 for hvert ekstra år, et barn har været anbragt. Sandsynligheden for at have, eller være i gang med at tage, en uddannelse over grundskoleniveau falder med 0,3 procentpoint for hvert ekstra år, et barn har været anbragt.

Tabel 7.3 viser resultaterne fra IV-regressionerne, hvor de forskellige fødselsårganges gradvise stigende eksponering til Graversen-reformen er blevet brugt til at isolere forskelle i anbringelseslængde. Disse forskelle er derved uafhængige af uobserverbare karakteristika hos børnene i data.⁴ Der er ingen signifikant effekt af anbringelseslængde på uddannelse, afhængigheden af passive ydelser, indlæggelser og kriminalitet. Til gengæld er der en signifikant positiv effekt af anbringelseslængde på bruttoindkomst som 21-årig, og en signifikant negativ effekt på ledighed. Det betyder, alt andet lige, at hvis man uafhængigt af et anbragt barns egne karakteristika hæver anbringelseslængden, så går det i gennemsnit barnet bedre i forhold til senere indkomst og ledighed. Så selv hvis det at blive anbragt forårsager et negativt overgangschok, kan noget af dette chok modvirkes, hvis barnet er anbragt længe nok. Dog afhænger en sådan udbedrende effekt til en vis grad af, at effekten af anbringelseslængde er den samme for alle længder. For at undersøge, om effekterne er konstante, estimerer jeg effekten af anbringelseslængde separat for hver af de fem pseudo-kvintiler for anbringelseslængde, som jeg beskrev tidligere.

4. First stage regressionen kan ses i Tabel A1 i kapitlets appendiks. Det maksimale, et barn i data bliver flyttet af instrumentet, er lige over 1 år.

Tabel 7.3: Resultater fra IV-regressioner.

	Brutto	Uddannelse	Ledighed	Passive yd.	Indlæggelse	Kriminalitet
Anbringelseslængde	1,138(0,24)***	-0,026(0,01)	-4,995(1,24)***	0,198(1,12)	0,064(0,06)	0,002(0,04)
Køn (kvinde =1)	-0,289(0,20)	0,046(0,01)***	3,975(1,03)***	6,837(0,93)***	0,203(0,05)***	-0,769(0,03)***
Mor						
Uddannelse over 9. kl.	0,379(0,27)	0,047(0,02)**	-7,674(1,37)***	7,106(1,24)***	0,012(0,06)	-0,137(0,05)**
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	0,067(0,02)***	-0,002(0,00)	-0,316(0,10)**	0,002(0,09)	0,007(0,00)	0,009(0,00)**
Uden for arbejdsstyrken	-0,869(0,33)**	0,026(0,02)	4,436(1,68)**	-1,757(1,51)	0,009(0,08)	0,077(0,06)
Pensioneret	-2,098(0,60)***	0,098(0,04)**	9,708(3,06)**	1,206(2,76)	-0,231(0,14)	-0,163(0,10)
Studerende	0,097(0,51)	0,031(0,03)	-3,547(2,60)	1,832(2,34)	-0,067(0,12)	-0,013(0,09)
Ledig	-0,006(0,31)	0,021(0,02)	1,480(1,57)	-2,317(1,42)	0,144(0,07)*	0,026(0,05)
Enke	-0,603(1,02)	0,099(0,06)	-1,930(5,23)	-5,057(4,72)	-0,107(0,24)	-0,085(0,18)
Fraskilt	-0,426(0,25)	-0,045(0,02)**	3,624(1,30)**	-1,302(1,17)	0,079(0,06)	0,091(0,04)*
Samlevende/gift med far	0,149(0,28)	-0,091(0,02)***	-3,022(1,45)*	10,189(1,31)***	0,149(0,07)*	-0,120(0,05)*
Samlevende/gift med anden	0,019(0,30)	-0,056(0,02)**	4,097(1,54)**	0,296(1,39)	0,053(0,07)	0,040(0,05)
Far						
Uddannelse over 9. kl.	0,209(0,24)	0,013(0,02)	-5,456(1,25)***	2,192(1,12)	-0,091(0,06)	-0,035(0,04)
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	0,051(0,01)***	0,000(0,00)	-0,305(0,06)***	0,199(0,05)***	0,002(0,00)	-0,005(0,00)*
Uden for arbejdsstyrken	-0,064(0,35)	0,013(0,02)	-1,610(1,78)	-1,720(1,60)	-0,034(0,08)	0,120(0,06)*
Pensioneret	-0,855(0,47)	-0,016(0,03)	5,990(2,42)*	-2,387(2,19)	0,000(0,11)	0,159(0,08)
Studerende	1,222(0,84)	-0,007(0,05)	-7,384(4,29)	0,105(3,87)	0,265(0,20)	0,027(0,15)
Ledig	-0,664(0,31)*	-0,013(0,02)	1,643(1,56)	-2,074(1,41)	0,023(0,07)	0,133(0,05)*
Manglende i data	-1,074(0,45)*	0,112(0,03)***	-5,489(2,30)*	5,047(2,07)*	-0,172(0,11)	-0,061(0,08)
Konstant	5,508(1,40)***	0,614(0,09)***	57,345(7,19)***	19,234(6,48)**	0,138(0,33)	0,897(0,24)***
N (antal observationer)	7220	7220	7220	7220	7220	7220

Standardfejl i parentes. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

7.4.1 *Variierende effekter hen over anbringelseslængde*

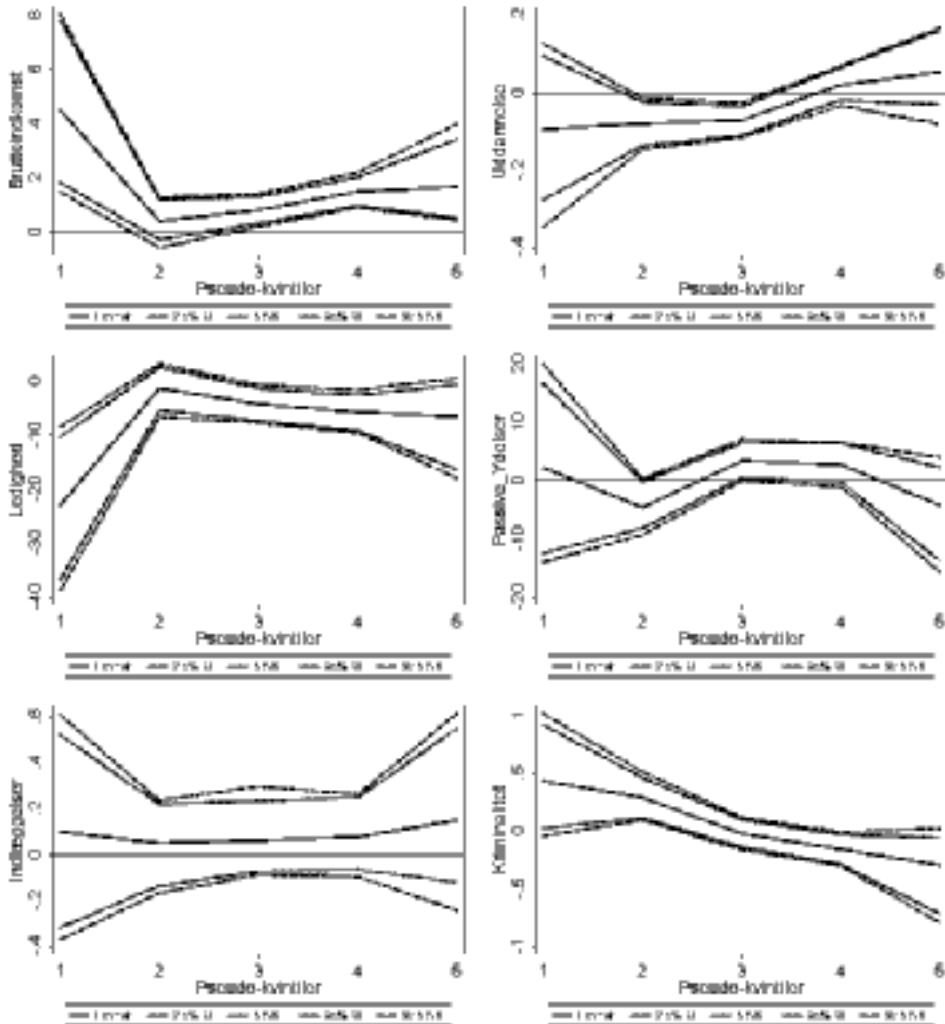
Resultaterne fra tabel 7.3 indikerer, at udefrakommende ændringer i anbringelseslængde påvirker den senere livssituation kausalt. Hvis denne påvirkning er forskellig for forskellige anbringelseslængder, kan resultaterne i tabel 7.3 skjule essentielle forskelle i effekter. Det er i særlig grad tilfældet, hvis effekten skifter fortegn hen over anbringelseslængde. Herved kan den gennemsnitlige effekt være nul, men dække over en negativ effekt af øget anbringelseslængde for børn, der er anbragt i relativt kort tid, og positive effekter for børn anbragt i relativt lang tid. For at undersøge sådanne forskelle i effekten af øget anbringelseslængde ved forskellige længder, undersøger jeg effekten separat for fem pseudo-kvintiler. Resultaterne rapporteres grafisk.⁵

Figur 7.2 viser resultaterne af IV-estimationerne af anbringelseslængde på den senere livssituation for separate pseudo-kvintiler. Der vises separate grafer for alle seks outcomemål. De fem pseudo-kvintiler ligger hen ad x-aksen, og effekten af anbringelseslængde på outcomemål er op ad y-aksen. Man bør især lægge mærke til resultaterne af effekten af anbringelseslængde på kriminalitet. Kriminaliteten stiger, når anbringelseslængden stiger for de to pseudo-kvintiler med laveste anbringelseslængder (dog kun begrænset signifikant for første pseudo-kvintil). Der er ingen signifikant effekt for tredje pseudo-kvintil, men negative, signifikante effekter på kriminalitetsraten for to pseudo-kvintilerne med de længste anbringelseslængder. En øget anbringelseslængde hæver kriminalitetsraterne for børn med korte anbringelseslængder med mellem 0,3 og 0,5 gerninger begået fra det 18. til det 21. leveår per år ekstra i anbringelse. Børn, der oplever lange anbringelser, sænker deres kriminalitet med mellem 0,25 og 0,45 gerninger pr. ekstra år i anbringelse. Skæringspunkter for, hvornår kriminaliteten går fra at stige til at falde, ligger et sted mellem at være anbragt i to og fem år. Den gennemsnitlige anbringelseslængde i data er ca. 5 år. En mulig forklaring på resultaterne kan være, at børn, der kun er anbragt i kort tid, ikke når at internalisere de positive sociale normer, som en anbringelse kan bidrage med, hvorimod børn, der er anbragt i længere tid, i højere grad kommer sig over overgangschokket og formår at internalisere de positive effekter af at være anbragt.

Effekterne af anbringelseslængde på ledighed og indkomst er signifikante for fire ud af fem pseudo-kvintiler. Effekten er positiv for bruttoindkomst og

5. I tråd med marginal treatment-litteraturen beregnes der både 5 % og 10 % konfidensbånd. Konfidensbåndene beregnes nonparametrisk ved hjælp af bootstrap med 1.000 repetitioner. De er derfor ikke nødvendigvis symmetriske omkring gennemsnittet.

Figur 7.2: Effekten af anbringelseslængde hen over pseudo-kvintiler.



Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik.

negativ for ledighed. Den laveste pseudo-kvintil oplever en bruttoindkomststigning på 40.000 kr. ved en øgning af anbringelseslængde med et år (denne gruppe er dog maksimalt anbragt i 1,17 år af deres barndom). Bruttoindkomststigningen for resten af pseudo-kvintilerne er mellem 10.000 og 20.000 pr. år ekstra i anbringelse. Den gennemsnitlige bruttoindkomst for individer i data i deres 21. leveår er 117.716 kr., så der er tale om substantielle effekter. At

øge anbringelseslængde med et år for børn i den første pseudo-kvintil sænker ledigheden med 22 procentpoint. For resten af pseudo-kvintilerne ligger effekten på omkring de 10 procentpoint. Selvom der er positiv effekt på indkomst og negativ effekt på ledighed for de fleste individer, er der dog også effekter, som tegner et mindre positivt billede af anbringelseslængdens indvirkning på det senere liv. Effekten af anbringelseslængde på uddannelsesopnåelse er negativ for individer i anden og tredje pseudo-kvintil, og individer i tredje pseudo-kvintil hæver deres afhængighed af passive ydelser signifikant, om end ikke med mere end 3-4 procentpoint. Gennemgående er der dog positive effekter af øget anbringelseslængde på den senere arbejds- og indkomstmæssige livssituation for forhenværende anbragte børn.

7.5 Konklusion

En anbringelse består af to elementer: det at blive anbragt og så længden af anbringelsen. Jeg har i dette kapitel undersøgt effekten af anbringelseslængde på den senere livssituation for børn født mellem 1982 og 1987, som blev anbragt første gang, inden de fyldte 13. Anbringelseslængde påvirker ledighed, bruttoindkomst og kriminalitet, og effekten af øget anbringelseslængde er ikke konstant hen over længden. En forlængelse af anbringelsen medfører, at bruttoindkomsten stiger, og ledigheden falder, i det tidlige voksenliv for forhenværende anbragte børn. Kriminaliteten som voksen stiger, når børn, der er anbragt i relativt kort tid, får øget deres anbringelseslængde. Det modsatte er tilfældet for børn med lange anbringelseslængder, hvis kriminalitet falder, når anbringelseslængden stiger. Resultaterne kan hjælpe med at forklare, hvorfor tidligere studier finder forskellige og delvist modsatrettede effekter af anbringelser. En anbringelse er ikke kun en diskret hændelse – længden har også markant betydning for, hvordan det går anbragte børn senere i livet. Dette aspekt har den tidligere forskning i effekten af anbringelse på det senere liv overset.

Resultaterne i dette kapitel indikerer, at en anbringelse hverken er en absolut skadende eller gavnlende oplevelse for det anbragte barn. Øget anbringelseslængde fører til, at ledigheden som voksen falder, og bruttoindkomsten stiger. Samtidig er der dog modsatrettede effekter af anbringelseslængde på kriminalitet, alt afhængig af hvor længe man er anbragt. At være anbragt i længere tid er altså hverken kun en mere stressfyldt – eller en mindre stressfyldt – oplevelse end at være længere tid i hjemmet. Det fremstår klart, at anbringelseslængden påvirker den senere livssituation, men de bagvedliggende

mekanismer er stadig uklare. Dette ændrer dog ikke ved det faktum, at længden af en anbringelse er et vigtigt aspekt af anbringelsesoplevelsen og dens effekter på det senere liv.

Litteratur

- Agnew, R. (1992): Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30 (1), 47–88.
- Andersen, S. H. & Fallesen, P. (2010): Efter anbringelsen. I S. H. Andersen (red.) *Når man anbringer et barn: Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv* (164-180). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Berger, L. M., Bruch, S. K., Johnson, E. I., James, S., & Rubin, D. (2009): Estimating the “Impact” of out-of-home placement on child well-being: Approaching the problem of selection bias. *Child Development*, 80(6), 1856–1876.
- Cast, A. D. & Burke, P. J. (2002): A theory of self-esteem. *Social Forces*, 80(3), 1041-1068.
- Chamberlain, P. & Reid, J. B. (1994): Differences in risk factors and adjustment for male and female delinquents in treatment foster care. *Journal of Child and Family Studies*, 3(1), 23-40.
- Collins, M. E. (2001): Transition to adulthood for vulnerable youths: A review of research and implications for policy. *Social Service Review*, 75(2), 271-291.
- Côté, J. E. (1996): Sociological perspectives on identity formation: The culture–identity link and identity capital. *Journal of Adolescence*, 19(5), 417–428.
- Côté, J. E. (2002): The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *Journal of Youth Studies*, 5(2), 117–134.
- Cummings, E. M., & El-Sheikh, M. (1991): Children’s coping with angry environments: A process-oriented approach. I E. M. Cummings, A. L. Greene, & K. H. Karraker (red.), *Life-span developmental psychology: Perspectives on stress and coping* (131–150). Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Ejrnæs, M., Ejrnæs, M. & Frederiksen, S. (2011): Risk factors of entry in out-of-home care: An empirical study of Danish birth cohorts, 1981-2003. *Child Indicator Research*, 4(1), 21-44.
- Fallesen, P. (2013): The effect of foster care duration on later life outcomes. Teknisk note. Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Doyle, J. J. (2007): Child protection and child outcomes: Measuring the effects of foster care. *American Economic Review*, 97(5), 1583–1610.
- Doyle, J. J. (2008): Child protection and adult crime: Using investigator assignment

- to estimate causal effects of foster care. *Journal of Political Economy*, 116(4), 746–770.
- Dunn, D. M., Culhane, S. E. & Taussig, H. N. (2010): Children's appraisals of their experiences in out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 32(10), 1324-1330.
- Heath, A., Colton, M., & Aldgate, J. (1989): The educational progress of children in and out of care. *British Journal of Social Work*, 19(6), 447–460.
- Hussey, D. L., & Guo, S. (2005): Characteristics and trajectories of treatment foster care youth. *Child Welfare*, 84(4), 485–506.
- Jonson-Reid, M., & Barth, R. P. (2000): From maltreatment report to juvenile incarceration: The role of child welfare services. *Child Abuse & Neglect*, 24(4), 505–520.
- Kools, Susan M. (1997): Adolescent Identity Development in Foster Care. *Family Relations*, 46(3), 263-271.
- Luke, N., & Coyne, S. M. (2008): Fostering self-esteem: Exploring adult recollections on the influence of foster parents. *Child & Family Social Work*, 13(4), 402–410.
- Mark, M. M., & Folger, R. (1984): Responses to relative deprivation: A conceptual framework. I P. Shaver (red.), *Review of personality & social psychology* (Vol. 5, 192–218). Beverly Hills: Sage.
- Stets, J. E. & Cast, A. D. (2007): Resources and identity verification from an identity theory perspective. *Sociological Perspectives*, 50(4), 517-543.
- Warburton, W., Warburton, R., Sweetman, A., & Hertzman, C. (2011): *The impact of placing adolescent males into foster care on their education, income assistance and incarcerations* (DP No. 5429). Bonn: IZA.
- Weinberg, N. Z. (1997): Cognitive and behavioral deficits associated with parental alcohol use. *Journal of American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(9), 1177-1186.
- Wilson, L. & Conroy, J. (1999): Satisfaction of children in out-of-home care. *Child Welfare*, 78(1), 53-69.

Appendiks

Tabel A1: First stage-estimation af anbringelseslængde.

	First-stage
Fødselsår	0,235(0,03)***
Køn (kvinde =1)	-0,207(0,11)
Mor	
Uddannelse over 9. kl.	-0,158(0,13)
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	-0,053(0,01)***
Udenfor arbejdsstyrken	0,537(0,15)***
Pensioneret	1,822(0,21)***
Studerende	-0,324(0,25)
Ledig	-0,149(0,15)
Enke	0,514(0,64)
Fraskilt	-0,067(0,13)
Samlevende/gift med barnet far	-0,167(0,15)
Samlevende/gift med anden mand	-0,185(0,15)
Far	
Uddannelse over 9. kl.	-0,322(0,12)**
Bruttoindkomst (i 10.000 kr.)	-0,018(0,01)***
Uden for arbejdsstyrken	-0,013(0,18)
Pensioneret	0,591(0,22)**
Studerende	-0,890(0,40)*
Ledig	0,018(0,15)
Manglende i data	0,876(0,23)***
Konstant	-461,404(59,31)***
N	7220

Std.fejl i parentes. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

Kapitel 8

Anbringelser, far og arbejdsmarkedet

Af Peter Fallesen

8.1 Indledning

Fra litteraturen ved vi, at et godt familieliv er med til at sikre individers positive tilknytning til samfundet. Både mænd og kvinder øger produktive aktiviteter, såsom social deltagelse i nærmiljøet, arbejdsudbud og uddannelsesdeltagelse, når de får et barn (f.eks. Kaufman & Uhlenberg, 2000; Knoester & Eggebeen, 2006; Knoester et al., 2007), og mænd sænker deres kriminalitet, når de bliver fædre¹ (Laub & Sampson, 2003). Derudover forekommer der afledte effekter. Tidligere forskning har vist, at ledighed er tæt knyttet til kriminalitet, og at både beskæftigelse og arbejdsmarkedsforanstaltninger i sig selv virker kriminalitetsforebyggende (Cantor & Land, 1985; Chiricos, 1987, Fallesen et al., 2012). Velfungerende arbejds- og familieliv er altså tæt knyttet til hinanden og fordelagtigt både for individer og for samfundet som helhed. Det rejser dog samtidig spørgsmålet om, hvad der sker med arbejdslivet for forældre, når familielivet ikke fungerer.

En anbringelse af et barn er en betydelig økonomisk udgift og kan have indflydelse på kvaliteten af barnets videre liv. Det er dog ikke kun barnet, der bliver påvirket, når en anbringelse igangsættes eller ophører. Hvis forældre sænker deres sociale og produktive aktiviteter, når et barn bliver anbragt uden for hjemmet, og dette ikke inddrages i overvejelserne om omkostningerne ved anbringelse, undervurderer vi de samfundsmæssige udgifter og konsekvenser for familier, som en anbringelse medfører.

En række nyere amerikanske, britiske og australske studier viser, at forældrene oplever negative psykologiske konsekvenser, når de får anbragt de-

1. Kriminaliteten blandt kvinder er så lav, at vi kun har meget lidt viden om, hvordan forskellige sociale hændelser påvirker den.

res barn (Ainsworth & Hansen, 2011; Buchbinder & Bareqet-Moshe, 2011; Schofield et al., 2011). Det er dog ikke endnu blevet undersøgt, hvorvidt dette også har negativ betydning for sociale mål såsom arbejdsmarkedstilknøytning. Hvis en sådan påvirkning forekommer, kan en anbringelse potentielt lede til social deroute for forældrene. I dette kapitel undersøger jeg, hvilke konsekvenser det har for fædres arbejdsmarkedstilknøytning at få anbragt sit barn. Derudover undersøges det, om effekten er forskellig, alt efter hvilke samlivsformer fædre lever under. Resultaterne viser, at fædres arbejdsmarkedstilknøytning falder, når deres barn bliver anbragt.

8.1.1 *Hvorfor se på fædre?*

Dette kapitel fokuserer på fædre af to årsager. For det første ved vi markant mindre om, hvordan børn påvirker mænds adfærd, end hvordan de påvirker kvinders adfærd.² For det andet rummer relationen far-barn, efterhånden som mængden af utraditionelle familieformer vokser (Seltzer, 2000), flere forskellige tids- og ansvarskonstellationer end forholdet mor-barn. I perioden, dette studie dækker (1985-2005), bor børn fra ikke-intakte familier hos moderen i omkring 90 procent af tilfældene,³ hvor barnet ikke er anbragt. Derved er der en stor gruppe af fædre, som ikke bor med deres børn, selvom barnet ikke er anbragt. I analysen skelner jeg derfor mellem henholdsvis fædre, der bor med den biologiske mor til deres barn, fædre der bor alene, og fædre der er samboende med en anden partner (herfra: samboende fædre). Jeg fokuserer kun på første barn. Netop fordi enlige og samboende fædre sjældent bor med deres børn, kan det tænkes, at de vil reagere anderledes på en anbringelse end fædre, der lever i en kernefamilie (Nock, 1998).⁴

Stiliseret kan man sige, at det at have børn påvirker fædre på tre måder: 1) Børn lægger begrænsninger på tiden. 2) Børn medfører nye udgifter til f.eks. tøj, mad, m.v. 3) Børn ændrer mænds sociale rolle – de bliver fædre, hvilket leder til ændrede sociale forventninger, værdier og forpligtelser. Disse tre områder overlapper til dels hinanden (f.eks. er det socialt forventet, at man som far dukker op til skole-hjem-samtaler, og derved bruger tid). Dog må

2. Dette på trods af øget forskning i faderskabets indflydelse på mænds adfærd siden starten af 1990'erne (for gennemgang, se Marsiglio et al., 2000).

3. Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

4. Et fokus på fædre betyder også, at risikoen for at observere et omvendt kausalforhold, hvor den øgede forsørgelsesafhængighed er årsagen til, at et barn bliver anbragt, bliver markant mindre, da dette ikke bør være muligt for de fædre, der ikke er samboende med barnet inden anbringelsen.

det forventes, at enlige fædre (der som nævnt sjældent bor sammen med deres børn) oplever mindre tidsbegrænsning i hverdagen affødt af det at være far, end fædre der bor med deres børn. Derved kan det heller ikke afvises, at en anbringelse påvirker enlige fædre anderledes end fædre i kernefamilier, selvom begge udfylder den sociale rolle som far. Enlige fædre vil ikke i samme grad opleve et tidsmæssigt hul i hverdagen, når barnet ikke længere er i hjemmet. Hvis der er forskel på, hvordan en anbringelse påvirker arbejdsmarkedstilknytningen for henholdsvis enlige fædre og fædre, der lever med barnets biologiske mor, kan vi opnå indsigt i, hvor høj grad det er tabet af den sociale rolle som far over for tabet af barnets tilstedeværelse i hjemmet (som den enlige far ikke oplever i samme grad), som driver effekten – altså en form for stigmaeffekt. Ved også at sammenligne med samboende fædre kan vi derudover også undersøge, hvordan selve parforholdselementet påvirker effekten af at få anbragt sit barn, da fædre samboende med en anden partner normalt ikke bor med barnet. Det vil sige, at samboende fædre oplever tabet af faderrollen og et eventuelt medfølgende stigma på lige fod med singlefædre og fædre, der bor med den biologiske mor. De samboende fædre oplever ikke det tidsmæssige hul som fædre, der bor med den biologiske mor (og barnet), når en anbringelse indtræffer. Samtidig indgår samboende fædre i et parforhold, således at de også er ansvarlige over for en anden person end sig selv, modsat de enlige fædre. Derfor kan vi ved at undersøge de samboende fædre for sig få indblik i, hvad parforholdet betyder for, hvordan en anbringelse påvirker fædres arbejdsmarkedstilknytning.

8.2 Fædre er ikke ens

Fædre kan indgå i forskellige parforholdskonstellationer, og disse kan ændre sig over tid. Samtidig vil fædre med bestemte typer af karakteristika være mere tilbøjelig end andre til at ende i bestemte typer af parforhold. Det er heller ikke tilfældigt, hvilke fædre der oplever at få anbragt deres børn, eller hvilke fædre der har en god eller mindre god arbejdsmarkedstilknytning. Fædre, der oplever anbringelse, er ofte kendetegnet ved en række bestemte karakteristika, hvoraf nogle er synlige for os som forskere (observerbare karakteristika), og andre ikke er synlige for os, men potentielt synlige for f.eks. sagsbehandlere, lærere, pædagoger, ægtefæller og andre (uobserverbare karakteristika).

For at undersøge, hvordan en anbringelse påvirker fædres arbejdsmarkedstilknytning, bør man sammenligne arbejdsmarkedstilknytningen for fædre med anbragte børn med arbejdsmarkedstilknytningen for de samme fædre,

hvis de ikke havde fået anbragt barnet. Desværre er det ikke muligt at observere det samme menneske i to tilstande samtidig. Dette er kendt som det kontrafaktiske problem. Løsningen er at sammenligne to grupper af fædre, der i gennemsnit er ens på observerbare og uobserverbare karakteristika, men hvor kun den ene gruppe oplever at få anbragt deres børn. Da observerbare karakteristika netop er observerbare, er det simpelt at kontrollere for disse i analyserne. Uobserverbare karakteristika er derimod et andet og større problem. Uobserverbare forhold, såsom f.eks. alkoholmisbrug eller personlighedstræk, påvirker både risikoen for at få sit barn anbragt og ens arbejdsmarkedstilknytning. Hvis vi som forskere kun sammenligner fædre på observerbare karakteristika, kan man fejlagtigt komme til at slutte, at anbringelsen var årsag til den ringe arbejdsmarkedstilknytning, mens det i virkeligheden kunne være andre ting (f.eks. alkoholmisbrug), der var årsag til begge. Derfor er det nødvendigt at sikre, at de to grupper (henholdsvis fædre med og uden anbragte børn) også er ens på uobserverbare karakteristika.

Uobserverbare karakteristika kan opdeles i to typer: 1) karakteristika, der ikke ændrer sig over tid – f.eks. medfødt tilbøjelighed til alkoholmisbrug; og 2) karakteristika, der ændrer sig over tid – f.eks. praktiseret alkoholmisbrug, som kan opstå og ophøre på forskellige tidspunkter hen over livet. Begge typer af uobserverbare karakteristika medfører målefejl, hvis der ikke kontrolleres for dem, og de påvirker både sandsynligheden for at få sit barn anbragt og arbejdsmarkedstilknytningen. Samtidig kan det heller ikke udelukkes, at den gruppe fædre, der oplever anbringelse, reagerer anderledes på anbringelsen, end fædre, som ikke oplever anbringelse, hvis sidstnævnte gruppe oplevede en anbringelse.

De fædre, der anvendes i analyserne til dette kapitel, bliver observeret gentagne gange. Når man observerer de samme mennesker gentagne gange over tid, er det forholdsvist simpelt at kontrollere for tidskonstante uobserverbare karakteristika via en fixed effect-model (Wooldridge, 2002:253ff). Denne type modeller kontrollerer direkte for permanente (fixed) karakteristika ved individer; det vil sige karakteristika, som ikke ændres over den periode, der studeres. Tilbage står så problemet vedrørende tidsvarierende uobserverbare karakteristika, der både påvirker anbringelsessandsynlighed og arbejdsmarkedstilknytning. En løsning på dette er at udnytte en udefrakommende hændelse, der påvirker anbringelsessandsynligheder, men ikke påvirker de uobserverbare karakteristika ved de mennesker, for hvem hændelsen indtræffer. Derved kan der kontrolleres for uobserverbare forskelle.

8.2.1 Serviceloven som naturligt eksperiment

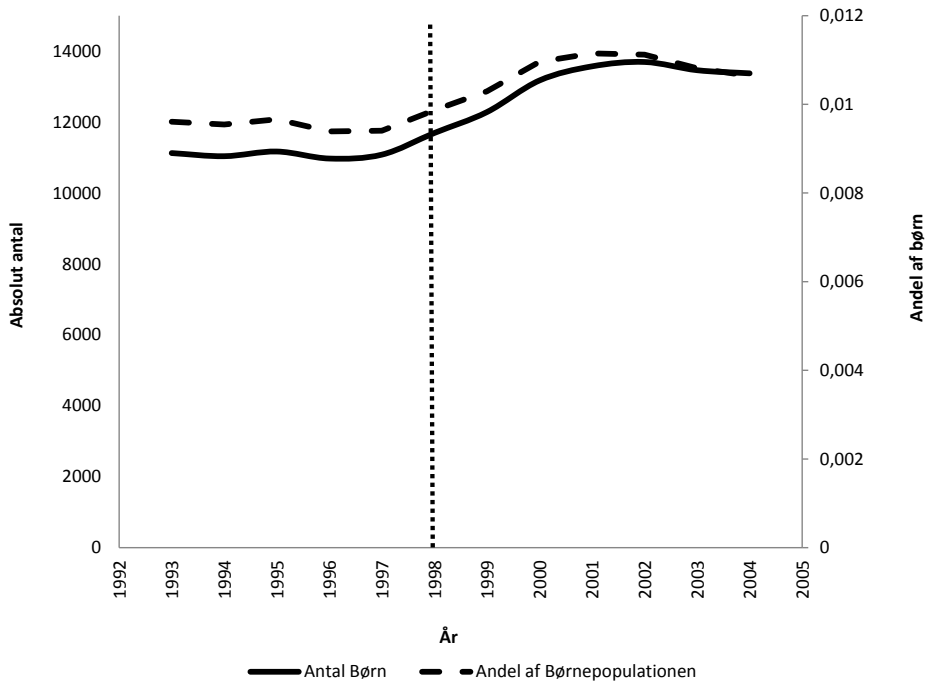
Udefrakommende fænomener, der påvirker sandsynligheden for forekomsten af en hændelse, men som ellers ikke påvirker de individer, man studerer, benævnes naturlige eksperimenter eller pseudoeksperimenter. Benævnelsen eksperiment bruges, fordi der effektivt set opstår en form for randomisering af den hændelse, man ønsker at studere, som i dette tilfælde er at få anbragt sit barn. I 1998 blev der gennemført en større reform af Loven om Social Service (Serviceloven).⁵ Der blev lagt øget vægt på meldepligt i tilfælde af mistanke om, at et barn eller en ung havde behov for støtte, mistrivedes eller oplevede vanrøgt.⁶ Indskærpelsen gjaldt specifikt for pædagoger, lærere og andre, der arbejder med børn og unge, samt generelt for samfundsborgere. På figur 8.1 kan man se, hvordan Serviceloven påvirkede antallet og andelen af børn, der blev anbragt. Det fremgår af figuren, at både antal og andel af børn, der anbringes, steg efter reformens indførsel i 1998. Både andel og antal fandt dog et nyt leje i 2000, og var derefter konstant perioden ud.

Det forskningsmæssige interessante ved en reform som Serviceloven er, at den ændrer sandsynligheden for at få anbragt sit barn, men ikke påvirker fædrene yderligere. Det betyder, at hvis vi observerer to identiske fædre på hver deres side af reformtidspunktet, så vil post-reform-faderen alt andet lige have en højere risiko for at få sit barn anbragt end pre-reform-faderen, selvom de er ens på både alle observerbare og uobserverbare karakteristika. Dette udefrakommende (eller eksogene) chok til anbringelsessandsynligheden eller -tendensen gør det muligt at tage højde for uobserverbare tidsvarierende karakteristika. Figur 8.2 illustrerer stærkt stiliseret hvordan. Den grundlæggende antagelse er, at der foreligger en række observerbare karakteristika for hver far, der påvirker sandsynligheden for, at hans barn bliver anbragt. Dette kan f.eks. være begået kriminalitet, uddannelsesniveau, alder og lignende. Denne anbringelsessandsynlighed har vi op ad y-aksen på figur 8.2. For en hver given anbringelsessandsynlighed vil der være nogle fædre, hvis børn er anbragt, og nogle fædre, hvis børn ikke er det. Det, der bestemmer, om en anbringelse af et givent barn er hændt, må i så fald være uobserverbare forskelle mellem fædrene. Disse kan vi benævne *Forælderkvalitet*. Dette har vi hen ad x-aksen på figur 8.2. Enhver anbringelsessandsynlighed skal opvejes med en specifik mængde forælderkvalitet, for at en anbringelse ikke hænder.

5. Reformen blev forhandlet på plads i 1997, men trådte først i kraft i 1998.

6. Se § 35-36 i *VEJ nr 57 af 05/03/1998*. Forefindes på <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=87099>.

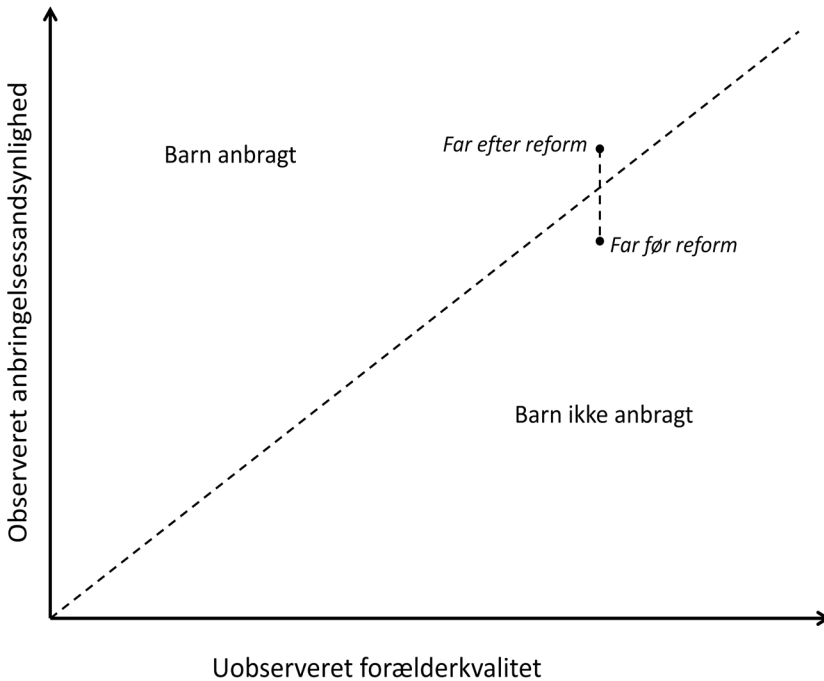
Figur 8.1: Servicelovens påvirkning af anbringelsesfrekvensen.



Dette er repræsenteret ved den stiplede linje. For lav forælder kvalitet i forhold til anbringelsessandsynligheden medfører, at barnet er anbragt, og omvendt. Vi ved, at Serviceloven påvirkede anbringelsessandsynligheden igennem øget bevågenhed fra børne- og ungemedarbejdere, men den burde ikke have påvirket forælder kvaliteten. Det vil sige, at en far, der befinder sig under den stiplede linje, før reformen træder i kraft, potentielt ville have befundet sig over den stiplede linje, efter reformen blev indført, fordi hans sandsynlighed for at få anbragt sit barn er blevet påvirket af en udefrakommende hændelse.

Vi ved, hvilke fædre der oplever at få anbragt deres børn, og hvornår det skete. Derfor kan vi udnytte, at reformen påvirkede sandsynligheden for fædre med børn, der stadig er under 18 år efter 1997, men ikke påvirkede fædre med børn under 18 år indtil efter 1997. Denne ændring af anbringelsessandsynligheden gør det muligt at beregne, hvor langt væk hver far til hver tid er fra den stiplede linje i figur 8.2. Derved kan vi så kontrollere for uobserverbar forælder kvalitet og således måle den rene kausale effekt af anbringelse på arbejdsmarkedstilknøytning. Den økonometriske tilgang, der anvendes i analysen, vil blive forklaret i detaljer i afsnit 8.3.1.

Figur 8.2: Latent selektion ind og ud af anbringelse.

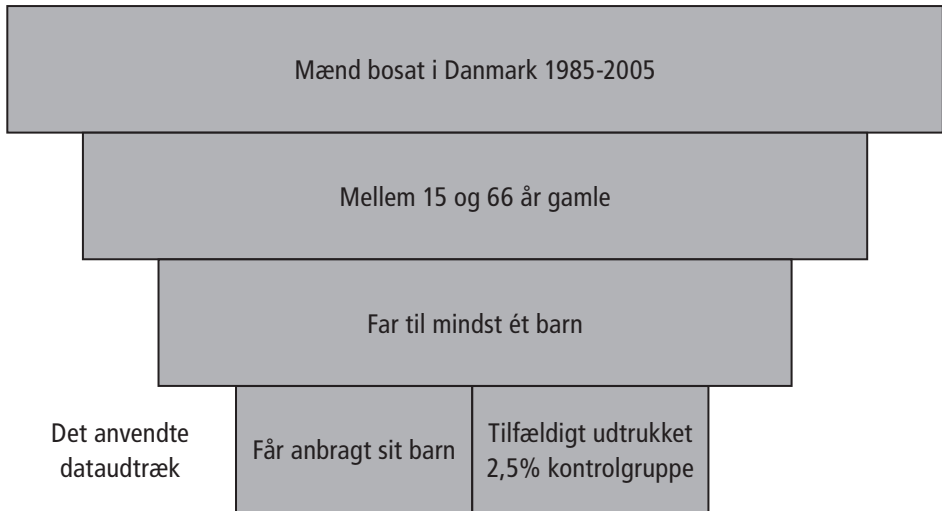


8.3 Data

Analysen i dette kapitel anvender de omfangsrige og detaljerede danske registerdata til at undersøge, hvordan anbringelser påvirker fædres arbejdsmarkedstilknytning. Der anvendes oplysninger fra registre omhandlende udsatte børn og unge, modtagelse af offentlige ydelser, uddannelse og demografi. Anbringelsesoplysninger anvendes på månedsniveau. Manglende arbejdsmarkedstilknytning måles som andelen af en måned, en far ikke er i arbejde, under uddannelse, jobsøgende eller i aktivering – det vil sige andelen af måneden på offentlig forsørgelse, der ikke forudsætter, at man står til rådighed for arbejdsmarkedet eller er i uddannelse (ydelser uden rådighedskrav). Selvom en ledig far modtager offentlig forsørgelse, står han stadig til rådighed for arbejdsmarkedet, og har derfor ikke så svært ved at træde ind på arbejdsmarkedet igen. Modtager man i stedet førtidspension, invalidepension, sygedagpenge eller en anden offentlig ydelse, der ikke forudsætter, at man står til rådighed for arbejdsmarkedet, er vejen tilbage til arbejde, og til den sociale inklusion det indebærer at have et arbejde, meget længere.

En far, der er forsørgt af en ydelse uden rådighedskrav vil i 2012 modtage

Figur 8.3: Det anvendte dataudtræk.



mellem 10.335 og ca. 16.000 kr. om måneden afhængig af alder og ydelsesform, samtidig med at han effektivt set vil stå uden for arbejdsmarkedet.⁷ Informationer om forsørgelsesgrundlag er indhentet fra den samlede socialstatistik og DREAM-databasen. Jeg undersøger perioden 1985-2005 og inddrager alle mænd i alderen 15-66 år, der i perioden oplever at få anbragt deres førstefødte barn. Jeg fokuserer på det første barn for at gøre analysen så enkel som mulig, men jeg har kontrolleret robustheden af mine resultater ved også at undersøge, hvad der sker, når andet barn anbringes. Dette ændrer ikke ved resultaterne, så derfor begrænser jeg mig til kun at se på det førstefødte barn.

Derudover anvendes en tilfældigt udvalgt gruppe af førstegangsfædre i samme aldersgruppe, der ikke får anbragt deres barn, som kontrol. Kontrolgruppen udgør 2,5 procent af den samlede fædrepopulation i Danmark for perioden 1985-2005. Fædre, der er i fængsel, er ikke inkluderet i data, så længe de afsoner, da de typisk ikke har mulighed for at have nogen form for arbejdsmarkedstilknytning, imens afsoningen står på. Figur 8.3 illustrerer, hvordan data er udvalgt.

Tabel 8.1 viser beskrivende statistik for henholdsvis gruppen af fædre, der får anbragt deres børn mindst én måned, og kontrolgruppen af fædre, der

7. I de nævnte ydelsesbeløb er ikke medregnet diverse ekstraydelse i forbindelse med forsørgerpligt o.l. Der angives altså kun det rene ydelsesbeløb for ydelser uden rådighedskrav.

ikke oplever anbringelse. Der er 110.599 fædre i dataudtrækket, og 43.803 af disse oplever at få anbragt deres førstefødte barn. I data observerer jeg i gennemsnit fædre, der oplever anbringelse, i ca. 132 måneder, hvorimod kontrolgruppen observeres i ca. 113 måneder.⁸ Fædre, der oplever anbringelse, modtager i gennemsnit langt oftere passive ydelser. Børnene til disse fædre er anbragt i ca. 25 procent af tiden, og hyppigst når far er samboende med en anden partner end mor. Fædre til anbragte børn har også lavere uddannelse, er yngre, og oftere singler eller samboende, end fædre, der ikke oplever anbringelse. Ud fra den beskrivende statistik må det konkluderes, at de to grupper af fædre ikke er ens.

Tabel 8.1: Deskriptiv statistik for dataudtræk.

	Ikke-anbragt	Anbragt
	Gennemsnit (Std.afv.)	Gennemsnit (Std.afv.)
% passiv forsøgelse	4,546(20,151)	12,248(31,776)
Barn anbragt		0,250(0,433)
Anbragt*Samboende		0,128(0,334)
Anbragt*Bor med mor		0,060(0,237)
Anbragt*Single		0,062(0,241)
Uddannelse		
Nogen folkeskole	0,126	0,182(0,386)
Folkeskole	0,133	0,225(0,418)
AMU-kurser m.v.	0,087	0,132(0,339)
Gymnasial	0,042	0,029(0,167)
Erhvervsfaglig	0,417	0,353(0,478)
KVU	0,047(0,211)	0,026(0,159)
MVU	0,087(0,281)	0,035(0,183)
LVU	0,061 (0,240)	0,018 (0,134)

8. Der er tre årsager til, at fædre, der oplever anbringelser, observeres i længere perioder end kontrolfædrene: 1) Fædre til anbragte børn er i gennemsnit yngre, når de får barnet, hvorfor færre af dem når pensionsalder, inden barnet er myndigt. 2) Som det fremgår af kapitel 1, falder den kumulative anbringelsesrisiko fra starten af 2000 – derfor er der færre fædre til anbragte børn, der bliver højrecensureret i udgangen af 2005. 3) Nogle af de fædre, der bliver censureret i 2005, ville potentielt få anbragt deres børn senere i barnets opvækst, men dette kan vi ikke observere i data. Alle tre forhold bidrager til, at vi i gennemsnit observerer fædre til anbragte børn i flere perioder.

	Ikke-anbragt	Anbragt
Single	0,079(0,270)	0,230(0,421)
Samboende	0,278(0,448)	0,416(0,493)
Med mor	0,643(0,479)	0,354(0,478)
Alder	37,612(6,962)	36,187(7,163)
Barns alder	8,336(5,143)	9,294(5,027)
År	1995,068(5,984)	1993,892(5,717)
N (antal observation)	7544035	5784031

Alle forskelle mellem grupper er signifikante med $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik

8.3.1 Metode

Som det fremgår af tabel 8.1, er de to grupper af fædre ikke ens på observerbare karakteristika, da alle forskelle er signifikante med en p -værdi under 0,001. Samtidig må det forventes, som beskrevet i afsnit 8.2, at fædre, der oplever at få anbragt deres børn, også er systematisk forskellige på uobserverbare karakteristika fra fædre, der ikke får anbragt deres børn. For at kontrollere for uobserverbare forskelle, der ikke ændrer sig over tid, anvendes fixed effect-modeller. Servicelovens indflydelse på risikoen for at få anbragt sit barn bruges til at tage højde for forskelle i tidsvarierende uobserverbare karakteristika, og for det faktum, at gruppen af fædre, der oplever anbringelse, potentielt reagerer anderledes, end kontrolgruppen ville have gjort, hvis sidstnævnte gruppe oplevede en anbringelse.

Fixed effect-modeller

I de anvendte data observeres de samme fædre gentagne gange. Derved er det muligt at undersøge, hvordan fædres arbejdsmarkedstilknytning ændrer sig med, om barnet er anbragt eller ej. Samtidig kan man holde udviklingen over tid for fædre, der oplever anbringelse, op imod fædre, der ikke oplever anbringelse, og derved tage højde både for forskellen mellem de to grupper og den grundlæggende samfundsmæssige arbejdsmarkedsudvikling over tid. En model, der både ser på forskelle inden for individet og imellem forskellige individer over tid, benævnes en fixed effect-model (Wooldridge 2002:128ff,253ff). Ved at eliminere de konstante uobserverbare forskelle mel-

lem fædre, bliver det muligt at isolere påvirkningen af, hvad det betyder at opleve en anbringelse for fædres arbejdsmarkedstilknytning. Den primære tidsdimension i denne analyse er en anelse anderledes end normalt anvendt. Hvor man normalt anvender historisk tid som tidsdimension (det vil sige kalendertid), anvender dette studie barnets alder som den primære tidsdimension. Substantielt betyder dette ikke det store for resultaterne, men konceptuelt betyder det, at jeg anser barnets alder som værende mere betydningsfuldt for fædrenes arbejdsmarkedstilknytning end kalendertid. Der kontrolleres dog stadig for svingende arbejdsmarkedskonjunkturer. Fokus på barnets alder som tidsdimension gør det blot muligt at anvende reformen af Serviceloven til også at kontrollere for uobserverbare tidsvarierende karakteristika. Dog viser beregninger fra Finansministeriet (1997), at andelen af arbejdsstyrken, som var forsørget af ydelse uden rådighedskrav, steg fra slutningen af 1980'erne frem til ca. 1995, hvorefter udviklingen fladede ud. Beregninger på data hentet fra DREAM-databasen bekræfter også denne tendens, og at andelen forbliver konstant frem til 2005. Derfor robusthedstester jeg mine resultater ved også at kigge på et begrænset udtræk for årrækken 1995 til 2005.

Selektionskorrektio

Som nævnt i afsnit 8.2 gør Serviceloven det muligt at sammenligne fædre på hver sin side af reformtidspunktet, hvor det eneste, der i gennemsnit burde adskille fædrene, er, at sandsynligheden for at få anbragt sit barn er højere for den ene end for den anden. Dette eksogene skub til anbringelsessandsynligheden gør det muligt at kontrollere for selektion af hvem, der oplever eller ikke oplever at få deres barn anbragt. En sådan selektionskorrektio benævnes normalt som en Heckman sample-selektionskorrektio, idet den stammer fra Heckman (1979).

Modellen antager, at individer vælger sig ind i, eller bliver valgt ind i eller ud af, tilstande (f.eks. det at have sit barn anbragt) på systematisk vis, men hvor man som forsker ikke observerer, hvad systematikken er (der er tale om uobserveret selektion). Hvad man i stedet ser, er to fædre med samme observerbare sandsynlighed for at have sit barn anbragt, men hvor kun den ene har sit barn anbragt. Såfremt denne forskel ikke skyldes rene tilfældigheder, må der være noget uobserveret systematik på spil, som gør, at den ene fars barn er anbragt. F.eks. lider faren af en depression og har derfor svært ved at tage ordentligt vare på barnet. Dette har de sociale myndigheder opdaget og derefter sørget for, at barnet er blevet anbragt i pleje, indtil faren kan tage vare

på sig selv og barnet igen. Så længe det ikke er muligt at tage højde for denne selektion, kan man ikke beregne den kausale påvirkning af anbringelse på arbejdsmarkedstilknøytning, fordi anbringelse til dels også vil være et udtryk for depressionen (med mindre der kan kontrolleres for selve depressionen). Desværre er selektionsmekanismer såsom depression for det meste uobserverbare for os som forskere. I stedet er løsningen at gå til selektionsproblemet fra den anden side – nemlig ved at variere anbringelsessandsynligheden, men holde de uobserverbare selektionsmekanismer konstant. Et udefrakommende stød til anbringelsessandsynligheden, såsom indførelsen af Serviceloven, gør netop dette muligt, for herved kan vi sammenligne grupper af fædre, som i gennemsnit er ens på observerbare og uobserverbare karakteristika, men hvor den ene gruppe oplever højere anbringelsessandsynlighed, fordi vi observerer dem efter reformen. Dette eksogene chok til anbringelsessandsynligheden kan herefter, ved at blive kombineret med information om, hvem der i praksis oplever at få deres barn anbragt, bruges til at konstruere kontrolfunktioner, som kan modellere selektionsmekanismerne. Det vil sige, at der ikke kontrolleres direkte for selektionen. I stedet anvendes viden om, hvem der går fra ikke-anbragt til anbragt, når anbringelsessandsynligheden ændres af reformen, til at modellere selektionsmekanismerne. Herved bliver det også muligt at teste, hvorvidt der er uobserveret systematik i hvem der oplever at få anbragt deres barn, når observerbare forhold er blevet taget i betragtning. Den økonomiske litteratur betegner normalt disse funktioner med det græske bogstav λ (lille lambda). Den økonometrikyndige og interesserede læser kan hente yderligere information i Heckman (1979) og Semykina & Wooldridge (2010).

8.4 Resultater

Dette kapitel undersøger, hvordan det at få anbragt et barn påvirker fædres arbejdsmarkedstilknøytning. Samtidig undersøges det, hvorvidt denne påvirkning er forskellig afhængig af fædres familiesituation før og under anbringelsen. Der anvendes data på månedligt niveau. Manglende arbejdsmarkedstilknøytning måles som andelen af en måned, hvor far bliver forsørgt af offentlige ydelser uden rådigheds- eller uddannelseskraV (passive ydelser). Hvorvidt en fars barn er anbragt, måles også på månedsniveau. Jeg præsenterer først resultaterne fra en almindelig OLS-model, som antager, at alle observationer er uafhængige af hinanden, og at der ikke er uobserveret systematisk forskel på fædre, der oplever anbringelse, og fædre der ikke gør.

Tabel 8.2 præsenterer resultaterne for OLS-estimationerne af sammenhæn-

gen mellem at få sit barn anbragt og at være forsørget igennem ydelser uden rådighedskrav en given måned. Der er en klar og signifikant sammenhæng mellem afhængighed af passive ydelser, og hvorvidt ens barn er anbragt. I perioder, hvor barnet er anbragt, oplever fædre i gennemsnit mere end 6 procentpoint forøgelse af deres afhængighed af passive ydelser, selv når der kontrolleres for alder. Når der opdeles på samlivssituation, ændrer billedet sig på visse områder. Fædre, der bor sammen med den biologiske mor til deres barn, har den højeste sammenhæng mellem anbringelse og afhængighed af passive ydelser med en forøgelse på 7,7 procentpoint. For samboende fædre

Tabel 8.2: OLS-regressioner.

	Fuldt sample	Fuldt sample	Single	Samboende	Med mor
Barn anbragt	6,480(0,02)***	6,152(0,02)***	7,017(0,07)***	4,418(0,04)***	7,727(0,04)***
Uddannelse					
Folkeskole	-0,880(0,02)***	-1,414(0,03)***	-2,812(0,08)***	-0,893(0,04)***	-1,522(0,03)***
AMU-kurser, m.v.	-1,918(0,03)***	-2,628(0,03)***	-3,886(0,09)***	-2,144(0,05)***	-2,759(0,04)***
Gymnasial	-3,617(0,04)***	-4,464(0,04)***	-2,623(0,16)***	-4,396(0,08)***	-4,549(0,04)***
Erhvervsfaglig	-6,792(0,02)***	-7,252(0,02)***	-10,705(0,08)***	-6,582(0,04)***	-6,763(0,03)***
KVU	-6,873(0,04)***	-7,772(0,04)***	-11,758(0,21)***	-7,515(0,08)***	-6,941(0,04)***
MVU	-8,377(0,03)***	-9,214(0,03)***	-14,805(0,18)***	-9,408(0,07)***	-8,094(0,04)***
LVU	-8,847(0,04)***	-9,942(0,04)***	-17,311(0,24)***	-10,700(0,08)***	-8,547(0,04)***
Fars parforholdstype					
Samboende	-4,856(0,02)***	-4,566(0,02)***			
Med mor	-7,668(0,02)***	-7,537(0,02)***			
Alder					
Alder 20-29		-2,150(0,13)***	0,834(0,23)***	-7,720(0,60)***	-7,737(0,17)***
Alder 30-39		-3,348(0,13)***	2,528(0,24)***	-9,895(0,60)***	-9,489(0,17)***
Alder 40-49		-2,709(0,13)***	7,443(0,25)***	-9,598(0,60)***	-9,405(0,17)***
Alder 50-59		0,619(0,13)***	14,681(0,30)***	-7,397(0,60)***	-6,002(0,17)***
Alder 60-66		9,159(0,18)***	15,359(0,59)***	-0,863(0,63)***	7,555(0,24)***
N	13328066	13328066	1817381	4508406	7002279

Standardfejl i parentes. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Børnealders- og månedsdummier samt parameter for år og konstantled er ikke vist.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

er sammenhængen på 4,4 procentpoint. For enlige fædre ligger den på 7,0 procentpoint – tæt på fædre samlevende med den biologiske mor.

Anbringelse er ikke det eneste, der påvirker niveauet af afhængighed af passive ydelser. Mænd på under 20 og over 50 år, eller med lavt uddannelsesniveau, er mest afhængige af passive ydelser i en given måned. Fædre, der bor med moderen til deres barn, har lavere passivt forsørgelsesniveau end fædre, der er samboende. I de to første modeller kan det også ses, at fædre der er samboende (Samboende) eller bor med den biologiske mor (Med mor) har lavere forsørgelsesniveau end enlige fædre. Derudover er sammenhængen mellem alder og afhængighed af ydelser uden rådighedskrav også forskellig mellem samlivsformer. Enlige mænd oplever en støt stigende afhængighed med stigende alder, hvorimod samboende mænd har det højeste ydelsesniveau i teenageårene (referencekategorien), og mænd, der lever med den biologiske mor, har højeste ydelsesafhængighed efter det 59. leveår.

Resultaterne i tabel 8.2 er dog kun kausale estimater af effekten af anbringelse på fædres afhængighed af ydelse uden rådighedskrav, hvis ikke der findes uobserverbare karakteristika, der både påvirker anbringelsessandsynlighed og arbejdsmarkedstilknytning. Som allerede diskuteret tidligere i kapitlet er dette ikke sandsynligt, da f.eks. tilbøjelighed til alkoholmisbrug eller depression kan tænkes at påvirke både arbejdsmarkedstilknytning og anbringelsesrisiko. Tabel 8.3 præsenterer resultaterne fra fixed effect-estimationer, der kontrollerer for konstante, uobserverbare karakteristika ved fædre. Derved tages der højde for, at fædre, der oplever anbringelse, og fædre, der ikke gør, potentielt er forskellige, også inden anbringelsen indtræffer.

Når der kontrolleres for alder, er den gennemsnitlige påvirkning af anbringelse på afhængighed af passive ydelser en stigning på 1,3 procentpoint. Det er stadig fædre, der bor med moderen til barnet, som oplever den største stigning i afhængighed af passive ydelser ved anbringelse med 1,4 procentpoint, når der beregnes separate modeller for forskellige samlivstyper. Enlige fædre oplever en stigning på 1 procentpoint og samboende fædre en stigning på 0,6 procentpoint, når deres barn bliver anbragt. Aldersmønstrene på tværs af samlivsformer er mere ens end ved OLS-resultaterne, om end samboende fædre over 60 har lavere afhængighed af passive ydelser end de to andre grupper. Dette skyldes nok til dels, at der er forholdsvis få fædre over 60, som både er samboende, og hvis første barn er under 18. Øget uddannelse samvarierer generelt med lavere passiv ydelsesgrad. Resultaterne i tabel 3 kan dog kun siges at beskrive en kausal effekt af anbringelse på afhængighed af passive ydelser, hvis ikke der forekommer tidsvarierende uobserverbare forhold, der

Tabel 8.3: Fixed effect-regressioner.

	Fuldt sample	Fuldt sample	Single	Samboende	Med mor
Barn anbragt	2,766(0,02)***	1,330(0,02)***	1,041(0,07)***	0,643(0,04)***	1,369(0,04)***
Uddannelse					
Folkeskole	-0,737(0,17)***	-1,124(0,17)***	-0,489(0,59)	5,902(0,34)***	-2,228(0,22)***
AMU-kurser, m.v.	-3,172(0,18)***	-3,595(0,17)***	-2,099(0,60)***	1,334(0,36)***	-4,287(0,22)***
Gymnasial	-2,884(0,18)***	-3,983(0,18)***	2,542(0,67)***	-3,407(0,39)***	-5,522(0,21)***
Erhvervsfaglig	-5,243(0,14)***	-6,604(0,14)***	-3,278(0,53)***	-4,739(0,29)***	-7,254(0,18)***
KVU	-8,204(0,17)***	-10,897(0,17)***	-9,074(0,66)***	-13,783(0,34)***	-10,535(0,19)***
MVU	-17,243(0,17)***	-19,981(0,17)***	-22,483(0,70)***	-25,848(0,34)***	-18,596(0,20)***
LVU	-15,657(0,20)***	-18,884(0,20)***	-23,569(0,91)***	-17,161(0,48)***	-18,502(0,22)***
Fars parforholdstype					
Samboende	0,708(0,03)***	-0,338(0,03)***			
Med mor	-1,933(0,03)***	-0,987(0,03)***			
Alder					
Alder 20-29		-3,719(0,11)***	-3,378(0,21)***	-6,525(0,49)***	-2,429(0,17)***
Alder 30-39		-4,349(0,11)***	-5,035(0,24)***	-7,658(0,49)***	-2,513(0,17)***
Alder 40-49		-3,969(0,12)***	-2,877(0,27)***	-7,133(0,50)***	-2,556(0,18)***
Alder 50-59		-1,217(0,13)***	4,103(0,35)***	-5,315(0,51)***	-0,481(0,19)**
Alder 60-66		9,901(0,19)***	18,091(0,68)***	1,002(0,55)	14,074(0,27)***
N	13328066	13328066	1817381	4508406	7002279

Standardfejl i parentes. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Børnealders- og månedsdummier samt parameter for år er ikke vist.

Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

både påvirker arbejdsmarkedstilknytning og anbringelsessandsynlighed, eller hvis de to grupper (fædre, der oplever anbringelse, og fædre, der ikke gør) ville reagere ens på en anbringelse.

Kommunale sagsbehandlere, folkeskolelærere, arbejdsgivere og lignende kan observere skift i livsomstændigheder i familier, som ikke er synlige i de data, vi som forskere anvender. Sådanne skift, f.eks. ophør af et alkoholmisbrug eller en depression, kan påvirke både arbejdsmarkedstilknytning, og hvorvidt et barn er anbragt. Fixed effect-modeller alene kan ikke tage højde for sådanne forhold. Derfor anvender jeg, som tidligere nævnt, indførelsen af Serviceloven, der påvir-

kede anbringelsessandsynligheden for børn uafhængigt af børnenes observerede og uobserverede karakteristika, til at kontrollere for tidsvarierende uobserverbare forhold. Dette gøres ved at indføre kontrolfunktioner i modellerne. Man kan i sagens natur ikke direkte kontrollere for uobserverbare tidsvarierende karakteristika, da de netop er uobserverede. I stedet tilnærmer kontrolfunktionerne de selektionsmekanismer, der er med til at forårsage en anbringelse.

Tabel 8.4: Selektionskorrigerede fixed effect-estimationer.⁹

	Single	Samboende	Med mor
Barn anbragt	4,323(1,49)**	5,793(1,31)***	4,640(1,11)***
λ_1	-2,683(0,82)**	-2,804(0,67)***	-1,554(0,55)**
λ_2	-0,492(1,37)	3,204(1,24)**	2,166(1,28)
Uddannelse			
Folkeskole	-0,135(3,68)	6,323(2,27)**	-1,944(1,57)
AMU-kurser, m.v.	-1,777(3,76)	1,844(2,53)	-4,025(1,89)*
Gymnasial	3,080(4,43)	-2,866(2,41)	-5,163(1,65)**
Erhvervsfaglig	-2,863(3,39)	-4,073(2,09)	-7,046(1,64)***
KVU	-8,549(4,17)*	-13,234(2,49)***	-10,355(1,81)***
MVU	-21,790(4,30)***	-24,947(2,65)***	-18,215(1,57)***
LVU	-22,845(5,94)***	-15,853(2,93)***	-18,085(1,79)***
Alder			
Alder 20-29	-3,393(0,77)***	-6,135(1,69)***	-2,321(0,79)**
Alder 30-39	-4,991(0,82)***	-7,141(1,67)***	-2,375(0,78)**
Alder 40-49	-2,823(0,84)***	-6,465(1,65)***	-2,375(0,76)**
Alder 50-59	4,272(1,23)***	-4,372(1,72)*	-0,188(0,80)
Alder 60-66	17,443(4,91)**	2,098(2,72)	14,569(3,20)**
N	1773697	4320497	6832316

Standardfejl i parentes. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Børnealders- og månedsdumier samt parameter for år er ikke vist. Standardfejl er block-bootstrapped på individniveau. Kilde: Egne beregninger på data fra Danmarks Statistik.

9. Pga. beregningsmæssige hensyn ekskluderes observationer for børn ældre end 17,5 år i selektionsmodellerne.

Resultaterne fremgår af tabel 8.4. De to parametre λ_1 og λ_2 betegner kontrolfunktionerne for henholdsvis fædre, når deres børn er anbragt (λ_1), og fædre, når deres børn ikke er anbragt (λ_2). Da anbringelsesseleksion må forventes at være forskellig, alt efter hvilken samlivsform far lever i (f.eks. vil en partner til en samboende far også påvirke, hvorvidt faderens barn bliver anbragt, hvorimod dette af åbenlyse grunde ikke er muligt for en enlig far), vises der kun resultater for samlivsformer hver for sig – ellers ville det være nødvendigt at tage højde for både selektion ind i parforholdsform og ind i anbringelse. Parameteren for kontrolfunktionen for fædre, når deres børn er anbragt (λ_1), er signifikant for alle tre grupper, hvilket indikerer, at der sker selektion af, hvilke fædre der oplever anbringelse, og hvornår det sker. Derudover er λ_2 også signifikant for samboende fædre – det vil sige, at for fædre med anden partner end den biologiske mor er der også signifikant selektion ud af at få anbragt sit barn. Dette betyder, at selv når vi tager højde for observerbare og tidskonstante uobserverbare forskelle på fædre, er der stadig relevante selektionsmekanismer, der både påvirker, om man får sit barn anbragt og ens arbejdsmarkedstilknytning. Når der tages højde for selektion og konstante og tidsvarierende uobserverbare faktorer, har anbringelse stadig en signifikant positiv effekt på fædres afhængighed af ydelser uden rådighedskrav. Samboende fædre oplever den højeste stigning på 5,8 procentpoint svarende til tre ugers ekstra afhængighed af uden rådighedskrav ydelser pr. år. Fædre, der bor med den biologiske mor, oplever stigning på 4,6 procentpoint (2,3 ugers ekstra forsørgelsesafhængighed), og enlige fædre oplever en stigning på 4,3 procentpoint (2,2 uger). Selektionskorrektion flytter altså mest på effekten for samboende fædre, men ingen af parametrene er signifikant forskellige fra hinanden. Det måske mest overraskende resultat er, at effekten for enlige fædre er næsten lige så høj som effekten for fædre, der bor med den biologiske mor til deres barn. Siden enlige fædre meget sjældent bor sammen med deres børn, virker det til, at det måske ikke er så meget de tids- og udgiftsmæssige krav, som faderskabet medfører, der sørger for at fastholde fædre på arbejdsmarkedet indtil en anbringelse hænder, men derimod de sociale normative forpligtelser den sociale rolle som fader indebærer. Det kan derved ikke afvises, at det at få anbragt sit barn medfører et socialt stigma, der påvirker fædres arbejdsmarkedstilknytning.

8.4.1 Robusthedstest

For at undersøge robustheden af resultaterne i tabellerne 8.2, 8.3 og 8.4 gennemstimeres alle modeller på et begrænset dataudtræk, som kun dækker årene 1995-2005. Herved frasorteres de år, hvor andelen af arbejdsstyrken, som blev forsørget af offentlige ydelser uden rådighedskrav, voksede (Finansministeriet, 1997). Resultaterne ses i tabel 8.5. Der vises kun estimater for at få sit barn anbragt samt for de to selektionsparametre λ_1 og λ_2 . Parametrene for OLS-regressionerne er lidt højere end de tilsvarende i tabel 8.2, men derudover ændrer resultaterne sig ikke markant. Resultaterne for FE-regressionerne er lavere for single og samboende fædre, men stadig signifikante. For fædre, der bor med den biologiske mor, rykker estimatet sig næsten ikke. I selektionsregressionerne er estimaterne for single og samboende fædre lidt

Tabel 8.5: Robusthedstest for perioden 1995-2005.

	Fuldt sample	Fuldt sample	Single	Samboende	Med mor
OLS-regressioner					
Barn anbragt	9,502(0,03)***	9,170(0,03)***	9,382(0,57)***	7,721(0,36)***	10,476(0,47)***
FE-regressioner					
Barn anbragt	2,428(0,03)***	1,187(0,03)***	0,690(0,08)***	0,440(0,05)***	1,323(0,05)***
N	6606211	6606211	917273	2186832	3502106
Selektions-regressioner¹					
Barn anbragt			6,266(2,14)**	6,519(1,88)**	12,249(1,56)***
λ_1			-4,395(1,44)**	-3,566(1,02)***	-5,116(0,77)***
λ_2			0,806(1,47)	3,232(1,45)*	8,628(1,31)***
N			889877	2084666	3399211

Standardfejl i parentes. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Kilde: Egne beregninger på tal fra Danmarks Statistik.

1. Pga. beregningsmæssige hensyn ekskluderes observationer for børn ældre end 17,5 år i selektionsmodellerne.

højere, end de var i tabel 8.4. Resultatet for mænd, der bor med den biologiske mor, er til gengæld tredoblet. Vigtigst er det dog, at alle parameterestimer forbliver signifikante og beholder det samme fortegn. At få sit barn anbragt medfører en øget tilgang til at modtage offentlige forsørgelsesydelse uden rådighedskrav, selv når dataudtrækket er begrænset til perioden 1995-2005. Det fremstår også sandsynligt, at effekterne rapporteret i tabel 8.4 undere-stimerer den egentlige effekt.

8.4.2 Omkostninger for staten

Hvis vi vægter estimerne fra tabel 8.4 med, hvor hyppigt fædre, hvis første barn er anbragt, lever i forskellige samlivsformer, opnås en gennemsnitlig effekt af anbringelse på afhængighed af passive ydelser på 5,14 procentpoint (9,39 procentpoint, hvis man benytter estimerne for 1995-2005). Fra tabel 8.1 kan det ses, at det gennemsnitlige anbragte første barn er anbragt 25 procent af sin barndom. Det vil sige, at ud over de direkte udgifter til anbringelser, som beløber sig årligt til mellem 400.000 kr. (plejefamilie) og 1.000.000 kr. (institutionsplads), er der en yderligere gennemsnitlig årlig direkte udgift per anbragt barn på mellem ca. 6.500 og 10.000 kr., afhængig af hvilken ydelse faren modtager (beregnet i 2012-niveau). Dette beløb kan ved første blik virke ubetydeligt, men siden ca. 1,5 procent af den danske børnepopulation er anbragt ved ethvert givet tidspunkt, er de årlige ekstra offentlige omkostninger til øgede forsørgelsesafhængighed af ydelser uden rådighedskrav alene som følge af reduceret arbejdsmarkedstilknytning på grund af anbringelser på mellem 100 og 180 millioner kr. Hvis man kun benytter estimerne for perioden 1995-2005, bliver der tale om en øget årlig udgift på mellem ca. 11.750 og 18.250 kr. pr. barn, hvilket bliver til mellem 180 og 330 millioner kr. om året i ekstra statslige udgifter. Dertil er dog hverken medregnet tab fra beskatning af arbejdsindkomst m.v., andelen, der overgår fra arbejdsmarkedsydelse til passive ydelse, eller en eventuel indflydelse på mors arbejdsmarkedsstatus, hvorved omkostningernes niveau må siges at have en vis usikkerhed. Det rykker dog ikke ved konklusionen om, at en anbringelse af et barn indebærer store personlige omkostninger for fædrene, og at de offentlige udgifter til selve anbringelsen undervurderes, hvis man ikke også indregner fædrenes tab af arbejdsmarkedstilknytning.

8.5 Konklusion

Anbringelse af et barn er en af de alvorligste interventioner, myndighederne kan anvende i det danske samfund. I dette kapitel har jeg undersøgt et hidtil underbelyst aspekt af anbringelser uden for hjemmet: Konsekvenserne for fædres afhængighed af passive offentlige ydelser. Tidligere kvalitative undersøgelser har beskrevet, hvordan forældre, der har et barn anbragt uden for hjemmet, oplever negative psykologiske konsekvenser (Ainsworth & Hansen, 2011; Buchbinder & Bareqet-Moshe, 2011; Schofield et al., 2011). Ved at anvende populationsdata fra Danmarks Statistiks registre har jeg vist, at anbringelser øger fædres afhængighed af offentlige ydelser uden rådighedskrav, selv når der kontrolleres for konstante og tidsvarierende uobserverede træk, der kan påvirke både anbringelsesrisiko og ydelsesafhængighed. Denne utilsigtede konsekvens af anbringelser fører til substantielle sekundære omkostninger for samfundet som følge af tab af indkomst fra lønnet arbejde, mindre opkvalificering igennem uddannelse, samt øgede offentlige udgifter til forsørgelsesydelser uden krav om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Resultaterne understøtter konklusionerne fra nyere kvalitativ forskning, der finder, at forældre til anbragte børn oplever et tab af social identitet. De negative oplevelser forårsaget af at have sit barn anbragt uden for hjemmet fører til negative konsekvenser i andre dele af det sociale liv uden for familien. En stærk arbejdsmarkedstilknytning sørger for, at individer er selvforsørgende, og at de opretholder forbindelse til andre medlemmer af samfundet. Netop derfor er det problematisk, når en negativ hændelse i familielivet også smitter af på andre dele af det samfundsmæssige liv.

Det er alment anerkendt, at de fleste børn klarer sig bedst, når de vokser op i gode, stabile og hjemlige omgivelser. Det er også langt billigere for samfundet som helhed at fastholde børn i hjemmet, i stedet for at anbringe børn, givet man kan sikre ordentlige opvækstvilkår i hjemmet. Der er derfor indlysende incitament for de sociale myndigheder og politiske beslutningstagere til at hjælpe forældre til anbragte børn med at komme på fode igen, så de over tid kan blive genforenet med deres børn. Derfor er det problematisk, at anbringelser ser ud til at påvirke forældre i den modsatte retning ved at flytte dem længere væk fra arbejdsmarkedet.

Litteratur

- Ainsworth, F., & Hansen, P. (2011): The experience of parents of children in care: The human rights issue. *Child & Youth Services*, 32(1), 9-18.
- Buchbinder, E., & Bareqet-Moshe, O. (2011): Hope and siege: The experiences of parents whose children were placed in residential care. *Residential Treatment for Children & Youth*, 28(2), 120-139.
- Cantor, D. & Land, K. C. (1985): Unemployment and crime rates in the post-World War II United States: A theoretical and empirical analysis. *American Sociological Review*, 50(3), 317-332.
- Chiricos, T. G. (1987): Rates of crime and unemployment: An analysis of aggregate research evidence. *Social Problems*, 34(2), 187-212.
- Fallesen, P., Imai, S., Geerdsen, L. P. & Tranæs, T. (2012): *The Effect of workfare on crime: Youth diligence and law obedience*. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Finansministeriet (1997): *Danmark som foregangsland: Indkomstoverførsler – færre på passiv forsørgelse*. København: Finansministeriet.
- Heckman, J. J. (1979): Sample selection bias as specification error. *Econometrica*, 47, 153-161.
- Kaufman, G. & Uhlenberg, P. (2000): The influence of parenthood on the work effort of married men and women. *Social Forces*, 78(3), 931-947.
- Knoester, C. & Eggebeen, D. J. (2006): The effects of the transition to parenthood and subsequent children on men's well-being and social participation. *Journal of Family Issues*, 27(11), 1532-1560
- Knoester, C., Petts, R.J. & Eggebeen, D. J. (2007): Commitment to fathering and the well-being and social participation of new, disadvantaged fathers. *Journal of Marriage and Family*, 69(4), 991-1004.
- Laub, J. & Sampson, R. J. (2003): *Shared beginnings, divergent lives: Delinquent boys to age 70*. Harvard: Harvard University Press.
- Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D. & Lamb, M. E. (2000): Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1173-1191.
- Nock, S. L. (1998): The consequences of premarital fatherhood. *American Sociological Review*, 63, 250-263.
- Schofield, G., Moldestad, B., Höjer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J., & Havik, T. (2011): Managing loss and a threatened identity: Experiences of parents of children growing up in foster care, the perspectives of their social workers and implications for practice. *British Journal of Social Work*, 41(1), 74-92.
- Seltzer, J. A. (2000): Families formed outside of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1247-1268.

Semykina, Anastasia & Wooldridge, Jeffrey M. (2010): Estimating panel data models in the presence of endogeneity and selection. *Journal of Econometrics*, 157(2), 375-380.

Wooldridge, J. M. (2002): *Econometric analysis of cross section and panel data*. Cambridge: MIT Press.

Sammenfatning

Kapitel 9

Sammenfatning

Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen

9.1 Indledning

Det er på alle måder forkert at påstå, at anbringelsesområdet er en uberørt problematik i det danske samfund. I perioder synes den ene mediesag nærmest at afløse den anden – Rebuildsagen afløser Brønderslevsagen, som afløser Tøndersagen og så videre – ligesom spørgsmålet om udgiftsekspllosioner med jævne mellemrum afløses af krav om besparelser. I de senere år er også spørgsmålet om, hvilke foranstaltninger der er bedst, dukket op hyppigere og hyppigere, samtidig med at politikere og skiftende ministre gør deres bedste for at iværksætte nyskabende og nyttige reformer inden for området.

På trods af denne massive interesse er området dog, i Danmark såvel som i udlandet, præget af en begrænset viden om mekanismer. Vi ved således kun lidt om, hvorvidt anbringelserne virker efter hensigten, om den relative effekt af de forskellige anbringelser, og vi kender ikke noget til de bredere konsekvenser af anbringelser, f.eks. med hensyn til hvad det betyder for familien, at barnet bliver anbragt. Vi har også en meget begrænset viden om, hvilke forhold hos barnet og dets familie som er med til at skabe anbringelsesbehovet. Vi ser, at de anbragte børn ofte kommer fra resourcesvage familier, men vi ved ikke, om det er fraværet af ressourcer eller andre forhold, der gør anbringelsen nødvendig.

Kombinationen af den massive interesse og den manglende viden udgør et væsentligt problem. Den massive interesse betyder nemlig, at der konstant tages stilling til de eksisterende love, regler og procedurer inden for området, hvilket fører til konstante justeringer af arbejdsgange, rapporteringskriterier og brug af foranstaltninger. Men idet man ikke ved, hvilke type foranstaltninger der virker og hvorfor, og hvad der skaber anbringelsesbehov hos børn, bliver mange af disse justeringer foretaget i blinde. Det betyder, at man

i princippet ikke kan vide, om justeringerne gør en positiv forskel for barnet, eller om det ville have været bedre at fastholde den eksisterende praksis. Hermed foretager man reelt set en række ukontrollerede forsøg med denne gruppe af børn og deres familier – en gruppe, som i forvejen udgør en udsat del af befolkningen, og for hvem man på ingen måde kan ønske sådanne tilfældige indgreb.

Og selvom foranstaltningerne i bedste fald kan ændre børnene og familiernes vilkår til det bedre og få dem tilbage på sporet, er der en ukendt sandsynlighed – eller risiko – for, at foranstaltningerne ændrer familiernes forhold til det værre. En sidste mulighed er selvfølgelig, at foranstaltningerne ikke gør nogen forskel overhovedet, og at det danske samfund årligt spilder betydelige dele af de knap 16 milliarder kr., som anbringelser og forebyggende foranstaltninger koster. Den manglende viden er således problematisk, ikke kun set ud fra en samfundsøkonomisk betragtning, men i særdeleshed også set ud fra de berørte menneskers synsvinkel.

Formålet med denne bog er at øge den begrænsede viden om mekanismer inden for anbringelsesområdet for herigennem at skabe større klarhed om, hvorfor børn bliver anbragt, og hvilken effekt en anbringelse har. Bogen dækker langt fra alle ubelyste områder og vedrører kun et begrænset antal mekanismer. Det skyldes, at afdækningen af en enkelt mekanisme er en omstændelig proces, som kræver meget arbejde og stor omhyggelighed, samtidig med at der ligger et stort stykke arbejde i afrapporteringen af analysearbejdet. Sidstnævnte forhold har dog også betydet, at bogen her har fået et relativt teknisk præg, idet det har været væsentligt for os at redegøre meget præcist for de valgte strategier, således at læserne kan få en ordentlig forståelse for præmisserne bag de præsenterede resultater.

Med denne ambition om at afdække mekanismer indgår bogen i en lille, men heldigvis voksende litteratur, der præsenterer effektstudier inden for anbringelsesområdet. I de senere år har der nemlig, især inden for den økonomiske videnskabelige disciplin, været en øget interesse for effektstudier, nok især skudt i gang af amerikaneren Joseph Doyle, hvis arbejder vi nævner gentagne gange i kapitlerne. Denne øgede interesse har ført til både internationale og danske studier på området, hvor man i en dansk sammenhæng bør fremhæve Signe Frederiksens ph.d.-afhandling fra 2012, der behandler emner som effekten af anbringelser, betydning af barnets alder ved første anbringelse samt effekten af forskellige typer af anbringelser. Litteraturen er dog stadig meget begrænset, og selv med bogen her er der et stykke vej til, at vi får en dækkende forståelse af mekanismerne inden for området.

Det er dog værd at nævne de særligt gunstige vilkår, vi har for at studere årsager til og effekter af anbringelser i Danmark. Det skyldes vores omfattende danske registerdata, som ikke alene gør det muligt at følge alle anbringelser foretaget i Danmark fra år 1977 og frem, men som også tillader os at sammenkoble børn, søskende og familier. Hermed slipper vi for de problemer, man typisk har med selektivt bortfald i surveystudier, ligesom disse danske data rummer langt flere oplysninger, end hvad der er tilgængeligt i f.eks. amerikanske registerdata. Det giver samlet set meget mere troværdige resultater, der er nemmere at generalisere til hele den relevante population.

Med brug af disse data rejser og besvarer bogen her en række spørgsmål vedrørende mekanismer inden for anbringelsesområdet. Med udgangspunkt i de seneste års diskussioner om øgede udgifter til anbringelser af børn uden for hjemmet, starter vi rent deskriptivt med at beskrive udviklingen i udgifterne til anbringelser og forebyggende foranstaltninger over de seneste 14 år. Det gør vi for at præsentere lidt fakta i en diskussion, der i høj grad er præget af politik og særinteresser. Herefter bruger vi vores registerdata til at beregne den kumulerede anbringelsesrisiko for børn fra forskellige fødselskohorter, og for børn af forskelligt køn og med forskellig etnisk baggrund. Vi går så videre til studier af mekanismer inden for anbringelsesområdet og lægger ud med to analyser, der afdækker den kausale effekt af lav fødselsvægt hhv. fars indespærring i fængsel på et barns risiko for at blive anbragt uden for hjemmet. Så følger to analyser af effekterne af forskellige typer af anbringelser – vi skelner her mellem effekten af plejefamilieanbringelser over for institutionsanbringelser, og effekten af en slægtsanbringelse over for mere traditionelle anbringelser. I en efterfølgende analyse belyser vi effekten af varigheden af en anbringelse. Bogens sidste kapitel beskæftiger sig også med effekten af anbringelser, men vælger en ny vinkel: Her fokuseres der på, hvad anbringelsen af et barn betyder for barnets far med hensyn til hans arbejdsmarkedsdeltagelse. I det følgende beskriver vi kapitler og resultater mere indgående.

9.2 Bogens indhold

9.2.1 Udgifter og kumulativ risiko

Bogens første kapitel handler om udgifter til anbringelser og forebyggende foranstaltninger og tager udgangspunkt i den seneste tids debatter om stigende udgifter – og herunder opfordringer til besparelser – og om den belastning, det er for en kommunes økonomi at anbringe et barn. I modsætning til hvad

man skulle tro, givet disse debatter, viser kapitlet, hvordan udgifterne faktisk har været relativt konstante over en lang periode. Samtidig er det tydeligt, at der heller ikke – givet sammensætningen af gruppen af anbragte børn over tid – er grund til at tro, at udgifterne skulle være eksploderet. Kapitlet viser dog, hvordan kommunernes udgifter er steget, primært som følge af den ændrede finansieringsmodel, som blev implementeret med kommunalreformen, men kapitlet anskueliggør samtidig, hvordan disse stigende udgifter ikke har medført en tilsvarende øget belastning af kommunekassen, idet kommunalreformen øgede kommunernes statsrefusion og skattegrundlag.

Bogens andet kapitel beskæftiger sig med et barns kumulative risiko for at blive anbragt uden for hjemmet, fra det er 0 år, til det fylder 18 år. Kapitlet finder, at denne risiko ligger på cirka 5 til 6 procent, men at risikoen varierer fra kohorte til kohorte og er faldet de seneste år. Samtidig tydeliggør kapitlet, at risikoen ikke er ligeligt fordelt mellem samfundsgrupper – således har piger en mindre kumuleret risiko end drenge, og børn med anden etnisk baggrund end dansk har en større risiko end børn med etnisk dansk baggrund. Noget tyder altså på, at nogle af de uligheder, vi ser i dagens samfund, reproduceres i anbringelsesstatistikkerne.

9.2.2 Årsager

I kapitlerne 3 og 4 vender vi blikket mod de kausale effekter af to centrale baggrundskarakteristika på et barns anbringelsesrisiko, nemlig barnets fødselsvægt og farens fængselsophold. Kapitlerne tager hver især udgangspunkt i den store litteratur, der er inden for området, som f.eks. beskriver en sammenhæng mellem et barns fødselsvægt og dets risiko for at blive anbragt uden for hjemmet samt en sammenhæng mellem fars fængselsophold og denne risiko. Ingen af de eksisterende studier har dog kunnet præsentere kausale estimater. Hermed ved vi ikke, om disse – og for den sags skyld øvrige karakteristika, som samvarierer med anbringelsesrisikoen – faktisk er med til at skabe anbringelsesbehovet, eller om de blot ofte optræder hos børn, som ender med en anbringelse af andre årsager.

Denne manglende viden begrænser vores muligheder for at handle – hvis vi f.eks. ikke ved om og hvordan fars fængselsophold påvirker et barns risiko for at blive anbragt uden for hjemmet, kan vi ikke vide, om vi skal sætte særligt ind over for denne gruppe af børn. Og hvis vi ikke ved, om lav fødselsvægt kan øge barnets risiko for at udvikle et anbringelsesbehov på længere sigt, er det vanskeligt at forebygge og reducere denne risiko på forhånd. Viden om

årsagerne til anbringelser er således nøglen til at forhindre anbringelsesbehov i at opstå og til at reducere de menneskelige og samfundsøkonomiske omkostninger, som anbringelserne fører med sig.

I kapitel 3 analyserer vi derfor, om lav fødselsvægt hos et barn har betydning for, om der bliver behov for at anbringe barnet i løbet af dets første 6 leveår. Hvor lav fødselsvægt – defineret som en fødselsvægt på under 2.500 gram – hænger sammen med en række fysiske og psykiske problemer hos børn, som kan give anledning til anbringelser, er det også i mange sammenhænge en indikator for morens problematiske adfærd før, under og efter graviditeten. Hermed kan børn, som fødes med lav fødselsvægt, have en forøget anbringelsesrisiko, ikke på grund af selve vægten og de fysiske og psykiske problemer, den skaber, men fordi vægten er en indikator for dårlige forhold i graviditeten og under opvæksten forårsaget af morens adfærd og forældre-evner. Hvis det er tilfældet, er fødselsvægten ikke i sig selv et problem, hvorfor der ikke nødvendigvis er behov for øget opmærksomhed over for denne gruppe af børn i forbindelse med forebyggelse af anbringelser. I kapitlet finder vi dog frem til, at fødselsvægten i sig selv udgør en risikofaktor, og at det at veje mindre end 2500 gram ved fødslen øger et barns anbringelsesrisiko med cirka 12 procent relativt til barnets risiko, hvis det ikke var blevet født med lav fødselsvægt. Effektens niveau skal tages med det forbehold, at den kun angår børn, der havde lav fødselsvægt, fordi moren blev udsat for en særlig kilde til stress under graviditeten – den kan altså ikke generaliseres til alle børn med lav fødselsvægt. Effekten er kausal og skyldes altså ikke eventuel problemadfærd hos moren.

I kapitel 4 analyserer vi effekten af fars indespærring på et barns anbringelsesrisiko, ikke bare under selve indespærringen (fængselsstraffe i Danmark er typisk relativt korte), men i op til 3 år efter straffens påbegyndelse. Rationalet bag dette kapitel er det samme som ovenfor: Vi ved ikke, om det er det forhold i sig selv, at faren kommer i fængsel, som påvirker barnet gennem f.eks. at mindske ressourcerne og øge konfliktniveauet i hjemmet på kortere eller længere sigt, og dermed skaber et anbringelsesbehov. For det kan også være, at fædre, der kommer i fængsel, har ringere forældre-evner end andre fædre, og disse ringere evner ville uanset fængselsopholdet have skabt en øget anbringelsesrisiko blandt deres børn. I så fald vil vi se en øget anbringelsesrisiko blandt børn af fædre, som har afsonet en dom i fængsel, uden at denne forøgelse skyldes afsoningen. Analyserne i kapitlet viste dog, at fængselsopholdet i sig selv øger anbringelsesrisikoen med cirka 5 procent, i de 3 år, som følger efter afsoningens start. Det skal dog siges, at børn af

fængslede fædre i forvejen er mere udsatte end andre børn, idet deres gennemsnitlige anbringelsesrisiko over en treårig periode er på 6 procent: Dvs. at disse børns anbringelsesrisiko over en treårig periode er lige så stor, som det gennemsnitlige barns anbringelsesrisiko fra det er 0, til det fylder 18 år.

9.2.3 Effekter

De følgende fire kapitler handler alle om effekterne af anbringelser, men angriber problemstillingen fra forskellige vinkler og belyser effekterne på forskellige typer af udfald – eller *outcomes*. Kapitlerne tager hver især udgangspunkt i den store litteratur, der er inden for området, som beskriver, hvorledes voksne, der har været anbragt uden for hjemmet som børn, typisk har et vanskeligere livsforløb end voksne, der ikke har oplevet anbringelser i barndommen. Som beskrevet tidligere har kun meget få af de eksisterende studier kunnet præsentere kausale estimater. Hermed har vi meget lidt viden om, hvad det egentligt betyder for et barn at blive anbragt uden for hjemmet, og om det ville være gået det pågældende barn værre eller bedre, hvis anbringelsen ikke havde fundet sted.

Problemet med denne manglende viden er, at vi så faktisk ikke ved, hvad vi udsætter denne i forvejen svage gruppe af børn og unge mennesker for, og om det ville have været mere hensigtsmæssigt at satse på forskellige former for forebyggende foranstaltninger. Vi ved heller ikke, hvilken anbringelsesform der er bedst at tilbyde børnene, og hvilke begrænsninger f.eks. med hensyn til den maksimale længde af anbringelser vi skal foretage. Viden om effekterne af anbringelser er således nøglen til forstå, hvordan vi bedst tilrettelægger, anvender og begrænser os i brugen af denne relativt voldsomme intervention.

I kapitel 5 ligger fokus på betydningen af at anbringe et barn i en plejefamilie frem for på en institution. Udgangspunktet er den nærmest århundrede lange diskussion om fordele og ulemper ved de to typer af anbringelser. På den ene side har vi institutionerne, som tilbyder strukturerede omgivelser og en professionel indsats, som ofte er nøje tilpasset barnets problemer og behov. På den anden side har vi plejefamilierne, der minder mere om en egentlig familie. Et ophold her kan lære barnet omgangsformer og familiemønstre, som det måske ikke kender fra sin biologiske familie, og som kan være nyttige, når det skal begå sig i samfundet efter anbringelsen. Problemet er dog, at det ikke er tilfældigt, hvilke børn som anbringes hvor, og derfor vil deskriptive sammenligninger af, hvordan det går børn anbragt forskellige steder i høj grad afspejle de forskelle, der er mellem børnene, allerede inden anbringelsen bliver

sat i værk. Vores kausale analyser, som tager højde for disse forskelle, viser, at børn, som anbringes i plejefamilier, klarer sig bedre i det tidlige voksenliv end børn, som anbringes på institution – det betyder, at de er mere tilbøjelige til at få en uddannelse, og at de er i mindre risiko for at få en dom for kriminalitet. Samtidig er børn, som anbringes i plejefamilier, ikke mere tilbøjelige til at få en dom for kriminalitet end deres ikke-anbragte søskende. Resultatet er interessant, ikke mindst fordi det faktisk – og mod forventning – viser sig, at børn som anbringes i plejefamilier, kommer fra mere ressourcetsvage hjem end børn, som anbringes på institution. Hermed er der altså gode indikationer af, at plejefamilieanbringelser virker bedst i forhold til at sikre de anbragte børns uddannelse og sikre dem mod at påbegynde en kriminel løbebane.

Kapitel 6 er ude i samme type ærinde. Her er fokus blot på effekten af slægtsanbringelser i forhold til de to mere traditionelle anbringelser, almindelige plejefamilier og institutionsanbringelser. Samtidig er outcomemålet et andet, idet vi her fokuserer på risikoen for, at anbringelsen bryder sammen. Dette er et centralt mål for anbringelsens succes, fordi sammenbrud er ensbetydende med, at barnet, som i forvejen har oplevet et brud med velkendte rammer hos de biologiske forældre, endnu en gang skal tilpasse sig nye forhold. Ud fra en teoretisk betragtning har vi grund til at tro, at slægtsanbringelserne er mere stabile – og således er i mindre risiko for at bryde sammen før tid – end de traditionelle anbringelsesformer. Studier fra udlandet viser nemlig, at slægtsplejeforældre ofte har en mere empatisk tilgang til og er mere pligtopfyldende over for deres plejebørn end almindelige plejere. Samtidig kan det tænkes, at slægtsplejerne kommunikerer bedre med barnets biologiske forældre end andre plejere på grund af det forudgående kendskab. Det burde alt i alt tilsige, at slægtsanbringelser er mindre konfliktfyldte for alle involverede parter og derfor vil være mere stabile. Igen vil en deskriptiv empirisk analyse dog være belastet af, at der er væsentlige forskelle på, hvilke børn som anbringes hvor, og at børn i slægtspleje ikke er umiddelbart sammenlignelige med børn anbragt i mere traditionelle anbringelsesformer. Det er i den forbindelse interessant, at vores kausale empiriske analyser, der netop tager højde for disse initiale forskelle, ingen effekt finder af slægtsanbringelser på sammenbrudsrisikoen. Der er i gennemsnit ikke færre sammenbrud blandt slægtsanbringelserne, og det er kun i slægtsanbringelser, hvor plejerne er særligt kompetente, at denne type anbringelse reducerer sammenbrudsrisikoen. Hvor der kan være andre grunde til at vælge netop denne anbringelsesform – der f.eks. er billigere end de traditionelle anbringelsesformer – er det altså ikke hensynet til en reduceret sammenbrudsrisiko, som skal guide

valget. Væsentligt er det under alle omstændigheder, at man sikrer det gode match mellem plejebarn og slægtsplejer og altså finder tilstrækkeligt egnede slægtsplejeforældre.

Kapitel 7 anlægger en lidt anden vinkel. Her er fokus på effekten af varigheden af en anbringelse på en række outcomemål. Kapitlet tager udgangspunkt i den eksisterende litteratur om den rene effekt af anbringelser, der finder blandede resultater – i nogle tilfælde er anbringelsen gavnlig og i andre skadelig. Spørgsmålet er dog om effekten af en anbringelse på forskellige centrale outcomemål er lidt mere kompleks, og f.eks. kan afhænge af, hvor længe anbringelsen varer. Kapitel 7 beskriver, hvorfor anbringelseslængden skulle kunne have en betydning. Argumentet er her, at børn, som kun er anbragt i kortere tid, ikke har megen glæde af de forskellige positive elementer, der kan være ved anbringelsen – de oplever kun den voldsomme forandring i hverdagen, som en anbringelse kan være, og kommer hjem til de biologiske forældre igen, inden de når at få glæde af anbringelsesstedets pædagogik og omsorg. Børn, som anbringes i længere tid, vil også opleve den voldsomme forandring, som anbringelsen udgør, men de vil omvendt ikke vende hjem til de biologiske forældre førend, at de også når at få glæde af foranstaltningen. Hermed kunne man forestille sig, at anbringelsen især gør en positiv forskel for børn, som er anbragt i længere tid.

Igen har vi dog udfordringen med at tage højde for, at der er forskel på børn, som oplever korte anbringelser, og børn, som oplever lidt længere anbringelser. I de kausale analyser, som overkommer denne problematik, undersøger vi spørgsmålet om betydningen af anbringelseslængden ved at teste, hvad der sker, hvis længden øges for børn, som i forvejen anbringes i kort tid hhv. børn, som er anbragt i lang tid. Vi finder, at bruttoindkomsten stiger, og ledigheden falder, hvis anbringelseslængden øges. Disse effekter er de samme på tværs af anbringelseslængde. Samtidig finder vi, at børn, som er anbragt i relativt kort tid, øger deres kriminalitet som voksne, hvis deres anbringelseslængde øges, hvorimod børn anbragt i relativt lang tid sænker deres kriminalitet, hvis anbringelseslængden øges. Noget tyder altså på, at korte anbringelser ikke nødvendigvis er godt for det anbragte barn, når det gælder risikoen for at påbegynde en kriminel løbebane.

Bogens sidste analyser præsenteres i kapitel 8 og handler også om effekter af anbringelser, men her drejer det sig ikke om, hvad anbringelsen betyder for barnet, men i stedet om, hvad anbringelsen betyder for barnets far og hans arbejdsmarkedstilknnytning. Hypotesen er her, at anbringelsen frigør nogle af farens ressourcer i form af tid og penge, men at det at få anbragt sit barn

uden for hjemmet, også kan være ensbetydende med et vist element af stigmatisering og selvransagelse, der kan starte eller forstærke en social deroute. Kapitlets kausale analyser finder, at fædre øger deres tilbøjelighed til at være økonomisk afhængige af passive sociale ydelser, når deres barn anbringes. Resultatet er tankevækkende, fordi det illustrerer, hvordan anbringelser ikke blot har menneskelige omkostninger for barnet og dets far, men også medfører betydelige direkte økonomiske udgifter ud over de rene anbringelsesudgifter.

9.3 Opsummering, begrænsninger og de videre perspektiver

Formålet med denne bog har været at afdække nogle centrale mekanismer inden for anbringelsesområdet, og vi har kigget på årsager til – og effekter af – anbringelser. Herudover har vi ønsket at tilvejebringe et overblik over de seneste års udvikling i udgifterne til anbringelser og forebyggende foranstaltninger samt at beskrive den kumulerede anbringelsesrisiko blandt forskellige grupper af børn.

Som nævnt indledningsvist mangler der stadig meget viden og mange analyser, før vi har et endeligt overblik over de væsentligste årsager til anbringelser og en fuld forståelse for effekterne af anbringelserne. Det skyldes for det første begrænsninger i, hvilke områder vi, og den øvrige eksisterende litteratur, har sat fokus på – f.eks. er det oplagt at gå videre med analyserne af, hvad der forårsager et anbringelsesbehov. De eksisterende deskriptive studier viser f.eks. meget konsistente resultater med hensyn til de noget hyppigere anbringelsesbehov blandt børn af mødre med løs tilknytning til arbejdsmarkedet. Hvis man kan finde en god måde, hvorpå man kan analysere den kausale effekt af sådanne forhold, vil vi komme langt i forståelsen og diagnosticeringen af, hvilke børn der har en forøget risiko for at blive anbragt uden for hjemmet. Eksisterende deskriptive studier viser også, at der forekommer hyppigere anbringelsesbehov blandt børn, som vokser op i brudte familier. Det er derfor også relevant at overveje om forældrenes skilsmisse er den direkte årsag til denne stigning i børnenes anbringelsesrisiko, eller om familier, hvor forældrene ender med at gå fra hinanden, i forvejen er præget af flere konflikter og problemer, som under alle omstændigheder ville have forøget børnenes anbringelsesrisiko. Igen vil en afdækning af dette spørgsmål kunne hjælpe os til at forebygge en række anbringelser.

Herudover er det også oplagt at gå videre i analyserne af effekterne af anbringelser, af forskellige typer af anbringelser og af forskellige omstændigheder vedrørende anbringelser. Vi har i bogen valgt f.eks. at fokusere på

effekterne af en række forskellige typer af anbringelser, men vi har i analyserne brugt relativt brede definitioner af anbringelsestypen. Som vi allerede beskriver det i kapitel 5, kan der være ret store forskelle på plejefamilier, f.eks. med hensyn til hvor mange plejebørn de tager ind, men også med hensyn til erfaring og kompetencer. Ligeledes er institutionerne vidt forskellige og følger meget forskelligartede pædagogiske strategier i deres arbejde med de anbragte børn. Det er således oplagt, at man i fremtidige analyser foretager mere nuancerede opdelinger af de forskellige anbringelsesformer og belyser effekterne af disse.

I lighed hermed har vi f.eks. også fokuseret på bestemte såkaldte outcomemål, som stabilitet i anbringelsen, uddannelse og kriminalitet, men også andre mål kunne være væsentlige at bringe i spil. Her tænker vi især på, hvordan anbringelserne og anbringelsesformerne påvirker forhold som familiedannelse og forældrerevner blandt tidligere anbragte børn, men også anbringelsens effekter på andre outcomemål, som fysisk og psykisk helbred, bør belyses.

En anden begrænsning i både bogen her, men også i de fleste af de eksisterende effektstudier, er, at de alle er baseret på administrative registre, der ikke indeholder væsentlige oplysninger om det, man kunne kalde blødere forhold, som typisk ikke registreres i denne type data. En undtagelse er her Berger et al. (2009), der, som nævnt i kapitel 5, belyser anbringelsens effekter på mål som kognitive færdigheder og adfærd. Fraværet af analyser baseret på denne type data er en konsekvens af, at kausalanalyser som regel kræver relativt omfattende data og data med en helt bestemt struktur, indsamlet på bestemte måder eller bestemte tidspunkter. Eksisterende surveydata – der typisk er den type data, som indeholder informationer om de lidt blødere forhold – vil derfor sjældent opfylde kriterierne, medmindre de har panelstruktur. Større fremtidige studier bør derfor se på mulighederne for at indsamle surveydata med panelstruktur blandt anbragte børn, som kan bruges til kausalanalyser.

Der er som sagt fortsat store huller i vores viden om anbringelser, og de børn, der oplever at blive anbragt. Det er dog stadig væsentligt, at vi med denne bog, sammen med de få øvrige eksisterende kausalstudier inden for anbringelsesområdet, er kommet et skridt nærmere til at forstå en række væsentlige mekanismer vedrørende anbringelser uden for hjemmet.

Forfatterportrætter

Signe Hald Andersen. Født 1978. Cand.scient.soc. og ph.d. i Sociologi fra Københavns Universitet, 2009. Ansat i Rockwool Fondens Forskningsenhed fra september 2008. Har tidligere været ansat på AKF (nu KORA) og været på forskningsophold ved ISER (University of Essex) og Center for Research on Inequalities and the Life Course (CIQLE) ved Yale University. Signe forsker primært i anbringelser af børn uden for hjemmet, kriminalitet og arbejdsmarkedet, og hendes arbejder er publiceret i tidsskrifter som *Demography*, *British Journal of Social Work*, *Social Science & Medicine* og *Work and Occupations*.

Peter Fallesen. Født 1984. Cand.scient.soc. og ph.d.-stipendiat ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet. Siden 2006 ansat i Rockwool Fondens Forskningsenhed. Fra efteråret 2013 Visiting Assistant in Research ved Center for Research on Inequalities and the Life Course (CIQLE) og Institution for Social and Policy Studies (ISPS), Yale University. Peter forsker i sammenhængen mellem kriminalitet og familieforhold, i udsatte børns velfærd og i samfundsmedlemmers sociale deroute. Han har publiceret i internationale tidsskrifter inden for børnevelfærd og forskningsmetoder.

Mette Ejrnæs. Født 1970. Ph.d. i økonomi og professor ved Økonomisk Institut, Københavns Universitet. Mette har i perioden 2010-2012 være ansat i et delt professorat mellem SFI og Økonomisk Institut, Københavns Universitet. Mettes forskningsområde er anvendt mikroøkonometri, og hun har forsket i individuelle indkomstprocesser og løn, husholdningernes forbrug og allokering af ressourcer til børn samt betydningen af arbejdsløshedsforsikringer. Desuden har Mette stor erfaring med at arbejde med danske registerdata og statistiske metoder. Mette har senest publiceret sin forskning i tidsskrifter som *Review of Economic Studies*, *Review of Economic and Statistics*, *Journal of Population Economics*, *Sociological Methods and Research* og *Child Indicator Research*.

Natalia Emanuel. Født 1990. Studerende ved Yale University. Bliver bachelor i økonomi i maj 2013. Natalias forskning fokuserer på samfundets udsatte, såsom fængslede og individer med begrænset uddannelse. Hun har tidligere publiceret forskning omkring individers økonomiske robusthed, når der indtræffer dødelige sygdomme i den nærmeste familie. Natalia forsætter sin forskning ved et universitet i Cambridge, MA fra juni 2013.

Astrid Estrup Enemark. Født 1988. BA.polit. og studerende ved Københavns Universitet. Bliver kandidat i økonomi i foråret 2014. Ansat ved Center for Regional- og Turismeforskning siden august 2010. Astrid beskæftiger sig primært med regional- og kommunaløkonomi samt modelopbygning og -anvendelse, såsom de kommunale budgetter og regnskaber og opbygning af en kommunal tilskuds- og udligningsmodel.

Bjarne Madsen. Født 1953. Cand.oecon. fra Aarhus Universitet og erhvervede i 2009 en doktorgrad ved Københavns Universitet (dr.scient.). Har siden 2006 været ansat som professor ved Center for Regional- og Turismeforskning. Tidligere har Bjarne været ansat i Indenrigsministeriet og AKF (nu KORA). Bjarnes forskningsområder er regionaløkonomi, den offentlige sektors økonomi, turisme- og transportøkonomi, modelbygning og -anvendelse (LINE) samt opstilling af lokale samfundsregnskaber (SAM-K). Han har publiceret en række artikler i regionaløkonomiske og nationalregnskabs- og modeltidsskrifter.

Christopher Wildeman. Født 1979. Ph.d. i sociologi og demografi fra Princeton University. Siden 2010 ansat som assistant professor i sociologi ved Yale University og affilieret med Center for Research on Inequalities and the Life Course (CIQLE) og Institution for Social and Policy Studies (ISPS), Yale University. Før sin ansættelse ved Yale var Christopher Robert Wood Johnson Foundation Health & Society Scholar ved University of Michigan. Christopher beskæftiger sig med børnevelfærd, udsatte børn, befolkningshelbred og konsekvenser af øgede indespærringsrater på helbred. Hans bog *Children of the Prison Boom: Mass Incarceration and the Future of Inequality* (med Sara Wakefield) udkommer ved Oxford University Press i 2013.

Litteratur fra Rockwool Fondens Forskningsenhed 2008-2013

2008

Praktikpladser og formidlingspraksis – praktikkonsulenten i spændingsfeltet mellem virksomhedskrav og hensynet til ikke-diskrimination

Af Line Vikkelsø Slot (Rockwool Fondens Forskningsenhed. København)

Træk af avisdebatten om de arbejdsløse fra 1950'erne til 1990'erne

Af Bent Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Forbryderen og samfundet. Livsvilkår og uformel straf

Af Torben Tranæs og Lars Pico Geerdsen med bidrag af Susumu Imai, Claus Larsen og Michael Svarer (Gyldendal. København)

Crime and Partnership

Af Michael Svarer (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigrant and Native Children's Cognitive Outcomes and the Effect of Ethnic Concentration in Danish Schools

Af Peter Jensen og Astrid Würtz Rasmussen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Unemployed in the Danish News Paper Debate from the 1840s to the 1990s

Af Bent Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Hvad skrev aviserne om de arbejdsløse? – Debatten fra 1840'erne til 1990'erne

Af Bent Jensen (Gyldendal. København)

Source Country Differences in Test Score Gaps: Evidence from Denmark
Af Beatrice Schindler Rangvid (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Holdninger til uddannelse og arbejde blandt unge indvandrere, danskere og deres forældre
Af Jørgen Goul Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

Indvandrerne og det danske uddannelsessystem
Af Torben Tranæs (red.) med bidrag af Jørgen Goul Andersen, Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Line Vikkelsø Slot (Gyldendal. København)

2009

Det danske arbejdsmarked og EU-udvidelsen mod øst
Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen med bidrag af Vibeke Borchsenius, Camilla Hvidtfeldt, Claus Aastrup Jensen, Jonas Helth Lønborg, Lynn Roseberry og Sanne Schroll (Gyldendal. København)

De juridiske aspekter vedrørende EU-udvidelsen og det danske arbejdsmarked
Af Lynn Roseberry (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Has Globalization Changed the Phillips Curve? Industry-Level Evidence on the Effect of the Unemployment Gap on Wages
Af Claus Aastrup Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Emigration of Immigrants – A Duration Analysis
Af Sanne Schroll (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Ægteskabsmønstret for unge med indvandrerbaggrund: Konsekvenser af ændringer i udlændingeloven i 2000 og 2002
Af Marie Louise Schultz-Nielsen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigration to Denmark. An Overview of the Research Carried Out from 1999 to 2006 by the Rockwool Foundation Research Unit
Af Poul Chr. Matthiessen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Forældres brug af tid og penge på deres børn
Af Jens Bonke (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

The impact of incentives and interview methods on response quantity and quality in diary- and booklet based surveys
Af Jens Bonke og Peter Fallesen (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Family Investments in Children: What Drives the Social Gap in Parenting?
Af Jens Bonke og Gøsta Esping-Andersen (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

How much does good data matter? The case of resources available to children
Af Jens Bonke, Thomas Crossley og Lori Curtis (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Immigration of Qualified Labor and the Effect of Changes in Danish Migration Policy in 2002
Af Martin Junge (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

2010

Når man anbringer et barn: baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv
Af Signe Hald Andersen (red.) med bidrag af Frank Ebsen, Mette Ejrnæs, Morten Ejrnæs, Peter Fallesen og Signe Frederiksen (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Danskerne og det sorte arbejde
Af Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen og Claus Larsen (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Disentangling the heterogeneous relationship between background characteristics and a child's placement risk
Af Signe Hald Andersen og Peter Fallesen (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

A good place to live. On how municipality level characteristics explain municipality level variation in children's placement risk
Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag, Odense)

Helbred, trivsel og overvægt blandt danskere
Af Jens Bonke og Jane Greve (Gyldendal. København)

2011

Borgerne og lovene 2010
Af Jørgen Goul Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Etniske minoriteters overrepræsentation i strafferetlige domme
Af Lars Højsgaard Andersen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Søvn – ægteskab, indkomst og helbred
Af Jens Bonke. Med bidrag af Morten Møller (Gyldendal. København)

Vi der bor i Danmark. Hvem er vi? Og hvordan lever vi?
Af Bent Jensen og Torben Tranæs (Gyldendal. København)

Indvandringens betydning for de offentlige finanser i Danmark
Af Christer Gerdes, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Price of Prejudice
Af Morten Hedegaard og Jean-Robert Tyran (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Immigration and Welfare State Cash Benefits – The Danish Case
Af Peder J. Pedersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

A Panel Study of Immigrant Poverty Dynamics and Income Mobility – Denmark, 1984-2007
Af Peder J. Pedersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The significance of immigration for public finances in Denmark
Af Christer Gerdes, Marie Louise Schultz-Nielsen og Eskil Wadensjö (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Economic Drivers of Migration and Climate Change in LDCs
Af Helene Bie Lilleør og Katleen Van den Broeck (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Danmarks Kvalifikationsbalance

Af Nikolaj Malchow-Møller, Jakob Roland Munch og Jan Rose Skaksen (Gyldendal. København)

2012

Unemployment and crime: Experimental evidence on the causal effects of intensified ALMPs on crime rates among unemployed individuals

Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Serving time or serving the community? Exploiting a policy reform to assess the causal effects of community service on income, social benefit dependency and recidivism

Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Losing the stigma of incarceration: Does serving a sentence with electronic monitoring causally improve post-release labor market outcomes?

Af Lars Højsgaard Andersen og Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Effect of Workfare on Crime: Youth Diligence and Law Obedience

Af Peter Fallesen, Lars Pico Geerdsen, Susumu Imai og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Does Incarceration Length Affect Labor Market Outcomes for Violent Offenders?

Af Rasmus Landersø (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Starthjælpens betydning for flygtninges levevilkår og beskæftigelse

Af Lars Højsgaard Andersen, Hans Hansen, Marie Louise Schultz-Nielsen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Hvad har vi gjort ved tiden? En forskningsoversigt over tidsanvendelsesstudier før og nu

Af Jens Bonke og Bent Jensen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Das Ausmaß der Schwarzarbeit in Deutschland

Af Lars P. Feld og Claus Larsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Sort arbejde i Tyskland

Af Lars P. Feld og Claus Larsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Undeclared Work, Deterrence and Social Norms. The Case of Germany

Af Lars P. Feld og Claus Larsen (Springer and The Rockwool Foundation Research Unit. Berlin, Heidelberg)

Har vi tid til velfærd? – om danskernes brug af deres tid ude og hjemme

Af Jens Bonke med bidrag af Bent Jensen (Gyldendal. København)

The impact of changes in life-stage on time allocations in Denmark: a panel study 2001-2009

Af Jens Bonke (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Estimating the Effect of Emigration from Poland on Polish Wages

Af Christian Dustmann, Tommaso Frattini and Anna Rosso (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Emigration from Poland and the wages for those who stay behind.

Af Christian Dustmann, Tommaso Frattini and Anna Rosso (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Et liv i periferien. Samfundsdeltagelse og levevilkår blandt mennesker med svære sindslidelser

Af Jane Greve (red.) med bidrag af Frank Ebsen, Johannes Clausen og Louise Herrup Nielsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Useful beautiful minds – An analysis of the relationship between schizophrenia and employment.

Af Jane Greve og Louise Herrup Nielsen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Socioeconomic status in early childhood and severe mental illness: An empirical investigation of all Danish men born in 1981.

Af Jane Greve (Syddansk Universitetsforlag. Odense).

2013

Bruger skolebørn tiden hensigtsmæssigt? Om søvn, spisning, motion, samvær og trivsel

Af Jens Bonke og Jane Greve (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Children's health-related life-styles: How parental child care affects them

Af Jens Bonke og Jane Greve (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Farmers' choice. Evaluating an approach to agricultural technology adoption in Tanzania

Redigeret af Helene Bie Lilleør og Ulrik Lund Sørensen (Practical Action Publishing. Warwickshire)

Neighborhood Quality and Labor Market Outcomes: Evidence from Quasi-Random Neighborhood Assignment of Immigrants

Af Anna Piil Damm (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

How scary is it? – Review of literature on the threat effect of active labor market programs

Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The wage effect of a social experiment on intensified active labor market policies

Af Signe Hald Andersen (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Hvorfor aktivering? En diskussion af erfaringerne med aktiv arbejdsmarkedspolitik i Danmark

Af Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

The Motivation Effect of Active Labor Market Programs on Wages

Af Johannes K. Clausen, Lars Pico Geerdsen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

Beskæftigelseeffekten af fremrykket aktivering i gode og dårlige tider

Af Johannes K. Clausen og Torben Tranæs (Syddansk Universitetsforlag. Odense)

